

IJA # 2033

ספר עונג לשבת ספר תהילות דוד

Sefer 'Oneg le-Shabat Tehilot Dayid

Gar'ji, Mattatya

Jerusalem, 5673 (1912 or 1913)

ויחי הוה לכל חיבי משביל ויה עמו :

תהלות דוד

והוא

דרושים נאים ורמזים יקרים ונחמדים על

התהלים

מלוקטים ממדרש שוחר טוב שהיכר הרב הקדוש מוהר"ר יצחק
ברכי שמשון ב"ן זצוק"ל, ועוד מעמים ורמזים ודרושים מהרב
חיד"א זצוק"ל ומחבורים אחרים מתוקים מדבש ונופת צופים
יה"ר זכותו של דהע"ה יגן עלינו ועל כל ישראל ויבא משיח צדקנו
בי"ב וינאלנו נאולה שלימה ויקוים בנו מ"ש וננתי על העיר
הזאת למעני ולמען דוד עבדי ויע"א :

כל אלה העתקתי ואספתי מרוב השקי ותאותי הצעיר

מתתיה גרני

בן לא"א בטוהר - מרדכי שהיה רב ומ"ץ בק"ק דראת בן החסיד העניו מו' אברהם גרני

גה"ק ירושלם תוכב"א

ע"י המשתדל והנניה הצ"ח יוסף מלמד בן הרב המחבר הי"ו.

ש"ת ברכה ותהלה לך"

ברפוס החדש של יפאל חיים הכהן הי"ו.

מגדול ישועות מלכו נעשה חסד למשיחו לדרך ולזרע עד עולם :

נשבע ה' לדרך אמת לא ישוב ממנה כפרי כמנר אשית לכסא לך :

הקדמת המו"ל למדרש התהלים.

יסוד התהלים ומעלת המזמורים נלוו וידוע ולמפורסמים אין צריך ראיה, וכל הקדושים אשר בארץ מעידים ומגידים על מעלת למוד התהלים, ובפרט אדוננו הקדוש נאון עוזנו הרב חיד"א זצוק"ל כתב מו"ב מעלות על למוד התהלים בהקדמת ספרו יוסף תהלות ע"ש:

ועוד כתב הרב חיד"א ז"ל בספרו דבש לפי מערכת מ' מי יעלה לנו השמימה נימי אברהם יצחק יעקב דו"ד וחרמו כל תפלה שמוכרין בה זכות נ' אבות וזכות דהמע"ה שהוא רגל ד' דמרכבה עולה תפלתם השמימה, והרב ר' משה מולשין ז"ל כתב בספרו משפט צדק בסוף החבור רמו על פסוק חבר אני לכל אשר יראוך שדוד המע"ה נתחבר עם אבותינו הקדושים להיות מרכבה לשכינה ורמו נאה על זה אברהם יצחק יעקב דוד נימי מרכבה שלימה וזה פלא, וכתב שם הרב הגו' מקצת שבחי דהע"ה הנזכרים בתלמוד ובמדרשים ועשה מראה מקום עליהם שידרוש אותם הדורש בתוך קהל ועדה ביום ב' דשבעות יום שנפטר בו דהע"ה זיע"א, וגם הרב חיד"א ז"ל כתב בשמחת הרגל בדרוש מגילת רות שמוכר וישר ללמוד ס' תהלים כולו ביום ב' של הנ' השבעות יום שנפטר בו דהע"ה וגם נולד בו, ולכן נקרא הנ' השבעות עצרת לשון מלכות כמשי"ה זה יעצור בעמי, ולכן קורין בעצרת מגילת רות שהוא יחוסו של דהע"ה, ועוד כתב הרב כמה טעמים ורמזים על זה ועיין לעיל דף קכ"ט ע"ב במגילת רות ואשרי מי שירגל ללמוד בס' תהלים, וצריך ללמוד בכונה יען כי הדברים יצאו מפי מלך נעים ומירות ישראל ואמרו בתלמוד בפרק חלק לא אברי עלמא אלא לרוד, ואמרו בהקדמת וזה"ק דף ח' סוף ע"א כשבא דומה למעון ולקמחי לענין בת שבע עמד הקב"ה למנן וצנה על דהע"ה והשיב לו על כל מענותיו וחור דומה בפחי נפש ולזה אמר דהע"ה פסוק לולי ה' עזרתה וכו' ואמרו בזה"ק פ' נח דף ע"ג ע"ב וז"ל ורוא דבת שבע דאתיהיבת לאוריה החורי בקדמותא פוק ותשכח אמאי אתיהיבת ארעא קדישא לבנין עד דלא ייתון ישראל ותשכח מלה דא וכולא רוא חדא איתון ומלה הרא עב"ל, ובכן יסברו פי הדבורים על צדיק עתק כי ראוייה היתה בת שבע לדוד מו' ימי בראשית וכשנשא אותה דהע"ה היתה כבת ו' או ז' שנים (כדאי' בגמ' פ' בן סורר ומורה דף ס"ט ע"ב), והיתה בתולה ולא פגע בה אוריה כלל וגם היה נט מאוריה כמ"ש רז"ל בגמרא היוצא למלחמת בית דוד כותב נט כריתות לאשתו עכ"ל הגמרא וכו' ועיין בפירושו מלבי"ם על פסוק ותשמע בת שבע כי מת אוריה אישה וכו' (שמואל ב' י"א כ"ז) פירוש נכון על זה, ועיין בזה"ק פ' משפטים דף ק"ז ע"ב דברים היוצאים מפי קדוש רב י"בא סבא קדישא זכות וסניגוריא על אדוננו דהע"ה וזכה יבושו ויכלמו כל אויביו כמו שנחפך

פני שונאיו כשולו קדרה ממש ביום שהכניס טלמח המלך ע"ה הארון לבית קה"ק ואמרו רבותינו ז"ל כשבוקש דהע"ה מהקב"ה שיתן לו רשות לבנות ביתמ"ק אמר לו הקב"ה דוד אם אתה תבנה הבית לא יוכל ידי אויב לשלוט בהם כמו שלא שלט ידי אויב במשכן ובכליו שעשה מרע"ה, וא"כ כשיחטאו ישראל לפני אי אפשר לשפ' חמתי על העצים והאבנים אלא על ישראל, ויהיו ישראל ח' בסכנה, והראיה שהיסודות שיוסד דהע"ה נ. ותל המערבי לא שלט בהם האויב ועדיין הם קיימים, ולמוד מזמורי תהלים מסוגלים מאד בין בחול בין בשבת ואשרי האומנם בכונה שלימה כי רבה מעלתם עד שאמרו בתלמוד והא חלקי מזמורי הל"ל בכל יום, דהיינו ומירות שנקראים הלל, ולמוד ספר תהלים חשוב תפלה ובקשה ושירה וזמרה והודאה ולכן מסוגל יותר מכל הלמודים:

ואנני הצעיר ברוב חשקי ותאנתי לקטתי על ס' התהלים הדושים מדרש שוחר טוב ועוד רמזים וטעמים ומוסרים מספרים אחרים ומהרב חיד"א זיע"א להיות לי לזכרון וקראתי שמו תהלות דוד שהם תהלותיו של הקב"ה מיוסדים מאדוננו דהע"ה, ועוד שהדושים של תהלים נודע ונגלת תהלים דהע"ה דהיינו שבחיו ומעלותיו ועוד תהלות דוד עולה בני' על שמי הקמן מתתיהו יח"ר שלא ימו' ורת והזמירות מפינו ומפי זרענו ז"ו ונזכה לראות פני ששוננו משיח אלהי יעקב ונעים ומירות ישראל

מזמור ראשון בסיעתא דשמיא

אשרי האיש אשר לא הלך זש"ה (משלי י"א) שוחר טוב יבקש רצון מי הוא זה, זה דוד מלך ישראל שהיה שוחר בטובתן של ישראל להעמיד מהן כ"ד משמרות כהונה וכו' משמרות לוויה (ולכן נכתב בדברי הימים דויד מלא שעולה בנימי כ"ד שהעמיד כ"ד משמרות כהונה ולוויה זיע"א מפרשים ז"ל) יבקש רצון שהיה מבקש רחמים שתשרה עליו שכינה כדי לברך את ישראל והיכן ברכן באשרי האיש, ודורש רעה תבואנו זה דואג ואחיתופל, דבר אחר אשרי האיש זש"ה (שמואל ב' ז') ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וכן תני ר' חייא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ר' אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעזרה אלא מקום מלכי בית דוד בלבד וכה"א וישב דוד ולא כן אמר רב חונא בשם ר' ישמעאל אין ישיבה למעלה שנאמר (דניאל ז') קרבת על חד מן קאמיא שאין להם קפיצת הרגל שנאמר (יחזקאל א') ורגליהם רגל ישרה וכתוב (זכריה ג') ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה למעלה אין ישיבה ודוד יושב, אמר ר' אמי אף למלכי בית דוד אין ישיבה ומהו וישב שסמך עצמו ולמי היתה ישיבה הוי אומר לכהן גדול שנאמר (שמואל א' א') ועלי הכהן וישב על כסא א"ב מהו וישב לפני ה' שישב עצמו בתפלה תמן תנינן עמוני ומואבי איסורן איסור עולם אבל נקבותיהן מותרות מיד (שמואל ב' ז') ויאמר מי אנכי ומי ביתי כי הביאותני עד הלום מהו עד הלום לא די שבאתי בקהל אלא שעשיתני מלך ואין הלום אלא מלך שנא' הבא עוד הלום איש (שמואל א' י') ותקמן עוד זאת בעיניך (ש"ב ז') כאיניש דאמר לחבריה זעירא חדא באפן, והדבר גם אל בית עבדך למרחוק שהייתי רחוק ונתקרבת וזאת תורת האדם זאת שכתבת בתורתך (דברים כ"ג) לא יבא עמוני ומואבי לא כתבת אלא על האדם (פירוש זכרים) אבל נקבותיהן מותרות מיד:

וזאת תורת האדם (שמואל ב' ז') אברהם יצחק ויעקב אין כתיב כאן אלא האדם ומי משוכח שבנביאים ומשובח שבמלכים משוכח שבנביאים זה משה, משוכח שבמלכים זה דוד, את מוצא שכל מה שעשה משה עשה דוד, משה הוציא את ישראל ממצרים, ודוד הוציא את ישראל משעבוד מלכות, משה עשה מלחמות במיחון ועונ, ודוד עשה מלחמותיו של הקב"ה שנאמר כי מלחמות ה' אדוני נלחם (שמואל א' כ"ח) משה מלך על ישראל ויהודה שנאמר (דברים ל"ג) ויהי בישורון מלך, ודוד מלך על ישראל ויהודה, משה קרע לחם את הים, ודוד קרע לחם את הנחרות, שנאמר בהצותו את ארם נהרים (תהלים ס') משה בנה מזבחה, ודוד בנה מזבחה, זה הקריב, וזה הקריב, משה נתן לחם ה' חומשי תורה, וכנגדם נתן לחם דוד ספר תהלים שיש בו חמשה ספרים אשרי האיש למנצח משכיל מזמור לאסף תפלה למשה יאמרו נאולי משה בירך את ישראל באשרוך ישראל, ודוד בירך באשרי האיש:

בצדק כל אמרו פי אין בהם נפתל ועקש (משלי ח') אין בהם לא קפדנות ולא עקמנות מצינו שעיקם הכתוב

הכתוב שנים ושלושה תיבות ולא הוציא דבר מנונה מפיו שנאמר (בראשית ז') מן הבחמה שהורה וכן הכתמה אשר איננה מהורה וכן במעלי הנדה ומפריסי פרסה פתח תחלה' בסמיני טהרה אמר דוד אף הקב"ה העיד עלי ואמר (שמואל א' י"ג) בקש ה' לו איש כלבבו וכינה שמו לבוראו, מה בוראו לא הוציא דבר מנונה מפיו אף דוד בן, היה לו לומר ארור האיש אשר הלך בעצת רשעים או אשרי האיש אשר הלך בעצת צדיקים ולא אמר אלא לא הלך, כיוצא בו אתה אמר אם יעמד משה ושמואל (ירמיה ט"ו) אתה מוצא שכל מה שכתוב בזה כתוב בזה זה לוי זה בנה מוכח וזה בנה מוכח זה הקריב וזה הקריב זה מלך זה מלך וכה"א (דברים י"ח) נביא מקרבך מאהיך כמוני יקים וכן תמצא בירמיה מה שכתוב בזה כתוב בזה מוצא בדבר דוד ושלמה מה שכתוב בזה כתוב בזה :

ובמדרש שיר השירים רבה פרשה א' פסוק ז' אמרו וז"ל אבל שלמה מלך בן מלך חכם בן חכם צדיק בן צדיק אוניטוס בן אוניטוס את מוצא כל מה שכתוב בזה כתוב בזה דוד מלך מ' שנה וזה מלך מ' שנה דוד מלך על ישראל ויהודה ובנו מלך על ישראל ויהודה אביו בנה את היסודות והוא בנה את העליונות אביו מלך מסוף העולם ועד סופו וזה מלך מסוף העולם ועד סופו דוד כתב ספרים ושלמה כתב ספרים דוד אמר שירים ושלמה אמר שירים דוד אמר הכלים ושלמה אמר הכלים דוד אמר דברים ושלמה אמר דברים דוד אמר משלים ושלמה אמר משלים דוד קילס באו ושלמה קילס באו דוד בנה מוכח והקריב ושלמה בנה מוכח והקריב דוד העלה את הארון ושלמה העלה את הארון (עיון בשיר השירים רבה, ובזוה"ק פ' אחרי דף ע"ד ע"ב שבחי שלמה הע"ה עש"ב) :

רבי יודן אמר המזמור הזה משובח מכל המזמורים, ד"א אשרי האיש זש"ה (תהלים פ"ד) כי שמש ומנן אלהים חוקיה ברבי חי"א אמר אשריהם צדיקים הנביאים שהם מדמים הצורה ליוצרה ואת הנטיעה לנטיעה כד"א כי שמש ומנן ה' אלהים :

ד"א אשרי האיש כיון שעמד דוד לברך את ישראל פתח ממה שחתם משה הברכה שנא' אשריך ישראל לפיכך פתח דוד באשרי האיש, ד"א אשרי האיש רבי נחמיה פתח (קהלת ז') החכמה תעוז לחכם מעשרה שלימים אשר היו בעיר אלו עשרה בני אדם שנאמר ספר תהלים על ידם ואלו הם, אדם ומלכי צדק אברהם משה ודוד ושלמה ואסף ושלושה בני קרח רב הונא בשם ר' אבא אמר אעפ"י שנאמר ע"י עשרה זקנים לא נתקן אלא ע"י דוד מלך ישראל, משל לחבורה של זמרין שהיתה מבקשת לומר שבתו של מלך הימנון למלך אמר להם המלך כולכם זכאין כולכם זמרין כולכם משובה וראויין לומר הימנון (לשון שיר ושבח) אלא איש פלוני יאמר ע"י כולכם שקולו ערב יותר מן הכל הח"ד ונעים זמירות ישראל (שמואל ב' כ"ג) של כולם ערבים אבל של דוד בן ישי יותר נעים מן הכל זמירותיהן של ישראל גדול בן גדול אבינוס בן אבינוס (פ' מלך) מהו אומר בסוף תהלים ע"ג כלו תפלות דוד בן ישי וכשם שנאמר ע"י עשרה בני אדם כך נאמר בעשרה מיני זמר בנצוח בננון במזמור בשיר בתפלה בתלל בכרכה בחוריה באשרי בהללויה וגדול מכולם הללויה שכולל שם ושכה בבת אחת, רב קרא כל ספרא הללויה : והרב חיד"א זצוק"ל כתב בתחלת חבורו יוסף תהלות וז"ל אשרי האיש אפשר דוד המלך ע"ה בראש ספרו הקדוש רמזו שמו הקדוש כי אשרי ר"ת אביו שלמה ראש ישראל, כי כל עניינו תלוי אם שלמה בן בת שבע ומלון אחריו, והוא אות שלא חטא בבת שבע לכך באן בתחלה רמזו אביו שלמה ראש ישראל וראש ישראל קאי על שלמה עכ"ל ועוד האריך הרב ז"ל בספר תהלות ע"ש :

אשר לא הלך בעצת רשעים א"ר שמעון בן פזי וכי מאחר שלא הלך היכן עמד ומאחר שלא עמד היכן ישב ומאחר שלא יין אלא לומר לך שאם הלך סופו לעמוד ואם עמד סופו לישוב ואם ישב

ישב סופו ללון ואם לין עליו הכתוב אומר (משלי ט') ולצת לכדך תשא שמצוה נוררת מצוה ועבירה נוררת עבירה וכי מאחר שלא הלך ולא עמד ולא ישב יכול לא יעשה לא מוכח ולא רעה אלא ישום יד לפה ת"ל כי אם בתורת ה' הפצו א"ר ברכיה מה בא הכתוב לומר (קהלת ז') אל תרשע הרבה הא ציבחר לירשע אלא אם הרשעת אל תוסף רבי שמעון בן יוחאי אומר ישב אדם ולא עבר עבירה נותנין לו שכר כעושי מצוה ר' זעירא אמר והוא שבאת לידו ונצול הימנה שנאמר (תהלים ל"ד) סור מרע ועשה טוב, סור מרע על מנת לעשות טוב וכה"א (תהלים קי"ט) אף לא פעלו עולת בדרכיו הלכו תני דבי ר' יהושע בן קרחה עשרים אשרי כתוב בספר תהלים כנגד עשרים היו שבספר ישעיה אמר רבי תמה אני היאך למדנו ר' יהושע עשרים אשרי כתיב ואני אומר עשרים ושתים ולמה כנגד כ"ב אותיות ועליהם הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי יעשו לדורות ויכתבו לדורות אמרי פי ויחוקקו לדורות ולא יהיו קורין בהם כקורים בספרים אלא יהיו קורין בהם וגומלין שכר עליהם כנגעים ואהלות, יהיו לרצון אמרי פי א"ר ירמיה בר שלום משם ר' יוחנן מאי דכתיב (תהלים ס"א) אגורה באהלך עולמים וכי תעלה על דעתך שהיה מבקש דוד דירת ב' עולמים אלא כך אמר דוד יהיו מזכירים אותי בבתי כנסיות ובתי מדרשות ובאלו חי וקיים אני בשני עולמים :

כי אם בתורת ה' הפצו שילמד את התורה בחשק ובחפץ ובשמחה בכל לבו ובתורתו יתנה יומם ולילה אמר ר' יהושע אם אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית בכונה מעלה עליו הקב"ה כאילו יגע בתורה יומם ולילה ד"א כי אם בתורת ה' הפצו זש"ה הוי כל צמא לכו למים (ישעיה נ"ה) מה המים מן השמים שנאמר לקול תתו המון מים בשמים (ירמיה י') כך ד"ת נתנו מן השמים שנא' כי מן השמים דברתי עמכם מה המים חנם לעולם אף ד"ת חנם לעולם שנאמר לכו שברו ואכלו בלא כסף (ישעיה נ"ה) מה המים יורדים לעולם בקולות וברקים שנא' קול ה' על המים (תהלים כ"ט) כך ד"ת שנא' ויהי קולות וברקים (שמות י"ט) מה המים חיים הם לעולם כך ד"ת חיים הם לעולם שנא' כי חיים הם למוצאיהם (משלי ד') וכתוב כי לא דבר רק הוא טמם כי הוא חייכם (דברים ל"ב) מה המים יורדים טיפין טיפין ונעשים נחלים כך ד"ת אדם לומד הלכה א' היום והלכה א' למחר עד שנעשה כמעין הנובע מה המים אין אדם מתבייש לומר לקטן השקוני מים כך ד"ת אין הנדול מתבייש לומר לקטן למדני פרק א' או הלכה אחת מה המים בשעה שאדם צמא אין מתעצל לשתותה כך התורה לא יתעצל התלמיד לילך אצל הרב כדי ללמוד ממנו :

ועוד אעמים אחרים על זה שנמשלה תורה למים עיון בריש מדרש שיר השירים רבה ויונעם לך : והיה כעין שתול זש"ה עין חיים היא למחויקים בה (משלי ג') א"ר יצחק בר ר' חי"א למה נקרא תורה עין חיים שחכוכה על כל החיים א"ר יודן למה נמשלה לעין חיים מה עין החיים פרוש לכל באי העולם בנן ערן כך התורה פרושה לכל החיים ומביאן לחיי העוה"ב :

אשר פרוי יתן בעתו, אלו תלמידיו של אדם שינעין בתורה ועושים את היום עתים עת לתורה עת למקרא עת למשנת עת לתלמוד, ועליו לא יכול שחבל צריכין לשיחתו ולתלמודו (ובש"ס אמרו שאפילו שיחתן של ת"ח צריכה לתלמוד) :

וכל אשר יעשה יצליח אמרו בגמרא כל העוסק בתורה נכסיו מצליחין לו דבר זה כתוב בתורה ושנוי בנביאים ומשולש בכתובים כתוב בתורה דכתיב (דברים כ"ט) ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשו שנוי בנביאים דכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיד ותניתו בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל (יהושע א') ומשולש בכתובים

בכתובים דכתיב (תהלים א') וכל אשר יעשה יצליח (נמרא פרק קמא דע"ז):

לא כן הרשעים כי אם כמזין אשר תדפנו רוח, אמר הקב"ה אני בראתי את עולמי ואמרתו ויהי כן ואתם אומרים לא כן שנא' ולב כסילים לא כן (פירוש שאומרים העולם קדמון) על כן לא יקומו רשעים במשפט הייבם אם אתם קמים במשפט, והא טב להון אם אינם עומדים ונותנים דין אלא כאיניש דאמר פלניא קם בדינא ולא הוה ליה הקמת רגל:

כי יודע ה' דרך צדיקים וזש"ה בכל מקום עיני ה' צופות רעים ומזימים (משלי מ"ו) מנין דכתיב וירא ה' כי שנואה לאה (בראשית כ"ט) ודרך רשעים תאבד אמר ר' אלקים איבד הקב"ה דרכן של רשעים מפני הצדיקים שלא יטעו בה:

ד"א ודרך רשעים תאבד את מוצא שאיבד הקב"ה לנמרוד מפני אברהם, עשו מפני יעקב, ואבימלך מפני יצחק, הוי אומר כי יודע ה' דרך צדיקים ודרך רשעים תאבד:

דבר אחר ודרך רשעים תאבד שכן הוא אומר (ישעיה ס"ו) ונודעה יד ה' את עבדיו אימתי וזעם את אויביו (אמן יהי רצון):

מזמור ב'

למה רגשו גוים זש"ה והרשעים כים נגרש מה הים הוה הנל שלו עולה ומתנבר כאלו מציף את העולם, וכיון שמניע לשפת הים הוא משתמח לפני החול כך אומות העולם כל מי שמזדווג להרע לישראל נופל בניהנם למה שישאל משולין כחול שנאמר והיה מספר בני ישראל כחול הים (הושע ב') את מוצא נמרוד נזדווג לאברהם ונפל לפניו שנאמר ויחלק עליהם לילה, אבימלך לפני יצחק, עשו לפני יעקב, פרעה ומצרים לפני ישראל, וכן הרבה ואף לעתיד לבא נוג ומנוג עתידים לנפול לפני ישראל ודוד רואה וצווח למה רגשו גוים:

על ה' ועל משיחו א"ר ברכיה בשם ר' לוי ארורים הם הרשעים שהם מקיימים עצה על ישראל וכל אחד ואחד אומר עצתי יפה מעצתך, עשו אמר שומה היה קין שהרג הכל בחיי אביו ולא היה יודע שאביו פרה ורבה אני איני עושה כן אלא יקרבו ימי אבל אביו, פרעה אמר שומה היה עשו שאמר כן ולא היה יודע שאחיו פרה ורבה בחיי אביו אני איני עושה כן אלא עד דאינון דיקין תחות כרסא דאמהון אנא מחינא להון הה"ד כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו, המן הרשע אמר פרעה שומה היה לא היה יודע שהבנות נישאות לאנשים והם פרות ורבות אני איני עושה כן אלא להשמיד להרוג ולאבד (אסתר ג') נוג ומנוג עתידים לומר כן שומים היו הראשונים שמעקיפים עצה על ישראל ולא היו יודעים שיש להם פטרון בשמים אני איני עושה כן אלא בתחלה אני מזדווג על פטרונם ואח"ך אני חוזר על ישראל שנא' על ה' ועל משיחו והקב"ה כ"י בעצמו נלחם עמהם שנאמר ה' כנבור יצא כאיש מלחמות (ישעיה מ"ב) והיה ה' למלך:

שאל ממני ואתנה נויים, אם גוים כבר הם נחלתך שנא' וירד מים עד ים (תהלים ע"ב) ואם אפסי ארין כבר הם אחותך שנא' ומנהר עד אפסי ארץ:

נשקן בר זש"ה שררך אגן הסהר (שיר השירים ו') למה נמשלו ישראל לחמה דכתיב במנך ערמת חטים א"ר אירימה חמה זו סדוקה באמצעיתה ומתויימת מכל הפירות שהכל טפולין לה כך ישראל מצויינין באומות כמילה ובציצית והכל טפל להם, א"ר שמעון בן לקיש מה חטים הללו כשהן יוצאין לזריעה אין יוצאין אלא במדה ובמנין וכן כשנכנסין לאוצר אין נכנסין אלא במדה ובמנין כך ישראל כשירדו

כשירדו למצרים יררו במנין שני בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה (דברים ו') וכשעלו לא עלו אלא במנין שנא' כשש מאות אלף רגלי (שמות י"ב) רבי חנינאי אומר על הדא דר"ש בן לקיש למה נמשלו ישראל לחטים לומר לך בעל הבית שיש לו בן בית אם בא לחשוב עמו אין אומר לו כמה משפלות של תבן אתה מכנים לאוצר או כמה חבילות של קש אלא נותן את הקוצים באש וזורה את התבן לרוח ומהו אומר תן דעתך על החטים כמה חטים אתה מכנים לאוצר לפי שהם חיים לעולם, בעל הבית הזה זה הקב"ה שכל העולם שלו שנא' לה' הארץ ומלואה בן בית זה משה, שנא' בכל ביתי נאמן הוא, לא אמר לו ליתן דעתו על העכו"ם אלא להציפן במים שנא' וניער פרעה וחילו בים סוף אבל ישראל שנמשלו לחטים אמר לו תן דעתך למנות את ישראל לידע כמה יש בהם שנאמר כי תשא את ראש בני ישראל הה"ד במנך ערימת חטים סוגה בשושנים בנוהג שבעולם אדם נושא אשה כמה הוצאות מוציא כמה שמחות עושה כשבא להודקק עמה אומרת לו כשושנה אדומה ראיתי והוא פורש ממנה מיד ומי גרם לו שלא קרב אליה איזה כותל יש ביניהם ואיזה סייג או איזה נחש נשכו ואיזה עקרב עקצו אלא מי עקצו דברי תורה ושהם רכין כששונה שנא' ואל אשה בנדת מומאתה לא תקרב (ויקרא י"א), וכן מי שהביאו לו תמחוי של בשר והוא רעב לאכול אמרו לו חלב נפל בתוכו מיד מושך ידיו ממנה ולא טעמו ומי גרם לו שלא טעמו אלא ד"ת שהן רכין כששונה שנא' כל חלב וכל דם לא תאכלו וכשם שאי אפשר לעולם בלא חטים, כך אי אפשר לעולם בלא ישראל שהם חיים לעולם:

כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו מלך ב"ו כשהוא בכעס אינו ברצון אבל הקב"ה אינו כן אלא כשהוא בכעס הוא ברצון שנאמר כי יבער כמעט אפו על אומות העולם אבל ישראל אשרי כל חוסי בו אלו ישראל שהן חוסין בו בכל עת שלא יבער בהן:

מזמור ג'

מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו זש"ה (משלי ב"א) שמחה לצדיק עשות משפט שמחה לצדיקו של עולם כשהוא עושה את הדין לפי שהוא מרומם בעולם שנא' ויגבה ה' צבאות במשפט (ישעיה ג') ד"א שמחה לצדיקו של עולם מה שמדת הדין עושה בהן שמנקה אותן מעונות תדע לך שכן הוא שהרי דוד פגע בו מדה"ד התחיל שמה ומזמר שני מזמור לדוד, ר' יעקב בר אחא אמר למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת נוג ומנוג להודיע שקשה הבן הרע לאביו יותר ממלחמת נוג ומנוג מזמור לדוד אימתי אמר דוד המזמור הוה בשעה שהיה עולה במעלה הזתים ובוכה. אם בוכה למה מזמור ואם מזמור למה בוכה א"ר יודן אמר דוד יעקב אבינו ברח שנא' ויברח יעקב שרה ארם (הושע י"ב) משה ברח שנא' ויברח משה מפני פרעה (שמות ב') ואני בורח כמותם התחיל אומר זכרתי משפטך מעולם ה' ואתנחם זכרתי מדת הדין שבה נהנת את הראשונים והתנחמתי (ובזוה"ק אמרו יעקב ברח לבדו ומשה ברח לבדו כשראה דוד את עצמו בורח עם כל השרים והסנהדרין התחיל לומר שירה שנא' מזמור לדוד בברחו:

כתיב ויהי כבוא דוד מחגימה ושובי בן נחש ומכיר בן עמיאל מלו דבר וברזילי הגלעדי מרוגלים התחילו מכבדין אותו שנא' משכב וסיפות וכלי יוצר משכב אלו כרים וכסתות סיפות אלו חביות של יין וכלי יוצר אלו הכאים מרתמה חטים ושעורים כמשמען ושפות בקר גבינים של חלב תורים שלא היה הזבוב יכול לעמוד עליהן אלא היה נופל הגישו לדוד ולעם אשר אתו לאכול, כיון שראה דוד כן התחיל אומר טאלו הייתי מתיירא והשלימו לי אינה מהן אלא הקב"ה השלימם לי שנא' (משלי מ"ז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלום אתו התחיל לומר מזמור לדוד:

וילך דוד ואנשיו בדרך (ש"ב מ"ז) וכי באויר היה להם לילך אלא הלכו בדרך ענוה ושמיני הולך בצלע ההר מזכיר לו מעשה הצלע והוא שדוד אמר (תהלים ל"ח) כי אני לצלע נכון והוא שדוד אמר לשלמה בנו (מלכים א' ב') והוא קללני קללה נמרצת נומריקון נואף מואבי רוצה צורר תועבה :

והנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף (שמואל ב' י"ט) רבי שמואל בר נחמני עלה מכבל לשאול ג' דברים מצא את ר' יוחנן שר הבירה אמר לו מאי דכתיב חדלו פרוון כישראל חדלו (שופטים ה'), אמר לו רבי יוחנן העיירות קטנות שחרבו בימי סיסרא כיון שעמדה הבורה נעשו אמהות כמה דאמר לבד מערי הפרזי הרבה מאד (דברים ג'), ושוב א"ל מ"ד לה' אלהינו הרחמים והסליחות כי השאנו לו (דניאל ט') היה לו לומר כי שמרנו תורתו א"ל ר' יוחנן יפה אמר הכתוב בנחג שבועלם פועל שהוא עושה עם ב"ה באמונה ונותן לו שכרו מה טובה יש לו ואימתי מחויק לו טובה בשעה שאינו עושה באמונה ובעל הבית נותן לו שכרו משלם לכך כתוב לה' אלהינו הרחמים והסליחות כי מרדנו בו, א"ר שמואל ב"ג האית מימיק מלך שמורדין בו בני המדינה והוא מספיק להם מזונות כתיב יעשו עגל כחורב (תהלים ק"ו) והמן יורד להם והיו מקרבין אותו לפני העגל הוי יפה כתוב לה' אלהינו הרחמים והסליחות, שוב שאלו מהו דכתיב והנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף (שמואל ב' י"ט) אמר ר' יוחנן מה היתם אומרים כיון ששמעי בא אצל דוד אמר לו מה אחיו של יוסף גמלו לו רעה והוא גמלן טובה כך אני גמלתיך רעה ואף אתה גמול עלי טובה כיוסף שנמל לאחיו טובה תחת רעה א"ל ר' יוחנן יפה אתם אומרים אלא שמעו דבר מופלא מהו אמר והנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף אמר לו כל ישראל נקראו על שם יוסף שני אולי יחנן ה' צבאות שארית יוסף (עמוס ה') ואמר שמעי לדוד כל ישראל גמלו אותך רעה ואני יותר מכולם וכל ישראל יושבים ומקוים מה אתה עושה עמי אם אתה מקבל אותי הרי כל ישראל באין ומשלמין עמך הוי והנה באתי היום ראשון כיון שראה דוד התחיל לומר מזמור לדוד : ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי רבים בקומה רבים בתורה שובך למה נקרא שמו שובך שהיתה קומתו כשובך הזה ושופך היה שמו שהיה שופך דמים וכן גלית שכתוב בו ו' אמה וזרת וכן רבים בתורה דואג ואחיתופל דואג אב בית דין היה, שני אביר הרועים אשר לשאול (שמואל א' כ"א) ואחיתופל אשר יעין כאשר ישאל איש, איש קדי ולא כתיב שלא היה איש אלא מלאך וכן דוד הוא אימר כי לא אויב יחרפני ואשא ואתה אנוש כערכי אשר יהדיו נמתק סוד :

אני שכבתי ואישנה אמר דוד אני שכבתי מן הנבואה ואישנה מרוח הקדש הקיצותי ע"י חושי הארכי כי ה' יסמכני ע"י נתן הנביא שאמר לי גם ה' העביר המאתך לא תמות (שמואל ב' י"ב) : קומה ה' הושיעני אלהי א"ר פינחס בשם ר' הושעיה ה' פעמים מקום דוד להקב"ה בספר ראשון שבתהלים ארבעה כנגד ד' מלכויות, ואחד כנגד גוג ומגוג כי הבית את כל אויבי לחי, א"ר לוי זו מכת הפה כמה דאמר (שמואל ב' י"ז) ויצו אל ביתו ויחנק ר' אהבה אמר אותן שעשו בנכורים זה שמשון הה"ד וימצא לחי חמור (שופטים י') שיני רשעים שברת אם עשית כן, לה' הושיעה על עמך ברכתך סלה :

מזמור ד'

למנצח בנגינות מזמור לדוד בקראי ענני אלהי צדקי בצר הרחבת לי, בשלשה דברים היה דוד מצטער עליהן והרחיב לו הקב"ה, אחת על ביהמ"ק וכה"א זכור ה' לדור את כל ענותו (תהלים קל"ב) והרחיב לו הקב"ה ומצא את המקום שנא' (ד"ה א' כ"ג) ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלהים, ואחת על אשת אוריה החתי, שהיו ישראל מליון אחריו ואומרים אפשר ששכה את הכבשה והרג את הרועה והפיל את ישראל

ישראל בחרב יש לו תשועה והרחיב לו הקב"ה ואמר לו (ש"ב י"ב) גם ה' העביר המאתך לא תמות שלישית שהיו ישראל אומרים מה דוד סבור שהמלכות נשתלה מכת שבע והרחיב לו הקב"ה שנא' (ד"ה א' כ"ב) הנה בן גולד לך כי שלמה יהיה שמו וכי כל הבנים אינם נולדים ומהו נולד לך לרפואתך מן חטויא דילך ע"י מי ע"י נתן הנביא שנא' (ש"ב י"א) וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה : בני איש זה דואג ואחיתופל בני אברהם יצחק ויעקב שנקראו איש, אברהם שנא' ועתה השב אשת האישי, יצחק נקרא איש שנא' מי האישי הלזה, יעקב נקרא איש שנא' ויעקב איש תם יושב אהלים :

עד מה כבודי לכלמה תאהבון ריק עד מתי אתם מבלימין אותי ואת כבודי וקוראים אותי בן ישי, כי בוחר אתה לבן ישי, גם לכלכם יתן בן ישי, כי כל הימים אשר בן ישי חי על הארמה ולית לי שם : תאהבון ריק עד מתי אתם מרדפים אחרי דברים של ריקנות לאמר אלהים עזבו סילק שכינתו ממנו ואין המלכות חוזרת לו מעתה, תבקשו כוב סלה מה אתם סבורים ע"י שנסתלק מלכותי לשעה לעולם היא קיימת :

ודעו כי הפלה ה' חסיד לו כבר בשרני ע"י ישעיה נחמו נחמו עמי וכד אתי החיא שעתא ישמע בקראי אליו, ודעו כי הפלה ה' חסיד לו ס"ת יהודה רמו למ"ש רז"ל כל מקום דאמרו בש"ס מעשה בחסיד אחד או רבי יהודה בן בבא הוא או ר' יהודה בר אלעאי (שלי"ה הקדוש) :

נתתה שמחה בלבי, אמרו ישראל אומות העכו"ם ע"י שעשו ז' מצות השפעת להם שלוח בעוה"ז במתן שכון, אנו שנצטערנו על תרי"ג מצות עאכ"ז שתשפיע לנו טובות לעוה"ב לפיכך כשאנו רואים שלותם של א"ה אנו שמחים הוי אומר נתתה שמחה בלבי :

מזמור ה'

למנצח אל הנחילות מזמור לדוד, אמר דוד לפני הקב"ה כל מה שנתת לנו טובים ונעימים הם, שנאמר חבלים נפלו לי בנעימים תורה וארץ ישראל ובית המקדש ולעתיד לבא נאמר להנחיל אותי יש.

ד"א למנצח אל הנחילות א"ר שמואל בר נחמני על שני נחילות שנחל דוד את המלכות בעוה"ז ובעוה"ב, אמר דוד על שתייהן אני מזמור אל הנחילות א"ר יהושע בן לוי הנחילות נומריקון הוא, ה', ה' חומשי תורה ג' כנגד ג' יום שבין פסח לעצרת ה' כנגד ה' ימי המילה ו' כנגד עשרת הדברות, ל' כנגד ל' צדיקים שאין העולם חסר מהם כאברהם שנא' ואברהם היו יהיה, יהו"ה בני' תלתין הוו כשישראל זוכין י"ה בארץ ישראל י"ב בחוצה לארץ וסימן טוב לישראל כשהארץ מעמדת י"ב צדיקים :

הנחילות הנה המדרש לא נתן רמו על ו' ת' של הנחילות ואפשר לומר ו' רמו לששה סדרי משנה ת' רמו על התפילין שהם עוין לישראל ושקולים הם לתרי"ג מצות ודוק :

שנאת כל פועלי און זה דואג ואחיתופל שנמרדו מעוה"ב :

אמרי האוינה ה' אמר דוד רבש"ע בשעה שיש בי כח לעמוד לפניך בתפלה ולהוציא אמרי האוינה ובשעה שאין בי כח התבונן מה בלבי שנא' בינה הניני :

מלכי ואלהי למה אמר מלכי ואלהי כנגד גלות אדום אמרו ישראל לפני הקב"ה ראה כמה שמדות וגזרות היא גזרת עלי לבטל אלהותך ומלכותך ממני ולא במליגין ובכל יום אנו נכנסין לבתי כנסיות וממליכין אותך ואומרים שמע ישראל ואת עבדיך דודן ואנן עבדיגן דידך שנא' דודי לי ואני לו :

האשימם אלהים מדבר בנכוכדנצר הרשע שהחריב ביהמ"ק ואח"ך נטרד בשעה שאמר אנא נכוכדנצר משכה ומרוזם ומחרר למלך שמיא (דניאל ד') אמר לו הקב"ה רשע אתמול אמרת ומן הוא אלהא

תהלות

מזמור ה'

דוד

אלהא די ישויבכנון מן ידי (דניאל ג') ועכשיו אתה אומר קלוסי איני רוצה לא כך ולא בקלוסך ומי יקלוסיני ישראל שנאמר עם זו יצרת לי תהלתי יספרו (ישעיה מ"ג) את מוצא כדוד שאמר שבחי ירושלם את ה' הללויה, וכן אתה מוצא ברכן של נביאים משה רבינו עליו השלום שאמר בסוף קלוסו (דברים ל"ג) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט שלא יאמרו כל באי עולם שמה עברה עליו מ"ה שלא נכנס לארץ ישראל ח"ו אין לפניו משוא פנים צדיק וישר הוא : כי אתה תברך צדיק ה' בנוהג שבעולם אדם נותן לחכירו לישראל של זהב עמרו עליו לסמים נטלו ממנו היכן היא מתנתו והקב"ה אינו כן אלא כי אתה תברך צדיק ולא עוד אלא שעושח לו מנן שנאמר כצנה רצון תעטרנו :

מזמור ו'

למנצח על השמינית זש"ה שבע ביום הללתיך אלו ז' ברכות של קריאת שמע ז' בשחרית וד' בערבית ר' אבין בשם ר' נחמיה אומר אלו ז' מצות שאדם מקיים בכל יום ב' פעמים קריאת שמע ז' תפלות ושני פעמים ברהמ"ו לשתי סעודות היה ר' מאיר אומר חביבה היא המילה שנשבע הקב"ה לאברהם שכל מי שהוא מחול אינו יורד לגיהנם וכשאדם נכנס במרחץ ורואה עצמו ערום מן המצות הוא נבהל וכשהוא מסתכל במילה שהיא שקולה כנגד כל המצות דעתו מתקררת ובשראה דוד כך אמר מזמור עליה שנא' למנצח על השמינית על המילה שניתנה בשמיני :

כי אין במות זכרך בשאול מי יודה לך הכוונה כי הנה הרשעים שרואים בעיניהם המות אין מי מהם שיוברוך לשוב אליך א"כ בשאול שהוא גיהנם מי יודה לך להתפחד מדין גיהנם מה שאינם בואים בעיניהם (הרב ישעיה ז"ל בעל אסיפת אמרים זיע"א) :

יגעתי באנחתי זה ר' זכריה הקצב שאמר להכמים המעון הזה לא וזה ידה מתוך ידי משעה שנכנסו גוים להיכל עד שיצאו אמרו לו אין אדם מעיד על פי עצמו התחיל בוכה וממחה בדמעות מפתו שהיתה אשתו ישנה אצלו והיה יודע שאשתו טהורה לו, ולא היה מכירה מפני גזירת חכמים והיה קורא בעצמו יגעתי באנחתי אשה בכל לילה מרתי :

מזמור ז'

שגיון לדוד זש"ה (קהלת ו') גם במדעך מלך אל תקלל, מלך שבדורך אל תקלל, ועשיר שבדורך אל תקלל כי עוף השמים יוליך את הקול, אמר ר' ירמיה זה העורב והכמת מיארו, ובעל כנפים יגיד דבר משום אונים לכותל אמר הקב"ה לדוד למה אתה מקלל את משיחי יבושו ויבהלו מי הם אויביך לא שאול שאמרת ביום הציל ה' אותי מכף שאול אמר לפניו רבונו של עולם שנגות אל תעשה עלי כדונות שניאות מי יבין ויאמר דוד חי ה' כי אם ה' ינפניו (שמואל א' כ"ו) למי נשבע חי ה' ר' אלעזר אומר ליצה"ר נשבע ואמר חי ה' אם אעשה דבר זה רשב"ן אומר לאבישי נשבע ואמר לו חי ה' אם תנע בדמו של צדיק, אני מערב דמך בדמו, כתיב ולשאול פילגש ובדוד כתיב ויקח עוד דוד נשים ופילגשים מירושלים אמר הקב"ה את מדמה עצמך לשאול כתיב בשאול מנשרים קלו מאריות נברו ר' לוי אמר ס' מיל היה מהלך שאול ביום א' ר' סימון אמר ק"ך מיל ורבנן אמרי ק"פ מיל ואימתי כשנשבה הארון דכתיב (שמואל א' ד') וירץ איש בנימין מן המערכה זה שאול (ואמרו ז"ל שחמף הלוחות מתוך הארון וברח) ואת מדמה עצמך לשאול אדם הולך לבית המשתה אינו מוליך בניו עמו מפני מראית העין ושאל

תהלות

מזמור ז'

דוד

קטב

ושאל הולך למלחמה ויודע שמדת הדין פוגעת בו ומוליך בניו עמו, ואת מדמה עצמך לשאול, וז"ש שגיון לדוד אשר שר לה' על דברי כוש בן ימיני זה שאול : ואחלצה צוררי ריקם בשעה שכתת מעילו של שאול התחיל מתחרט דכתיב ויך לב דוד אותו ויע"א : רבי יהושע בן לוי בשם ר' יוסי אומר תינוקות שהיו בימי שאול ושמואל עד שלא הביאו ב' שערות היו דורשין את התורה במ"ט פנים טהור ובמ"ט פנים טמא והיה דוד מתפלל עליהם אתה ה' תשמרם נטר אוריותא בלבהון תצרנו מן הדור זו לעולם :

אמר ר' יצחק בשם שחיה דוד מתפלל שלא יפול ביד שאול כך היה מתפלל שלא יפול שאול בידו וכה"א הנותן תשועה למלכים זה דוד ושאל ואח"ך הפוצה את דוד עברו מהרב רעה שלא ישלח יד בשאול : דבר אחר שגיון לדוד על דברי כוש זה שאול, ולמה נקרא כן, מה כושי משונה בעורו כך היה שאול משונה מכל העם בקומה וביופי אם רצונך לידע מה יופיו ראה מה כתיב (ש"א מ') כמה עולים במעלה העיר והמה מצאו נערות יוצאות לשאוב מים ויאמר להם היש בזה הרואה ותענינה אותו ותאמרנה יש הנה לפניך מהר עתה כי היום בא לעיר בכואכם העירה וגו' ראה כמה דברים רברו עמו, ולמה מסיחות עמו כדי להסתכל ביופיו ועל זה היו מעסקות אותו עד שיבא שמואל לכך נקרא כושי וכן בישראל נאמר הלא כבני כושיים שהם משונים מכל האומות, (וכן צפורה נקרא כושיה שהיתה יפת מראה) : דן' אלחי כך הסיתי הושיעני והצילני הוא הדבר אלא אמר דוד הושיעני שלא אפול בידו והצילני שלא יפול שאול בידו ואם עשית כן כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך :

מזמור ח'

למנצח על הגתית ה' אדוננו מה אריר שמך בכל הארץ א"ר מצינו בשלשה מקומות שהיו מלאכים מדיינים כנגד הקב"ה באדם ובמשכן ובתורה, באדם מנין כשבקש לכרא את האדם נמלך במלאכים אמר להם נעשה אדם התחילו לומר לו מה אנש כי תזכרנו אמר להם למחר תדעו חכמתו מיד שבראו מה עשה הקב"ה כינס כל בהמה וחיה ועוף לפני מה"ש התחיל שואל אותן שם כל א' וא' ולא היו יודעין אמר להם הקב"ה מבקשים אתם לידע חכמתו של אדם שאני שואל אותו והוא קורא שמות לכולם מה עשה כינס כל בהמה חיה ועוף והעמידן לפניו שנאמר וייצר ה' אלהים מן האדמה א"ר אחא והלא כבר נאמר ויעש אלהים את חית הארץ ומה ת"ל וייצר אלא לשון אסיפה הוא שנא' כי תצור אל עיר (דברים כ') ויבא אל האדם לראות מה יקרא לו ובי אין הכל נלוי לפניו אלא להראות למח"ש חכמתו של אדם ומה הוא שמו שהתקין לו הקב"ה הוא שמו שקרא אותו אדה"ר שם לכל דבר א"ל הקב"ה אתה מה שמך אמר לו אני נאה לי להקראות אדם ולמה שנבראתי מן האדמה אמר לו ואני מה שמי אמר לו נאה לך להקראות ה' שאתה אדון על כל העולם לפיכך הוא אומר (ישעיה מ"ב) אני הוא שמי שקראני אדם הראשון מיד אמר הקב"ה למלאכים ראו חכמה שבלבו של אדם ואתם אומרים לי מה אנש כי תזכרנו :

וכן אתה מוצא כמות תורה כשבא הקב"ה ליתן תורה לישראל התחילו המלאכים מדיינים לפניו ואמרו מה אנש כי תזכרנו ואמרו לפניו אישורך שתתן תורה בשמים למה שאנו קדושים, ותורתך קדושה, אנו חיים ותורתך חיים, אמר להם אינה ראויה להתקיים בכס שנא' לא תמצא בארץ החיים, ועוד שאין ביניכם פריה ורביה, לא מיתה, ולא מומאה, ולא חולי, אלא כולכם קדושים, וכתיב בתורה אדם כי ימות באהל, זאת ההיה תורת המצורע, אשה כי תזרע, אשה כי תהיה זבה. את זה תאכלו, וכל הדברים האלה אין ביניכם, ועשה הקב"ה חסדו ונתן אותה למשה ככלותו לדבר את

תהלות

מזמור ה'

דוד

את כל הדברים האלה אל המלאכים וכשבקש הקב"ה לשרות במשכן אמרו מה"ש לפניו מה
 אנוש כי תזכרנו רבי יהודה בשם ר' איבו ורבי יהודה ברבי סימון אמרו שניהם מפסוק אחד פיתקון היו
 משליכין שנא' מלכי צבאות יודון יודון ונות בית תחלק שלל כענין שנא' ועל עמי ידו נורל רבי יודן
 ברבי איבו אמר, אמר להם הקב"ה חייבם אני עושה שנא' בסח שמים הודו ותהלתי מלאה הארץ תדע לך
 שכן הוא אומר הללויה הללו את ה' מן השמים לכך אמר דוד ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ:
 מפי עוללים ויונקים יסדת עוז וז"ה בני אם ערכת לרעך תקעת לור כפיך בתלמידיו חכמים הכתוב מדבר
 בשעה שהוקן נתמנה אומר לו הקב"ה עד שלא נתמנית לא היית ערב על הצבור. עכשיו שנתמנית
 נעשית ערב שנא' אם ערכת לרעך זה הקב"ה שנא' זה דודי וזה רעי ואומר רעך ורע אביך אל תעזוב
 (משלי כ"ו) וכן למען אחי ורעי ומה אתה עושה שלא תאמר על המחור טמא, ועל הטמא מחור, ועל
 האסור מותר ועל המותר אסור ותתחייב באמרי פיך ומה תעשה עסוק בתורה שנא' עשה זאת בני והנצל
 (משלי ז') ואין זאת אלא תורה לך התרפס ורחב רעך עשה לך רב ומדייש עליך כעפר והמליכהו עליך
 שנא' ורחב רעך, ואין רחב אלא מלכות, שנאמר אוכיר רחב וככל (תהלים פ"ו) ואם עשית כן הנצל כצבי
 מיד, דבר אחר בני אם ערכת לרעך בישראל הכתוב מדבר בשעת מתן תורה שהיו ערבים זה לזה שבשעה
 שבקש הקב"ה ליתן את התורה לישראל אמר להם תנו לי ערבים שתקיימו התורה אמרו לו הרי אבות
 ערבים לנו אמר להם הקב"ה חייבים הם לי ולואי שיעמדו בעצמן משל למ"ד למי שהולך ללות אמר לו
 הבא לי ערב הלך והביא את מי שהייב לו אמר לו ולואי שיעמוד בעצמו הבא לי מי שאינו היב לי כך
 אמר להם הקב"ה לישראל הבאתם לי ערבים וכמה חובות יש לי עליהם אלא תנו לי ערבים שאינם חייבים
 כלום וכה"א (דברים ה') לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת אמרו לו מי הן שאינן חייבין לך אמר
 להם התינוקות מיד הביאו לו התינוקות מדדי אמותיהן ומעוברות שלהן ועמדה כריסן של אמן כמראה
 זכוכית והיו מדברין עם הקב"ה ורואין אותו שנא' מפי עוללים ויונקים יסדת עוז (עוללים) אלו עוברין
 שבמעין אמן דכתיב (איוב ל') כעוללים לא ראו אור, אמר להם הקב"ה ערבים אתם על אבותיכם שאם
 אינם מקיימין התורה שאתם נתפסין עליהם אמרו לו הן, אמר להם אנכי ה' אלהיך אמרו לו הן לא יהיה
 לך אלהים אחרים אמרו לו לאו וכן על כל דבור ודבור היו משיבין לו על לאו לאו, ועל הן הן אמר להם
 מפיכם אני נותן את התורה להן שנא' מפי עוללים ויונקים יסדת עוז ואין עוז אלא תורה שנא' ה' עוז לעמו
 יתן לכך כשיבטלו ישראל את התורה הן נתפסין עליהם שנא' נדמו עמי מבלי הדעת (משלי ד') ואומר
 (שם) ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני א"ר לוי גדול היה הנס האחרון מן הראשון שחזרו כריסן
 של אמותיהן כמות שהיו והתינוקות חזרו לדדיהן ועוללים חזרו לטבורן פתחו פיהם אלו ואלו ואמרו שירה
 הח"ד מפי עוללים ויונקים יסדת עוז:

מזמור ט'

למנצח על מות לבן וז"ה (משלי ג') גם את העולם נתן בלבם ר' ברכיה בשם ר' יונתן אומר אל תהי
 קורא גם את העולם אלא גם אהבת עוללים נתן בלבם של אבותם משל למלך שהיו לו ב' בנים
 א' גדול וא' קטן הגדול מכובד והקטן מטונף אעפ"כ הוא אוהב את הקטן יותר מן הגדול ד"א אמר ר'
 יונתן פחדתו של מלאך המות נתן בלבם רב בריה דשמואל אמר בשם רבי שמואל וירא אלהים את כל
 אשר עשה והנה טוב מאד זה יצר הרע שאלמלא יצא"ר לא נשא אדם אשה ולא היה מוליד בנים ולא
 היה העולם מתקיים ולא היה בונה בית ד"א גם את העולם העלים הקב"ה מכריזתו יום המיתה ויום הדין
 אמר

תהלות

מזמור ט'

דוד

קסג

אמר דוד ע"י שהעלמת אותם ממני אני אומר שירה עליו על מות לבן דבר אחר על מות לבן שאתה
 נזור על הבן ומלכינו מעונותיו אלו ישראל שנקראו בנים למקום ד"א על מות לבן רבנון אמרי כל זמן
 שהיה אותו הבן חי היה דומה לו שלבו של הקב"ה עליו כיון שמת ידע שאין בלבו עליו:
אודה ה' בכל לבני ביצר טוב וביצר רע, אשמחה ואעלצה כך, כך בישועתך, כך בתורתך, אומרה שמך
 עליון שמך המעולה:

בשוב אויבי אחר ר' יודן אומר שחזרו לגנותן כמו שהיו ורבי פינחס אמר שחזרו לאהוריהן כדאמר
 ומלאך בא אל שאול (שמואל א' כ"ג) מלאך מלמעלה היה, הוא שדוד אומר ישלח משמים וישיעני:
 כי דורש דמים אותם זכר כשיבא הקב"ה לתבוע דמן של י' חכמים מהאומות, הוא תובע דמו של ר'
 יהודה הנחתום ודמו של בר קפרא שפעם אחת נזרה מלכות הרשעה שיהרג ר' יהודה הנחתום מה
 עשה בר קפרא עשה עצמו דיין ודן אותו וכשבא ליתן לו מפקולא נזר שישחט אחר תחתיו ויעשו אותו
 חתיכות ויעלו אותו ורין לה"ר ואמר שלא נהרג ונזרה המלכות שיהרגו שניהם ויעשו אותם חתיכות
 ונהרגו שניהם ועתיד הקב"ה להזכיר דמן שנא' כי דורש דמים אותם זכר, ר' אבהו בשם ר' אלעזר אמר
 כל צדיק וצדיק שאומות העולם הורגין כ"י הקב"ה כותבו בפורפרייא שלו שנא' ידיו בנוים מלא גווית
 (תהלים ק') והקב"ה אומר להם למה הרגתם פלוני ופלוני והם כופרין ואומרים לא הרגנו מה הקב"ה עושה
 מוציא פורפרייא שלו ונותן להם איפופסין הוי לא שכה צעקת ענוים:

ישובו השעים לשאולה א"ר נחמיה כל תיבה שצריכה למד בתחילתה הטיל לה הא בסופה, מתיבין ליה
 הכתיב ישובו רשעים לשאולה א"ר אבא בר זכדא לדיוטמה התחתונה שבשאל:

בפועל כפיו נוקש רשע פירוש אם הרשע נלכד ברשעו או כל העולם הוגים בענין זה והוה הניון סלה,
 ויראים מלפניך אבל אם ישובו רשעים לשאולה דהיינו לנהנם ובעוה"ז לא תנקם ממנו או כל
 נים שכהי אלהים כי אינם מתפחדים מניהנם (הרב ישעיה ז"ל בעל אסיפת אמרים זיע"א):

דבר אחר על מות לבן אמר שלמה השבעתי אתכם בנות ירושלים כי חולת אהבה אני חולי שאינה של
 מעים ושל ראש ממה אני חולת מאהבתו הוי כי חולת אהבה אני ולא אהבת בלבד אלא מות שנא'
 כי עזה כמות אהבה שנא' על כן עלמות אהבוך אי זו אומה שבועלם שאמר לו הקב"ה רדי לים וידדה
 אלא זאת, אמר דוד עד מתי הבן אוהב את אביו וכן כשרצה נבוכדנצר להשליך לחגניה מישאל ועזריה
 לכבשן האש כתיב ענו שדרך מישך ועביד ננו ואמרין למלכא נבוכדנצר אם למיסין אם לנולגלויות כל מה
 שאתה נזור אתה מלך עלינו אבל לכפור בהקב"ה נבוכדנצר את וכלבא שוין והם נשאו ק"ו בעצמן
 מצפרדעים ובתנורך ובטשארותך, ואפילו אינו מצילנו לאלהך לית אנחנא פלחין וכשנצולו מהכבשן אמר
 נבוכדנצר בריך אלההון די שדר למלאכיה ושיויב לעבדותי שלא נתנו עצמן על מנת להנצל למה כי עזה
 כמות אהבה הוי למנצח על מות לבן:

מזמור י'

יתפשו במזמות זו השבו אלו השבטים, א"ר יודן מאן דאמר הקב"ה ונתרן הוא ליוותרון מעוהי אלא
 מאריך אפיה וגבי דיליה אמר הקב"ה לשבטים אתם מכרתם אחיכם מתוך מאכל ומשתה שנאמר
 וישבו לאכל לחם הרי בניכם נמכרים מתוך אבילה ושתיה שנא' והמלך והמן ישבו לשתות אמר ר' יששכר
 ומה יוסף שמהל לאחיו דכתיב לא אתם שלחתם אותי הנה ראה עד היכן מתוקנת להם מי שאינו מוחל
 לחבירו עאכ"ו:

על

על מה נאץ רשע אלהים אומרים לית דין ולת דיון ח"ו הנה עולמו והלך לו, ראיתך כי אתה עמל וכעס תביט, ראו עיניך שעשו הרשע בא והחריב מקדשך והגלה את ישראל לתת בידך והיית משרה רוח"ק על יצחק ואמר לו הנה משמני הארץ יהיה מושבך, יתום אתה היית עוזר רומום ורופילום מתה אמם נודמנה הזאבה והניקתן ועמדו ובנו כ' צרפים גדולים ברומי הוי יתום אתה היית עוזר :

ד"א ראיתך כי אתה עמל וכעס תביט ראית שנבוכדנצר הרשע בא ומחריב בית מקדשך ומגלה את ישראל לתת בידך ואתה משרה שכינתך על ירמיהו ואומר (ירמיה כ"ז) ועבדו אותו ואת בנו ואת בן בנו, עליך יעזוב הלכה מחר הוא נוטל להנניה מישאל ועזריה ומשליכן בכבשן האש ואומר ומאן הוא אלהא די ישויובנכון מן ידי (דניאל ג') יתום אתה היית עוזר ותומה אחת נשתתרה לו זו ושתה עשתה אנוסמ"א (פירוש מלכות וממשלה) שאינה שלה שנא' גם ושתה המלכה מה כתיב בתריה שכור זרוע רשע ורע שלא תמצא להם זכות :

ה' מלך עולם ועד אימתי כשיאבדו נזים מארצו א"ר :

מזמור י"א

כי צדיק ה' צדקות אהב ר' יהודה בר סימון אמר כל אומן סני בני אומנותיה אבל הקב"ה אינו כן כי צדיק ה' והוא אוהב את הצדיקים :

ישיר יחוז פנימו שבע כתות הן, שתן עתידין לעמוד לעת"ל לפני השכינה איזו היא הכת המעולה שבהם שמקבלים פני השכינה זו כת ישרים שנא' ישר יחוז פנימו וכתוב ישבו ישרים את פניך ושבעה כתות מנין מקראי דכתיב והמשכילים יוחירו כוזהר הרקיע, כחמה, וכלבנה, כרקיע, ככוכבים, כברקים, כשושנים, וכלפידים, כחמה דכתיב ואהביו כצאת השמש בנבורתו (שופטים ה'), כלבנה כורח יכון עולם, כרקיע דכתיב כוזהר הרקיע, ככוכבים דכתיב ככוכבים לעולם ועד, כברקים דכתיב כברקים ירוצצו (נחום ב'), כשושנים למנצח על שושנים, כלפידים דכתיב (נחום ב'), ומראיהם כלפידים, והכת הראשונה יושבת לפני רואה פני המלך דכתיב ישבו ישרים את פניך (תהלים ק"ט) וכל כת וכת יש לו סודר לפי כבודו בנן ערן וכנגדן ז' בתי דירות לרשעים בניהנם ואלו הן שאול, ואכדון, גיא, דומה, וצלמות, וארץ תחתית, וארץ ציה, הרי ז' בתי דירות לרשעים, ולצדיקים לכל א' וא' לפי מעשיהן בתי דירתן :

מזמור י"ב

סביב רשעים יתהלכון ר' יהודה אומר סביב לרשעים הולכין הצדיקים בשעה שיוצאין מן ערן ורואין את הרשעים נדונין בניהנם נפשם שמחה עליהם שנא' (ישעיה ס"ו) ויצאו וראו בפני האנשים הפושעים כי באותה שעה צדיקים נותנים הודיה להקב"ה על היסורין שהביא עליהם בעוה"ז שנא' (ישעיה יב) ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת כי ישוב אפך באומות העכו"ם ותנחמני מחן, כרם זלות לבני אדם כרם כתיב לכשירים הקב"ה כרמו שהוא בזוי בעוה"ז אלו ישראל שני' (ישעיה ח') כי כרם ה' צבאות בית ישראל אמר ליה ר' נחמיה יהודה עד מתי אתה עוקם לנו את המקרא אלא סביב רשעים יתהלכון סביב הצדיקים רשעים הולכין בשעה שיוצאים מניהנם ורואים את הצדיקים בנן ערן ונפשם מתמעטת עליהם הה"ד רשע יראה וכעס אימתי כרם זלות לבני אדם בשעה שיפרסם הקב"ה מצות בזווית בתורה מה לך יוצא ליסקל על ששמרתי את השבת מה לך יוצא לישרף על שאכלתי את המצה מה לך יוצא ליהרג על שמלתי לבני מה לך יוצא לידקר כפוראגון (פי' הרב וכידון) על שעשיתו רצון אבי שבשמים

מה המכות האלה בין ידיך ואמר אשר הוכיחתי בית מאהבי (זכריה י"ג) המכות האלה נרמו לי ליהאב לאבי שבשמים הוי כרם זלות לבני אדם כשירומם הקב"ה מצות מזוללות בעוה"ז :

מזמור י"ג

עד אנה ה' תשכחני נצח, ד' פעמים עד אנה כנגד ד' מלכויות ככל מדי יון אדום, עד אנה תסתיר את פניך ממני אמר הקב"ה לישראל בעולם הזה הסתרתי פני מכם אבל לעת"ל (ישעיה ג"ב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון :

פן יאמר אויבי יכלתיו, אמר הקב"ה לדוד, דוד באיזה מרמוסיא אתה אומר דברים הללו, אמר לו שאני בושח כך על חסדך, שנא' ואני בחסדך בטחתי באותו החסד שנאמר בו חסדך ה' מלאה הארץ (תהלים קי"ט) אם אמרתי משה רגלי חסדך ה' יסעדני, ד"א ואני בחסדך בטחתי בתורה כד"א ותורת חסדך על לשונה (משלי ל"א) :

יגל לבי כישועתך א"ר אבהו זה אחד מן המקראות הקשין שישועתו של הקב"ה הוא ישועתן של ישראל, יגל לבי כישועתנו אין כתיב כאן, אלא ישועתך, אמר דוד ישועתך היא ישועתנו :

ואני בחסדך בטחתי מפסוק זה יוצא ד' פעמים שם הקדוש יל"י, ושם זה ממונה על הרפואה ואני בחסדך בטחתי יגל לבי ר"ת בנימי יל"י, כישועתך אשירה לה' כי, ר"ת נ"י יל"י, בטחתי יגל לבי ס"ת יל"י, אשירה לה' כי נמל עלי ס"ת יל"י והוא שם קדוש שם שנייה מע"כ שמות ודוק :

מזמור י"ד

עצת עני תבישו כי ה' מחסו מי יתן מציון ישועת ישראל מדבר על העשירים שקופצים ידיהם מליתן צדקה אם העני ת"ח אהדורי אפתחא לא מהדר ושאר העניים ששואלים על הפתחים אומרים לו השי"ת בעצמו יתן לך מידו חרחבה וז"ש עצת עני תבישו באמרם לו כי ה' מחסו, ואם כן מי יתן מציון ישועת ישראל שבזכות הצדקה ישראל נגאלין וכאיזה זכות יבא הישועה (פירוש התהלים הנקרא הכתוב לחיים מהרב הנאון מוה"ר חיים פאלאני רב עי"ת אומיר יע"א זע"א) :

מי יתן מציון ישועת ישראל א"ר לוי כל הברכות והנחמות והטובות שהקב"ה מביא על ישראל כולם מציון שנא' (ישעיה כ"ד) כי מציון תצא תורה, ברכה מציון שנא' (תהלים קל"ד) יברכך ה' מציון, הופעה מציון שנא' ומציון יסעדך, חיים מציון שנא' כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם, גדולה מציון שנא' ה' בציון גדול (תהלים צ"ח) ישועה מציון שנא' מי יתן מציון ישועת ישראל :

יגל יעקב ישמח ישראל, יגל אברהם ישמח יצחק אין כתיב כאן אלא יעקב, למה לפי שיעקב שמח מכל האבות, א"ר שמעון בן לקיש בשעה שישאל חוטאין מרגיש יעקב ממערת המכפלה שנא' כי עתה הזנית אפרים נטמא ישראל (הושע ה') וכן לכשתבא השמחה לישראל ישמח יעקב מכל האבות לפי שהוא מזומן לסעודה שנא' (ישעיה מ"ה) שמע אלי יעקב וישראל מקוראי, מהו מקוראי מזומני כמה דאמר (שמואל א' מ') ויתן להם מקום בראש הקראים, ורב אמר משל למי שמשיא את ביתו מי שמח אלא אביה של כלה שנא' (ישעיה כ"ט) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב, דוד אמר לכשתבא הנאולה לישראל יעקב שמח בה מכל האבות לכן נאמר יגל יעקב ישמח ישראל :

יגל יעקב ישמח ישראל אבל לא אברהם ויצחק, לפי שיצאו מהם ישמעאל ועשו, הם יתמו בכיאת הגואל לכן לא נאמר נילה ושמחה בהם (מפרשים ז"ל) :

מזמור ט"ו

מזמור לדוד ה' מי יגור באהליוך הולך תמים ופועל צדק הולך תמים זה הקב"ה, שנא' הצור תמים פעלו ופועל צדק זה הקב"ה שנא' (תהלים י"א) כי צדיק ה' צדקות אהב, ודובר אמת זה הקב"ה שנא' (ירמיה י') וה' אלהים אמת, לא עשה לרעהו רעה זה הקב"ה שלא עשה רעה לישראל בשעת הענל דכתיב ויגהם ה' על הרעה וחרפה לא נשא על קרובו זה הקב"ה שנא' לבני ישראל עם קרובו כד אצטרך להו בשמים, נבזה בעיניו נמאם זה הקב"ה שמאם במלכות שאול שנא' (שמואל א' ו') ואני מאסתיו ממלוך על ישראל, ואת וראי ה' יכבד זה הקב"ה א"ר סימון כתיב והעם לא נסע עד האסף מרים מלמד שנתעכב לה עמוד הענן נשבע להרע ולא ימיר זה הקב"ה שנא' (במדבר י"ד) ואולם הו אני וימלא ה' את כל הארץ ואומר (ש"א ג') ולכן נשבעתי לבית עלי אם להרע לא ימיר שבועתי, לטובה עאכ"ו ר' אבין אמר נשבע להרע זה הוא שמחסר את הכיס שלו להצר לנפשו לעשות מצוה ורבנין אמרי זה הוא שמשביע יצרו שלא לעבור עבירה כספו לא נתן בנשך זה הקב"ה שלא נתן את התורה בדמים שנא' (ישעיה נ"ה) בלא כסף ובלא מחיר ושוחד על נקי לא לקח שאם מתכנשין כל האומות ונותנים ממונם בדבר א' מן התורה אינם יכולים וכן הוא אומר (שיר השירים ה') מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה אהבה שאהב הקב"ה את ישראל ונחרות לא ישטפוהו אלו העכו"ם :

נשבע להרע ולא ימיר עיין לעיל מה שכתבתי בפ' ויקרא רמז נאה על פסוק להרע או להיטיב דף ל"ז ע"ב :

מזמור ט"ו

מכתם לדוד שמרני אל כי חסיתי בך, מכאן אמרו כל הנחנה מהעוה"ז בלא ברכה מעל. אמרת לה' אדני אתה טובתי כל עליך אם אכלת וברכת כאלו משלך אכלת, ד"א כל עליך ויכלו כל הטובות ויבואו עליך, ד"א כל עליך מכלה אני כל הטובות בנופך, ד"א אמרת לה' אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אעפ"י שחיותי מלך המלכותיך עלי, א"ל הקב"ה איני מחזיק לך טובה טובתי כל עליך ולמי אני מחזיק לקדושים אשר בארץ שאין הקב"ה קורא לצדיקים קדושים עד שינתנו בארץ עד יום מיתה למה שיצר הרע מיצר את האדם בעוה"ז ואינו מאמין בהן עד יום מיתה, וכן שלמה הוא אומר כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא לפיכך אינו נקרא קדוש עד שינתן בארץ ואפילו אבות העולם לא נקראו קדושים עד שנתנו בארץ ונסתם הגולל בפניהם שנא' הן בקדושו לא יאמין (איוב ט"ו) :

ירבו עצבותם אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע הרבית עצבות לדודו של שמד ומתו על קדושת השם אמר לו הקב"ה דוד שמא הפסידו כלום כל אסור נסביהם מדם דמם חביב עלי יותר מן הקרבנות : חבלים נפלו לי בנעימים שנים תורה שבכתב ותורה שבע"פ א"ר פינחס הפלת גורלות על העכו"ם, ושלי נמצא בנעימים בהנחל עליון גוים כי חלק ה' עמו אף נחלת שפרה עלי שברן של מצות שפרו עלי : אברך את ה' אשר יעצני ר' שמואל ב"נ היה פותרו באברהם אבינו ע"ה שלא למדו רב ומי למדו אמר רשב"י מלמד שזימן לו הקב"ה ב' כליותיו והיו נובעות חכמה ודעת הה"ד אף לילות יסרוני כליותי : שזיתי ה' לנגדי תמיד וכ"ש בשעה שמברך, כי מימיני כל אמוט, היו דברי תורה מיומנין לו לדוד היו מביאין לו נפלים והוא בורקן הוא דאמר וארב ה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש :

לבן שמה לבי בדברי תורה, ויגל כבודי במלך המשיח שעתידי לצאת ממני, אף בשרי ישבון לבטח לאחר מיתה אמר ר' יצחק מלמד שלא שלט בו רימה ותולעה, לא נתן חסידך הקב"ה נקרא חסיד שנא' (ירמיה ג') כי חסיד אני נאם ה', ודוד קרא עצמו חסיד שנא' שמרה נפשי כי חסיד אני אמר ר' אלכסנדראי כל

מזמור ט"ו

כל מי ששומע הרפתו ושותק נקרא חסיד ודוד שמע קללתו ושתיק, בדין הוא שיקרא חסיד : תודיעני אורח חיים א"ר יודן אמר דוד לפני הקב"ה תודיעני אורח חיים אמר לו דוד חיים את בעי צפה ליראה שנא' וראת ה' תוסף ימים (משלי י') וא"ד א"ל צפה לתורה דכתיב עין חיים היא למחזיקים בה : תודיעני אורח חיים שובע שמחות, א"ת שובע אלא שבע אלו ז' כיתות של צדיקים, י"א אלו ז' מצות שבהן, ד' מינין והניגה ושמחה וסוכה .

מזמור ט"ו

תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי האזינה תפלתי בלא שפתי מרמה, זש"ה (משלי כ"א) זכה רשעים תועבה ר' יהושע בשם רבי הנינא אמר לפי שבלעם אמר לבלק בנה לי בזה ז' מובחות, כלומר שהקב"ה חפץ בקרבנות שכן הוא אומר לרעי אויב ועתה קחו לכם ז' פרים וז' אילים, א"ל הקב"ה רשע איני חפץ בקרבנות שלך זכה רשעים תועבה, ובמה אני חפץ בתפלתן של ישראל שנא' ותפלת ישרים רצונו ד"א תפלה לדוד מה ראה דוד לומר ה' דברים בפסוק הזה ואח"ך מלפניך משפטי יצא אלא אמר דוד אם תוציא דיני ביום הכפורים וכבקר איני יכול לעמוד אלא מאחר שאקרא את שמע ואתפלל ד' תפלות, ואח"ך מלפניך משפטי יצא ד"א מהו מלפניך משפטי יצא, א"ר יהודה בשעה שמנה דוד את ישראל היה כעס לפני הקב"ה ואמר לא אני אמרתי אשר לא ימד ולא יספר ואתה השלכת עליהם מנין ושלח אליו נד החוזה ואמר לו (ש"ב כ"ד) שלש אני נוטל עליך כיון שאמר לו מה אשיב שולחי דבר היה דוד עומד וסוער ולא היה יודע מה להשיב אמר אם אומר רעב, מיד יהיו כל ישראל אומרים עשיר היה דוד ואוצרותיו מליאים מה איכפת ליה, ואם אומר מלחמה מיד יהיו אומרים נכור היה דוד ואנשיו נבורים, מה איכפת ליה אלא הריני בורר את הדבר שהוא שוה לעניים ולעשירים לקטנים ולגדולים ואף נד החוזה רמז לו לברור את הדבר שנא' מה אשיב שולחי דבר מה כתיב ויאמר דוד אל נד צר לי מאד נפלה נא ביד ה' כי רבים רחמיו משל למח"ד לאדם א' שנפל למטה אמרו לו להיכן את מבקש שנקבור אותך אצל אביך או אצל אמך אמר להם אוי לאונים שכך שומעות אעפ"כ אומר אצל אבי טוב לי כך אמר דוד אוי לאונים שכך שומעות אלא נפלה נא ביד ה' בא וראה רחמיו של הקב"ה אעפ"י שבחר ג' ימים דבר שהם עושים ל"ו שעות מה כתיב ויתן ה' דבר בישראל מהבקר עד עת מועד תני דבי ר' חייה משעת שחימת תמיד עד זריקת דמו ורבנין אמרי משהאיר המזרח עד הנין החמה, א"ר תנחומא באותה שעה נכנסו עשרת הדברות ושני הלוחות ושלשה אבות והמשה הומשי תורה ושבעת ימי השבת ושמונת ימי המילה הרי שלשים וחמשה, כנגד ל"ה שעות ובקשו מלפני הקב"ה לזוותר להם וא' לזוותר להם שעה אחת בזכותו שאם יתאכלו ישראל מן העולם אין מי שישמור אותם ויתכסלו מאליהן ובטל הקב"ה מהן ל"ה שעות ואותה שעה אחת שנשתרריה מתו מהן ע' אלף איש ורבנן אמרי אבישי בן צרויה נפל שהיה שקול כנגד ע' אלף מישראל הה"ד ויאמר למלאך המשיחית בעם רב עתה הרף ידיך רבה היא משכונתך נבך (בש"ס אמרו טול הרב שבהן) מיד ויבא נד אל דוד ויאמר לו לך עלה והקם מוכה לה' אמרו רז"ל כל אותן אלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין ביהמ"ק והלא דברים ק"ו ומה אלו שלא נבנה ביהמ"ק בימיהם ולא חרב בימיהם כך נעשה להם ונענשו על שלא תבעו בנין ביהמ"ק, אנו שחרב בימינו ואין אנו מתאבלים ולא מבקשים רחמים עאכ"ו לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו ישראל מתפללים ג' תפלות בכל יום ויום אגא השב שכינתך לציון וסדר עבודה לירושלם ותיקנו בונה ירושלים ה' ברכה בפני עצמה בתפלה

בתפלה ובברכת המזון בצווי משה רבינו ע"ה כיון שראה דוד כך, אמר אלו נפלתי ביד שונאי היו מכלין אותי אבל הקב"ה רחמיו רבים לכך נאמר מלפניך משפטי יצא:

תודיעני אורח היום אלו י' ימים שבין ר"ה ליה"כ, מהו נעיונות בימיך נצח זה הלולב כמו שנוטל ונוצח ובא, לפי שכראש השנה כל העולם עוברין לפניו כבני מרון ואין אדם יודע מי נוצח, אם ישראל אם אומות העולם עבר ר"ה כל ישראל באין ומתענין ביה"כ לובשים לבנים ומתעטפים לבנים עבר יוה"כ ואין אדם יודע למי נמחל, כיון שהגיע יום הראשון של חג וכל ישראל יוצאין גדולים וקטנים ונוטלין לולביהן בידיהן מיד הכל יודעין שנצחו ישראל בדין ונמחלו עונותיהם והם יודעים שנצחו הוא שרוד אומר לישראל קיימתם מצות לולב שנקרא נעים הרי את מבושר שנצחת לאוה"ע שנא' וגם נצח ישראל: **ד"א** שמעה ה' צדק בשעה שאמר דוד לגלית אתה בא אלי כהרב ובחנית ובכידון (שמואל א' י"ז) הקשיבה רגתי בשעה שברח דוד מפני שאול במערה, האוינה תפלתי במעגל, שהיה מתיורא מפני אבנר בלא שפתי מרמה בויפיים שנא' (ש"א כ"ג) ויעלו הזופים אל שאול, ד"א תפלה לדוד כשאדם קם ממטתו מתפלל ואומר כרוך מחיה המתים שמעה ה' צדק זו ק"ש, האוינה ה' תפלתי זו תפלה, הקשיבה רגתי זו רינונה של תורה, בלא שפתי מרמה זו תפלת המוספין, למה בלא שפתי מרמה שלא עמדנו בתפלה לא מתוך דברים בטלים ולא מתוך שפתי מרמה אלא מתוך דברי תורה ומע"ט. לפיכך מלפניך משפטי יצא שהוא יוצא ומזכה אותנו:

אני בצדק אחזה פניך אמר דוד רבש"ע אלו באים מכה התורה ומעטו"ב, אבל אני איני בא לפניך אלא כעני המבקש צדקה וכתוב ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם:

ד"א אני בצדק אחזה פניך, ראה כמה גדול כחה של צדקה שפרוטה שאדם נותן לעני זוכה ומקבל פני שכינה שנא' אני בצדק אחזה פניך שאפילו אין באדם שום זכות אלא זכות צדקה בלבד זוכה ומקבל פני שכינה לעוה"ב שנא' אשבעה בהקיץ תמונתך:

כתיב והנבעונים לא מבני ישראל חמה ולמה ריחקן דוד משום דכתיב ויהי רעב בימי דוד ג' שנים (שמואל ב' כ"א) אמר דוד בעון ד' דברים נשמים נעצרים בעון ע"ו נ"ע ש"ד ופוסקי צדקה כרבים ואינם נותנים ביקש דוד בכל דורו ולא מצא א' מהם שאל כאורים ותומים ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית את הנבעונים אל שאול שלא עשיתם עמו חסד ואל בית הדמים אשר המית את הנבעונים שלח דוד וקרא להם אמר להם מה לכם ולבית שאול אמרו לו על שהרג ממנו ו' אנשים ב' חוטבי עצים וב' שואבי מים וחזן וסופר ושמש אמר להם מה אתון בעאן בדון, אמרין יתנון לנא שבעה גוברין מבגוהו אמר להם מה הנייה לבון דאינון מתקמלין סבו לבון כסף וזהב אמרין ליה אין לנו כסף וזהב עם שאול באותה שעה אמר דוד שלש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל רחמים ביישנים וגומלי חסדים ואלו הנבעונים אין בהם אחת מכל אלו עמד וריחקן שנא' והנבעונים לא מבני ישראל חמה ואף עזרא ריחקן שנא' (נחמיה י"א) והנתינים היושבים בעופל ואף הקב"ה עתיד לרחקן לעת"ל שנא' (יחזקאל מ"ח) והעובד העיר יעבדוהו מכל שבטי ישראל יאבדוהו כתיב:

דרש רבא תרי"ג מצות נאמרו למשה מסיני שס"ה לא תעשה כמניין ימות החמה ורמ"ח עשה כנגד איברי של אדם א"ר המנונא מאי קרא תורה צוה לנו משה, תורה כני' תרי"א הויין אנבי ולא יהיה לך מפי הנבורה שמענום, אמר רב יהודה מילה ושבת קודם מתן תורה הוו בא דוד והעמידן על י"ג שנא' מזמור לדוד ה' מי יגור באהליך הולך תמים וכו' בא ישעיה והעמידן על שש שנא' (ישעיה ל"ג) הולך צדקות, ודובר מישרים, מואס בכצע, מעשקות, נוער כפיו מתמוך בשוחד, אומם אונו משמוע דמים, ועוצם עיניו

עינו מראות ברע בא מיכה והעמידן על שלש שנא' (מיכה ו') כי אם עשות משפט זה הדין ואהבת חסד זו נמילות חסדים והצנע לכת עם אלהיך דברים שדרך לעשות כפרהסיויא זה הוצאת חמת והכנס' כלה, דברים שדרך לעשות בצנעה עאכ"ו, בא עמוס והעמידן על אחת שנא' (עמוס ה') דרשוני והיו בא חבקוק גם הוא והעמידן על אחת שנא' (חבקוק ב') וצדיק באמונתו יהיה:

מזמור ה"ה

למנצח לעבד ה' לדוד זש"ה לך יום אף לך לילה (תהלים ע"ד) רבי יודן בשם ר' יהודה אמר כל מה שאמר דוד בספרו כנגדו וכנגד כל ישראל וכנגד כל העולם אמרו, אמר לפניו רבש"ע עשית לנו נסים בלילה ואמרנו לפניך שירה בלילה, שנא' ובלילה שירה עמי, ואומר (ישעיה ל') השיר יהיה לכם כליל התקדש חג, עשית לנו נסים ביום ואמרנו לפניך שירה ביום, שנא' ביום הציל ה' אותי, ד"א ביום הציל ה' אותי זש"ה פי יספר צדקתך את מוצא שלא הניח דוד אבר מאיבריו שלא קילס להקב"ה בו, קלסו בראשו שנא' השנת בשמן ראשי, קלסו בעינו שנא' עיני תמיד אל ה', בפיו כי יספר צדקתך, כל וזנו ולשוני תהנה צדקך, בגרונו יגעתי בקראי נחר גרוני, בשפתיו תרננה שפתי, בלבו לבי ובשרי, סוף דבר קלסו בכל עצמותיו שנא' כל עצמותי תאמרנה ה' כי כמוך בנפשו ברכי נפשי את ה', בנשמתו כל הנשמה תהלל יה, אמר דוד אעפ"י שקלסתוך בכל אלה עדיין איני יודע לקלסו פי יספר צדקתך וגו', ד"א ביום הציל ה' מה ראה דוד לומר כאן לעבד ה' ללמדך שכל העושה תשובה מעבירות שבידו הקב"ה מוסיף לו כבוד וקורא לו שם חביב בא וראה בבני קרה שעד שלא עשו תשובה לא נקראו חביבים וידידים, ומשעשו תשובה נקראו חביבים וידידים שנא' למנצח על שושנים משכיל שיר ידידות, וכן את מוצא בחדו שעד שלא עשה תשובה לא נכתב באסטרטיו"א (פירוש בחבורה של מעלה והם המלאכים הנקראים עבדי ה') של מעלה משעשה תשובה נכתב באסטרטיו"א של מעלה ונקרא עבד ה':

למנצח לעבד ה' את מוצא שכל מי שקרא עצמו עבד הקב"ה קראו עבדי, אברהם קרא עצמו עבד שנא' אל נא תעבור מעל עבדך והקב"ה קראו עבד בעבור אברהם עבדי (ברא' כ"ו) יעקב קרא עצמו עבד (ברא' ל"ב) אשר עשית את עבדך, והקב"ה קראו עבד שני' (ישע' מ"ד) אל תירא עבדי יעקב, מרע"ה קרא עצמו עבד שני' להראות את עבדך (דבר' ג') והקב"ה קראו עבד, שני' לא כן עבדי משה (במד' י"ב) דוד קרא עצמו עבד שני' (תהל' קמ"ז) עבדך בן אמתך והקב"ה קראו עבד שני' (ש"א כ"ג) ביר דוד עבדי הוש"ע, ויש שלא קראו עצמן עבד, והקב"ה קראן עבד יצחק לא קרא עצמו עבד והקב"ה קראו עבד שנא' (שמות ל"ב) זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך יהושע לא קרא עצמו עבד ונקרא עבד שני' וימת יהושע עבד ה': **את** דברי השירה הזאת אמר ר' סימון לא כל מי שהוא אומר שירה אומר, אלא כל מי שנעשה לו נס ואומר שירה בידוע שמוחלין לו כל עונותיו ונעשה בריה חרשה וישראל כשנעשה להם נס ואמרו שירה נמחלו כל עונותיהם שנא' ויסע משה את ישראל מים סוף שהסיען מהחטאים שלהם וכן את מוצא בימי דבורה וברק שנעשה להם נס ואמרו שירה שנא' ותשר דבורה ומנין שנמחל להם דסמך בתר שירתא ויעשו בני ישראל הרע בעיני ה' א"ר אבהו בשם ר' אבא בכל מקום כתיב ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע ואחר שירת דבורה כתיב ויעשו בני ישראל תחלת עשיה והיוכן הן מה שעשו לשעבר, אלא מהל לחן הקב"ה בשעה שאמרו שירה וכן אתה מוצא בחדו שנעשה לו נס ואמר שירה ומנין שנמחל לו עונותיו דכ' בתר הדא שירתא ואלה דברי דוד האחרונים ואלו הן הראשונים אלא מלמד שמחל לו הקב"ה לשעבר. **ביום** הציל ה' איתו וכי ביום א' הציל אותו מאויבו ומשאול, אלא שהיה שקול עליו כנגד כל אויביו

תהלות

מזמור ה"י

דוד

דבל מאן דתבע ליה בר ישראל חבריה קשה עליה מכל שונאי אומות העולם וכן שמשון אומר להם (שופטים ט"ז) השבעו לי פן תפגעו בי אתם, ושבקו יתיה וכן שלמה אומר (משלי י"ח) אח נפשע מקרית עון :

ויאמר ארחמך ה' חוקי רחמימיתך, ד"א אקראך רחום והגון ד"א אמלא יתך רחמים על כריותיך ה' סלעי, סלעי מתונה ומצודתי בשמך אני צד את הרשעים ומה ראה דוד לקלם בסלע על שנעשה לו גם בסלע שנא' (ש"א כ"ג) ויהי דוד נחפו ללכת מפני שאול כיון שראה דוד עצמו מצומצם ביד שאול התחיל אומר על חנם משה אותי שמואל ואמר לי משחך ה' למלך היכן היא ההבטחה שהבטיח אותי ומנין שאמר בן (תהלים קמ"ז) אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב, מיד אמר לו הקב"ה שמואל כוזב, מעיד אני עליו שהוא נאמן שנא' (ש"א ג') וידעו כל ישראל כי נאמן שמואל, מיד ומלאך בא אל שאול רבי אומר מלאך מן השמים היה שנא' ישלח ממרום יקחני, רבי יודן אמר מלאך שליח היה אמר לו ר' פינחס וכי השליח יועין הוא שאמר לו (ש"א כ"ג) מהרה אלא מלאך היה שנאמר על בן קרא מקום ההוא סלע המחלקות ולמה נקרא שמו סלע המחלקות א"ר שמואל בר נחמני ששם נחלקו גבורי שאול על דוד מהן היו אומרים עד שבן ישי בידו לא נפנה ממנו, מהן היו אומרים מלחמת ישראל קודמת אבל בן ישי מצוי הוא אצלנו בכל שעה, רבי אליעזר אומר נחלק הסלע מכאן ומכאן ונמצאו שאול ונבוריו עומדים מצד זה ודוד ונבוריו מצד זה והוא שדוד אומר (תהלים קמ"ד) הנותן תשועה למלכים לאלו דוד ושאו, שאול שניצל משפיכות דמים ודוד שניצל מחרב שאול הפוצה את הדוד עבדו מחרב רעה שלא הרגו לשאול שנא' (ש"א כ"ו) מי שלח ידו במשיח ה' ונקה :

דבר אחר מהו סלע המחלקות שבשעה שהיה דוד וחילותיו עוברין על אותו מקום שנעשה לו גם היה מתחלק מחילותיו הוא ושש מאות האנשים שהיו עמו באותה שעה הוא והן יורדים מעל סוסיהם ומשתטחים ונפלין על פניהם ואומרים ברוך שעשה לנו גם במקום הזה וכשהיה המחנה שלו מתחלק באותו מקום מקצתן היו מברכין ומקצתן לא היו מברכין לפי שלא היו עמו באותה שעה לפיכך נק' סלע המחלקות: אלהי צורי אחסה בו רבנן אמרי כלפי שנפלו לפני דוד עשרה שונאים שאול ודואג ואחיתופל שבע בן בכרי ושמעיו בן נרא, שובך וגלית ושלשת אחיו שנא' (ש"ב כ"א) את ארבעת אלה יולדו להרפה, ה' מישראל והמשה מא"ה וכנגדן אמר דוד י' מיני קלוסין ואלו הן חוקי, וסלעי, ומצודתי, ומפלטי אלהי צורי אחסה בו מניני וקרן ישעי משגבי ומנוסי ר' יהודה אומר לפי שקילסו בו קילוסין לפיכך קלסו בסוף הספר בעשרה חילולין הללויה הללו אל בקדשו (תהלים ק"ג) וכל הפרשה שהן עשרה :

ותגעש ותרעש הארץ אליהו ו"ל שאל את ר' נהוראי על מה הוועות באות לעולם, אמר לו על חלול מעשרות שאין מפרשין אותן כראוי אמר לו חייך כך הוא סברא דמלתא אלא זו עיקרו של דבר בשעה שהקב"ה מביט בעולמו ורואה בתי טרטיאות ובתי קרקסיות ורואה אותם יושבין בהשקט ובכבטחה וביהמ"ק חרב וישראל הם בצער מחרה אפו בעולמו להחריבו ה"ה ישאנ על נהו בשביל נהו לפיכך ותרעש הארץ ר' אחא אמר על משכב זכור, אמר הקב"ה אתה הודעועת איברך על דבר שאינו ראוי לך אף אני אודעו בשבילך העליונים והתחתונים ורבנן אמרו על המחלוקת שנא' ונסתם גיא הרי (זכריה י"ד) :

כי אתה תאיר נרי במרדכי, ה' אלהי יגיה חשכי באסתר, ד"א כי אתה תאיר נרי ביואש, ה' אלהי יגיה חשכי ביהודע רבי אליעזר אומר יואש בעליית ביהמ"ק היה טמון א"ר שמואל ב"ג בתאים היה טמון א"ר סימון נראין דברו ר"א בעליית ביהמ"ק כימות החמה ודברו ר' שמואל כימות הנשמים ומי שמרו

תהלות

מזמור ה"י

דוד

קמו

שמרו יהודיע הכהן ויהושבעת אשתו הוי אומר כי אתה תאיר נרי ד"א כי אתה תאיר נרי בגדודי עמלק אריב"ל ניום גדול של עמלק בא אל דוד והיה דוד עושה מלחמה עמו ב' ימים ולילה שנא' ויכס דוד מהנשף ועד הערב למחרתם (ש"א ל') ומי האיר לו באותן הלילות הקב"ה, הוי כי אתה תאיר נרי :

כי בכה ארוץ גדוד ר' זירא בשם ר' לוי אמר בשעה שאמר דוד לישראל לעשות מלחמה עם אנשי יבוס התחיל אומר (ד"ה א' י"א) כל מכה יבוסי כראשונה יהיה לראש ולשר מה עשה יואב הביא ברוש א' רענן וקבעו בצד החומה וכפף ראשו שהיה רך ואחו בו דוד וקפץ יואב על ראש דוד ונתלה בברוש ודלג על החומה אמר דוד יהלמני צדיק חסד (תהלים קמ"א) מה עשה הקב"ה קיצר את החומה ועלה דוד אחריו שנא' ובאלהי אדלג שור :

ובאלהי אדלג שור פי' הרב ישעי' ו"ל אמר דוד מתוך חשקי ותאוותי באלהי אדלג כל הסתכלות שבעולם ואהיה עוסק בתורה ובמצות לזכות להקבלת פני שכינה וזהו אדלג שור לשון ראייה והבטחה כמו אשורנו (הרב ישעיה ו"ל בפירוש תהילים הנקרא אסיפת אמרים ע"ש) :

מגן הוא לכל החוסים בו התפלל דוד שיאמרו מגן דוד בכרכת ההפטרות בא"י מגן דוד הח"ד ותתן לי מגן ישעך :

מלמד ידי למלחמה וניהתה קשת נחושה זרועותי מלמד שהיה נוטל דוד קשת נחושה וכופפה ד"א נות לאדם לכפוף קשת נחושה ולא לכוף זרועותיו של דוד ד"א קשת נחושה לפי שהיה מזרעו של נחשון, תרחיב צעדי תחתי בשעה שקמטו ישביו כנוב והניחו תחתיו עד שבא אבישי בן צרויה ועזרו בתפלה כדאיתא בסנהדרין :

ואויבי נתתה לי עורף מדבר ביהודה כשהרג לעשו הרגו מאחריו ולמה לא הרגו מלפניו מפני שהיה קלסתר פניו דומה ליעקב לכך חלק לו כבוד הח"ד ידך בעורף אויביך וכתוב ידו רב לו :

ד"א ואויבי נתתה לי עורף זה גלית דכתיב ותמבע האבן במצחו ויפול על פניו לא היה צריך ליפול אלא לאחריו ולמה נפל על פניו אלא המלאך דחפו על פניו אמר הקב"ה הפה שחירף וגידיף יסכר בעפר ד"א ולמה על פניו כדי שלא יצטער דוד וילך ויהתוך את ראשו נשתכר דוד י"ב אמה וזרתיים מלא קומתו לפניו ומלא קומתו לאחריו שש אמה וזרה לכך נפל על פניו בין רגלו של דוד שנא' עד אשית אויביך הדום לרגליך (תהי' ק"ו) ד"א למה על פניו שהיה דגון אלהיו מצויר על לבו לקיים משה ונתת את פניו על פניו גלוליכם כד"א למה על פניו לקיים מה שני' ואויבי תתה לי עורף, אצמיתם אחליטם במיתה משונה :

מפלטי מאויבי מד' מלכיות על כן אודך כגוים ה' מגדיל ישועות מלכו מה כתיב אחריו השמים מספרים כבוד אל וכן בשעה שהקב"ה מכין כסאו של דוד הכל שמחין, שנא' עד עולם אכין זרעך (תהלים כ"ט) מה כתיב אחריו ויודו שמים פלאך ה' כתוב א' אומר מגדיל וכא"א מגדול א"ר יודן לפי שאין הנאות של אומה זו באה בבת אחת אלא קמעא קמעא, ומהו מגדול שהוא מתגדלת והולכת לפני ישראל לפי שעכשיו הם שרוין בצרות גדולות ואם תבוא הנאולה בבת אחת אינם יכולין לסבול ישועה גדולה שהיא באה מתוך צרות גדולות לכך היא באה קמעא קמעא ומתגדלת והולכת, לפיכך נמשלה הנאולה כשחר שנא' (ישעיה נ"ח) או יבקע כשחר אורך, ולמה נמשלה כשחר שאין לך אפלה גדולה כאותה שעה הסמוכה לבקר ואם יעלה גלגל חמה באותה שעה כל הבריות נלכדין אלא עמוד השחר עולה תחילה ומאיר לעולם ואח"ך נלגל חמה עולה ומאיר ואין כל בריה נלכדת שנא' (משלי ד') ואורה צדיקים כאור נונה הולך ואור עד נכון היום ומהו מגדול שנעשה להם מלך המשיח כמגדל, שנא' מגדול ישועות מלכו וכתוב (משלי י"ח) מגדל עון שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב :

מזמור י"ט

למנצח מזמור לדוד השמים סספרים כבוד אל וז"ה כל פעל ה' למענהו (משלי ט"ז) לקולו שהכל מקלסין אותו על פעולתו ועל מעשיו מקלסין אותו :

השמים סספרים זה המזמור מכואר על פי הסוד בזה"ק פ' תרוסה דף קל"ו ע"ב עש"ב ויונעם לך : יום ליום יביע אומר בשעה שהזקנים נכנסים לעבר את השנים נוטלין מן היום ונותנין ללילה, נוטלין מן הלילה ונותנין ליום כיצד ד' תקופות בשנה תקופת ניסן ותקופת תמוז ותקופת תשרי ותקופת טבת, מתקופת טבת ועד ניסן הלילה פורע ליום ומן תקופת ניסן ועד תקופת תמוז היום לוח מן הלילה א' משלשים בשעה, ומן תקופת תמוז ועד תקופת תשרי היום פורע ללילה, ומן תקופת תשרי עד תקופת טבת, הלילה לוח מן היום נמצאו בתקופת ניסן ותשרי אין חיובין זה לזה כלום ונוטלין זה מזה בפנינוסין ופורעין בפנינוסין (פירוש נשך ורבית ערוך) ואין אחד שומע ביניהם ואין מדתן כבני אדם שפורעין חוב בעדים ובית דין אין אומר ואין דברים :

ואין נסתר מחמתו את מוצא שהוא נתון בנרתיק והוא נתון בנלגל ובריכה של מים שעל נבי הרקיע עוברת תחתיו והוא מתיש חמתו במים אשר מעל לרקיע אעפ"י כן אין נסתר מחמתו ומה הקב"ה עושה לעת"ל מוציאה מנרתיקה ומביאה לרקיע השני ודן בה את הדשעים שנא' כי הנה היום בא בוער כתנור (מלאכי ג') א"ר יהושע צדקה עשה הקב"ה בעולם שלא נתנו ברקיע השני אין לכל בריה תחתיו צל שנא' ואין נסתר מחמתו אבל לעת"ל מי נסתר מחמתו מי שעוסק בתורה מה כתיב אחריו תורת ה' תמימה משיבת נפש ד"א תורת ה' תמימה אימתי היא תמימה בשעה שהיא יוצאה מפי תמים ואימתי היא נאמנה בשעה שהיא יוצאה מפי נאמן :

תורת ה' תמימה ר' תנחומא פתר לה בוי סדרי משנה תורת ה' תמימה זה סדר נשים, עדות ה' נאמנה זה סדר זרעים, שהוא מאמין כהני העולם וזורע, פקודי ה' ישרים משמחי לב זה סדר מועד. שיש בו סוכה ולולב ומועדות שנאמר בהן ושמחת כהניך מצות ה' ברה מאירת עינים זה סדר קדשים, שמאיר את העינים לקדושים, וראת ה' טהורה עומדת לעד זה סדר טהרות שמפריש בין טומאה לטהרה, משפטו ה' אמת צדקו יחדיו זה סדר נזיקין שיש בו כל הדינין, דבר אחד פקודי ה' ישרים תני חזקיה בר חייה אלו דברי תורה שהן עמרה לראש מלונמא ללב קלורית לעינים רטיה למבה וכום עיקרין לבני מעים ורפואה לרמ"ה איברים שנא' ולכל בשרו מרפא :

הנה מדדים מזהב ומפז רב שהחוב והכסף הנאתם בעוה"ז והתורה בעוה"ב ועוד שהממון נאכד מן האדם ונננב ונגנול והתורה היא חקוקה בלב האדם ועוד שהממון כשמוציא אדם הוצאות נשאר בידו מה שנותן אבל התורה כל מה ששלטר לאהרים אינו יוצא מידו אלא מסיף והולך (הרד"ק ז"ל בפירושו על התהלים זיע"א) :

ויודעין היאך לקלם ראה דוד היאך מקלם את בוראו התחיל מקלם בשמים שנא' השמים סספרים כבוד אל, אמרו השמים שמא אתה צריך כלום ומעשה ידיו מגיד הרקיע, אמר לו רקיע שמא אתה צריך כלום היה מומד יהולך התחיל מקלם בתורה שנאמר וראת ה' טהורה אמר לו הקב"ה דוד מה את בעי אמר לו שניאות מי יבין שנייאת דעבדינן קמך, אמר ליה הא שרי לך והא שביק לך גם מוידעים חשוך עכרך אלו הודונות, אל ימשלו כי אז איתם אלו תוקפי עבירות, ונקיתי מפשע רב אותו עון רב, א"ר לוי אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אתה אלוה רב ואנא חובי רבכין יאי לאלוה רב למשבק

למשבק חובין רבכין שנא' למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא א"ר אחא הכותיים הללו יודעים לסבב על הפתחים בתחלה הם אומרים תנו לעני מעט מים משנותנו אומר להם תנו לנו בצל א' ונותנים לו ואומר להם בצל בלא פיתא נסיב לבא, וכן הצדיקים יודעים לרצות בוראן שנא' (משלי י') שפתי צדיק ידעון רצון זה משה, בשעה שביקש לברך את ראובן מהו אומר תחלה, ה' מסיני בא אף חובב עמוס תורה צוה לנו משה יחי ראובן ואל ימות, יחי ראובן וכן דוד הע"ה בתחלה ביקש מחילה על השניאות, ואח"ך על הודונות יהיו לרצון אמרי פי וכתבו לדורות ויוחקן לדורות צורי וגואלי, צורי בים, וגואלי בעמלק, צורי במרה וגואלי בהר סיני צורי בעוה"ז וגואלי לעולם הבא :

מצות ה' ברה מאירת עינים עיני לעיל בסיום פרי וזאת הברכה בדף שלאחריו רמזים נחמדים שכתבתי שם על פסוק זה בס"ד מס' הקדש מבוא שערים ע"ש והרמז בקיצור ברה מאירת עינים ר"ת מכ"ע והם מן ענן באר, שניתן לישראל בזכות משה בן עמרם ועתיד שיבא משיח בן עמיאל ונוכח למחית עמלק ולמלך המשיח ולבניין בית המקדש תובכ"א :

מזמור כ'

למנצח מזמור לדוד יענך ה' ביום צרה וז"ה (תהלים צ"א) יקראני ואענהו, אמר הקב"ה בשעה שמונעת צרה לישראל ומבקשים אותי והן משתפין בכבודי כבודי עמהן באותה שעה אני עונה אותם שנא' יקראני ואענהו למה עמו אנכי בצרה, אמר ר' יודן לאשה שהיא עם אמה בכעס, עלתה אמה למעלה ובשעת לידתה היתה מצווחת מלמטה ואמה היתה שומעת קולה מלמעלה וצווחת גם היא כנגדה והיו השכנות אומרות לה מה טיבך וכי את יולדות עמה אמרה להו בתי יולדת בצער אעפ"י שהכעיסה אותי איני יכולה לסבול צווחתה ואני צווחת כנגדה לפי שצרת בתי שלי היא, כך כשישראל שרוין בצער אעפ"י שהכעיקו לפני המקום כ"י שכנינו עמהם בצרה וכן מצינו בחורבן הבית א"ר יהושע הכהן ט' פסוקים יש במזמור זה כנגד ט' ירחי לידה ומה הם אומרים דעני חייתא הוא יענה אתכם :

דבר אחר יענך ה' ביום צרה לאב ובן שהיו מחלכין בדרך ונתייגע הבן ואמר לאביו היכן היא המדינה אמר לו אביו בני סימן זה יהא מסור בידך אם ראית בית הקברות לפניך דע כי המדינה קרובה לך כך אמר הקב"ה לישראל אם ראיתם שהצרות מכסות אתכם באותה שעה אתם ננאלים שנא' יענך ה' ביום צרה ישנבך שם אלהי יעקב אלהי אברהם ויצחק אין כתיב כאן אלא אלהי יעקב ולמה אמר ריש לקיש משל לאשה עוברה שהיא מקשה לילד אמרין לה לית אנן ידעין מה נאמר לך אלא מאן דעני לאמך בעידן קשיותה הוא יענה יתיך בעידן קשיותך, כך כתיב ביעקב העונה אותי בעת צרתי אמר להם דוד מי שענה יעקב אביכם בעת צרתו הוא יענה אתכם בעת צרתכם הוי ישנבך שם אלהי יעקב :

יתן לך כלבבך, מעשה ברבן גמליאל שהלך אצל הלפתא בן קרויה ואמר התפלל עלי ואמר יתן לך כלבבך וי"א כך אמר לו ימלא ה' כל משאלותיך זו תפלה שאין מתפללין על כל אדם לפי שפעמים יש בלבו של אדם לנגוב או לעבור עבירה כיצד אומרים לו יתן לך כלבבך אלא ע"י שלבו שלם לפני בוראו נתפלל עליו, כך ימלא ה' כל משאלותך נרננה כישועתך ובשם אלהינו נדגול, לפי שבעוה"ז כל אדם מכיר דגלו מתוך סגנון שנא' דגל מחנה ראובן ומתוך דגלו מכיר את האב שלו ומכיר את משפחתו אבל לעת"ל הכל ובשם אלהינו נדגול ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו, המזמור הזה ראשו בעניה, יענך ה' ביום צרה וסופו בעניה יעננו ביום קראנו :

יענך ה' ביום צרה המזמור הזה מתחיל בעניה ומסיים בעניה יעננו ביום קראנו, וכן יענך ה' ביום צרה ר"ת מו

ר"ת יב"ק שהוא שם קדוש נימי של הוי"ה אדני אחיה וכן סיום המזמור יעגנו ביום קראנו ר"ת יב"ק וכן קדשו כנכורות ישע ר"ת יב"ק ודוק :

ישלח עורך מקדש ומציון יסעך ר"ת זה הפסוק עולה בנימי קל"ו, כמנין צו"ם וס"ת הפסוק עולה שצ"ח בנימי ב"פ צדקה ורמו שהמתענה ונותן צדקה כפלים דהיינו יותר מהראוי לו ועורחו הי"ת ונותן משאלות לבו כמ"ש אחריו יתן לך כלבכך ודוק :

מזמור כ"א

למנצח מזמור לדוד ה' בעוד ישמח מלך זה מלך המשיח, שנאמר (מיכה ה') ועמד ורעה בעוז ה' ד"א אין עוז אלא תורה שנא' ה' עוז לעמו יתן ד"א אין עוז אלא ארץ ישראל שנא' ויתן לשבי עוז ואין עוז אלא מלכות שנא' ויתן עוז למלכו :

תאות לבו נתת לבו ומחו ארשת שפתיו רשות שבשפתיו אומרים לו מדינה פלוני מררה עליך והוא אומר ילך גובאי ויחבל אותה, אפרכיא פלניא מררה כך והוא אומר ילך מלאך המות ויחבל אותה שנא' והכה ארץ בשבט פיו (ישעיה ו"א) וארשת שפתיו כשהוא גזר דבריו קיימין :

כי תקדמנו ברכות טוב רבי יהודה אומר ברכות משה שנקרא מו"ב דכתיב ותרא אותו כי טוב הוא רבנין אמרי ברכותיה של תורה שנא' (משלי ד') כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעזובו :

ה' בעוד ישמח מלך מזמור זה נאמר על מרדכי הצדיק (עיין לעיל מגילת אסתר דף ק"ג ע"א) :

מזמור כ"ב

למנצח על אילת השחר מזמור לדוד בשתי איילות דבורה ואסתר דבורה שבאת משבט נפתלי שנא' אילה שלוחה אילת השחר זו אסתר, אלי אלי למה עזבתני זש"ה (ישעיה י') והיה אור לישראל מרדכי, וקדושו ללכתה זו אסתר, ובערה ואכלה זה המן שיתנו ושמירו ביום אחד מדה כנגד מדה על שם שגזר על ישראל להשמיד להרוג ולאבד ביום אחד כך נגזר עליו להאבד ביום אחד, אסתר נקראה הדסה ומרדכי נקרא צדיק וצדיקים נמשלו להדסים שנא' והוא עומד בין ההדסים (זכריה ט') מה הדס זה ריחו טוב ומעמו מר כך מרדכי ואסתר חשך לאומות ונר לישראל ואל תתמה שהרי כתיב במצרים ויהי חושך אפילה ולכל בניי היה אור וכשם שעשיתי בעוה"ז כך אני עושה לעוה"ב שנא' (ישעיה ס') כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועלך יזרח ה' וכבודו עליך יראה :

דבר אחר אילת השחר זש"ה (מיכה ו') אל תשמחי אויבתי לי כי נפלתי קמתי כי אשב כחשך ה' אור לי אמר דוד למנצח למי שהוא קופץ כאיל ומאיר לעולם בשעת השיכה ואימתי הוא מאיר בלילה אע"פ שהוא לילה יש בו אור הלכנה והכוכבים ואימתי הוא מאיר בעלות השחר הלכנה והכוכבים נכנסין והמזלות הולכין להם באותה שעה אין חשך גדול מזה והקב"ה באותה שעה מעלה את השחר מתוך החשך ומאיר לעולם הוי למנצח על אילת השחר :

וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו וכי יש אדם צם ואוכל ושותה ולמה אמרה כן אלא אמרה וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו לכפר על שאבלתם ושתיתם בסעודתו של אהשורוש :

וצומו עלי שלשת ימים לילה ויום ולמה ג' ימים לפי שאין הקב"ה מניח את הצדיקים בצרה יותר משלשה ימים, וכן רחב אמרה לשלוחי יהושע אין לכם להצטער אלא ג' ימים שנא' (יהושע ב') ונחבאתם שם ג' ימים וכן את מוצא ביונה ויהי יונה במעי הדגה ג' ימים ואח"ך ויאמר ה' לדג ויקא"ת

יונה

יונה וכן הושע אומר יחיינו מיומים ביום השלישי וקימנו, לכך נזרה ג' ימים לכך נאמר אילת השחר שהביאה השחר מתוך החשך :

אלהי אקרא יומם ולא תענה אמרה לפניו רבש"ע וכי כך עשית לאבותינו במצרים ולא כיון שקראו אותך שמעת להם שנא' ואת צעקתם שמעתי איוו צרה גדולה מה פרעה אמר כל הבן הילוד וכל מי שהיה משלים מלאכתו לא היו עושין בו כלום אבל אנו להשמיד להרוג ולאבד ולא אותם צעקו ושמעת אבל אנו צמנו וצעקנו וקראנו והתפללנו ולא ענית אם אין בנו מעשים עשה למען קדושת שמך ואתה קדוש יושב תהלות ישראל :

כי אשב כחשך ה' אור לי שנו רבותינו מתוך כעס רצון ומתוך אפלה אורה ומתוך רוגז רחמים מתוך צרה רוחה ומתוך קירוב ריחוק מתוך נפילה קימה, מתוך כעס רצון שנא' הרף ממני ואשמידם, מיד וינחם ה' על הרעה, מתוך אפלה אורה שנא' (מיכה ז') כי אשב כחשך ה' אור לי, מתוך רוגז רחמים ברוגז רחם תזכור (חבקוק ג'), מתוך צרה רוחה ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע (ירמיה ל'), מתוך ריחוק קירוב (הושע ב') והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל ה', מתוך קימה נפילה כי נפלתי קמתי, ואין אתה מוצא ימים קשים לישראל יושבין באפלה כאותן הימים שהיו בימי המן שאמר לאחשוורוש ישנו עם אחד מפורד ומפורד בין העמים כיון שידעה אסתר התחילה ואמרה לך כנוס את כל היהודים וכשאמרה ובכן אבוא אל המלך התחילו בני פלמין אומרים עכשיו הוא כועס עליה וגזר עליה מיתה וכל אחד ואחד אומר אני אמול את בנדיה וזה אומר אני אמול קדשיה וזה אומר אני אמול את תכשיטיה וזה אומר אני אמול פורפיריא שלה של מלכות שנא' יחלקו בנדי להם ועל לבושי יפילו גורל וכיון שהיתה צופה ורואה כן מתפללת ואומרת ואתה ה' אל תרחק אילותי לעזרתי הושעה וכיון שראה דוד כן באיזה לשון היא קוראה להקב"ה אילותי סדר עליה מזמור על אילת השחר :

הצילה מחרב נפשי (ר"ת המן) זה המן מיד כלב יהודתי זה אחשוורוש כיון שראתה שנסתלקה ממנה רוח"ק אמרה שמא בשביל שקראתיו כלב חזרה וקראתו אריה שני הושיעני מפי אריה (ש"ס מס' מגילה) :

דבר אחר למנצח על אילת השחר למה נמשלה אסתר כשחר מה השחר עולה והכוכבים שוקעים אף אסתר בבית אחשוורוש היא היתה עולה והמן וביתו שוקעין א"ר בנימין בר יפת בשם ר' אלעזר מה שחר זה סוף כל הלילה אף אסתר סוף כל הנסים, והא איכא הנוכה ניתנה ליכתב קאמרינן :

למנצח על אילת השחר א"ר יהודה בר סימון בית שיש בו נחשים מביאין קרן של אילה ומעשנין בתוכו ומיד הנחש בורח, ואת מוצא האילה הזאת בשעה שהיא צמאה היא חופרת גומא ומכנסת קרניה בתוכה וגועה והתחום מעלה לו מים שנא' כאיל תערוג על אפיקי מים (תהלים מ"ב) כיון שראה דוד כך שהקב"ה עונה אותה התחיל סדר עליה מזמור למנצח על אילת השחר זש"ה העם החולכים בחשך ראו אור גדול זה דורו של מרדכי, שלא היה חשך כמותו שנגזר עליהם להשמיד להרוג ולאבד ראו אור גדול שנצמח להם גואל וגאלם זה מרדכי שנא' ומרדכי יצא מלפני המלך מה כתיב אחריו ליהודים היתה אורה :

ואנכי תולעת ולא איש מה התולעת הוה אין לה אלא פיה, כך ישראל אין להם אלא פיהם כשהקב"ה נותן גדולה לצדיקים הם ממועטים עצמם אברהם אבינו אמר ואנכי עפר ואפר משה ואהרן אמרו ונחנו מה דוד אמר ואנכי תולעת ולא איש שאול אמר הלא בן ימיני אנכי (ש"א ט') נדעון אמר הנה אלמי הדל במנשה (שופטים ו') אבל הרשעים כשעולין לגדולה מחרפין ומגדפין כלפי מעלה כמו פרעה ונ' וזרחיב ונכוכדנצר ובלשצר וחרם מלך צור, דבר אחר מה תולעת זו אינה מכה את הארזים אלא

בפיה

תהלות

מזמור כ"ב

דוד

כפיה והיא רכה ומכה את הקשה, כך ישראל אין כחם אלא בפיהם ובתפלתם וצעקתם, מכין את העב"ם שנמשלו לארזים וכו"א אלה ברכב ואלה בסוסים וכו' :

יצילהו כי הפין בו אמר ר"ל, בשלש לשונות של חכה חיוב הקב"ה את ישראל, בדביקה, בחשיקה, ובחפיצה, בדביקה ואתם הדבקים בה' אלהיכם, בחפיצה כי תהיו אתם ארץ הפין (מלאכי ג'), בחשיקה חשק ה' בכם :

סבבוני פרים רבים אלו אוכלוסין של אחשורוש אבירי בשן כתרונני אלו בניו של המן, כמים נשפכתי שלא נדבק עצם מעצמי, היה לבי כדונג כהדון שעוותא, יבש כחרש כחי שאין בו לחלוות, ולשוני מודבק מלקוחי שנדבק לשוני לוסימי (פירוש לוושט שלי) ד"א מלקוחי שביטלני משתי תורות תורה שבכתב ושבע"פ שנא' כי לקח טוב נתתי לכם (משלי ד') :

כי סבבוני כלבים אלו בניו של המן, עדת מרעים אלו אוכלוסין של אחשורוש, כארו ידי והגלי רבי יהודה אמר שעשו לה כשפים, יחלקו בגדי להם זה אומר אנא נסיב פורפירא דידה ורין אומר אנא נסיב שוריה וקדשיה, ועל לבושי פילו גרל א"ר הונא זו פורפירא של מלך שאין דרכו של הדיוס להשתמש בה והיו מפילין עליה גורלות :

ואתה ה' אל תרחק חוס ורחם עלי א"ר יוחנן אותה הקפצה שהקפצת על אבותינו, כן תקפוין עלי היום ותפלטני באותה שעה ירד מלאך מן השמים וסמרו על פיו אמר לו רשע קונייתך עומדת בחוץ (פירוש אשתך ודוגמתך) ואת יושב בפנים והיו כראות המלך על כרחו שלא בטובתו נשאה חן בעיניו, אמר רב תחלפא מצינו שהאריך השרביט שתיים וששים אמה, ונס האחרון גדול מן הראשון וכל מה שהיתה נכנסת היה השרביט קופין, א"ר יצחק ומה אם שרביטו של ב"ו הוי חיים לאומה שלמה, לכשיבוא שבמו של הקב"ה דכתיב רעה עמך בשבטך (מיכה י') עאכ"ו :

הושיעני מפי אריה ומקרני ראמים עניתני, אמר רב הונא בר אירי בשעה שהיה דוד רועה את הצאן הלך ומצא את הראם ישן במדבר והיה סבור שהוא הר ועלה עליו והיה רועה, ננער הראם ועמד והיה דוד רכוב עליו והיה מגיע עד לשמים באותה שעה אמר דוד אם אתה מורידני מן הראם הזה אני בונה לך היכל של מאה אמה כקרן הראם הזה י"א לארכו מדרו, ויש אומרים לרחבו מדרו, מה עשה הקב"ה הזמין לו אריה אחד כיון שראה הראם את האריה נתיירא ממנו ורבין לו מפני שהוא מלך עליו וירד דוד לארץ וכיון שראה דוד את האריה נתיירא ממנו לכך נאמר הושיעני מפי אריה כשם שעניתני מקרני ראמים :

יראי ה' הללוהו רבנין אמרי יראי ה' הללוהו אלו הכהנים, כל זרע יעקב כבודוהו אלו הלויים, וגורו ממנו כל זרע ישראל אלו ישראל :

כי לא בזה ולא שיקין ענות עני, מעשה בשור אחד שהיו מושכין אותו לקרבן בא עני אחד ובידו אגודה אחת של ירק והושיט לו ואכלה ונמשך אחריו נראה לבעל השור בחלום האגודה של ירק שנתן לשור אותו העני יותר מקרבנך, יאכלו ענוים וישבעו זה מרדכי ואסתר, תנא לשלשה חלקים נחלק ממנו של המן שלישי למרדכי ואסתר, ושליש לעמילי תורה, ושליש לבניין בית המקדש, ושלישתו נאמרו בפסוק א' יאכלו ענוים וישבעו זה מרדכי ואסתר, יהללו ה' דורשיו אלו עמילי תורה, וחי לכבבם לעד זה בנין בהמ"ק, שנא' (שא' מ') והיו עיני ולבי שם כל הימים :

זרע יעבדנו יסופר לה' לדור ר"ת בנימו' מגלה ע"ה יבוא ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה ס"ת בני' מגלה, (מגלה חסר יוד) ודוק :

יבוא

תהלות

מזמור כ"ב

דוד

קע

יבוא ויגידו צדקתו לעם נולד כי עשה א"ר יודן יבואו דורות האחרונים ויגידו צדקתו של הקב"ה שעשה לדורות הראשונים :

מזמור כ"ג

מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר זש"ה כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידיך רבי אלעזר בן יעקב אומר כי ברכך יכול אפילו יושב וכמל ב"ל בכל מעשה ידיך אם עשה הריו הוא מתברך ואם לאו אינו מתברך מהו ידע לכתך הלוכך לכלוכך צעקך צפרנסתך, רבי אלעזר בשם רבי יהודה אומר ג' דברים הדרך עושה מבלה את הכסות, ושוחקת את הגוף, וממעטת את היציאה, אבל הקב"ה לא עשה כן לישראל שנאמר שמלתך לא בלתה מעליך לא חסרת דבר זו היציאה, ה' אלהיך עמך א"ר יודן בזכות שאמרתם זה אלי ואנוהו נתתי לכם זה ארבעים שנה שמלתך לא בלתה רבי יהודה אומר מלך במדינה אין המדינה חסירה כלום כך ה' אלהיך עמך לא חסרת דבר כנהוג שבעולם אדם מקבל אורת, ויום ראשון שוחט לו עגל, ויום שני שה, ויום שלישי תרנגול, רביעי קטנית, ממעט והולך לא דומה יום ראשון כיום אחרון אבל כאן זה ארבעים שנה יום ראשון כיום אחרון :

בנאות דשא ירביצני הכאר היה מעלה להם מיני דשאים והיו מנענעין בהם שנא' בנאות דשא ירביצני, על מי מנוחות ינחלני, והיה ריחם גורף מסוף העולם ועד סופו בא שלמה ואמר וריח שלמותך כריח לבנון ואמר עוד נרד וברכס קנה וקמנון וכל אלו מחיבן היו מעין גנים באר מים חיים כיון שראו ישראל היואך הקב"ה מנחצן ומעדנן במדבר התחילו מקלסין ואומרים את הוא רעיא טובא לא חס"ה מובתך לעולם ה' רועי לא אחסר בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינחלני א"ר שמואל יש לך מים שהן נאים לשתות ואין נאים לרחוץ בהם נאים לרחוץ ואין נאים לשתות אבל מי הכאר נאים לזה ולזה :

נפשי ישובכ בתורתך שנא' תורת ה' תמימה משיבת נפש, ינחני במעגלי צדק כמן כבאר בשליו בענני כבוד לא שיש לי זכות אלא למען שמו :

גם כי אלך בנאות צלמות בקדקדו של מדבר לא אירא רע כי אתה עמדי וחי הולך לפניך יומם שבטך אלו היסורין ומשענתך זו תורה, המה ינחמוני יכול בלא יסורין ת"ל אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי : תערוך לפני שולחן זה המן איסי בן עקיבא אומר נבחו של מן חמישים אמה, ד"א בנאות דשא מדבר בדרך, בשעה שהיה בורח מפני שאול מה כתיב שם (ש"א כ"ב) וילך שאול ויבא יער חרת שהיה מנוגב כחרת (פירוש הארץ ההוא היה מנוגב כחריות דקל יבשים) והרמיבו הקב"ה ממנו של עולם, שנא' כמו חלב ודשן תשבע נפשי, נפשי ישובכ זו המלכות שלא היה לי זכות אלא למען שמו גם כי אלך בנאות צלמות זה מדבר זיף לא אירא רע למה כי אתה עמדי שבטך אלו היסורין ומשענתך זו תורה, המה ינחמוני יכול בלא יסורין, תלמוד לומר אך, יכול בעולם הזה, תלמוד לומר אך טוב וחסד ירדפוני (פירוש אך טוב לעולם שכולו טוב) תערוך לפני שולחן זו המלכות, נגד צוררי זה דואג ואחיתופל, דשנת בשמן ראשי יכול ע"י היסורין וכו' ושבתי בבית ה' זה בית המקדש ורבנין פתרי קרא בישראל, בנאות דשא (יחזקאל ל"ד) אני ארעה צאני ואני ארביצם, על מי מנוחות ינחלני ועל הנחל יעלה על שפתו מזה ומזה מהו ועליה לתרופה רב ושמואל חד אמר להתיר פה של אלמים, וחד אמר להתיר פה של עקרות נפשי ישובכ לעולם הכא :

מזמור לדוד ה' רועי כתב של"ה הקדוש משם האר"י ז"ל הנהגנים לומר זה המזמור קודם סעודה יפה הם עושים שיש בו ז"ן תיבות שהוא זן ומפרנס לכל ויש בו רכ"ז אותיות כמנין ברכ"ה שישלח ברכה במעשה ידינו אמן כן יהי רצון :

מזמור

תהלות

מזמור כ"ד

דוד

מזמור כ"ד

לְדוֹד מְזוֹמֵר לַחַי הָאָרֶץ וּמְלוֹאֵה זִשׁ"ה (אִיּוֹב כ"ט) צַדִּיק לְבַשְׁתִּי וְיִלְבְּשֵׁנִי, אִמְרָה'ר' חֲנִינָא יֵשׁ נָאָה לְלַבּוּשׁוֹ
 וְאִין לְבוּשׁוֹ נָאָה לוֹ, וְיֵשׁ שְׂאִין נָאָה לְלַבּוּשׁוֹ וּלְבוּשׁוֹ נָאָה לוֹ, יֵשׁ אָדָם שְׁהוּא עֵשִׂיר וְאִין שְׂמוֹ לְפִי
 עֲשָׂרוֹ, וְיֵשׁ רֵשׁ וְאִין שְׂמוֹ לְפִי רֵישׁוֹ, וְכֵן שְׁלֵמָה אָמַר (מִשְׁלֵי י"ג) יֵשׁ מִתְעַשֵּׂר וְאִין כָּל מִתְרוֹשֵׁשׁ וְהוֹן
 רַב, וְיֵשׁ אָדָם גָּבוֹר וְאִין שְׂמוֹ לְפִי גְבוּרָתוֹ, חֵלֶשׁ וְאִין שְׂמוֹ לְפִי חֲלִישׁוֹתוֹ, יֵשׁ אָדָם מְכוּעֵר וְאִשְׁתּוֹ נָאָה,
 הוּא בַחֲזוֹר נָאָה וְאִשְׁתּוֹ מְכוּעֵרָתָא, אָמַר אִיּוֹב אִיּוֹב אִיּוֹב כֵּן אֵלֵא אֲנִי נָאָה לְצַדִּיקָא וְצַדִּיקָא נָאָה לִי, וְכֹה"א
 צַדִּיק לְבַשְׁתִּי וְיִלְבְּשֵׁנִי, וְכֵן דוֹד נָאָה לְמוֹמָרוֹ וּמוֹמָרוֹ נָאָה לוֹ, מַה כְּתוּב לְמַעְלָה מִן הָעֵינִין מְזוֹמֵר לְדוֹד
 ה' רוּעֵי לֹא אַחֲסֵר וְכַאֲן לְדוֹד מְזוֹמֵר כְּשֶׁהִיָּה מְבַקֵּשׁ שֶׁתִּשְׂרַח עֲלָיו שְׂכִינָה כְּשֶׁהִיָּה תוֹבֵעָה מְזוֹמֵר לְדוֹד
 וְכִשְׁהִיָּה בָאָה מְעַצְמָה לְדוֹד מְזוֹמֵר ד"א לַחַי הָאָרֶץ וּמְלוֹאֵה יֵשׁ לֶךְ אָדָם שִׁישׁ לוֹ סְפִינָה אַבְל הַפְּרַקְמִטִּיא
 שִׁישׁ כְּתוּכָה אִינָה שְׁלוֹ, וְאֵם הַפְּרַקְמִטִּיא שְׁלוֹ הַסְּפִינָה אִינָה שְׁלוֹ אַבְל הַקְּב"ה אִינָה כֵּן לַחַי הָאָרֶץ וּמְלוֹאֵה :
 שְׁנֵי רְבוּתֵינוּ ר' אֵלִיעֶזֶר אָמַר כָּל פִּרְשָׁה שְׁאָמַר דוֹד כְּנָגֵד עֲצָמוֹ וְכְנָגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל אָמַרָה, הָאִמּוּרָה בְּלִשׁוֹן
 יַחֲדָי כְּנָגֵד עֲצָמוֹ, הָאִמּוּרָה בְּלִשׁוֹן רַבִּים כְּנָגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל, וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר לְמַנְצָה כְּנִינְיָנוֹת אִינָה אֵלֵא
 לְעֵתִיד לְבָא וְכָל מְקוֹם שְׁנֵאֲמַר מְזוֹמֵר לְדוֹד הִיָּה מְנַגֵּן וְאִחִיךָ שׁוֹרָה עֲלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְדוֹד מְזוֹמֵר
 שׁוֹרָה עֲלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאִחִיךָ הִיָּה מְנַגֵּן, מִשְׁכִּיל לְדוֹד עַל יְדֵי מִתְרוֹמְנָן וְאִין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ
 עֲצוּבוֹת, וְלֹא מִתּוֹךְ עֲצוּלוֹת, וְלֹא מִתּוֹךְ קְלוֹת רֵאשׁ, וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטוֹלִים, אֵלֵא מִתּוֹךְ דְּבַר שְׂמַחָה
 שְׂנֵא' (מְלָכִים ב' ג') וְהִיָּה כְּנָגֵן הַמְּנַגֵּן וְתִהִי עֲלָיו יָד ה' :

שְׂאֵן שְׁעָרִים רֵאשִׁיכֵם אֶת מוֹצֵא בִשְׁעָה שְׁבִיקֶשׁ שְׁלֵמָה לְהַכְנִים אֶת הָאָרוֹן וְהִיָּה הַשְּׁעָר גְּדוֹל חֲמִשׁ אַמָּה
 אַרְכּוֹ וְשֵׁתִים וְחֲצֵי קוֹמָתוֹ וְהָאָרוֹן הִיָּה אַמָּתִים וְחֲצֵי אַרְכּוֹ וְאִמָּה וְחֲצֵי קוֹמָתוֹ וְכִי לֹא הִיָּה אַמָּה וְחֲצֵי
 נִכְנֵם כְּתוֹךְ שְׁתֵּים וְחֲצֵי אֵלֵא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה דְּבִקוּ שְׁעָרִים זֶה בִּזְוָה וְאָמַר שְׁלֵמָה כ"ד רִנְנָת וְלֹא נִעְנָה כִּיּוֹן שְׁאָמַר
 (ד"ה ב' ו') ה' אֱלֹהִים אֵל תִּשָּׁב פְּנֵי מִשְׁיַחַךְ זָכְרָה לְחִסְדֵי דוֹד עַבְדְּךָ, מִיָּד נִעְנָה וְנִשְׂאֵו שְׁעָרִים רֵאשִׁין וְנִכְנֵם הָאָרוֹן
 וְיִרְדָּה אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְלִמָּה נִצְטַעֵר שְׁלֵמָה כָּל כֶּךְ מִפְּנֵי שְׁנִתְנָאָה וְאָמַר בְּנִיתִי בֵּית זְבוּל לֶךְ (מ"א א')
 ר' יַעֲקֹב בְּרִיהַ דְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּנִין בְּנֵי בְּנֵי בְּנֵי לֶךְ ר' חֵיִיא אָמַר כְּשֶׁם ר' יוֹסִי הַבַּל מְסִייעִין לְמֶלֶךְ מְלָכֵי
 הַמְּלָכִים אֲפִילוֹ הַרוֹחוֹת אֲפִילוֹ הַשִּׁידִים וְאֲפִילוֹ מְלָכֵי הַשָּׁרָת אָמַר רַבִּי בְּרַכִּיָּה כְּתוּב וְהַבֵּית בְּהַבְּנִיתוֹ מֵאֵלָיו
 הִיָּה נִבְנָה אֲבָן שְׁלִימָה מִסַּע מְלֻמֵּד שְׁהִיתָה אֲבָן מִסַּעַת אֶת עֲצָמָה וְעוֹלָה וְנִתְנָת עַל נְכוֹ הַדְּיוּמוֹס אָמַר רַבִּי
 אַבְהוֹ אֵל תִּתְמָה שְׁהָרִי כְּתוּב (דְּנִיָּא ל' ו') וְחִיתִית אֲבָן חָדָא וְשׁוּמַת עַל פּוּם גּוֹבָא וְכִי יֵשׁ אֲבָנִים בְּבַבְלָא, אֵלֵא
 שְׁקַמַת מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְכֵאֵה וְיִשְׁבָּה עַל פִּי הַבְּאֵר רַבִּי הוֹנָא אָמַר מְלָאךְ יִרַד בְּאוֹתָהּ שְׁעָה וְנִדְמָה בְּדַמּוֹת אָרִי
 שֶׁל אֲבָן וְיִשָּׁב לִי עַל פִּי הַבְּאֵר הַחַד אֱלֹהֵי שְׁלָח מְלָאכִיָּה וְסַנֵּר פּוּם אֲרִיּוֹתָא וְלֹא חַבְלוֹנִי וְמָה לְכַבּוֹד כ"ו
 וְחִיתִית אֲבָן חָדָא וְשׁוּמַת לְכַבּוֹד מֶלֶךְ מְלָכֵי הַמְּלָכִים הַקְּב"ה עֵאכ"ו, אָמַר ר' סִימּוֹן אִיּוֹה הוּא מֶלֶךְ שְׁחוֹלֵק
 מְכַבְּדוֹ לִירֵאָיו דְּכְתוּב מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכְּבוֹד וְאָמַר ה' צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכְּבוֹד סֵלָה :

מזמור כ"ה

לְדוֹד אֵלִיךְ ה' נִפְשִׁי אֲשָׁא זִשׁ"ה (דְּבָרִים כ"ד) בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ אָמַר לוֹ הַקְּב"ה לְדוֹד, דוֹד לְמָה אֵתָה
 נוֹשָׂא נִפְשֶׁךְ אֵלֵי אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שְׂאֵנִי שְׂכִיר בְּעוֹלְמֶךְ שְׂנֵא' (אִיּוֹב ז') כַּעֲבַד יִשְׂאָף צַל וְכִשְׂכִּיר יִקְוָה
 פַּעְלוֹ וְכְתוּב כְּתוּרָה וְאֵלָיו הוּא נוֹשָׂא אֶת נִפְשׁוֹ אֵם הַפּוֹעֵל הוּא שְׂכִיר שְׂכָרוֹ וְחִיּוֹב לִיתֵן לוֹ כְּתוּב וְאֵלָיו
 הוּא נוֹשָׂא אֶת נִפְשׁוֹ אֲנִי שְׁנַפְשׁוֹתֵנוּ תְלוּיוֹת כֶּךְ עֵאכ"ו :

ד"א אֵלִיךְ ה' נִפְשִׁי אֲשָׁא זִשׁ"ה בִּידֶךְ אֲפִקֵּיד רוּחִי כְּנֹהֵג שְׁבַעוֹלָם אָדָם מִפְּקִידִין אֲצִלוּ פְקֻדוֹת מַחְלִיף אֵת
 שֶׁל

תהלות

מזמור כ"ד

דוד

קעא

שֶׁל זֶה בִּזְוָה וְאֵת שֶׁל זֶה בִּזְוָה אַבְל הַקְּב"ה אִינָה כֵּן אֵלֵא (יְרֵמִיָּה י"ג) וְה' אֱלֹהִים אֲמַת שְׂמָא עֲמַד אַחַד
 בְּשַׁחְרִית וּבִיקֶשׁ נִפְשׁוֹ וְלֹא מְצָאָה אוֹ שְׂמָא מְצָא נִפְשׁוֹ בִּיד אוֹ אַחַד אוֹ נִפְשׁוֹ שֶׁל אַחַד בִּידוֹ הוּי אָוִמַר וְה' אֱלֹהִים
 אֲמַת א"ר אֲלֵכְסִנְדְּרָאֵי בִשְׁר וְדָם מִפְּקִידִים בִּידוֹ הַדְּשִׁים וְהוּא מַחְזִירֵן בְּלוּיִם וְשַׁחֲוִקִים אַבְל הַקְּב"ה מִפְּקִידִין
 בִּידוֹ בְּלוּיִם וְשַׁחֲוִקִים וְהוּא מַחְזִירֵן הַדְּשִׁים תְּדַע לֶךְ שְׁכֵן הַפּוֹעֵל הוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה כָּל הַיוֹם וְנִפְשׁוֹ יִנְיַעָה
 עֲלָיו וְשַׁחֲוִקָה וְכִשְׁהוּא יֵשׁן הוּא יִנַּע וּמִפְּקִיד נִפְשׁוֹ לְהַקְּב"ה וְלִשְׁחָרִית הִיא חוֹזֵרָת כְּנֹפּוֹ בְּרִיָּה הַדְּשָׁה שְׂנֵא' (אִיּוֹב ג')
 הַדְּשִׁים לְבַקְרִים רַבָּה אֲמוֹנְתְךָ, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשֵׁם ר' סִימּוֹן אָמַר מִמָּה שְׂאֵתָה מַחְדָּשְׁנוּ לְבַקְרִים
 אֲנִי יוֹדְעִים שְׁאֲמוֹנְתְךָ רַבָּה לְנַאֲלָנוּ :

ד"א אֵלִיךְ ה' נִפְשִׁי אֲשָׁא אָמַר שְׁלֵמָה (מִשְׁלֵי כ"ה) מִיָּם קָרִים עַל נִפְשׁ עֵיפָה הִיָּה דוֹד מִתִּיעֵף וְהִיתָה נִפְשׁוֹ
 מִשְׁתוֹקֶקָת וּמִתְאוּוָה לְחַיּוֹת כְּבִיחָמ"ק שְׁנֵאֲמַר אַהֲבָתִי מַעוֹן בֵּיתְךָ, נִכְסַפָּה וְגַם כְּלָתָה נִפְשִׁי לְחַצְרוֹת
 ה' כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצִירֶךְ מֵאַלְפָּה, מִי יַעֲלָה בְּהַר ה' אָמַר לוֹ הַקְּב"ה אֵינְךָ יוֹדֵעַ נְקִי בְּפִים וְכִר לְבַב מִי שִׁישׁ
 בִּידוֹ ב' מַדּוֹת הִלְלוּ מִיָּד שְׂמָה דוֹד וְאָמַר יֵשׁ בִּי וְכֹה"א (ש"א י"ג) בְּקֶשׁ ה' לוֹ אִישׁ כְּלַבְּכוֹ, לֶכֶךְ נֵאֲמַר
 מִיָּם קָרִים עַל נִפְשׁ עֵיפָה וְאָוִמַר (תְּהִלִּים ק"ט) נִשְׁבַּעְתִּי וְאִקְיִימָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צַדִּיק, נוֹטֵל ב' שְׂכָרִים
 שְׂכָר עֲשִׂיָּה וְשְׂכָר שְׁבוּעָה לֶכֶךְ נֵאֲמַר כֶּךְ בְּטַחְתִּי אָמַר רַבִּי יִצְחָק כ"ךְ בְּטַחְתִּי בְּתוֹרָתְךָ, כַּעֲשָׂרִים
 וְשֵׁתִים אוֹתִיוֹת :

פְּנָה אֵלֵי וְחַנְנִי כִי יַחֲדָי וְעֵנִי אֲנִי. וְכִי דוֹד יַחֲדָי הִיָּה וְהֵלֵא כְּתוּב דוֹד הַשְּׁבִיעִי (דְּה"א) אֵלֵא אָמַר דוֹד
 לְפָנֵי הַקְּב"ה לְפִי שְׁנִתְמַנִּיתִי מֶלֶךְ עַל בְּנִיךְ עֵינֵיהֶם תְלוּיוֹת בִּי וְעֵינֵי תְלוּיוֹת כֶּךְ שֶׁהֵן בְּנִיךְ רַבִּים וְאֲנִי
 יַחֲדָי כְּנָגֵד לֶכֶךְ אָמַר כִּי יַחֲדָי וְעֵנִי אֲנִי :

מזמור כ"ו

לְדוֹד שְׁפָטִנִי ה' וְכְתוּב א' אָוִמַר (תְּהִלִּים קמ"ג) וְאֵל תְּבֵא בְּמִשְׁפָּט אֶת עַבְדְּךָ, אֵלֵא כְּשַׁעַת שְׂאֵתָה דָן
 אֶת הַצְּדִיקִים אֵל תְּבֵא בְּמִשְׁפָּט עַמִּי וּבְשַׁעַת שְׂאֵתָה דָן אֶת הַרְשָׁעִים שְׁפָטִנִי ה', ד"א שְׁפָטִנִי ה'
 זִשׁ"ה (מִשְׁלֵי י"ב) אוֹהֵב מוֹסֵר אוֹהֵב דַּעַת אַרְבַּעַת הֵן שְׁלֵקוּ, אַחַד לֶקַח וְהִיָּה מְבַעַט זֶה אִיּוֹב שְׁלֵקָה וּבַעַט,
 דְּכָתוּב (אִיּוֹב י') הוֹדִיעֵנִי עַל מַה תְּרִיבְנִי כִּמָּה לִי עוֹנוֹת וְהַטָּאוֹת מַה עֲשִׂיתִי לֶךְ עַל מַה אֲנִי לֹקָה, אֵרִין
 אֵל תְּכַסֵּי דַמִּי זֶהוּ שְׁלֵקָה וְהִיָּה מְבַעַט, הַשְּׁנֵי לֶקַח וְהִיָּה מִשְׁחָק זֶה אַבְרָהָם, שְׂנֵא' (בְּרָאשִׁית י"ז) וַיִּפּוֹל אַבְרָהָם
 עַל פְּנָיו וַיִּצְחַק, לְמָה הִיָּה אַבְרָהָם דוֹמָה לְמֶלֶךְ שְׁנִשְׁבַּע לְחַכּוֹת אֶת בְּנֵי וְאָמַר לוֹ בְּנֵי אֲנִי נִשְׁבַּעְתִּי וּמַכָּה
 אוֹתְךָ אָמַר לוֹ הַרְשׁוֹת בִּידֶךָ הִיָּה מַכְהוֹ וְסַבּוֹר שִׁיאֲמַר לוֹ הֵבֵן דִּי וְלֹא אָמַר כִּיּוֹן שְׁלֵקָה אָמַר לוֹ הָאֵב דִּי
 הִלְקַתִּיו כֶּךְ וַיִּרָא ה' אֵל אַבְרָם וַיֹּאמֶר לוֹ אֲנִי אֵל שְׂדֵי דִי הַכְּאֵתִי, הַשְּׁלִישִׁי הִיָּה לֹקָה וּמְבַקֵּשׁ מֵאוֹהֲבוֹ שְׁלֵא
 יִלְקַח זֶה הַזְּקִיָּה וְכֹה"א (יִשְׁעִיָּה ל"ח) וַיִּסַּב הַזְּקִיָּהוּ פְּנֵיו אֵל הַקִּיר כְּסוּם עֲגוֹר כֵּן אֲצַפְצַף מְנִיד שְׁהִיוּ מְכוֹתֵיו
 קִשּׁוֹת מִשַׁל אִיּוֹב, כְּאִיּוֹב כְּתוּב בְּעוֹרֵי וּבְבִשְׂרֵי דְבִקָּה עֲצָמֵי וּבַחֲזוּקָה הוּא אָוִמַר כְּאִרִּי כֵּן יִשְׂכַר כָּל עֲצָמוֹתֵי,
 הַרְבִּיעִי אָמַר לְמָה הַרְצוּעָה תְלוּיָה חֲבָנִי כֵּה זֶה דוֹד, שְׁנֵאֲמַר לְדוֹד שְׁפָטִנִי ה', וְכֵן שְׁלֵמָה הוּא אָוִמַר אוֹהֵב
 מוֹסֵר אוֹהֵב דַּעַת וְכֵן דוֹד אָמַר אֲשֶׁרִי הַגִּבֵּר אֲשֶׁר תִּסְרְנוּ יָה :

בְּחַנְנִי ה' וְנִסְנִי כְּאַבְרָהָם שְׂנֵא' וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם וְעַמֵּד בְּנִסְיוֹנוֹ, נִסְנִי כִּיצַחֵק שְׁנִסְתִּיו וְעַמֵּד
 צְרַפָּה כְלוּיוֹתֵי צְרַפְנִי כִּיּוֹסֵף שְׁצַרְפָּתוֹ וּמְצַאָתוֹ נֵאֲמָן, כִּיּוֹן שְׁנִסָּה אוֹתוֹ אָמַר אֵין כִּי כֵה, בְּכַשְׁפָּה
 מִמֶּךְ אֵל תְּבֵא בְּמִשְׁפָּט אֶת עַבְדְּךָ, מַכְאֵן שְׁלֵא יִרַד אָדָם לְגַדּוֹל מִמֶּנּוּ שְׁלֵא יֹאמַר אֲנִי עֵרַב לְבִי מִה דוֹד
 שְׁהִיוּ בוֹ כָּל הַמַּדּוֹת טוֹבוֹת אָמַר אֵל תְּבֵא בְּמִשְׁפָּט עַמִּי, אַחַר עֵאכ"ו וְכֵן שְׁלֵמָה אָמַר לְפָנֵי הַקְּב"ה מֶלֶךְ
 שְׁהוּא שׁוֹכֵר פּוֹעֵלִים וְהֵן עוֹשִׂים מְלָאכְתָּן יִפָּה וְנוֹתֵן שְׂכָרָן מַה שְׂבַח יֵשׁ לְמֶלֶךְ וְאִימָתִי הוּא מְשׁוּבָח כְּשִׁישְׁכּוֹר
 פּוֹעֵלִים

פועלים רעים שאין עושין מלאכה יפה ונותן להם שכרן זו היא מוכה גדולה וכן הוא אומר יהי ה' אלהינו עמנו כאשר היה עם אבותינו :

אל תאסוף עם הטאים נפשי ר' יוחנן אמר מצינו בשני מקומות על הצדיקים שמתפללין שלא יאספו עם הרשעים דניאל אמר (דניאל ב') ורחמין למבעי מן קדם אלה שמויא על רוא דנה דלא יהובדון דניאל וחברוהי עם הכימי בכל ודוד אמר אל תאסוף עם הטאים נפשי ר' חלפתא בשם ר' איבו אמר (ש"א) ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימות והלא אין מנפה אלא לשלשה ימים אלא שתלה לו הכתוב ו' ימי אבלו של שמואל הצדיק שלא יתערב באבלו ועשה ג' ימים ומת במנפה רבי ברכיה בשם רבי שמואל בר נחמני אמר כעשרת ימים אין כתיב כאן אלא כעשרת הימים אלו י' ימים שבין ר"ה ליוח"כ שמוא יעשה תשובה ודכוותיה ויהי לשבעת הימים ומי המבול היו אמר רבי הושעיה מלמד שתלה הקב"ה שבעת ימי אבלו של מתושלח שיעשו תשובה ולא עשו, אשר בידיהם זמה א"ר פינחס הכהן בר חמא אלו המשחקין בפספסין (פי' מין שחוק) שהן משחקין בשמאל ומסייעי בימין והן חומסין וגוזלין זה את זה :

מזמור כ"ז

לדוד ה' אורי וישעי זש"ה והיה אור ישראל לאש וקדושו ללהבה (ישעיה י') ואומר אור ורוע לצדיק זה האור שכרא הקב"ה בתחלה וגנוו לצדיקים לעת"ל, וחיינו דכתיב (משלי י"ג) אור צדיקים ישמה אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע ואימתי הוא בא אמר לו כשיגיע הקץ ותבנה ירושלם ואני מביא אותו האור שנאמר קומי אורי כי בא אורך (ישעיה ס') אמר דוד רבש"ע האר לנו מאותו האור שנא' אל ה' ויאר לנו אמר הקב"ה חייך שאני מביא אותו האור לישראל וחשך לאוה"ע שנא' (ישעיה ס') כי הנה החשך יכסה ארץ אבל לישראל ועליך יורה ה' ואם תמה אתה על הדבר כבר הראה הקב"ה דוגמתו לישראל שנא' (שמות י"ד) ויהי הענן והחשך אם ענן למה חשך ואם חשך למה ענן א"ר הושעיה דו פרצופין היו היה אור לישראל וחשך לאוה"ע אמר דוד אני מזמר על אותו האור שנא' ה' אורי וישעי וכתיב נר לרגלי דברייך :

דבר אחר נר לרגלי דברייך ואור לנתיבותי אם נאמר נר למה נאמר אור ואם נאמר אור למה נאמר נר אמר דוד כשאני מתחיל בדברי תורה מעט אני מתחיל בהם והם נובעים וכשאני נכנס לתוכו נפתחים לי שערים הרבה לכך נאמר נר לרגלי דברייך ואח"ך אור לנתיבותי :

דבר אחר נר לרגלי דברייך אימתי אמר דוד הפסוק הזה כשהלך בעמק רפאים אעפ"י כן לא הלך למלחמה עד שנשאל באורים ותומים ועשה אתם מלחמה עם אותם בני מנשה שנפלו עליו דכתיב (ד"ה א' י"ב) בלכתו אל צקלג נפלו עליו מן מנשה והן עזרו את דוד והרגו אותם שנא' (ש"א ל') ויכס דוד מהנשף ועד הערב למחרתם ומי היה מאיר להם ויקים וברקים היו מאירים לו הוי ה' אורי וישעי :

וכשדויה מהלך בעמק רפאים לא עשה מלחמה עד שנשאל באורים ותומים שנא' (ש"ב ה') וינמשו פלשתים בעמק רפאים וישאל דוד באלהים ויאמר לא תעלה הסב מאחריהם אין לך רשות לשלוח יד בהם אפילו אם הם קרובים אצלך עד שאתה רואה ראשי האילנות מנענעין שנא' ויהי בשמעך את קול הצעדה בראשי הבכאים אז תחרין מהו תחרין לשון התוך כמו אם חרוצים ימיו ולמה נתן לו סימן בראשי הבכאים ולא מאחריהם אמר ר' ברכיה מפני שכולה קוצים שכל זמן שישראל שרוין בצער כאלו צרה לפניו שני עמו אנכי בצרה כיון שבאו פלשתים ולא היו רחוקין ה' אמות והיו רואין אותן אמרו ישראל לדוד למה אנו עומדים אמר להם כבר נצטוינו מן השמים שלא לפשוט יד בהם עד שנראה ראשי האילנות מתנענעין

מתנענעין ואם אנו מושימין יד בהם הורגין אותנו מוטב שנמות זכאין ואל נמות חייבין אלא אני ואתם נתלה עיננו לאבינו שבשמים, כיון שנתנו בטחון בהקב"ה מיד נענעו כל האילנות מיד התחילו לפשוט יד בהם שנא' (ש"ב ה') ויעש דוד כן ויך את הפלשתים כאשר צוהו ה', מי נרם לדוד שינצל דברו של הקב"ה שהאיר לו שנא' נר לרגלי דברייך :

אחת שאלתי מאת ה', אמר לו הקב"ה בתחלה אתה אומר אחת שאלתי שכתי בכית ה' וחזרת ואמרת לחזות בנועם ה' ולבקר בחיבולו אמר לפניו רבש"ע לא יהא העבד שוה לרבו בתחלה לא באת עלי אלא באחת שנא' (דברים י') ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה ואח"ך פתחת עלינו במצות הרבה שנא' ללכת בכל דרכיו ולאחבה אותו הוי דיו לעבד לחיות כרבו :

אחת שאלתי מאת ה', אחת ר"ת ארץ ישראל, חיי העוה"ב, תורה, והם ג' מתנות טובות שנתן הקב"ה לישראל (ספר הכוונות מהאר"י ז"ל זיע"א) :

לולי האמנתי לראות רבי לוי אמר בזכות התורה שנא' לולי תורתך שעשועי ובזכות האמונה לולי האמנתי לראות בטוב ה' בארץ חיים :

קוה אל ה', א"ר חייא בר אבא אם נתפללת וחזרת ונתפללת תהא מבושר שנשמעה תפלתך, והוא עתיד לעשות רצונך, ומה מעם קוה אל ה' חזק ויאמין לכך וקוה אל ה' :

מזמור כ"ח

לדוד אליך ה' אקרא צורי אל תחרש ממני, זש"ה (איכה ג') חלקי ה' אמרה נפשי ישראל אומרים אין חלקנו אלא הקב"ה, שנא' חלקי ה' והקב"ה אומר אין חלקי אלא לישראל שנא' (דברים ל"ב) כי חלק ה' עמו לפיכך כשישראל מתפללין הוא עונה אותן מיד שנא' אליך ה' אקרא :

ד"א אליך ה' אקרא זש"ה (ישעיה כ"ז) בעלוננו אדונים זולתך לבד כך נזכיר שמך, נבוכדנצר הרשע נזר עלינו שנשתחזה לצלם השלמנו נפשנו על קדושת שמך שלא נכפור בך, ומנין למדו הננייה מישאל ועזריה למסור עצמן על קדושת ה' ליפול בכבשן האש מצפרדעים, שנא' ועלו וכאו בכיתך ובתנורייך ובמשארותייך אימתי משארת מצויה אצל התנור בשעה שהתנור חם משלימות עצמן לתוך התנור לקדש שמו של הקב"ה ומה פרע להם הקב"ה שכל הצפרדעים מתו ואותן שירדו לתנור לא מתו מפני שמסרו עצמן לשריפה כדי לקיים גזירתו של הקב"ה אמרו ומה אלו שלא היה להם זכות אבות ולא נצטוו על ק"ה לא מתו אנו שיש לנו זכות אבות וגם נצטוינו על קדושת השם על אחת כמה וכמה :

אל תמשכני עם רשעים דוברי שלום עם רעיהם שמדברים אחת כפה ואחת בלב, כי לא יבינו אל פעולות ה' חזקיה אמר אלו התקופות, ר' יהושע אמר אלו ההגדות ורבנין אמרו זו קריאת שמע שאין קורין יוצר אור, ואל מעשה ידיו שנא' ויעש אלהים את כ' המאורות הגדולים, יחרסם בעוה"ז, ולא יבנם לעולם הבא :

מזמור כ"ט

מזמור לדוד הבו לה' בני אלים זש"ה (יהוקאל ל"ד) והושעתי לצאני ולא תהיינה עוד לבו ומה אני עושה להן דוד ירעה אותם שנא' והקימותי להם רועה א' ורעה אתה את עבדי דוד, אמר לו דוד רבש"ע אתה מושיע ואתה רועה, וכה"א הושיעה את עמך, אמר לו הקב"ה אני מעכב אותן התפללו לפני ה' הבו לה' בני אלים הבו :

דבר אחר הכו לה' בני אלים בניו של אותן שנשחטים כאלים, אברהם אמר אני שוחט ויצחק אמר אני נשחט הכו לה' כבוד שמו כשעה שאני זוכר שמו אתם הכו לה' כבוד, כשם שאמר משה (דברים ל"ג) כי שם ה' אקרא הכו גודל לאלהינו התפללו תפלות לפניו אמרו לו מנין אנו יודעים מכמה אמר להם ראו כמה אזכרות יש בפרשה זו והן שמונה עשרה לכך נאמר כבוד ועוז, אמרו לו מנין אנו יודעים מהיכן נתחיל אמר להן מה כתיב בראש הפרשה הכו לה' בני אלים בני אברהם יצחק ויעקב, אף אתם ברכו ברכה ראשונה אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ומה באזכרה שנייה כבוד ועוז, אף אתם תנו כבוד לשמו שהוא מחיה מתים ומה באזכרה שלישית כבוד שמו אף אתם ברכוהו האל הקדוש, מנו לו י"ח ברכות כנגד י"ח אזכרות שאמר דוד במזמור הכו לה' בני אלים:

מזמור ל'

מזמור שיר הנכתב הכית לדוד, א"ר יוחנן בשעה שהוקן יושב ודורש ואומר כך אמר פלוני שפתותיו רוחשות ודובבות בקבר, שנאמר וחכך כיון הטוב דוכב שפתי ישנים, לכך כתיב ירננו על משכבותם אמר דוד אגורה באהלך עולמים וכי חשב דוד שהוא חי לעולמים אלא אמר דוד שיהיו אומרים משמי כבתי כנסיות ובתי מדרשות, אמר לו הקב"ה חייך אעפ"י שאתה מת אין שמך זו מתוך בתי לעולם, אלא על כל קרבן וקרבן מזכירין אותך ואומרים שירים משלך מזמור לדוד ולא עוד אלא אמר הקב"ה הואיל ואתה חשבת לבנות ביהמ"ק אעפ"י ששלמה בנך בונה אותו על שמך אני קורא אותו ואני כותבו שנא' מזמור שיר הנכתב הכית לדוד, לשלמה אינו אומר אלא שיר הנכתב הכית לדוד:

מזמור שיר הנכתב אמרו רז"ל כשרצה שלמה המלך ע"ה להכניס הארון לבית קה"ק דבקו שערים זה בזה אמר שלמה כ"ד רגנות ולא נענה, מיד צוה שלמה והביאו ארונו של דוד הע"ה והניחוחו לפני פתח בית המקדש, ובאותה שעה קם דוד הע"ה ועמד על רגליו כיון שראהו השערים מיד נפתחו ולעניין זה נאמר מזמור שיר הנכתב לדוד ארוממך ה', ה' העלית מן שאול נפשי וכו' (הרב הקדוש ר' משה מולשין ז"ל בסוף חבורו ספר משפט צדק ע"ש זיע"א):

רבי נחמיה אומר ישראל שחשב לעשות עבירה ולא עשאה אין הקב"ה כותבה עד שיעשנה, אמר דוד א"כ און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה', ואם חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הקב"ה כאילו עשאה תדע לך שהרי דוד חשב לבנות בית המקדש ואעפ"י שלא בנאו נכתב על שמו שנא' מזמור שיר הנכתב הכית לדוד מכאן שכל מי שמוצמער על הרב נקרא על שמו שכן מצינו במשה על שנצמער בתורה וישב מ' יום ומ' לילה נקרא על שמו, שנא' (מלאכי ג') זכרו תורת משה עבדי וכן דוד שנצמער עליו תחלה נקרא על שמו שנאמר מזמור שיר הנכתב הכית לדוד:

דבר אחר לפי ששני פעמים נכנה בית המקדש אחר בנה שלמה, ואחד בנה עזרא, לכך מזמור שיר, מזמור על הראשון, ושיר על השני:

מזמור שיר הנכתב הכית ר"ת חמשה, רמו שנעשה נסים לישראל בהנוכה ע"י חמשה בני מתתיה כ"ג בזכות ה' חומשי תורה שהיו עוסקים הדור. ההוא בהשתדלות מתתיה כ"ג, ועוד מזמור שיר הנכתב ר"ת משה תרגום של שמן רמו שנעשה נס בשמן ששכן בו ברכה לשמונה ימים ועוד ר"ת משה, רמו לג' גזרות שגזרו לבטל מישראל מילה, שבת, חדש, ר"ת משה, ועוד מזמור שיר הנכתב הכית ר"ת שמחה, כנוי לשכינה שזה הנס היה עליו גדול לשכינה (הרב חיד"א ז"ל בספר דבש לפי זיע"א): ועוד ר"ת מזמור שיר הנכתב הכית לדוד עם ה' אותיות נימ' למשיח, שהנסיים של הנוכח הם הכתחה גדולה

גדולה לכיאת משיח צדקנו שכשם שהיו בזמן ההוא בלא מלך ובלא כח והשליטן השי"ת על אומה גדולה, כך לעת"ל ישלמו ישראל על הכל האומות:

מזמור ל"א

מזמור לדוד כך ה' חסיתי ושי"ה (ישעיה ג') מי בכס ורא ה' שומע בקול עבדו בשעה שישראל נכנסין לבתי כנסיות ואומרים להקב"ה גאל אותנו אומר להם יש צדיקים ביניכם ויראי שמים, והם אומרים לשעבר בימי אבותינו בימי משה ואהרן, בימי שאול דוד ושלמה היו בהם צדיקים, אבל עכשיו מפני עונותנו נאספו ממנו שנא' (ישעיה ג') כי מפני הרעה נאסף הצדיק, ואומר כי פסו אמונים מבני אדם, ואין לנו על מי להשען כי כל מה שאנו חולקין לפניו היא מחשבת לנו, אמר להם הקב"ה במהו בשמי והוא עומד עליכם שנא' יבטח בשם ה', ולמה שכל מי שבטוח בשמי אני מצילו כהנניה מישאל ועזריה שהציל אותם על שבטחו בשמו דכתיב די שלח מלאכיה ושיויב לעבדוהי די התרחיצו עלוהי, וכן דניאל כתיב והוסק דניאל מן גובא ולמה, די הימין באלהי, אמר דוד הואיל וכך הוא שכל הבטוח כך אתה מצילו, כך אני בטוח שנא' כך ה' חסיתי אל אבושה לעולם:

תצפנם בסוכה מריב לשונות הרב אסיפת אמרים ז"ל פירש ענין זה על חג הסוכות שהוא מחסה וסתר לישראל להצילם מריב לשונות של מקטרגים המלשינים על ישראל בר"ה ויה"כ עש"ב:

מזמור ל"ב

לדוד משכיל אשרי נשוי פשע ושי"ה (משלי מ"ו) אורח חיים למעלה למשכיל מי שהוא מסתכל למעלה מה כתיב עליו אורח חיים למעלה למשכיל, בניו של קרה שנסתכלו למעלה נמלטו, וכה"א הביטו אליו ונחרו ואביהם שלא נסתכל ירד למטה שנא' וירדו הם וכל אשר להם וכן בדוד שנסתכל למעלה נמלט שנא' לדוד משכיל, וכן אתה מוצא בנכבדנצר שני' (דניאל ד') עינו לשמיא נמלית מה אם הרשעים שהם הייבום להקב"ה כשמסתכלין למעלה הקב"ה מוחל להם וישראל שהם בני אברהם יצחק ויעקב אם מסתכלין עאכ"ו, אמר דוד אני מסתכל למעלה שנא' לדוד משכיל, ומי שהוא מסתכל הוא כסוי המאה וכה"א (שי"א י"ח) ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו, ואומר וירא שאול כי הוא משכיל מאד זמפני שהיה משכיל היה כסוי המאה שהיה פורש מעשיו ומתודה לפני הקב"ה וכה"א חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי אמרתי אודה עלי פשעי לה':

מזמור ל"ג

רננו צדיקים בה' ושי"ה (שיר השירים ד') גופת תמוננה שפתותיך, אמר הקב"ה אני אוהב לשמוע את קולך בין משבחת בין מרגנת אל תמנעי קולך וכה"א (ירמיה ל"א) רנו ליעקב שמחה, וכה"א גופת תמוננה שפתותיך כלה, בלשונך דבש וחלב תחת לשונך, בחכך וחכך בין הטוב, בנרונך רוממות אל בנרונם, הכל מרגנים, צדיקים מרגנים שני' רננו צדיקים, השעים מרגנים את מוצא בפרעה כיון שבאו משה ואהרן התחיל אומר ה' הצדיק אבל אין הרשעים מרגנים עד שיביאו עליהם מכות אבל הצדיקים אינן כן רננו צדיקים אל ה' אין כתיב כאן, אלא בה' בזמן שהם רואים הם מיד מרגנים, שנא' וירא ישראל את ה' הגדולה מיד או ישיר משה, וכה"א ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ותצא אש מלפני ה' מיד וירא כל העם וירונו וכה"א (ד"ה ב' ז') וכל בני ישראל רואים ברדת האש וכבוד ה' על הכית לכך אמר דוד רננו צדיקים

תהלות

מזמור ל"ג

דוד

צדיקים בה' הכל מרננים לפניו, שמים וארץ מרננים לפניו, שמש וירח מרננים, וכוכבי אור מרננים, ומלאכים מרננים, אע"פ שהכל מרננים, ריגון של צדיקים וישרים נאים מן הכל, שנא' רננו צדיקים בה' שירו לו שיר חדש:

מזמור ל"ד

לדוד בשנתו את טעמו וז"ה את הכל עשה יפה בעתו (קהלת ג') א"ר תנחומא בעונתו ברא הקב"ה את העולם, א"ר סימון ראוי היה אברהם אבינו להברא תחלה לאדם הראשון, אלא אמר הקב"ה אם בורא אני את אברהם תחלה אם יקלקל אין מי שיבא ויתקן, אלא הרי אני בורא אדה"ר תחלה שאם יקלקל יבא אברהם ויתקן:

דבר אחר את הכל עשה יפה בעתו, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בעתו, פירות חמין נאכלין בימות החורף, פירות קרים נאכלים בימות החמה, ד"א את הכל עשה יפה בעתו אמר דוד לפני הקב"ה כל מה שעשית יפה והחכמה יפה מן הכל, אבל השמות שבראת מה הנאה יש לפניך, כשאדם מהלך בשוק ומקרקע את בגדיו והתינוקות רצין אחריו והעם משחקין ממנו זה נאה לפניך, אמר לו הקב"ה דוד אתה קורא תגר על השמות חייך שתצטרך לו וכן שלמה הוא אומר (משלי י"ג) בז לדבר יחבל לו, א"ל הקב"ה חייך שתצטרע ותתפלל עליה עד שאתננה לך, לא עשה מעט עד שהלך דוד אצל אביש מלך גת, א"ל הקב"ה דוד אצל אביש אתה הולך, אתמול הרגת את גלית ואחיו של גלית שומר ראשו של אביש הוא ועדיין לא נסתפג דמו ואתה הולך אצלו ותרבו בידך כיון שראו אותו באו אצל אביש אמרו לו נהרוג למו שהרג את אחינו, אמר להם אביש ולא במלחמה הרגו ואלו אחיכם הרג אותו לא במלחמה הרגו, לא כך התנה עמו אם יוכל להלחם אתי והכני, אמרו לו א"כ עמוד מכסאך ותן המלכות לדוד שכך התנה גלית עמו דכתיב והיינו לכם לעבדים חיינו דכתיב (ש"א כ"א) ויאמרו עבדי אביש אליו הלא זה דוד מלך הארץ הטוהו בדברים, באותה שעה נתיירא דוד התחיל אומר יום אירא אני אליך אכמה, התחיל דוד מבקש ומתפלל ואומר רבש"ע ענני בשעה הזו א"ל הקב"ה מה אתה מבקש א"ל מאותו השמות שבראת שקראתי עליך תגר א"ל ולא אמרתי לך בז לדבר יחבל לו הואיל וכן הוא אני נותנו לך לדוד בשנתו את טעמו לפני אבימלך עשה עצמו כשומה ומשנה עצמו והיה כותב על הדלתות, אביש מלך גת חייב לי מאה רבוא, ואשתו חמישים, וכתו של אביש היתה היא ואמה שומות, וחיו צועקות ומשמות מכפנים, ודוד היה צועק ומשמה בחוץ אמר להם אביש חסר משונעים אני וכו' באותה שעה שמה דוד שיצא לו השמות ומתוך אותה השמחה עשה לו השירה הזאת אמר לו הקב"ה דוד טובה היא השמות הה"ד אברכה את ה' בכל עת וכה"א את הכל עשה יפה בעתו וכן את מוצא במעשה בראשית כתיב וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד:

פודה ה' גפש עבדיו מיצר הרע, שאין לך גולן גדול ממנו, שנא' ועני ואביון מנוולו פודה אותם ממנו, ע"י תורה ותשובה ומעשים טובים:

לדוד בשנתו את טעמו לפני אבימלך יש רמו נאה לזה והוא כשאדם מבטל רצונו ומשנה טעמו ומנהגו מפני אבימלך הוא הקב"ה מלכו של עולם או מגרש את היצר הרע והולך ממנו וזהו ויגרשהו וילך (הרב מזמור לאסף ו"ל זיע"א):

ועוד רמו דומה לזה מ"ש רז"ל כל השונה הלכות בכל יום מוכתה לו שהוא בן העוה"כ השונה הלכות כלומר

תהלות

מזמור ל"ד

דוד

קעד

כלומר משנה הליכותיו ומעשיו ומנהגיו מרעה לטובה או מוכתה לו שהיא בן העוה"כ ודפח"ח (פלא יועץ אות ס' ערך סיוג):

מזמור ל"ה

לדוד ריבה ה' את יריבי אמרה כנסת ישראל אם אין אתה עומד לי אין מי יעמוד לי ראה מה הם עושים לי וכה"א ראיתה ה' עוותתי ראית כל נקמתם רבת ה' יריבי נפשי (איכה ג') וכן דוד הוא אומר הבה לנו עזרת מצר לכן אמר דוד ריבה ה' את יריבי יכול עבד כ"ו לומר לבעליו ריבה אדוני לאויבי וצא והלחם עלי והקב"ה אמר לדוד עסק בתורה ואני לוחם את מלחמותך, וכן משה אומר (במדבר כ"ב) על כן יאמר בספר מלחמות ה' אם עסקתם בתורה שנכתבה בספר אני נלחם על ידיכם, לכן אמר דוד ריבה ה' את יריבי החזק מנן וצנה, אמר לו הקב"ה וכי אני צריך למנון, אני נופח בהן והן פורחין, שנא' (ישעיה מ"י) כל הכשר חציר כי רוח ה' נשבה בו, א"ל הקב"ה דוד מה אתה עושה אמר לו אני משבחך, וכן הוא אומר כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך:

מזמור ל"ו

למנצח לעבד ה' לדוד נאם פשע לרשע, זש"ה אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' הקדוש ב"ה עושה מלחמותי של ישראל והנצחון שלהן, וכה"א לכל האותות והמופתים ולכל היר החזקה אשר עשה משה, אשר עשה אלהים אין כתיב כאן אלא אשר עשה משה, הקב"ה שלחו והנצחון של משה וכן דבורה אומרת (שופטים ה') קום ברק ושבה שביך בן אבינועם וכן דוד כשירד לגלית הפלשתי מהו אומר (ש"א י"ז) וידעו כל ממלכות הארץ כי יש אלהים בישראל ובתיב ותעננה הנשים המשחקות הכה שאלו באלפיו ודוד ברבבותיו, אמר דוד לפני הקב"ה נתת לי הנצחון, וגם אני נותן לך הנצחון למנצח לעבד ה' לדוד והיה דוד מסתכל בגלית ורואה אותו גבור ומזויין בכל מיני זיין והיה אומר מי יוכל לזה כשראה אותו מחרף ומנרף, אמר מעתה אני יכול לו לפי שאינו מפקד מן הקב"ה שנא' נאם פשע לרשע מכאן אתה למד שאין הקב"ה הן את הרשעים אלא בשעה שאין פחדו עליהם:

כי החליק אליו בעיניו למצא עונו לשנא, רשעים מסתכלין בעיניהם ומחפשיין בידיהם ומחרהרין בלבם למצא איזה עון שהקב"ה שונא שיעשו אותו וכה"א כי כל תועבת ה' אשר שנא' עשו, אוי להם לרשעים שכל מעשיהם און ומרמה, ואין עושים אמת שנא' יתיצב על דרך לא טוב רע לא ימאם:

ד' בהשמים חסדך, שמהג עולמו בחסד ואמונה שנא' אמונתך עד שחקים כי עמך מקור חיים באורך נראה אור, א"ר לוי עובדא הוה בחד בר נש דהוה מדליק את הנר בלילה וכבה, ומדליקו וכבה, אמר עד מתי אני מתייגע והולך ממתין אני עד שתזרח השמש ואני הולך לאור החמה, כך ישראל נשתעבדו במצרים וננאלו ע"י משה ואהרן, חזרו ונשתעבדו כבבל וננאלו ע"י חנניה מישאל ועזריה, חזרו ונשתעבדו ביון וננאלו ע"י מתתיהו השמונאי גבניו, חזרו ונשתעבדו באדום, אמרו ישראל הרי נתייעגעו וננאלין ומשתעבדין אין אנו מבקשין שיאיר לנו כשר דם אלא הקב"ה שנא' אל ה' ויאר לנו:

מזמור ל"ז

לדוד אל תתחר במרעים זש"ה (משלי ג') אל יקנא לבך בחטאים, ובמה תקנא ביראת ה' כל היום, אל תקנא בנרו של רשעים ראה כמה שמן יש בו רביעית או שמינית והשמן מתכבה, וכה"א לא תהיה אחרית

תהלות

מזמור ל"ז

דוד

אחרית לרע ואומר נר רשעים ידעך הלכה האורה שלו, וכן דוד הוא אומר אל תתחר במרעים קנא בנר שאינו נדעך לעולם, ואין הנר שלו פוסקת שנא' כי נר מצוה ותורה אור, לכך אל יקנא לכך אמר הקב"ה קנא לי שאלולי הקנאה אין העולם מתקיים, לפי שאין אדם נושא אשה ובונה בית שאלמלא הקנאה שקנא אברהם להקב"ה לא היה קונה שמים וארץ, ואימתי קנא כשאמר למלכי צדק כיצד יצאתם מן התובה אמר לו בצדקה שהיינו עושים, אמר לו וכי מה צדקה היה לכם לעשות וכי עניינים היו שם, והלא לא היה אלא נח ובנו ועל מי הייתם עושים צדקה, אמר לו על החיה והבהמה והעוף לא היינו יושנים כל הלילה אלא היינו נותנים לפני זה ולפני זה, פעם א' אחרנו את עצמנו ויצא אבי משוכר כאותה שעה אמר אברהם ומה אלו אלולי לא היו עושים צדקה עם בהמה חיה ועוף לא היו יוצאים משם, ובשביל שאיחר עצמו במעט קיבל שכרו ונשכר, אני אם אעשה עם בני אדם שהם כדמות וצלם של המלאכים עאכ"ו שאנצל מן הפנעים מיד ויטע אשיל אכילה שתיה ליה וכן שלמה אמר (קהלת ד') ראיתי את כל עמל ואת כל כשרון המעשה שהיא קנאת איש מרעהו לכך אל יקנא לכך לחטאים:

בטח בה' ועשה טוב אמר לו הקב"ה לדוד אם תראה שאני עושה טובה לרשעים אל ירע לך כל כך, תוסיף ועשה טוב ואין טוב אלא תשובה שנא' (הושע י"ד) כל תשא עון וקה טוב, ומה אם הרשעים שהם מכעיסים לפני ואין לי מהם תועלת עשיתי עמהם טובה, עמך שאתה בומה בי ואתה עוסק בתורה ועושה משפט וצדקה, ומקרא מעיד עליך שנא' (ד"ה א' י"א) והיה דוד עושה משפט וצדקה עאכ"ו לכך בטח בה' ועשה טוב, ולמה היה דוד דומה לפועל שהיה עושה כל ימיו אצל המלך ולא נתן לו שכרו והיה אותו הפועל מיציר ואומר שמא לא אוציא בידי כלום אחר זמן שכר המלך פועל א' ולא עשה עמו אלא יום אחד האכילו והשקרו ונתן לו שכרו משלם, אמר אותו הפועל ומה זה שלא עשה אלא יום א' כך, אני שעשיתי עמו כל ימי עאכ"ו, התחיל שמה בלבו, כך אמר דוד נתתה שמחה בלבי מעת דגנם ותירושם רבו אימתי שמחה בלבי כשראיתי אותך מה עשית לרשעים מעת דגנם ותירושם רבו, רבי אלעזר אמר מתוך שלותן של רשעים בעוה"ז תדע מה מתן שכרן של צדיקים בעוה"ב מה אם הרשעים כך הצדיקים עאכ"ו הה"ד נתת שמחה בלבי, ואומר מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך:

מזמור ל"ח

מזמור לדוד ה' אל בקצפך תוכיחני, זש"ה יסרני ה' אך במשפט, במשפט אין כתיב כאן, אלא אך במשפט יסרני בייסורים טובים וכן שלמה אמר (משלי י"ט) יסר בנך כי יש תקוה, יסרהו אבל לא ימות הוחר אל תמיתו ואל תמיתו אל תשא נפשך, אמר דוד טובים הם הייסורים, וכה"א אשרי הנבר אשר תיסרנו יח, אבל קצרי רוח אנו ואין בנו כח לסובלם, האורג הזה בזמן שהוא אורג ויודע שהשתי שלו חזק ויכול לעמוד הוא אורג בחוקת, ובזמן שאינו יכול לעמוד אינו מכה בחוקת, אנו המסכת ואתה האורג, ואין בנו כח לעמוד לא לקצף ולא לחמה, א"כ כבוש מעונותינו וכה"א (מיכה ז') ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו, לכך אל בקצפך תוכיחני:

אדני נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, פירוש אעפ"י שתאותי הם נגדך דהיינו נגד רצונך, אעפ"כ ואנחתי ממך לא נסתרה, מה שאני דואג ונאנח בעשותי דבר נגד רצונך (הרב הקדוש ר' ישעיה ז"ל בחבורו אסיפת אמרים על התהלים ז'ע"א):

כי אנו לצלע נכון, צלע בנוי לאשה פי' שהיתה ראויה בת שבע לדוד אלא שבאת לו במכאוב, וז"ש ומכאובי נגדי תמיד, ויש רמז בפסוק ויקח אחת מצלעותיו, אח"ת מצלעותיו נ"מט' ראויה לו בת שבע לדוד

תהלות

מזמור ל"ח

דוד

קעה

לדוד (הרב היד"א ז"ל בפירושו חומת אנך על התהלים כמזמור זה עש"ב):

מזמור ט"ל

למנצח ליהודותן מזמור לדוד אמרתי אשמרה דרכי מחטוא בלשוני, זש"ה (משלי ט"ז) מענה רך ישיב חמה ודבר עצב יעלה אף, קשה לה"ר מע"ז שבשחטאו ישראל במדבר לא נחתם גזר דינם אלא על לה"ר, שנא' וישמע ה' את קול דבריכם ויקצוף, וכה"א (מלאכי ב') הוגעתם ה' בדבריכם, במעשיכם לא נאמר אלא בדבריכם, וכה"א (ישעיה ג') כי בשלה ירושלם ויהודה נפל, ועוד נאמר (ירמיה י"ג) נתנה עלי כקולה על כן שנאתיה, והלא בקולה אהבה שנא' השמיעני את קולך אלא בקולה אהובה ובקולה שנואה אמור מעתה מות וחיים ביד לשון, ומעשה במלך פרס שנמה למות עד שהוצרך לינק חלב לביאה עיין בשוחר טוב ומהמעשה הזה נודע שמות וחיים ביד לשון ע"ש:

אשמרה לפי מחסום, וכי יש מחסום לפה, אמרו הן, מרפא לשון עין חיים (משלי ט"ז) זו התורה שנא' עין חיים היא למחזיקים בה, ומכאן אתה למד שלא נתן הקב"ה תורה לישראל אלא כדי שלא יהיו עסוקין בלה"ר ולא בדברי הבטלה, וכן דוד אמר מי רוצה לקנות העוה"ב אמרו לו ומו יוכל לקנותו, אמר להם בול, מו האיש החפץ חיים נצור לשונך מרע, ומהו תאלמנה שפתי שקר, ממה הוא נמנע ממה שכתוב אחריו מה רב טובך אשר צפנת ליריאיך:

חם לבי בקרבי עיני לעיל פרשת כי תבא דף ע' ע"א מ"ש שם על ענין לה"ר מהרב לב דוד:

מזמור מ'

למנצח מזמור לדוד קוה קויתי ה', זש"ה (ישעיה כ"ה) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו לו ויושענו, אין ביד יצראל אלא קוינו כדי שונאלו בשכר קוה קויתי, וכה"א (איכה ג') טוב ה' לקוין, ואומר קוה אל ה', וכתוב חזקו ויאמין לבבכם כל המיחלים לה', דוד שקוה לי עניתו לכך קוה קויתי ה':

יראון רבים ויראו, כל הרוצה לעשות תשובה יסתכל בדוד, וכה"א (ישעיה ג"ה) הן עד לאומים נתתיו, לכך יראו רבים ויראו, וכה"א וירא ישראל את הוד הגדולה אשר עשה ה' במצרים מיד אז ישיר משה:

מזמור מ"א

למנצח מזמור לדוד אשרי משכיל אל דל, זש"ה (קהלת ט') עיר קטנה ואנשים בה מעט, עיר קטנה זה האדם, ואנשים בה מעט אלו האיברים, ובא אליה מלך גדול וסבב אותה זה יצר הרע, ובנה עליה מצודים גדולים כמגן רברבן, ומצא בה איש מסכן זה יצר הטוב, דלית כל עמא שמעין ליה, ומלמ הוא את העיר, אמר דוד הואיל ולית כל עמא שמע ליה טב לי דאשמע ליה הה"ד אשרי משכיל אל דל: דבר אחר אשרי משכיל אל דל זש"ה מלוח ה' חונן דל, אמר ר' יוחנן כל מי שהוא מבקר חולים, מעבירין ממנו אחד מס' מחוליו (ורמו לזה מן תוה"ק שנא' ויאמר ליוסף חנה אביך חולה, הג"ה בני' יששים, וכשנכנס יוסף לבקר כתיב ויתחוק ישראל וישב על המטה, המט"ה בני' נ"ט, שנמל אחד מששים מחוליו) ומי שאינו מבקר מוסיפין לו א' מס', א"ר אבא אם כמנינה דר' יוחנן יסקון שיתין בני נשא לנבי ביש ויסקון ליה, אמר ליה ובלבד שיהיו אוהבים אותו כנפשם ואעפ"כ מרויחין ליה, ר' אלעזר אמר מי שהוא קובר מת מצוה, ר' אבא אמר מי שהוא משכיל יצה"ט על יצה"ר, ר' אסי אמר מי שהוא נותן פרומה לעני: דבר

דבר אחר אשרי משכיל, אשרי מי שנותן צדקה בהשכל שלא יתבוש העני וזהו משכיל ביום רעה ומלטהו
 ה' אין לך יום רעה כיום המיתה יום יציאת הנפש, אמר הקב"ה מה אעשה לך ביום רעה אמלטך,
 ד"א ביום רעה זה יום שנא' בו (מלאכי ג'), כי הנה היום בא בוער כתנור, מה כתיב בתריה וזרחת לבם
 יראי שמי שמש צדקה, מהו שמש צדקה, אותה צדקה שעשיתם היא עומדת לכם לאותו היום, ואם
 חלה מה שכרו, ה' יסעדנו על ערש דוי, אמר דוד אני אמרתי ה' חנני רפאה נפשי, מה טעם אויבי יאמרו
 רע לי, וכי אויבים היו לו לדוד, והכתיב (ש"א י"ח) וכל ישראל ויהודה אוהבים את דוד ואומר (ש"ב ה')
 ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו, אלא מי הם אויביו אותם שרוצים לעשוך ולהמם ולא היה מניחן
 לכך הם אויביו :

ואם בא לראות שוא ידבר לבו, נכנסין לבקרני אומרים לו הקב"ה ירחם עליך, ובפיהם מתפללין עלי, אבל
 בלבבם יבקשו און לי, בפני מתפללין וכשיוצאין לחוץ ידברו יהי עלי יתלחשו דבר בליעל יצוק בו,
 אמרו פקה הוא דוד יודע על מה עושה הדבר הזה, יכול הוא לעמוד אלא רמאי הוא כדי להכיר דעת
 של כל אחד ואחד, ולא בלבד האויבים אלא גם איש שלומי אשר במחתי בו, אמר דוד איני נותן את
 דבריהם בלבי, אלא אני בוטח בך, ואתה ה' חנני ואקימני ואשלמה להם, אמר לו ומה את משלם רעה
 אמר ה' ואני בחלותם לכושי שק, כשחליתי הם היו מתפללין עלי שאמות, וכשהם חולים אני מתפלל
 עליהם ומתכסה שק, עניתי בצום נפשי, אמרו לו דוד מי יודע מה השק הזה ומה אתה מתפלל עליהם
 אמר להם א"כ יבוא עלי ותפלתי על חיקי תשוב, לכן ואתה ה' חנני, והקב"ה אומר לו הואיל ועשית כן,
 יודע אני כי חפצת בי, ואני בתומי תמכת בי ומה יש לי לעשות על זאת לברכך דכתיב ברוך ה' אלהי
 ישראל מהעולם ועד העולם אמן ואמן :

ספר שני

מזמור מ"ב

למנצח משכיל לבני קרח כאיל תערוג על אפיקי מים, מה אילה זו כשעורגת להקב"ה על צמאונה ועל
 קושי לידתה הוא עונה לה. כך קראו בני קרח מצרה להקב"ה והוא ענה אותם ד"א כשם שהאילה
 עורגת להקב"ה כך אסתר אומרת אילותי לעזרתי חושה, צמאה נפשי איני צמאה לא לאכול ולא לשתות,
 אלא לראות פניך :

היתה לי דמעותי לחם מכאן אתה למד שהכביה משבעת את האדם ואינו מבקש לאכול וכן אלקנה אמר
 לחנה למה תבכי ולמה לא תאכלי מכאן שהכביה משבעת לכך היתה לי דמעותי לחם :
אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי נזכרת אני מה עשית לאבותינו במדבר שאמרו אלה אלהיך ישראל
 אני נזכרת ונשפכת עלי נפשי ד"א נזכרת אני מה שאמר משה אלה תעשו לה כמועדיכם :
כי אעבור בסך אדם מהו בסך כשעורין ברגלים לראות פניך בסקפמיות (פירוש עגלות מכוסין) ואנו
 באים בחיל גדול אנו ובנינו והיו האומות דוממין לפנינו ועכשוו אני דוממתי לכך אדם :
מה תשתוחחי נפשי ומה תחמי עלי הוחילי לאלהים כי עוד אודנו כבראשונה וכשנים שחורנו ונשתעבדנו
 כשיושיענו מן העכו"ם ישועת שאין אחריה שעבוד לכך כי עוד אודנו ישועות פני ואלהי :

אומרה

אומרה לאל סלעי למה שכחתני אבותינו שהיו כמצרים לא היה בידם אלא מצוה אחת (פי' קרבן פסח)
 וננאלו, אני שכל המצות שצוית לי אני עושה למה שכחתני :

באמרים אלי כל היום איה אלהיך, כי בגלות הארוך הזה חסר י"ה מהויה ומ"י מאלהים והם אותיות היום
 וזהו רמז איפתי אתי מר אמר ליה היום, רוצה לומר כשיחזרו אותיות היום להו"ה ולשם אלהים
 אני בא כמ"ש הרב אור חדש ז"ל, וזהו באמרים אלי כל היום איה אלהיך (הרב ר' רפאל אוחנא ז"ל בס'
 יסוד מערכי והוא מעיה"ק טבריא תוב"ב זיע"א) :

מזמור מ"ג

שפטני אלהים וריבה ריבוי ר"ת שאור ישראל מתוך צרה רמז להקב"ה כי בוחן לבות הוא ושאר שבעים
 מעכב וכבר הוא ברחמיו וענותנותו הנדולה אמר ואשר הרעותי :

מגוי לא חסיד מעשו, לא חסיד לא למד מאברהם, מאיש מרמה ולא למד מיצחק, ועולה לא למד מיעקב
 ודר עם ג' צדיקים ולא למד ממעשיהם והפליא להרשיע (הרב חיד"א בהומת אנך על התהלים) :
שלח אורך ואמתך כמו שהכמתנו על יד נביאך, הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא :

מזמור מ"ד

למנצח לבני קרח משכיל אלהים באזונינו שמענו, זש"ה (ישעיה ס"ג) מוליך לימין משה, מכאן אתה למד
 שלא היה ביד ישראל כשיצאו מצרים מעשים שינאלו בהם, ולא בזכותם נקרע הים אלא
 לעשות לו שם, וכשנאלו מצרים אמר להם משה לא במעשיכם אתם ננאלין אלא למען תספרו שבח
 המקום, וכה"א שירו לו שיר חדש ספרו בנוים כבודו, אמרו בני קרח לאבותינו עשית נסים מה הנאה לנו,
 עשה עמי אות למוכה :

כי שחה לעפר נפשנו, אי ממות לעפרא צפה לישועה, אמר הקב"ה הרטיבו מעשיכם כשושנה ואני נואל
 אתכם מה כתיב בתריה למנצח על שושנים :

מזמור מ"ה

למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידות, זש"ה דודי ירד לנו ללקוט שושנים אלו בני קרח,
 בתחלה היו עם הקוצים מה דרכן של קוצים לאש, שנא' קוצים כסוחים באש יצתו, לכך ואש
 יצאה מלפני ה' ותאכל וכו', ובני קרח שהיו שושנים נלקטו מבין הקוצים שלא ישרפו עמחם, וקפץ
 הקב"ה עליהם והצילם, בשלשה דברים נאמר המזמור הזה, בנצוח, במשכיל, בשיר, כנגד ג' בני קרח,
 ומפני שהם ג' נאמר בהם ידידות, אמר הקב"ה כל אחד ואחד מהם ידידות הם לפני, מנין אתה יודע שהיו
 משה ואהרן וכל הגדולים באין לשמוע שירתן של בני קרח, שנא' למנצח לבני קרח משכיל שיר ידידות,
 משמיע לירידים של הקב"ה שנא' שיר ידידות ומלמדים לומר שירה להקב"ה, שנא' וכל בניך למודי
 ה' ורב שלום בניך :

רחש לבי טוב, להודיעך שלא יכלו להתודות בפיהם, אלא כיון שרחש לבם בתשובה קבלם הקב"ה,
 ולמה לא היו יכולין לומר שירה בפיהם, שאול פתוחה מתחתיהם ואש מלחמת סביבותם, שנא'
 תפתח ארץ ותבלע דתן ותבער אש בעדתם, ולא היו יכולין להתודות בפיהם לכך רחש לבי, וכי לא היו
 שלשה, ולמה אמר רחש לבי, אלא ללמדנו מה שכיון זה בלבו ביון זה בלבו, ושלשתן היו שוין בלב אחד,
 לכך

מח

תהלות

מזמור מ"ה

דוד

לכך נאמר רחש לבי, דבר אחר רחש לבי בנבואה, שנתנבאו בנבואה לעתיד לבא, וכן חנה אומרת ה' ממית ומחיה :

ד"א למנצח על שושנים, משל למטרונות שראתה שלשה יוצאין ליצלב ופרה אותם, אחר ימים ראתה אקלפרין מעונין קונטבריא של מלך (פירוש משניים למלך נושאין שבט מלוכה לפניו), כך בני קרח חלקו עם אביהם. לקרח בליעת הארץ, ובניו שעשו תשובה נעשו נביאים ונעשו שושנים : למנצח על שושנים, המזמור הזה מבואר עפ"י הסוד בזוהר חדש פ' חקת עש"ב ויונעם לך :

מזמור מ"ו

למנצח לבני קרח על עלמות שיר, וש"ה (איוב מ') עושה גדולות עד אין חקר, אין אדם יכול לספר נפלאותיו של הקב"ה וכה"א לעושה נפלאות גדולות לבדו הוא לבדו יודע נסים ונפלאות שהוא עושה עמך, כך אמרו בני קרח על עלמות שיר, מעולמות הן הדברים שראינו ואין אנו יודעים מה ראינו : על בן לא נירא בהמיר ארץ, אמרו להם בני קרח אל תיראו, אנו רואים כל הנסים שעשה עמנו הקב"ה והיכן היינו באותה שעה באויר היינו שנא' ובני קרח לא מתו, ר' נחמיה אומר לא הוה בן אלא בשעה שנפתחה הארץ ונבלעו, העמיד להן הקב"ה כתורן הספינה, וכה"א ויהיו לנס אמרו להם בני קרח אל תיראו מאותו היום שעתיד הקב"ה לנער את הרשעים מן הארץ ולחדש את עולמו שנא' (איוב ל"ה) לאחוז בכנפות הארץ (ישעיה ס"ה) כי הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה והיכן צדיקים עומדים באותה שעה, ואתם הדבקים בה' אלהיכם, כך אמרו בני קרח אל תיראו יודעים אנו מה עשה עמנו הקב"ה לא נירא בהמיר ארץ ואומר כי ההרים ימושו :

מזמור מ"ז

למנצח לבני קרח מזמור כל העמים תקעו כף, וש"ה (משלי כ"ט) כרבות צדיקים ישמח העם כשהרשעים מושלים בעולם הכל נאנחים והכל מצוירין ואין אדם הולך בקומה זקופה, וכן שלמה אומר (משלי כ"ח) בקום רשעים יסתר אדם, ובאכרם ירבו צדיקים, קשה לפני הקב"ה יום שמשלים אדם על אדם לרע לו, וכן הוא אומר (ישעיה כ"ח) הנה חוק ואמין לה' כורם ברד שער קטב כורם מים כבירים שוטפים הניח לארץ ביד, טחו ביד, יד בן אדם ששלמה על האדם כמוהו, לכך נאמר כל העמים תקעו כף למה כי שבר ה' מטה רשעים לכך כי ה' עליון נורא מלך גדול על כל הארץ :

כי לאלהים מניני ארץ כשפונע אלהים שהוא מדת הדין בצדיקים שהם מניני ארץ או מאד נעלה, שיש עילוי גדול למדה"ד על זה אז נעלה דהיינו מסתלק מדה"ד מעל כל ישראל שייחדו הצדיקים נפרה על הדור כמש"ה אכן חליינו הוא נשא (הרב באר מים ז"ל בפירושו ע"ה בסוף פ' ואלה שמות זיע"א) :

מזמור מ"ח

שיר מזמור לבני קרח גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו, וכי אינו גדול אלא בעירו בלבד, אלא אמרו בני קרח גדול ה' במה שעשה בעירו ובמקדשו, וכה"א ה' בציון גדול ורם הוא על כל העמים לומר בעירו עשה כן, בעמים לא כן שכן :

יפה נפש משובש כל הארץ, וכמה היתה משובש שחיתה משמחת כל הארץ היה אדם עובר עבירה היה דואג בלבבו ולבו שח עליו, היה הולך לירושלם ומקריב קרבן ומתכפר לו, והיה לבו שמה עליו ויוצא משם

תהלות

מזמור מ"ח

דוד

קצו

משם שמה, לכך משובש כל הארץ, הר ציון ירכתי צפון ע"י הקרבנות הנשחטין בצפון, שנא' על ירך המזבח צפונה, הוא ינהגנו על מות בשני עולמות, העולם הזה והעולם הבא :

מזמור מ"ט

למנצח לבני קרח מזמור שמעו זאת כל העמים, וש"ה (קהלת י"א) ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש, ר' יצחק ורבי אבא בר כהנא, ר' יצחק אמר מתוק הוא אורו של עוה"ב, אשרי אדם שיש לו מעשים טובים כדי שיראה אותו האור, שנא' (שופטים ה') ואוחזיו כצאת השמש בנבורתו, ר' אבא אמר מה מתוקין דברי תורה שנמשלו כאור, שנא' (משלי י') כי נר מצוה ותורה אור, אשרי אדם שרואה את התורה מלובנת בשלג שאין סוף למתן שכרה, כשיבא הקב"ה לפרוע לישראל מתן שכרן על עמלן בתורה, וישפיע להן בזכותן לעת"ל אותה שעה הן אומרים לאומות העולם זכינו על שעסקנו בתורה, ומה הייתם אתם אומרים לנו לריק יגעתם, עכשיו ראו מתן שכרה שנא' שמעו זאת כל העמים, ואין זאת אלא תורה, שנא' וזאת התורה, האוינו כל יושבי חלד זו הארץ, ולמה נקרא שמה חלד, שפניהם של רשעים מעלה חלודה בניהנם לעת"ל :

גם בני אדם גם בני איש, בני אדם זה אברהם, שנקרא האדם הגדול בענקים הוא (יהושע י"ד), והם בניו של ישמעאל ובני קטורה, גם בני איש אלו בניו של נח שנקרא איש, שנא' נח איש צדיק אלו העכו"ם שיורדין לניהנם :

יחד עשיר ואביון, עשיר בתורה זה דואג ואחיתופל שלא שמרו התורה ירדו לניהנם אע"פ שהן ראשי סנהדראות, ואביון בתורה כל מי שיש ספק בידו ללמוד ולא למד, לפיכך אמרו בני קרח הואיל וכך הוא מתן שכרה של תורה פי ידבר חכמות כחכמה של תורה, והנות לבי תבונות בתבונה של תורה, אמה למשל אנוי למשל של תורה :

מזמור נ'

מזמור לאסף אל אלהים ה', למה הזכיר שמו של הקב"ה ג' פעמים, ללמדך שבשלשה שמות הללו ברא הקב"ה את עולמו כנגד ג' מדות שבהן נברא העולם ואלו הן, החכמה והדעת והתבונה, שנא' (משלי ג') ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו, וכה"א כי אנכי ה' אלהיך אל קנא הרי שלש כנגד שלש שבהן נברא העולם :

לא על זבחך אוכיחך, א"ר נחמן בשם ר' ברכיה אם אמר אדם לעשות צדקה, הקב"ה כותבה כנגדו שנא' ועולתיך לנגדי תמיד :

מזמור נ"א

למנצח מזמור לדוד בבא אליו נתן הנביא, וש"ה (משלי י"ה) מות וחיים ביד לשון, לשונו של אדם מביאהו לחיי העוה"ב, ומי נרם לדוד שבא לחיי העוה"ב פיו שאמר הטאתי שנא' (ש"ב י"ב) ויאמר דוד אל נתן הנביא הטאתי בחשיכה היה והאיר לו הקב"ה שנא' כי אתה תאיר נרי ונאמר וזרה בחושך אורך אמר דוד לפני הקב"ה, בבקשה ממך הסתכל ביושן של ישראל, וכן הקב"ה אמר לשלמה (מ"א ג'), ואתה אם תלך בדרכי כאשר הלך דוד אביך, אמר דוד רבש"ע אל תסתכל באותה שעה שנבשלתי לפניך, וכה"א הסתר פניך מחטאי, כיון שאמר לו נתן הנביא (ש"ב י"ג) גם ה' העביר חטאתך לא

תהלות

מזמור נ"א

דוד

לא תמות, על כן אמר מזמור זה למנצח מזמור לדוד בבא אליו נתן הנביא :

חנני אלהים כחסדך למה היה דוד דומה, למי שהיה לו מכה בידו ובא אצל הרופא, א"ל יכול אתה לרפאני א"ל הן, אבל הדמים מועטין, א"ל בבקשה ממך קח כל מה שבידי, והשאר עשה משלך ועשה עמי חסד ורחם עלי, וכן דוד אמר להקב"ה חנני אלהים כחסדך, רחמן אתה וכרוב רחמיך מחה פשעי הרבה חסד עשית עמדי ועשה גם עתה ומחה פשעי וכה"א הפלה חסדיך מושיע חוסים, ממך הרפואה ולפי שהמכה גדולה תן אספגנית גדולה, וכה"א הרב כבסני מעוני, מכאן אתה למד שכל מי שהוא עובר עבודה כאלו נטמא בנפש מת ואין מטהרין אותו אלא באזוב וכה"א תחמאני באזוב ואמרה, מכאן אתה למד שכל מי שידוע שחטא ומתפלל על החטא ומתירא ממנו ונושא ונותן בינו ובין המקום שהקב"ה מוחל לו, אבל מי שידוע שחטא ושואף ברגלו ומעבירה מנגד עיניו הקב"ה מבקשה ממנו, וכה"א למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני אותן שדועכים את העון ברגליהם ובעקביהם לכך כל המעביר עונו מנגד עיניו אין הקדוש ברוך הוא מוחל לו לכך אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד :

לך לבדך חטאתי למען תצדק בדבריך, למה היה דוד דומה למי שנשבר ובא לו אצל הרופא והיה הרופא מתמה וא"ל מה גדולה מכתך, צר לי עליך מאד, א"ל אותו הנשבר אתה צר לך עלי, לא בשבילי נשברתי אלא בשביל השכר שלך, כך אמר דוד להקב"ה לך לבדך חטאתי, כשאתה אומר לפושעים למה לא עשיתם תשובה, אם תקבלני כל הפושעים משלימין לך, ומסתכלין בי, ואני העד ומעיד לכל באי העולם שאתה מקבל השבים, וכן הקב"ה אומר (ישעיה נ"ח) הן עד לאומים נתתיו ולא אני בלבד אלא כל ישראל שנא' (ישעיה מ"ג) אתם עדי נאם ה' ועבדי אשר בחרתי :

אלמדה פושעים דרכיך וחטאים אליך ישובו, הצילני מדמים פירוש כשאני מוכיח לבני אדם שישובו אליך, הצילני מדמים שלא אבייש לשום אדם, שזה נחשב כשפוכת דם, כמ"ש ה' הוכיח תוכיח את עמיתך ובלבד שלא תשא עליו חטא כלומר לא יתבייש של ידיך (הרב ליקוטי פרדס זיע"א) :

מזמור נ"ב

למנצח משכיל לדוד בבא דואג האדומי וז"ה (קהלת ה') אל תתן את פיך לחטאי את כשרך זה דואג שאמר לה"ר על דוד ונצטרע שנא' גם אל יתצדק לנצח ומהו יתצדק שנצטרע כמו ונתן את הבית ומי גרם לו זה שאמר לה"ר על דוד :

ד"א בבוא דואג האדומי וז"ה מות וחיים ביד לשון, שהכל תלוי בלשון אם יבקש אדם לומר לשון הרע אומר, ואם בקש לשון טוב אומר, לכן אל יאמר אדם הואיל וניתנה רשות ללשוני, הריני מדבר מה שאני מבקש, כבר הזהירה התורה ואמרה נצור לשונך מרע, ראה כמה קשה לה"ר שאין אדם מוציא מותק פיו עד שהוא כופר בעיקר, שנא' אשר אמרו ללשונו נבכיר שפתנו אתנו מי אדון לנו, ומי יעמוד כנגדם גיהנם כביכול הקב"ה צוח מן בעלי הלשון ואומר, מי יקום לי עם מרעים ומי יכול לעמוד בהם גיהנם, ואף גיהנם חוזרת ואומרת לו איני יכולה, והקב"ה חוזר ואומר לה אני מלמעלה ואת מלמטה, שכן הוא אומר חצי נכור שנונים עם נחלי רתמים, אמר הקב"ה לישראל אם רצונכם להנצל מניהם הרחיקו עצמכם מלה"ר ואתם זוכים לחיי העוה"ב, שנא' מי האיש החפץ חיים, נצור לשונך מרע, ד"א כמה קשה לה"ר מע"ז וג"ע וז"ה, שעליהן נאמר גדול או גדולה או הגדולה אבל בלה"ר נאמר גדולות, שנא' לשון מדברת גדולות, להודיעך שקשה לה"ר משלש העבירות הללו, ד"א שההורג את הנפש אינו הורג אלא נפש אהת, והאומר לה"ר הורג שלשה המספרו והמקבלו והנאמר עליו, ומנין אתה למד זה מדואג שאמר לה"ר

תהלות

מזמור נ"ב

דוד

קעה

לה"ר על אחימלך לפני שאול ונהרגו שלשתן, שאול שקבלו שנא' וימת שאול במעלו, ואחימלך שנאמר עליו, שנא' מות תמות אחימלך, ודואג שאמרו שנמרד מן העולם, שנא' גם אל יתצדק לנצח מן חיי העולם, ומי גרם לו לשון הרע שנא' בבוא דואג האדומי ויגר לשאול ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך :

ד"א בבוא דואג האדומי וז"ה (משלי כ"ו) תכסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל, תני ר' חייא מפרסמין את התנפים. מפני הלול השם, שלא יארע לו דבר משום העבירות, ויהיו הבריות קוראות תגר כנגד מדת הדין, לפיכך רצה הקב"ה לפרסם את מעשיהם לבריות, ולמדנו זה מדואג שהיה ראש לסנהדרין, שנא' (ש"א כ"ה) אכיר הרועים אשר לשאול, וכשכיל שהיה בו לה"ר אעפ"י שהיה בו תורה פרסמו הכתוב כדי להודיע לבריות מעשיו הרעים, שבעת שיפרע ממנו לא יהיו קורין תגר לפני הקב"ה על מה"ד, ולמה נקרא שמו אדומי על שהיה גר באדום, רבי שמואל אמר על שקינא כדוד הנקרא אדמוני, ולא הוא קינא בלבד אלא כל שכמו נתקנאו בו ויפיו ואנשי קעילה ונבל, ר' אבא בר כהנא אמר על שהתיר דמן של נוב עיר הכהנים שנא' ויסוב דואג האדומי וימת ביום ההוא, רב נחמן אמר על שהתיר דמו של דוד, שאמר לשאול בן מות הוא ודמו מותר ואשתו מותרת לינשא לאחר, בר קפרא אמר שאמר דמו של אננ לשאול, ואמר לו כתוב בתורה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום א', ואתה הולך להרוג נער י"קן טף ונשים ביום א', לכך נאמר אדומי בשביל ענתהיבו על ידו, ר' יצחק אמר שהיה מאדום פני דוד כהלכה שכל מי שנושא ונותן עמו מסלקו בתשובותיו, ורבותינו ז"ל אמרו מה אדום נוקם ונוטר כך דואג נוקם ונוטר לדוד :

דבר אחר ויגר לשאול, מהו ויגר אנדי ביה (פירוש הלכה והכחו בחלק לשוננו) אמר לו עשה אחימלך לדוד מלך בחיך, לפי שאין נשאלין באורים ותומים, אלא למלך ולב"ד ולמי שצורך צבור בו, ודוד נשאל באורים ותומים, וכיון שאמר לו הדבר הזה נכנס רוח קנאה בלבו, ומנין שכן הוא אומר (ש"א כ"ב) בתתך לו לחם והרב ולא דייך, אלא ושאול לו באלהים לפיכך מות תמות אחימלך, כיון שראה שפניו של שאול זועפות עליו, מיד ויען אחימלך את המלך ויאמר ומי בכל עבדיך כדוד נאמן, היום החלתי לשאול לו באלהים חלילה לי, למוד הייתי להיות שואל לו אל ישם המלך בעבדו דבר בכל בית אבני אמר לו וכל כך היית למוד להיות שואל לו ואין אתה הייב מיתה, כיון שהוציא עליו איפופסק של מות מיד ויאמר המלך לרצים הנצבים עליו לפנוע בהם ולא שמעו לו, וז"ה (קהלת ה') שומר מצוה לא ידע דבר רע זה אבנר, שלא הניחו לפנוע בכהנים שנא' ולא אבו עבדי המלך, כיון שראה שלא שמעו לו אמר לו לדואג מה אתה עומד, הכיתם בלשון הכס כחרב שנא' ויאמר המלך לדואג טוב אתה ופגע בכהנים עמד והכה אותם, שנא' וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש, ראה איזה נבירה היה לו שלא סייעו אדם בעולם אלא הוא בעצמו הרגן ולא אלו בלבד, אלא ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי הרב, ודוד צוח ואמר מה תתהלל ברעה הנכור חסד אל כל היום, אמר לדואג אדם גדול וראש לסנהדרין יתעסק ברעה הזאת, ואמר לה"ר ברעה הנכור אמר לו וזו נבירה היא שרואה אדם את חבירו על פי הכור ודוחפו לבור, או על פי הנג ודוחפו זו נבירה היא, אלא אימתי הוא נכור בשעה שרואה את חבירו נוטה ליפול ואוחזו בידו שלא יפול או שרואה את חבירו שנפל לבור ומעלהו זו נבירה היא, ואתה ראית שאול כועס עלי והמלת מים על אוברי ברעה הנכור כך אדם עושה, חסד אל כל היום א"ל סבור אתה שאם לא קבלנו אחימלך, ולא נתן לנו לחם לא היה אדם מישראל שיתן כל ישראל נהונן לעשות חסד אל כל היום, ד"א חסד אל כל היום זו התורה שני ותורת חסד על לשונת, אדם שהוא עוסק בתורה כמותך יעסק בדברים הללו ותעשה תורתך פלסתר, א"ר יוסי בן זמרא בא וראה כמה קשה לשה"ר כי כמה איברים יש באדם, אין בהם כמו הלשון שהוא בבית אסורים

וחלחיים

תהלות

מזמור ל"ז

דוד

והלחיים מקיפים אותי, וכמה מנגנאות יש עליו ואין אדם יכול לעמוד בו, ואלו היה זקוף ונראה עאכ"ו: אהבת רע מטוב, אמר לו דוד לדואג אהבת רעתו של שאול יותר מטובתך, שאלו לא קבל ממך לה"ר, לא היה נענש, יש אדם שמשקר ונושא פנים לאדם שיאכזרו וישקוהו, אבל אתה שמא עני היית הרי אתה חכם נבור ועשיר וראש לסנהדרין למה עשית כן, אל ותחלל חכם בחכמתו כי אם בזאת, ואין זאת אלא תורה, שנא' וזאת התורה השכל וידוע אותי, וכה"א ויהי דוד עושה משפט וצדקה וכתוב ויהי דוד לכל דרכיו משכיל:

מזמור נ"ד

למנצח על מחלת זש"ה (משלי י"ח) מצא אשה מצא טוב אין סוף לאשה טובה שהכתוב משבח וכושם שאין סוף לאשה רעה שנא' ומוצא אני מר ממות את האשה, טובה היתה אביגיל לדוד מכל קרבנות שבעולם, שאלו עשה אותו מעשה, שחשב, אלו היה מקריב כל קרבנות שבעולם לא היה לו כפרה, והיא באה ומילטתו הוי שטובה היתה לו מכל הקרבנות, הוי למנצח על מחלת שמחלה לו כשם שהקרבנות מוחלין, אמר הקב"ה תבא הטובה ותהיה לטוב וילך הרע ברעתו, שני' (ש"א כ"ה) ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל, מי גרם לו על ידי שהיה ירו קצרה במצות, וכה"א אל ישים אהוני את לבו אל איש חבליעל, מהו חבליעל זה עין הרע, וכה"א השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך חבליעל, אמרה לו אהוני דוד לא היה לך ללמוד משמו נבל שמו ונבלה עמו, א"ר סימון הוא נבל הוא לבן תן האותיות, מה לבן היה רמאי אף נבל היה רמאי, הואיל ושניהם רמאין, אמר שלמה על שניהם אני אומר (משלי י"ב) מרמה בלב חורשי און וליועצי שלום שמחה, מי הם אלו שעושים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים אלו ישראל שניתן להם השלום שנא' ה' עונו לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, אמרה אביגיל לדוד אהוני דוד אם יבא הדין הזה לפניך מה אתה עושה, ילך העני ויאמר לבעל חבית, עשה עמי צדקה ותן לי פת אחת ואיני נזקק לו, והעני נופל עליו והורגו אם הן באין אצלך לדון מה אתה אומר לו מפקפק בדבר ואין אתה יכול להוציאו מפוך, והן אומרים לא עשה כן לנבל שלא נתן לו, ואתה מפקפק, שכן הוא אומר ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול אל תפקפק בפוך ואל תאמר בשביל שאני מלך, אין אדם מוכיחני הוכח אתה לעצמך, וכה"א התקושו וקושו (צפניה ב') אם רוצה אתה לקשט אחרים קשט עצמך תחלה ואח"ך קשט אחרים, לא תהיה לך זאת לפוקה, זאת כבר מונחת לך אחת דייק באחת, מהו וזכרת את אמתך אמרה לו אל תשכחני, אחיה כנגד פניך כשיבא הדין הזה לפניך, וכשאתה דן אותנו הוי אומר וזכרה לטובה אותה שעשתה לי שלא באתי בדימוס, שאם הייתי עושה אותו מעשה לא הייתי יכול לכפרו, אמר לה אין זה טמך אל תתייחדי בעצמך הקדוש ברוך הוא שלחך אצלי שנאמר ברוך ה' אלהי ישראל אשר שלחך, ואף את צריכה להתברך, שנאמר ברוך מעמך וברוכה את, דוד יצא מן העון ונבל נכנס, לכך אמר נבל בלבו, כשפגע אותה דוד היה אומר נבל עליו אין אלהים, בשעת שמצאה דוד השחיתו שניהם (פירוש היה הושב נבל בלבו על דוד ואביגיל שהשחיתו בעבירה ח"ו) כמה דאמר כי השחית כל בשר, התעייבו תועבת ה' גם שניהם וחבל צפוי לפניך כי אני משכיל דורש את ה', וכה"א ויהי דוד לבן דרכיו משכיל, לכך נאמר אמר נבל בלבו, שהיה חושד לדוד, וכן אביגיל אומרת לדוד אל חבליעל הזה אל נבל, מהו חבליעל מנלה עריות, שנא' ובני עלי בני חבליעל אשר ישכבון, ד"א מהו מרמה בלב חורשי רע שהיה חורש רע שכפר בחוד שנאמר מי דוד ומי בן ישי, ואף בהקב"ה כפר שנא' אין אלהים חבל סג יחדיו נאלחו, ולחלן הוא אומר הכל סר כי שהוא סר מן הדרך יכול הוא לחזור בתשובה, וכאן אינו אומר

אומר

תהלות

מזמור נ"ג

דוד

קעט

אומר אלא הכל ס"ג נעשו סוגים יחדיו נאלחו, נאלחים מכחין, נאלחים מכפנים: מי יתן מציון ישועות ישראל בשוב אלהים שבות עמו ויגל יעקב ישמח ישראל, אמר הקב"ה לישראל כשלקו הכנים לקו האבות עמכם, שנא' והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם, ואף כשתתנחמו יתנחמו האבות עמכם, הה"ד מי יתן מציון ישועות ישראל ויגל יעקב ישמח ישראל:

מזמור נ"ד

למנצח בננינות כבא הויפים, זש"ה (משלי כ"ט) מושל מקשיב על דבר שקר כל משרתיו רשעים, כיון שראו לשאול שהיה מטה אזנו לשמוע לשון הרע של דוד היו באין ואומרים לו, וכה"א כבא הויפים, כבא דואג האדומי, וכן כנבל מי דוד ומי בן ישי, כיון שראו כך מיד הן באין ואומרים לשון הרע:

אלהים בשמך הושיעני, אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע קטנמין (פי' אדם שאין בו אלא שררות מעט וקטן) שהיה רודף אחר חבירו קובל לאיפרכס, ואם איפרכס רודפו קובל למלך, ואם המלך רודפו למי קובל אלא לך, כך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע שאול הוא מלך אין לי למי לקבול אלא לך הוי בשמך הושיעני:

אלהים שמע תפלתי, אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע בא דואג וקובל ממנו, באו הויפים ושמע להם, כי זרים קמו עלי לא שמו אלהים לנגדם סלה, הנה אלהים עוזר לי ה' בסומכי נפשי, אמרו לו מי אמר לך, אמר להם עד שאני במעי אמי נתנבא עלי איתן האזרחי, שנא' מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו, הוי ה' בסומכי נפשי:

מזמור נ"ה

למנצח בננינות האוינה אלהים תפלתי, זש"ה (משלי י') הולך בתום ילך כטח זה דוד, ומעקש דרכיו יודע זה אהיתופל, אין הקב"ה גובה מן האדם עד שהוא מפרסם מעשיו, שנא' (משלי כ"ו) תכסה שנאה במשאון תגלה רעתו בקהל, לא היה דוד אוהב לאדם יותר מאהיתופל, והוא היה בעל מחלוקת שלו, והוא היה יועץ כל העצות רעות, ומתחלה היה יועץ של דוד שנא' (ד"ה א' כ"ז) ואהיתופל יועץ למלך, וכיון שעמע דוד שאהיתופל יועץ לאבשלום, אמר (ש"ב מ"ו) סכל נא את עצת אהיתופל, לא נתיירא דוד מאדם אלא ממנו, והוא שדוד אומר האוינה אלהים תפלתי הקשיבה לי וענני, למה מקול אויב מפני עקת רשע, אמר לו הקב"ה לא אמרת אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי, לא אירא מרכבות עם, אמר לפניו רבש"ע תן לי מאותן שארדוף ואשיגם ולא אשוב עד כלותם, אין זה מאותן כי לא אויב יחרפני ואשא, גדול הוא ממני, וכה"א ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי, מהו כערכי שהיה מסדר עלי את החלכות, אלופי ומיודעי שהיה מאלפני ומלמדני, ורכי היה ומיודעי המודיעני תוצאות בינה, אשר יחדיו נמתיק סוד בבית אלהים נהלך ברגש, אמר לפניו רבש"ע לך אני קורא שנא' אני אל אלהים אקרא וה' יושיעני:

ערב ובקר וצהרים אשיחה, מכאן שצריך אדם להתפלל נ' תפלות בכל יום, שתקנום אבותינו הקדושים אברהם תיקן תפלת שחרית, ויצחק תיקן תפלת מנחה, ויעקב תפלת ערבית, אמר דוד הואיל ואבות תקנום ערב ובקר וצהרים אשיחה ואחמה וישמע קולי. פדה בשלום נפשי מקרב לי שלא יקרבו בי המזיקין, כי ברכים היו עמדי שהם רבים, ומלאים את חללו של עולם, ופראמ"א (פי' כסוי) נתון בפניהם

בפניהם ולמה שלא יזיקו את הבריות, ובשעה שעונותיו של אדם גורמים אותה הפראמא נגלית מעל פניו של מויק והוא מביט באדם ומויקו, לכך איקונים של מלאכים מכריון לפני האדם שלא יזיקוהו, הוי פדה בשלום נפשי מקרב לי שלא יקרבו כי המזיקין, כי ברכים היו עמדי אלו המלאכים המסורים לו שנאמר יפול מצדך אלף :

דבר אחר כי ברכים היו עמדי, אמר דוד רואה אני הניאל שעומד משבמי היאך נשלך לגוב אריות ואין נונעין בו, התחיל אומר פדה בשלום נפשי שלא יקרבו אליו האריות, ומי גרם לו להנצל כי ברכים היו עמדי, ואף הנגיה מישאל ועזריה סידר עליהן תפלה לפיכך ישמע אל ויענם :

חלקו מחמאות פיו, כשדבריו של אהיתופל פתוחין הכל שומעין לו, וכה"א (ש"ב י"ז) ויאמר אהיתופל אל אבשלום אבחרה י"ב אלף איש וארדפה אחרי דוד הלילה והוא יגע ורפה ידים, וישר הדבר בעיני אבשלום ובעיני כל ישראל, לפיכך נתיירא דוד, א"ל הקב"ה אל תתיירא דוד אני עמך, השלך על ה' יחבך והוא יבלבך, כ"ו יש לו אוהב והולך אליו פעם אחת מקבלו, ושנייה ושלישית נראה לו, רביעית אינו נפנה לו, והקב"ה אינו כן כל זמן שאתה מטריח עליו הוא מקבל יחבך, לכך השלך על ה' יחבך והוא יבלבך, לא יתן לעולם מוט לצדיק לכן ואני אבטח בך :

מזמור נ"ו

למנצח על יונת אלם, וש"ה (הברים ה') אשר מי אל בשמים ובארץ, וכן הניאל אמר (דניאל ו') משויזב ומציל ועביר אתין ותמהין, אמר דוד עשה לי יותר מן הכל, מה עשה לדוד שהיה עומד אצל אביש ואחיו של נלית שומר ראשו של אביש, לפיכך אמר למנצח על יונת אלם, על אותו המעשה, וכה"א (ש"א כ"ו) ועתה ישמע נא אדוני המלך את דבר עבדו אשר נתנך ה' היום בידי, כתיב אם במחלתת ימצא הננב ואתה נמצאת במערה עמי, ומן התורה היה מותר דמך וכה"א לא תעמוד על דם רעך, אם אדם בא להורגך ויבלת לו אל תעמוד על דם רעך, ואל תאמר מתחייב אני בדמו אל המלך אלא הרגתו מיד, והמשל אמר קטלה עד לא יקמלינך, לכך נאמר ואמר להרגך ותחם עיני עליך ואומר לא אשלח ידי בו כי משוח ה' הוא, ואומר אבי ראה גם ראה, אמר לו ראה מה אתה לי ומה אני לך שאם היית מוצא אותי הרגתני ואני לא עשיתי כך :

באלהים אהלל דבר, אמר דוד לפני הקב"ה אם במדת הדין אתה בא עלי, אני מקלסך באלהים אהלל דבר, ואם במדת רחמים אני מקלסך בה' אהלל דבר :

כי הצלת נפשי ממות, הלא הנלי מדהי להתהלך לפני אלהים באור ההיים זו ארץ ישראל, דבר אחר בארץ ההיים זו גן עדן :

מזמור נ"ז

למנצח אל תשחת חנני ה' חנני כי כך חסיה נפשי, למה ב' פעמים חנני, חנני שלא אפול ביד שאול, שאם אפול בידו לא יחום עלי, וחנני שלא יפול הוא בידי שלא יפתה אותי יצה"ר ואהרנו הוי חנני חנני וכצל כנפיך אחסה עד יעבור הוות, הוותו של שאול ד"א חנני שלא אחטא ואבשל בעבירה, וחנני שאם ח"ו חטאתי, כך חסיה נפשי, שאחזור בתשובה עד יעבור הוות שאתה מכפר על כל עונותי, ד"א חנני שלא יהיו עונותי מכלות אותי עד יעבור הוות הוותן של גלות ותושיבני לבית מקדשך ושם אתפלל ואודה :

במעשה

במעשה אנני כשעבר שאול על דבר ה' ותוכיחו שמואל ואמר לו קרע ה' את ממלכות ישראל, אמר לו איני אומר לך אלא אני רומז לך, מי שיקרע את כנף מעילך הוא עתיד ליטול את מלכותך, כיון שקרע דוד את כנף מעילו מיד נזכר שאול את דבר שמואל, התחיל אומר (ש"א כ"ד) הנה ידעתי כי מלוך תמלוך, מלוך בעוה"ז, תמלוך לעולם הבא :

מזמור נ"ח

למנצח אל תשחת האמנם אלם צדק תדברון, וש"ה (משלי כ"ח) הפכפך דרך איש וור, כך היה שאול אמש אמר לדוד צדיק אתה ממני, אני עשיתך צדיק שיצאתי לבקש את נפשך, ואלו מצאתיך הרגתיך ואני נפילתי בידך ולא הרגתני זהו צדיק ממני, וכה"א (משלי י"ב) יתר מרעהו צדיק מרעהו זה שאול, שנא' לרעך לדוד, צדיק זה דוד, שאמר לו לשאול ועתה השבעה לי וישבע דוד לשאול, כיון שהלך דוד אמרו לו נבוריו לשאול, וכי בשביל שלא הרגך דוד נעשה צדיק, יודע היה שאם היה שולח בך יד היינו מוציאין אותו משם ומחתיכין אותו אבר אבר, ומוזה נתיירא ולא שלח בך יד מיד שמע וקבל מהם ורדף אחריו, מיד ויקם וילך אל מדבר זיף ויבא דוד ואבישי לילה ושאל שוכב ישן כמעגל הוא שוכב הוא ישן אלא שניתן להם תרדמה, שנא' כי תרדמת ה' נפלה עליהם, הוי שוכב ישן ויאמר אבישי לדוד סיגר אלהים אויבך ויאמר אל תשחיתוהו, הוי למנצח אל תשחת ויאמר דוד חי ה' בי ה' ינפנו, ולמה ב' פעמים ה' אלא אמר לו חי ה' אל תהרגהו, ואם תהרגהו חי ה' אני אהרוג אותך, ד"א נשבע על יצה"ר ונער בו, ויקח דוד את החנית ואת צפחת המים ויקרא דוד אל העם הלא תענה אבנר, אמר לו מה יש לך לענות, הרי אמרת על דבר המערה, אלו היה עושה לך מאומה היינו נכנסין לשם ומחתיכין אותו אבר אבר או בסירה הועדה (פירושו אמר אבנר לשאול אל תתמה על שלא הרגך דוד דשמא בקוין נקרעו בנהיך ולא חתכן דוד אלא מצאן מכין הקוצים) בחנית וצפחת מה יש לך לענות הלא תענה אבנר ולא היה לו מה לענות, ונעשה אלם לכך אמר להם אלם צדק תדברון מישירים תשפטו, אמר להם בצדק רדפתם אחרי שאמרה תורה צדק צדק תרדוף או צדק שפמתם שכן כתוב בצדק תשפוט עמיתך יפה עשיתם כך עושים מישירים תשפטו בני אדם לכך אלם צדק תדברון אף בלב עולות תפעלון, אמר להם הלב הזה לא נברא אלא לאמת שנא' ודובר אמת בלבבו, ואתם אף בלב עולות תפעלון ורוה"ק אומר ע"י ירמיה כטרם אצרך בבטן ידעתיך, וכן ישעיה אומר (ישעיה מ"ט) ה' מבטן קראני אבל אתם זורו רשעים מרחם חמת למו כדמות חמת נחש, אמר להם אי אתם יודעים מה עשה הקב"ה לנחש שיכר את שיניו ועכשיו אוכל עפר כך הקב"ה עושה לכם הרס שינימו כפימו אמר להם הקב"ה אמרתם לה"ר אתם נופלים בניהגם ואש אוכלת אתכם, שנא' כמו שבלול תמם יהלוך נפל אשת אין אתם רואים שמש בעולם כל חזו שמש אבל הצדיקים וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה וכה"א ישמח צדיק כי חזה נקם :

מזמור נ"ט

למנצח אל תשחת לדוד, וש"ה (קהלת ד') טובים השנים מן האחד טוב צדיק בן צדיק מצדיק בן רשע, ולא דומה זכות צדיק א' לזכות ב' צדיקים, אשר יש להם שכר טוב בעמלם שאם תכא פורענות על המשפחה זכות שניהם עומדה ומבטלת אותה, שנא' (ירמיה ג') ולקחתי אתכם א' מעיר ושנים ממשפחה, שבשביל שנים ממשפחה אותה המשפחה מצלחת, ואם היו משולשים צדיק בן צדיק בן צדיק אינה פוסקת מהם לעולם, שנא' והחוט המשולש וכתוב לא ימוש מפך זרעך ומפי זרע זרעך, מהו

מט

אמר

אמר ה' אמר הקב"ה אני ערב בדבר זה :

דבר אחר טובים השנים, זו מיכל בת שאול ויהונתן, שהיו שניהם אוהבים לדוד ומלטו אותו משאול אביהם, כמוכל כתיב בת שאול אהבתהו, וביהונתן כתיב, ויאחבהו יהונתן כנפשו, מיכל מלטתהו מן הבית, ויהונתן מן החוץ, הוי טובים השנים, והחוטף המשולש אלו ישראל, שנא' וכל ישראל ויהודה אוהבים את דוד הוי למנצח אל תשחת :

דבר אחר זש"ה מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', ארו"ל כל מי שאין לו אשה חסר ממנו ה' דברים, חסר ברכה שנא' ויברך אותם אלהים, חסר חיים שנא' וראה חיים עם האשה אשר אהבת, חסר שמחה שנא' ושמחה מאשת נעורך, חסר סיוע שנא' אעשה לו עזר כנגדו, חסר טובה שנא' מצא אשה מצא טוב, וכתיב אשת חיל מי ימצא, אשת חיל עמרת בעלה, ועל זה נאמר ויפק רצון מה' :

דבר אחר מצא אשה מצא טוב, זו מיכל בת שאול שהיתה אוהבת לדוד יותר מאביה, אימתי בשעה ששלח דוד לשמור את הבית, שנא' למנצח אל תשחת בשלוח שאול וישמרו את הבית, והיאך ברח דוד ולא ראו אותו שומרי הפתח אלא שלשלה אותו מיכל מן החלון וברת, ונתנה את התרפים במטה כיון שעלו שלוחיו של שאול אמרה להם חולה הוא, הלכו ואמרו לשאול אמר להם הביאוהו במטה לכאן, כיון שהביאו לו המטה ומצא את התרפים התחיל כועס עליה, כך רמיתני והברחת את שונאי, אמרה לו אתה נתתני ומסרתני ללסמים, שלף חרבו עלי ועמד להרנני, ואמר לי אם אינך מברחת אותי אני מתיו את ראשך כסייף ומיד נצטנן דמי ונתפחדתי והברחתני, הח"ד הוא אמר אלו שלחני למה אמיתך ולמה נקרא שמה עגלה, שנאמר לעגלה אשת דוד, מה העגלה הזאת אינה מקבלת עול על צוארה, כך מיכל לא קיבלה עול מאביה אלא קנטרה :

ואתה ה' אלהים צבאות אלהי ישראל הקיצה לפקוד כל הגוים, כשיגיע קץ הנאולה שנא' וייקץ כישן ה' באותה שעה אל תחון כל בוגדי און סלה :

מזמור ס'

למנצח על שושן עדות מכתם לדוד ללמד, זש"ה (ישעיה נ"ג) קרוב מצדיקי מי יריב אתי, שהקב"ה נתן תורה לישראל להשיב בה לכל האומות כשהלך יואב לעשות מלחמה עם ארם, אמרו לו אין אתה בן בנו של יעקב ולא כך היו התנאים, ועתה נברתה ברית אני ואתה ויקח יעקב אבן וירימה מצבה, כיון ששמע יואב כך לא היה יודע מה להשיבם, כיון שבא אצל דוד ואמר כך וכך אמרו לי בני ארם, מיד הושיב דוד סנהדרין שנקראו שושנים, וכן שלמה הוא אומר במגן ערימת המים, אמרו ב' בריתות כרתו אבותינו, אחד כרת אברהם וכה"א (בראשית כ"א) ועתה השבעה לי ויכרתו שניהם ברית, כשבאו ישראל ליוכנס בארץ פלשתים אמרו להם ולא אתם זרעו של אברהם אין אתם מקיימין מצות אביכם שכרת עם אבימלך, אמרו להם הן מקיימין אנו אבל אין אתם פלשתים, והפלשתים הלכו להן, וכה"א והעוים היושבים בחצרים עד עזה כפתורים, כפרתם באותה שבועה מיד נכנסו לארץ וירשוהו, וכן יעקב ולבן כרת ברית, ולבן אמר עד הגל הזה שלא נעבור אה הגל הזה לרעה, וחלא הם עכרו תחלה שנא' (במדבר כ"ג) מן ארם ינחנו בלק, ולא זו בלבד אלא בימי כושן רשעיתים, שנא' (שופטים נ') ויעבדו בני ישראל את כושן רשעיתים שהרשיעו ב' רשעיות, א' בימי בלעם, וא' בימי כושן, כיון שלמדוהו מסנהדרין, מיד וישב יואב מלמד ששב ופיתה אותם אמר אם אני מחריב אותם, עכשיו כשאעלה מן המלחמה עם ארם לא אכילה ולא שתייה אלא הריני מניחם עד שאעלה, כיון שחזר הכה אותם שנא' וישב יואב ויך את אדום

אדום מהו בחצותו את ארם נהרים שהציתם באש ד"א שירה בם הצים ד"א שנמל את ארם נהרים, ונתן בארם צובה, וארם צובה בארם נהרים :

הושיעה ימינך וענני אותה הימין שהשבת מפני אויב, שנא' השיב אחור ימינו מפני אויב (איכה ב') אמר הקב"ה אתה מבקש אחת אני מוסיף לך יד אחרת, שנא' והיה ביום ההוא יוכיף ה' שנית לקנות את שאר עמו :

מזמור ס"א

למנצח על נגינת לדוד הקשיבה תפלתי, זש"ה רחוק ה' מרשעים ותפלת צדיקים ישמע, כל מקום שקראו ישראל להקב"ה ענה אותם, קראוהו במצרים ענה אותם, בים סוף ענה אותם, במדבר ענה אותם, נכנסו לארץ בימי שמואל ושלמה ענה אותם, ואף עכשיו שנלינו עונה אותנו מקצה הארץ אליך אקרא :

מזמור ס"ב

למנצח על ידוהון אך אל אלהים דומיה נפשי, זש"ה בטחו בה' עדי עד, אמר הקב"ה הווי יודעים במו אתם בוטחים, כמו שברא ב' עולמים העוה"ו והעוה"ב, כשתי אותיות שנא' ביה ה' צור עולמים, העוה"ו נברא בה"א ובה"א אלה תולדות השמים והארץ בהבראם בה"א בראם, והעוה"ב נברא ביו"ד, לפיכך כי ביה ה' צור עולמים, ולמה נברא העוה"ו בה"א מה הא כשארם מוציאה מפיו אין בה לא ריחוש שפתים ולא חריצת לשון, כך בלא עמל ובלא יגיעה ברא הקב"ה את עולמו שנא' בדבר ה' שמים נעשו : ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, שאתה גובה את שלו משלו כיצד הרי אדם בחור דלוק בעבירה וראוי למות, מה הקב"ה עושה תולה עד שישא אשה ויוליד בנים והקב"ה נוטל אחד מבניו כנגד אותה עבירה ונמצא הקב"ה גובה את שלו משל עצמו, יש לך חסד גדול מזה הוי ולך ה' חסד, ר' נחמיה אומר מהו כמעשהו יש לך ארם שחשב לעשות עבירה ולא עשאה אינו כותבה עד שיעשנה, ואם חשב לעשות מצוה א' ונאנס ולא עשאה הקב"ה מחשב עליו כאלו עשאה, ואת למד מדוד שהיה מצטער לבנות ביה"מ שנא' זכור ה' לדוד את כל עונותיו אשר נשבע לה' אם אבא באהל ביתי, ואני בעניי הבינותי לבית אלהי, וכה"א ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הגיח לו מסביב, התחיל מהרהר בלבו ואומר אני יושב בבית ארוים וארון ברית ה' יושב בתוך היריעה, אמר לו נתן הנביא אלולי שעלה במחשבה בלבו של הקב"ה לא היה עולה בלבבך מיד נגלה לו הקב"ה ע"י נתן שנא' (ש"ב ז') והי בלילה ההוא ויאמר ה' אל נתן הנביא לך ואמרת אל עבדי דוד האתה תבנה לי הבית, וכתיב א' אומר לא אתה תבנה לי בית היאך יתקיימו ב' מקראות הללו אלא לא אתה תבנה לי הבית אלא שלמה בנך יבנה אותו, האתה תבנה לי הבית שעל שמך אני קורא אותו שנא' מזמור שיר הנזכר הבית לדוד, ובשביל ששפכת דמים הרבה איני יכול לבנותו על ידך אלא על שמך מאחר שנצמערת, כיון ששמע דוד כך נתיירא ואמר הרי נפסלתי מלבנות ביה"מ, א"ר יהודה ברבי אלעאי אמר לו הקב"ה אל תירא חייך כל הדמים ששפכת כאיל וצבי הן לפני שנא' על הארץ תשפכנו כמים, אמר לפניו א"כ למה איני בונה אותו, אמר לו נלוי לפני שעתידיים ישראל לחטוא לפני ואני צריך לשפוך חמתי על עצים ואבנים, אבל אם אתה בונה אותו הרי הוא קיים לעולם ואיני יכול להחריבו, א"כ לא יהא ח"ו תקומה לישראל מוטב שאשפוך חמתי על ביה"מ, ויהיו ישראל נצולים, אמר לו ואף שאי אתה בונה אותו הואיל וחשבת לבנותו על שמך אני קורא אותו, שנא'

שנא' מזמור שיר הנזכרת הבית לדוד, לשלמה אינו אומר אלא לדוד, ללמדך שכל מי שהושב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה המקום מעלה עליו כאלו עשאה :

ולך ה' חסד עיני להרב ערכי נחל ז"ל דרוש שבת תשובה דף ק"א ע"א דרוש נחמד :

כי אתה תשלם לאיש כמעשהו לפי שאז"ל מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ובדין הוא שיתענש אדם על המחשבה יותר לפי שהוא כלי מוכתר שבאדם לעבוד לקונו, אבל הקב"ה עושה חסד גדול שאין מעניש על המחשבה וז"ש ולך אדני חסד שמן הדין אתה עושה חסד ומשלם לאיש כמעשהו דווקא ולא על המחשבה (הרב חיד"א וצוק"ל בס' לב דוד פרק עשרים זיע"א) :

ואפשר לרמוז ג"כ מפסוק זה מה שאז"ל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וז"ש ולך ה' חסד ונתן טעם כי אתה תשלם לאיש, ס"ת גי' מחשבה, כלומר כי אתה משלם לאיש מחשבת חסד שחשב כמעשהו כאלו עשאה ודוק :

כי אתה תשלם לאיש כמעשהו. אעפ"י שאז"ל מצוה גוררת מצוה א"כ היה ראוי שלא ישלם שכר אלא על הראשונה אינו כן, כמעשהו כמספר כל המצוות שעשה, אבל לרשעים כשעשו תשובה על ג' הראשונים, נמחלים השאר (עיין ס' ערכי נחל דרוש שבת תשובה) :

מזמור ס"ג

מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה, וז"ה (ישעיה כ"ו) ה' בצר פקדוך צקון לחש מוסרך למו, אימתי ישראל מבקשים להקב"ה בזמן שהם בצרה שנא' בצר לי אקרא ה', כשנכנסין בצרה מבקשין להקב"ה שנא' מזמור לדוד בכרחו מפני אבשלום בנו, ואומר בבא הזופים, ואומר בבא דואג, בכרחו מפני שאול, אף כאן בהיותו במדבר יהודה, וכח"א מן המצר קראתי יה, ואומר יום אירא אני אליך אבטח ואומר טוב לי כי עוניתי, לכך נאמר במדבר יהודה, אלהים אלי אתה אשחרך, וז"ה אני אוהבי אהב ומשחרי ומצאונני אמרה תורה כל מי שאוהב אותי אני אוהבת אותו, דוד ע"י שאהב אותי אני אוהבת אותו ע"י ששחרני, אני שחרתיו ונמצאתי לו הוי אלהים אלי אתה אשחרך :

מזמור ס"ד

למנצח מזמור לדוד שמע אלהים קולי בשיחי, וז"ה (עמוס ב') כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, הודיע הקב"ה לדוד מה עושין האומות בדניאל, ואלו היו יכולין למעלה לעשות עם הקב"ה מלחמה היו עושין, וכן בני קרח אומרים שלחו באש מקדשך, ואלו היו יכולין לחתור ברקיע היו חותרין, שנא' בכשיל וכילפות יהלומון, וכשביל שאינם יכולין לעשות למעלה עושין למטה, שנא' יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד, וכשביל שלא יכלו למעלה נטלו עצה בדניאל שנא' (דניאל ז') אתיעטו כל סרכי מלכותא וגו' כען מלכא תקים אסרא ותרשום כתבא, אמרו לו אין אתה מלך, כל המלכים גזרין גזרות ונתנין דתות שנא' בדתי פרס ומדי, ואתה לא גזרת מימך, כיון ששמע בן השלים עמון וכתוב ודניאל כדי שמע די רשום כתבא על לביתיה וכיון פתיחון ליה בעליתיה נגד ירושלים ותלת זמנין ביומא הוה כרע על ברכוהי ומורא ומצילי קדם אלהיה, ודניאל אומר שמע אלהים קולי בשיחי, היו מבקשין את דניאל מצאוהו עומד ומתפלל אדין גובריא אילך הרגישו ואשכחו לדניאל בעי אמר לפניו רבש"ע הרי הרגישו תסתיריני מסוד מרעים מרגשת פועלי און, כיון שמצאו ידיהם קרבו אליו שנא' באדין קריבו ואמרין קדם מלכא, וכד שמע מלכא מלתא שניא באיש עלוהי ועל דניאל שם

כל לשיזכותיה, כיון שאמרו עליו אמר להם אין אתם נאמנין והיו דוממין כל היום, כיון שהגיע המנחה אמר דניאל וכי בשביל אלו הרשעים אבטל העבודה התחיל להתפלל שנא' ועד מעלי שמשא ומה אם בשביל התפלה שאין חייבין עליו לא מיתה ולא כרת עשה כך, שאר מצוות שחייבין עליהם מיתה וכרת עאכ"ו, ואף המלך היה מבקש להצילו ולא יכול, אמרו לו ולא אמרת לנו אין אתם נאמנים הרי ראית בעיניך, לכך נאמר דע מלכא די דת למדי ופרס די כל איסר וקיים די מלכא יחקים לא להשניה כיון שאמרו לו כן, באדין מלכא אמר והייתו לדניאל ורמו לנוכא די אריוותא והייתו אבנא חדא ושומת על פום גובא, וכי מהיכן היו האבנים כבבל אלא מארץ ישראל פרחו וישבה לה על פי הבאר, רב הונא בשם ר' יוסי אמר מלאך בא בדמות ארי וישב על פי הבאר שנא' אלהי שלח מלאכיה וסגר פום אריוותא, אדין מלכא בשפרפרא יקום בננהא ולדניאל בקל עצוב ועיק מצאו שהיה קורא קריאת שמע ולא היה יכול לענות, אמר אלהי שלח מלאכיה למה שהיה דניאל יורד אצל האריות ונעשו כבהמה, שנא' (משלי ל') ליש נבור כבהמה, אמר הקב"ה יבא אריה ויציל אריה מפי אריה, באדין מלכא שניא מאיב עלוהי והייתו לגובריא די אכלו קרצוהי די דניאל אמרו לו שבעים היו האריות לכך לא אכלוהו, אמר להם המלך אם הם שבעים לכו ורדו אתם ולינו שם הלילה ונראה אם הם שבעים, כיון שהשליכוים מיד נאכלו, שנא' ויורם אלהים חץ פתאום, ולכך נאמר לגוב אריוותא רמו אינון בניהון ונשיהון כמה הוה, הרי הוא אומר שפר קדם מלכא ואקים על מלכותא לאחשדרפניא מאה ועשרין ועילא מנהון סרכין תלתא ודניאל חד מנהון הרי קב"ב, וקב"ב נשים, וקב"ב בנים, שנאמר אינון בניהון ונשיהון הרי שס"ו, לכל אחד ואחד ד' אריות שהיו עושין אותן ד' ד' איברים אבר אבר לכל היה והיה שחטפו אותו ולא ירדו לבור שנאמר ולא מטו לארעית גובא הרי אלף וארבע מאות וששים וארבע אריות, הוי ישמח צדיק כי הוה נקם ואומר ישמח צדיק בה' וחסה בו ויתהללו כל ישרי לב :

כתיב (דניאל ז') באדין מלכא בשפרפרא יקום בננהא יש בתיבה זו פ' ועירא, וגם פ' רבתי, וכי הרב מנחת שי ז"ל הטעם לפי שבתחלה לא היה לו לדריוש פה לדבר להציל לדניאל ולבסוף בראותו שלא הזקוהו האריות רחב פיו על האויבים ולכן רמו בתחילה פ' ועירא ולבסוף פ' רבתי ודפח"ח זיע"א :

מזמור ס"ה

למנצח מזמור לדוד שיר לך דומיה תהלה אלהים בציון, וז"ה (ישעיה מ"ב) החשיתי מעולם אחריש אתאפק כיוולדה אפעת, ואומר העל אלה תתאפק ה' ערי קדשך היו מדבר, בית קדשנו ותפארתנו אמר להם כמה אין לי איני יכול לעשות, מה אעשה מדת הדין נתנת שאחריש, אמר דוד לך דומיה תהלה יכול אתה לרום הכל נתנין לך תהלה על שרממת על הקול שנתנו בציון, שנא' (איכה ב') קול נתנו בבית ה', ומהו הקול שנתנו שאמרו ידינו רמה ואמר אי אלהינו צור חסיו כו, לך דומיה תהלה, אתה דומם ואנו דומים, שנא' דום לה' והתחולל לו, וכתיב טוב ויחיל ודומם לתשועת ה' :

שומע תפלה עדיך כל בשר יבואו, בשר ודם אינו יכול לשמוע משנים ושלשה כאחד, וכ"ש מן הכל, ואתה שומע תפלת כל פה הוי שומע תפלה :

אשרי תבחר ותקרב, אשרי מי שאתה מקרב בחצרך וכן בני קרח אומרים כי טוב יום בחצרך מאלף, וכח"א אשרי וישכי בותך :

נוראות בצדק תעננו, בן עזאי ורבי עקיבא חד מנהון אמר מי שהוא גומל חסדים והא מבושר שנשמעה תפלתו, שנא' (הושע י') זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד, מה כתיב אחריו עת לדרוש את

ה' שהוא מתפלל ויהא מכושר שתפלתו נשמעת, וחרינא אמר כמבטל איני דברי רבי אלא כמוסיף על דבריו, ואני ברוב הסדך אבוא ביתך מיד ענני באמת ישעך :

מזמור ס"ו

למנצח שיר מזמור הריעו לאלהים כל הארץ זמרו כבוד שמו, זש"ה (צפניה ג') כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, מהו עבודתו תפלה, וכה"א ולעבדו בכל לבבכם מהו עבודה שבלב זו תפלה שנאמר עבדו את ה' בשמחה, ואומר לבו נרגנה לחי, וכן דרוש אומר לדניאל (דניאל ז') אלהך די אנת פלח ליה בתדירא ומהו הפולחן זו תפלה שנא' וזמנין תלתא ביזמא הוה בריך על ברכוהי, כל הארץ ישתחוו לך לעתיד לבא אותה השעה, והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' א' ושמו אחד :

בנהר יעברו ברנל, כאן רמו למבול בערב הרנל, שם נשמחה בו שמחת הרנל, (סוף) וזהו חדש הנהת רד"ל ז"ל על שיר השירים זיע"א ורפה"ח) :

בנהר יעברו ברנל רמו למעשה של ר' פינחס בן יאיר ע"י שפגע בנינת נהרא ופליגי ליה מימיו היינו דכתיב בנהר יעברו ברנל בפסה דהוה עמיה ההוא נברא דאייתי חימא לפסחא ואח"ך אמר פלוג נמי להאי נוי דהוה עמהון ופליגי ליה הה"ד עיניו בנינים תצפינה משום דחסוררים אל ירומו למו סלה שלא יאמרו כך עושין לבני לוי ואין להם דרך ארץ (כך שמעתי מן ה' משה סני נהור בעיה"ק תוב"ב) :

מזמור ס"ז

למנצח בנינות מזמור שיר אלהים יחננו ויברכנו יאר פניו אתנו סלה, זש"ה (איכה ג') חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו, וידעים אנו שרחמיו של הקב"ה קיימים הם ורחמיו עלינו, שהעבדים אומרים לכו ונכחידם מגוי ולא כלו רחמיו מעלינו, לכך נאמר חסדי ה' כי לא תמנו, וגדולה מזה שאתה מחדשנו ומעמידנו חדשים בכל בקר ובקר שנא' הדרשים לבקרים, ומתוך כך אנו יודעים שרכה אמונתך לכל באי עולם, ורכה האמונה שדברת עם אבותינו באנו בככל והעמדתנו חדשים עשתה מעט והלכה לה, וכשראה משה רבינו ע"ה מלכות יון שמשעבדת אותנו התחיל להתפלל למה שהיא נופלת ביד שכמו של לוי, התחיל אומר ברכ ה' הילו לכך נאמר ברכ ברכה שמברכין את בניך, ומה ברכה מברכין וברכך ה' וישמך, ואף כאן ברכם אלהים יחננו ויברכנו, ואם עשית בן הודעת בעמים עורך, שנא' לדעת בארץ דרכך בכל גוים ישועתך ואין הקב"ה מושיע את ישראל במעשיהם, אלא להודיע נכורתו ולהודיע שמו וכה"א ויושיעם למען שמו, וכשהקב"ה מושיע לישראל הכל מודים לו שנא' ודוך עמים אלהים ודוך עמים כלם, ואומר ארץ נתנה יכולה ויברכנו אלהים אלהינו ויברכנו אלהים ויראו אותו כל אפסי ארץ :

מזמור ס"ח

למנצח לדוד מזמור שיר יקום אלהים יפוצו אויביו, זש"ה בקום רשעים יהופש אדם (משלי כ"ה) שכל זמן שהרשעים מושלים אין לצדיקים קומה וקופה ולא פה, אבדו הרשעים רבו הצדיקים, לכך נאמר ובאבדם ירבו צדיקים וכן דבורה אומרת (שופטים ה') בן יאבדו כל אויבך ה' ואוהביו כצאת השמש בנגבורתו, ונאמר (איוב י"ח) ועיני רשעים תכלינה ומנום אבד מנהם אין להם מנוסה, להיכן נסים אלא ותקוהם מפח נפש, וכן ירמיה אומר (ירמיה י') יאבדו מארעה ומן תחות שמיא אלה לכן יקום אלהים יפוצו אויביו וינוסו :

כהנדרף

כהנדרף עשן תנדרף כהמס דונג מפני אש, אמר דוד לפני הקב"ה הרשעים אינם כלום, עשן הם כהנדרף עשן ולא כעשן אלא כלא השיבו הם מכעיסים את המקום, ומעלים עשן כלפי מעלה, וכה"א (ישעיה ס"ה) העם המכעיסים אותי על פני תמיד, אלה עשן באפי אש וקדחת כל היום אלה הם הרשעים ואינם כלום, שנא' כי הנה הרשעים יאבדו ואויבי ה' כיקר כרים כלו בעשן כלו, לכך כהנדרף עשן תנדרף אבדו הרשעים הצדיקים ושמחים, שנא' וצדיקים ישמחו יעלצו לפני אלהים וישישו בשמחה :

סולו לרוכב בערבות, וכה"א אין כאל ישורון רוכב שמים בעורך :

אבי יתומים ודיין אלמנות, וכן עושה משפט לעשוקים, נותן לחם לרעבים, ה' מתיר אסורים, ואוהביו כצאת השמש בנגבורתו :

עלית למרום שבית שבי, אפשר דהכונה שלקה משה רבינו ע"ה התורה, לקחת מתנות באדם ושכל המלאכים נתנו מתנות למרע"ה, ואף סוררים עשו וישמעאל שסרו מן התורה נתנו מתנות, ורמו לשכון י"ה אלהים שם רמו המתנות שנתנו ושמעאל למחדי באתתיה כמ"ש בזהר פ' בלק, וזהו לשכון י"ה דאיש ואשה שוכנו שכניה שם י"ה ביניהם אלהים דין שיש רשות לב"ד לדון ד' מיתות (הרב חיד"א ז"ל בחומת אנך) :

כתב הרב הקדוש מו"ה חיים פלאגי זלה"ה בפירושו על התהלים הנקרא הכתוב לחיים ז"ל, נראה לתת מעם פשוט על מה שנקבע מזמור זה מזמור ס"ח למתן תורה, שהוא בנימו' חיים להודיע שהתורה נותנת חיים לעושה בעוה"ז ובעוה"ב, וכנגד ס"ח אלפין שיש ביוד דברות כמ"ש הטור כסימן תקפ"ב באו"ח (הרב ר' חיים ז"ל רב אומיר יע"א זיע"א) :

מזמור ס"ט

למנצח על שושנים הושיעני אלהים כי באו מים עד נפש, אמר שלמה מה יפית ומה נעמת אהבה ישראל יפים ונעימים עומדים על הים ורואים להקב"ה, היו יפים ונעימים ראו אותו בסניני, נעשו ישרים כשנתן להם התורה שנא' יצפון לישרים תושיה, ואומר הטיבה ה' לטובים ולישרים בלבותם, ראוהו נכנס לאהל מועד נעשו צדיקים שנא' רגנו צדיקים בחי, וכשראוהו על הים נעשו שושנים שנאמר למנצח על שושנים, אימתי כי באו מים עד נפש, ואני תפלתי לך ה' עת רצון ר' יוסי בן הלפתא אומר עתים לתפלה בשעה שהצבור מתפללין :

הצילני מטיט ואל אטבעה מדינה של גיהנם, שנא' ויעלני מכור שאון מטיט היון ויקם על סלע רגלי כונן אשורי :

ישידוך כי יושבי שער, ארו"ל המדבר לשון הרע ומוציא דבה על חבירו, נומלין ממנו כל זכוות שעשה ונתנני למו שדיבר עליו לה"ר, ולזה אמר דוד המע"ה ושיחו כי יושבי שער ונגינות שותי שבר דהיינו אנשי ריקים ופוחזים שאין להם זכות שיתנו לי, וכן פ' אויה לי כי גרתי משך ודוק (מפרשים ז"ל) :

מזמור ע'

למנצח לדוד להזכיר אלהים להצילני, זש"ה ואורעם בעמים וכשכר שמזכירים אותי בכל פעם אני מזכיר אותם בכל זמן שאתם מזכירים אותי, מעי חומים עליכם שנא' (ירמיה ל"א) הכן יקר לי אפרים על כן המו מעי לו זכור אוכרנו עוד, ובתיב (ד"ה א' ט"ו) ויתן לפני ארון ברית ה' להזכיר ולהודות ומה היו מזכירין וברו נפלאותיו אשר עשה, ולא נאל ה' את ישראל אלא על שהם מזכירין נפלאותיו, אמר דוד א"כ

א"כ אני מזכירו למנצח לדוד להזכיר, למה היה דומה למלך שהיה לו צאן וכעס עליהם, נירש את הצאן והתיר את הדיר והעביר את הרועה, אחר זמן כינס את הצאן ובנה את הדיר ולרועה לא הזכיר, אמר הרועה הרי הצאן מכונסות והדיר בנוי ואני איני נזכר, כך אמר דוד למעלה מן המזמור כי אלהים יושיע ציון ויבנה ערי יהודה וישבו שם וירשנה ורוע עבדיו ינהלנה ואחזי שמו ישכנו בה, הרי הצאן מכונסות ואני איני נזכר לכך למנצח לדוד להזכיר:

עזרי ומפלטי אתה ה' אל תאחר אמר דוד בין היום בין למחר עליך לגאלני לפיכך ה' אל תאחר:

מזמור ע"א

בך ה' חסיתי אמר ישעיה (סימן נ') מי בכס ירא ה' שומע בקול עבדו, מי היה בצרה וקראני ולא עניתיו אשר הלך השכים מי היה בחשיכה ולא הארתיו לו וכן נבוכדנצר אמר, ברוך אלההון די שררך מישך ועביד ננו די שויב לעבדוהי וכן דרוש אמר והוסק דניאל מן גובא די הימין באלהיה, ואומר בטחו בה' עדי עד אמר דוד אם בן בך ה' חסיתי אל אבושה לעולם:

בצדקתך תצילני ותפלטני, אמרת בנסת ישראל רבש"ע כשתושיעני לא בצדקה אתה מושיעני בין היום בין למחר אתה עתיד לגאלני, שנא' וירא כי אין איש וישתומם כי אין מפניע וילבש צדקה כשריון, לכך בצדקתך תצילני ותפלטני, הטה אלי אונך והושיעני, אם הטית און הושעת, וכה"א כי הטה אוננו לי דלותי ולי יהושיע:

מזמור ע"ב

לשלמה אלהים משפטך למלך תן, וז"ה (ישעיה נ') אמרו צדיק כי טוב אר"י בר שלום מי הוא זה שנקרא צדיק זה הקב"ה, שנא' כי צדיק ה' צדקות אהב, למה אם יש בידני זכות יתן לנו משלנו, ואם לאו צדקה יעשה לנו משלו, וכי יש צדיק גדול מזה, הוי אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעליותם יאכלו פרי מעלליו אין כתיב באן אלא פרי מעליותם אלו הצדיקים שמתחיים לבניהם פרי מעשיהם, ואף דוד הניח לשלמה בנו פרי מעשיו שנא' ויהי דוד עושה משפט וצדקה, ואף על שלמה אמר משפטך למלך תן משפט אינו אומר אלא משפטך, אמר דוד לפני הקב"ה תן משפטך למלך כשם שאתה דן בלא עדים ובלא התראה, כך יהא שלמה דן בלא עדים ובלא התראה, אמר לו הקב"ה חייך כך אני עושה שנא' (דה"א כ"ט) וישב שלמה על כסא ה', וכי אפשר לו לאדם לישב על כסא ה' והלא כתיב כרסייה שביבין די נור אלא שהיה דן כיוצרו בלא עדים ובלא התראה כיון שבאו הוונות לפניו, זו אומרת בנו החי זו אומרת בנך המת, ואמר להם שלמה גזרו את הילד החי לשנים, מיד תמחו כולם מדין זה ואמרו לא די לאחד שמת אלא עוד לשני גזור כן, התחילו סנקלימין שלו אומרים אי לך ארין שמלכך נער, כיון שאמר תנו לה את הילד החי והמת אל תמיתוהו יצתה בת קול ואמרה היא אמו, כיון שראו ישראל כך אמרו אשריך ארין שמלכך בן חורין הוי משפטך למלך תן:

דבר אחר משפטך למלך תן זה מלך המשיח שנא' ויצא הוטר מנוע ישי, ר' אליעזר אומר כל מקום שאין דין יש דין, וכל מקום שיש דין אין דין, כיצד בזמן שאין עושין הדין בארין עושין דין בשמים, וקב"ה יושב עליהן בדין ופורע מהן, אבל בזמן שהדין בארין אין הקב"ה יושב עליהן בדין, אמר הקב"ה נטלתם אומנותי מה יש לי לעשות היא היתה אומנות שלי שנא' כי אלהי משפט ה' ואומר אם בהקותי תלכו והואיל ונטלתם אומנותי אבקש אומנות אחרת ונתתי נשמיכם בעתם ולכך ידין עמך בצדק:

משפטך

משפטך למלך תן משפט ויסורין תן למלך דהיינו לדוד בעצמו וצדקתך לכן מלך צדקה וחסד עשה לכן מלך שהוא שלמה (מפרשים ז"ל):

ישארו הרים שלום לעם ונבעות בצדקה, וכי הרים נושאים שלום אלא בזמן שהפירות מועמים מריבה באה לעולם, שנכנס אדם לתוך כרמו של חבירו והוא אומר לו מה אתה עושה בתוך כרמי ומריבין זה עם זה ובזמן שהפירות מרובין עין מוכה הוא בעולם שנא' (זכריה ג') והיה ביום ההוא תקראו איש לרעהו אל תחת נפן ואל תחת תאנה:

יראוך עם שמש ורוב שלום עד בלי ירה, כשם שהחמה ולבנה מאירים לעוה"ז כך הצדיקים עתידין להאיר לעולם הבא שנא' (ישעיה ס') וחלבו נזים לאורך ומלכים לגונה זרחך:

יראוך עם שמש, רמו למ"ש רז"ל הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה יפנה וימול ידיו ויקרא ק"ש ויתפלל בצבור עם הנץ החמה ורמו ייראוך עם שמש, עם שמש ר"ת עול מלכות שמים שלימה ודוק:

ספר שלישי

מזמור ע"ג

מזמור לאסף אך טוב לישראל אלהים לברי לבב, וז"ה אל תתחר במרעים אל תקנא בדבר שאין לו אחרית, וכה"א (משלי כ"ד) כי לא תהיה אחרית לרע אמר הקב"ה אם ראית נרן של רשעים דולק אל תקנא בם שהוא דועך לעוה"ב, שנאמר נר רשעים ידעך, ובמה תקנא ביראת ה' כל היום בדבר שיש בו אחרית טוב ואינה פוסקת לעולם, שנא' כי אם יש אחרית (שם כ"ג) אמר אסף אני קנאתי בחוללים ולא הייתי יודע שלטובה הן היסורין שמביא הקב"ה על ישראל לברי לבב להכריא את לבם, כי אין חרצובות למותם אלא כריאים הם כאולם ואין בהם כל מום והולי ומהו חרצובות אין הקב"ה מאחר צביונם של רשעים אלא כל מה שהם מכקשים נותן להם, למח"ד לחולה שעלה הרופא לבקר ראהו שהוא מסוכן אמר כל מה שהוא רוצה לאכול תנו לו למה שהוא מת, כך אמר משה ומשלם לשונאיו הוי כי אין חרצובות למותם שהן כריאים ואין היסורים נוגעים בהם:

אך טוב לישראל מה שישראל ממעטים עצמם המדה הזאת טוב להם מאד וז"ש אך טוב אך לשון מעוט וזה טוב לישראל (הרב הק' ישועה הלוי בס' לי לישועה ודפח"ח):

אך טוב לישראל כ"א פעמים הוי"ה ב"ה נימ' ישראל (הרב ר' חיים פלאני ז"ל והחשבון מכוון עם ה' אותיות של ישראל ודוק):

כי קנאתי בחוללים, אמרו רז"ל דוד הע"ה היה מהרהר על ג' דברים למה נבראו, שמות פרעוש עכביש, והוצרך לשלשתן כי כל א' מהן הצילוהו מן המות שימות אצל אביש בידוע, והפרעוש בשלקה צפחת והנית של שאול היה ירך שאול זקופה ועבר תחתיה, וכשחזר פשט לו את הרגל ובא פרעוש ועקצו, והגביה יריכו ועבר דוד, והעכביש כשהיה במערה ובא שאול והעכביש עשה מחיצה בינו ובין שאול (הרב הקדוש חיד"א וצוק"ל בס' דבש לפי מערכת ב' אות כריאה וסימן לשלשתן פרעוש שימות עכביש ר"ת פשע, והאריך הרב ז"ל בזה בטעמים נחמדים עש"ב):

בעמל אנוש אינמו וכן אמר איוב בתיהם שלום מפחד אין אחד מהם חש לא בעינו ולא בשינוי אלא יחילו

יחילו דרכיו בכל עת, והיכורים שבאים על ישראל אינם נוגעים בהם שנא' מרום משפטיו
מננדרו ולא עוד אלא שרואה בצריו שנא' כל צורריו יפיה בהם, עברו משכיות לכב, הרבה נתת להם יותר
ממה שהם מבקשים, יש שהיה מסכים להיות בעל זמורה, עשיתו דוכום ומי שהיה מסכים להיותו שלמון
עשיתו שר צבא, היו עברו משכיות לכב לפיכך יביעו ידברו עתק :

שתן בשמים פיהם, פרעה אמר מי ה', ונבוכדנצר אמר מן הוא אלה די ישזכינוכן מן ידי, אבל אני ואחי
ננוע כל היום ותוכחתי לבקרים בכל בקר ובקר מייסרין אותי, ולעתיד לבא ישראל עושין תשובה
והקב"ה עושה רצונם ולא עוד אלא שאפילו השמים מטיפין להם עסים, שנא' (יואל ד') והיה ביום ההוא
יטפו ההרים עסים ואין יטפו אלא לשון נבואה שנא' (יחזקאל כ') והמף אל ררום :

ותוכחתי לבקרים צריך לייסר הקמנים בבקר, שאם מייסרו בערב הוא ישן בלילה ישוכה זו"ש ואוהבו
שחרו מוסר לשון שחר ובקר (הרב ישועה הלוי ז"ל זיע"א) :

מזמור ע"ד

משכיל לאסף למה אלהים זנחת לנצח, אתה ארך אפים ואנחנו קצרי רוח אם אתה בא להאריך עמנו
אין בנו ממש ואנחנו מתים, וכן אסף אומר למה זנחת לנצח יעשן אפך בצאן מרעיתך, מפני מה
הסתרת פניך ממנו כאדם המסתיר פניו מן העשן, וכח"א עד מתי עשנת בתפלת עמך :

שמו אותותם אותות, אומרים ביום פלוני אנו כובשים אותם ויורים הצים לאות, שנא' קלקל בחצים
(יחזקאל כ"א) וכל מה שעשו הצליחו, ואומרים דינו רמה ולא ה' פעל כל זאת, שאם היו יכולים
לחתוך את הרקיע ולעשות מלחמה היו עושים, ודע כמביא למעלה בסבך עין כאלו עלו למעלה, ולא סוף
דבר אלא אבותיהם עשו כן שנא' הבה נבנה לנו עיר, ואין עיר אלא אלוה שנא' עיר וקדיש ונניחנו שם
ונעשה עמו מלחמה, שנא' ונעשה לנו שם ואין שם אלא ע"ו שנא' ושם אלהים אחרים לא תזכירו, כך עשו
הרשעים השבו מומה כל יוכלו, עשו אבות פתח לבנים וראה מה הם עושים, ועתה פתוחיה יחד בכשיל
וכילפות יהלומון, בקשו לעלות בשמים ולא יכלו, ועשו מלחמה בארץ שנא' שלחו באש מקדשך בשביל שלא
יכלו לעלות לשמים שלחו אש בכיהמ"ק בארץ, אמרו בלבם ניגם יחד מה הם אומרים לכו ונכחידם מגוי
אלהי מי נקרא לא אלהי ישראל, אם נאכד עמו מן העולם אלהי מי נקרא לא יזכר עוד :

שרפן כל מועדי אל בארץ, מקומות שהיה מתוועד לתפלה לקדש את שמו ולהמליכו עלינו, אותותינו
לא ראינו אותו אות שאמרת לנו הנני מביא אתכם מארץ צפון, אותו האות שכתוב בו מה נאוו
על ההרים רגלו מבשר, למה כי אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה, וכח"א כי רחק ממני מנחם משיב
נפשי, אין לנו נביא שיוודיענו כלום להשיב את נפשנו, אלא הכל סתום לפננו שנא' סתום את הדברים
אם אין אתה עושה בשבילנו עשה בשביל שמך הגדול והקדוש שמתחרף ומתנאין בעולם, שנא' עד מתי
אלהים יחרף צר ינאץ אויב שמך לנצח :

מזמור ע"ה

למנצח אל תשחת מזמור לאסף שיר, זש"ה כי אל רחום ה', ואתפלל אל ה', ואומר ה' אלהים אל תשחת
עמך, אמר לו הקב"ה איני משחיתם שנא' לא אבה ה' השחיתך, אמר אסף לפני הקב"ה בשם
שעשית למושה כך עשה לנו, למנצח אל תשחת ספרו נפלאותיך אימתי אנו מספרים כי אקה מועד
לביבא אותו מועד, שנא' כי למועד מועדים וכו' אותה שעה אני מישרים אשפוט נמונים ארץ וכל יושביה

אנכי

אנכי תכנתי עמודיה סלה, אני העמדתי העולם במה שאמרתם נעשה ונשמע, וכן הקב"ה אומר לישיעה
ואשים דברי כפיך ובצל ידי כסיתך :

אמרתי להוללים אל תחולו, אני הוא אלוהו של עולם אני לא שמחתי בעולמי והרשעים שמחים, הצדיקים
אינם שמחים והרשעים שמחים, הוי אמרתי להוללים אל תחולו וכל קרני רשעים אנדע תרוממנה
קרנות צדיק, עשר קרנות הן שנתן הקב"ה לישראל קרן אברהם שנא' (ישעיה ה') אשירה נא לידידו בקרן
בן שמו, קרן יצחק והנה איל אחר נאחו בסבך בקרניו, וקרנו של משה שנא' כי קרן עור פני משה, קרן
של נבואה שנא' ותתפלל הנה ותאמר רמה קרני, וקרנה של תורה שנא' קרנים מידו לו, וקרנה של כהונה
שנא' קרנו תרום בכבוד, וקרן לויה שנא' (ר"ה א') כל אלה בניו להימן להרים קרן, וקרן ירושלם שנא'
מקרני רמים עניתני, וקרנו של מלך המשיח שנא' (ש"א ב') ויתן עוו למלכו וירם קרן משיחו וכה"א שם
אצטיה קרן לדוד, כיון שחמאו ישראל נמלו מהן וניתנו לעכו"ם, שנא' (דניאל ז') וקרניא עשר די בראשה,
וכל זמן שקרני העכו"ם קיימות קרני ישראל נדועים, שנא' נדע בחרי אף כל קרן ישראל ולבשירום קרנם
של ישראל לעת"ל במהרה בימינו, קרניהם של העכו"ם נדועות ומתרוממת קרנם של ישראל, שנא' וכל
קרני רשעים אנדע מיד תרוממנה קרנות צדיק, קרנות שנדע צדיקו של עולם :

וכל קרני רשעים אנדע, כשתסיר קרנות רשעים דחינו אות ריש ואות מ"ם מתיבת רשעים, נשאר
אותיות ישע ואו תרוממנה קרנות צדיק, כשתסיר אות צד"י וקו"ף מצדיק נשאר י"ה, נימ' דוד רמו
לאחר אבדן הרשעים יבא ישועה על ידי משיח בן דוד י"ר שיבא במהרה בימינו אמן (הרב ליקוטי
הפרדס ז"ל זיע"א) :

וכל קרני רשעים אנדע תרוממנה קרנות צדיק כאן רמו מחיית עמלק וכל קרני רשעים דחינו קרן זווית
של תיבת רשעים רי"ש ומ"ם מתיבת רשעים הוא מר נימ' עמלק מאחר שננדעה ונמחה עמלק תרוממנה
קרנות צדיק חיינו צד"י וקו"ף שהם קרני זווית של תיבת צדיק הוא קין כלומר יבא קין הנאולה ויבנה ביהמ"ק
כב"א (הרב צבי אלימלך בספרו הנעים בני יששכר דרוש חדש אדר ודפח"ה זיע"א) ונשאר מתיבת רשעים
ישע ומתיבת צדיק די נימט' דוד שיבא משיח בן דוד כב"א :

מזמור ע"ו

למנצח בנינונות נודע ביהודה אלהים בישראל גדול שמו, אמר רבי יהודה בר אלעאי בשעה שהיו
ישראל עומדים על הים היו עומדים ומדיינים זה עם זה, זה אומר אני ארד תחלה, וזה אומר
אני ארד תחלה, מתוך כך קפין נחשון בן עמינדב לתוך גלי הים ועליו הוא אומר הושיעני אלהים
כי באו מים עד נפש, משה עמד בתפלה אמר לו הקב"ה משה בני עומדים בצרה ואתה מאריך בתפלה
עת לקצר ועת להאריך דבר אל בני ישראל ויסעו ואתה הרם את מטך, לפיכך זכה יהודה למלכות בישראל
שנא' היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו, מאי טעמא משום דהים ראה ויגוס, הוי נודע ביהודה אלהים
בישראל גדול שמו, וכתוב ויהודה עוד רד עם אל שירד לים וקדש שם שמים :

ויקדי בשלם סוכו, את מוצא שנקרא ביהמ"ק שלם, שנא' ומלכי צדק מלך שלם הוא שם בן נח, ואברהם
אבינו ע"ה קרא לבית המקדש יראה שנא' ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אמר הקב"ה
אם אני קורא אותו שלם אני מבטל דברי אברהם אוהבי, ואם אקרא שמו יראה אני מבטל דברי שם
הצדיק, מה עשה הקב"ה שיתף את שניהם וקראו ירושלים, ונתקיים מה שקראו שניהם שנא' זה דודי
וזה רעי בנות ירושלם, דבר אחר אימתי נודע ביהודה אלהים כשתתקיים אותה הסוכה, שנא' (עמוס מ')
והיה

והיה ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת והיו בשלם סוכו :

מזמור ע"ז

למנצח על ידותון קולי אל אלהים ואצעקה, הקדוש ברוך הוא מראה לצדוקים צרותיהן של ישראל והן עומדים וצועקים לפניו, לכך למנצח על ידותון על הדתין ועל הדינין שהראה הקב"ה שעוברין עליהם, כיון שהיו רואים כך היו צועקין להקב"ה והיו נותנין את קולם, שנא' קולי אל אלהים ואצעקה, אימתי הוא מאזין ביום צרה שנא' והאזין אלי ביום צרתי, ה' דרשתי בעת צרה ישראל דורשין להקב"ה, מאנה הנחם נפשי למה היא ממאנת להנחם שאינה יודעת מתי יבא הקין, תודיעני עתך ואני מתנחמת, משל לאדם שבא להכות את בנו ואמר לו עשר רצועות אתה לוקה, הכהו אחת אמר עוד תשע יש לך ללקות, הוא מונה והולך עד עשר והיה מתנחם והולך שהיה יודע כמה יש ללקות, כך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה מאנה הנחם נפשי למה שאין אני יודע עד מתי אני לוקה הודיעני ה' קצי :

האפס לנצח חסדו, וכה"א וחסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו, חשבתי ימים מקדם שהנהנתנו במדבר שנא' נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן :

מזמור ע"ח

משכיל לאסף האזינה עמי תורתני, וז"ה רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים, לא כרת הקב"ה ברית את ישראל אלא על התורה שלא תשכח מפייהם, שנא' ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, תורה שנתן הקב"ה לישראל עם חיים הוא להם שנא' כי לא תשכח מפי זרעו, שלא יאמר אדם שאין המזמורות תורה אלא תורה הם, ואף הנביאים תורה הן וכן אמר אסף הואיל והמזמורות תורה הן האזינה עמי תורתני, ולא המזמורות בלבד אלא אף החידות והמשלות שהן מושלין תורה הן, וכה"א אפתחה במשל פי אביעה חידות מני קדם, וכן הקב"ה אומר ליחזקאל חוד חידה ומשול משל לבית ישראל וכן שלמה אומר (משלי א') להבין משל ומליצה דברי חכמים וחידותם לכך אמר אפתחה במשל פי ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל, התורה שנתן לישראל עם רפואה היא להם שנאמר רפואות תהי לשרך (משלי ג') :

לחם אבירים אכל איש, לחם הנבלע ברמ"ה איברים והיו ישראל מתרעמין ואומרים כלום יש ילוד אשה שמכנים ואינו מוציא, ראית מימך רחיים שנותנים בו המים ואינה מוציאה קמה, אמר הקב"ה בטובה שעשיתי עמכם ושויתי אותם למלאכי השרת הם מתרעמין ואומרים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו כי בכל האותות אשר עשיתי בקרבם כבני מעים שלהם שהם אומרים אין מוציאין כלום :

והוא רחום יכפר עון ולא יעיר כל המתו, כל המתו אינו מעיד אבל מקצת, היינו דכתיב יסרני ה' אך כמשפט, כמשפט אינו אומר אלא אך כמשפט לשון מעוט, רוח הולך ולא ישוב זה יצה"ר, שהוא הולך עמו בשעת מיתה ואינו שב עמו בתחיית המתים :

וצפרדע ותשחיתם, אמר ר' יוחנן כל מקום שהיו רוכצין שם מים היו נעשים צפרדעים והיו אומרים אנו שלוחו של מי שאמר והיה העולם, והיו הכיפין (פירוש אבני שיש ואבני גזית) נבקעין מפניהם, א"ר יהודה בשם רבי זה אחר מן הדברים שהשליט הקב"ה את הרך בקשה ואלו הן, עכברים של פלשתים שנא' (ש"א ה') ויך אותם בטחורים, והיה הפלשתי יושב על הספל של נחושת כיון שהיה עולה נבקע הספל

הספל

הספל מאליו ושומט את בני מעיו, וכן הצרעה בימי יהושע שהיו יוצאין אמוריים ונכנסין אליהן ומקישות לו אחת לתוך עינו אחת, ואחת לתוך עינו אחרת, שנאמר וגם את הצרעה ישלח, ותץ נעמן שהכה את אחאב ונכנס לתוך השריון והמיתו שנא' (מ"א כ"ב) ואיש משך בקשת לתומו, ויך את מלך ישראל והאבן שהשליך דוד וטבע במצחו של גלית, שנא' (ש"א י"ח) ותטבע האבן במצחו ושרשי תאנה רכין בצור, א"ר ברכיה בר חנינא בשם ר' יהודה שרשי חטים בוקעין בארץ חמשים אמה, ושרשי תאנה רכין בוקעין בצור חמשים אמה, א"ר ר' חייא אף שיני אריות מה כתיב (דניאל ו') ולא ממו לארעית נובא עד די שלטנו אריותא בהון, והשמיר שהוא כמין שעורה נתון לתוך כלי של עופרת מלא סוכין או מלא מוכין, ואם היה נותנו אפילו על החר או על הצור היה יורד ובוקע למטה, ובו חלק שלמה כל אבני מזבח שכתוב בהן לא תניף עליהן ברזל, ומו הביאו הנשר ואמרי לה לא הביאו הנשר אלא בדכתיב (קהלת ג') עשיתי לי שרים ושרות ותענונות בני האדם שידה ושירות, שרים ושרות אלו מיני כלי זמר, ותענונות בני אדם אלו בריכות של מים, שידה ושירות חבא תרגומו שידה ושירותין למאי בעי להו להביא שמיר לבנין בית המקדש איתי שידה ושירותין ככשינהו אחריו וכו' עד ששלה בניהו בן יהוידע והביאו לאשמדאי המעשה הזה באורך עיין בשוחר טוב במזמור זה ובש"ס מסכת נישין פ' מי שאחוז :

ויבחר כדוד עבדו ויקחהו ממכלאות צאן, אמר ר' יהושע הכהן מהו ממכלאות צאן שהיה דוד כולא אלו מפני אלו (פירוש מונע ומוציא), מוציא את הנדיים ומאכילן ראשי עשבים, ומוציא את התיישים ומאכילן אמצעי עשבים, ומוציא את הזקנות ומאכילן עיקרן של עשבים, אמר הקב"ה הואיל והוא יודע לרעות צאן ירעה את צאני אלו ישראל שנא' (יחזקאל ל"ד) ואתנה צאני צאן מרעייתי א"ר יודן משקילם דוד להקב"ה ככל מיני קילוסין מהו אומר בסוף תהלת ה' ידבר פי תהלה לקלומו של הקדוש ברוך הוא :

מזמור ע"ט

מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך, וכי מזמור היה לו לומר והלא היה לו לומר בכיה, כיוצא בו אתה אומר (ש"ב ט"ו) ודוד עולה כמעלה הותים עולה ובוכה, וכתיב מזמור לדוד בכרהו מפני אבשלום בנו, וז"ה שמחה לצדיק עשות משפט, הצדיקין פורעין חובן ומזמרין להקב"ה, וכן אסף אומר מזמור לאסף אלהים, משל למלך שהיה לו בן והיה קשה ואינו שומע לאביו, מה עשה המלך כיון שכעס נכנס לחופתו של בנו והיה מחתך ומקריע ומשליך לאשפה עד שנקרע כולו, והשליך הבן משם אמר המלך לא יפה עשיתי שקרעתי חופתו של בני שאני יכול לעשות יותר יפה הימנה ולא הרגתיו בחמתי, שאם הרגתיו בחמתי היה בן אחי יורש אותי מוטב שיורשיני בני, כך אמר אסף לא יפה עשה הקב"ה ששפך חמתו בעצים ובאבנים ולא בבניו, וכה"א כלה ה' את חמתו ויצת אש בציון, אמר אסף הנחת אותם ליכנס ולא כתבת בתורה והור הקרב וזמת, ולא חזר בלבד אלא בני אהרן קדושים נכנסו להקריב ונשרפו וכן עוויה לא נכנס, אלא לכבודך להקטיר קטורת לפניך ויצא מצורע ולא עוד אלא שרעמה הארץ ואלו הערלים הנחתם שיכנסו אמר לו הקב"ה אלו נכנסו שלא ברשות לפיכך פגעתו בהם, אבל אלו נכנסו ברשות ואני ציוותי אותם שיכנסו שנאמר (ירמיה א') כי הנני קורא לכל משפחות ממלכות צפונה נאום ה', אמר הקדוש ברוך הוא מה עשו שמו את ירושלים לעיים אני מחדשה שנאמר תחת הנחושת אבוא זהב, אמר לפניו רבנו של עולם הרי אתה מחדש את אלו, לבניך שנהרגו מה תעשה שנאמר נתנו את נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידך לחיתו ארץ, וכי חסידים היו והלא היה להם מעשים

תהלות

מזמור עט

דוד

מעשים רעים, אלא אמר אסף כיון שנעשה להם דין חסידים הן, וכה"א והיה אם בן הכות הרשע בתחלה נקרא רשע, וכיון שנגלה נקרא אחיך שנא' ונקלה אחיך לעיניך:

מזמור פ'

למנצח אל שושנים רועה ישראל האוינה, וש"ה כשושנה בין החוחים בן רעיני בין הבנות, אמר ר' אחא אמר הקב"ה הרמיכו מעשיכם כשושנה הזאת:

רועה ישראל האוינה, מה שנת נאולה פרנסה, אף שנת הפרנסה נאולה, ומה הפרנסה בכל יום, אף הנאולה בכל יום, ומה הנאולה פלאים, אף הפרנסה פלאים, א"ר שמואל בר נחמני אף הפרנסה גדולה מן הנאולה, שהנאולה ע"י מלאך שנא' המלאך הנואל אותי מכל רע, והפרנסה ע"י עצמו שנא' האלהים הרועה אותי הוי רועה ישראל. האוינה נהג כצאן יוסף, מה יוסף כונס משנת השובע לשנת הרעב, אף אתה כונס אותנו מחיי העוה"ז לחיי העוה"ב, מה יוסף כלכל את אחיו לפי מעשיהם, שנא' לחם לפי המץ אף אתה כלכל אותנו לפי מעשינו, א"ר תנחומא בשם ר' אבון מה יוסף נמלו אותו אחיו רעות והוא נמלם טובה, אף אנו נמלנו אותך רעות, כביכול שעברנו על מצותך אתה נמול לנו טובות הוי נהג כצאן יוסף:

ד' אלהים צבאות השיבנו, אמר ר' יוחנן אנו אין לנו אלא הארת פניך הושיענו ונושעה:

מזמור פ"א

למנצח על הגתית לאסף הרנינו לאלהים עזוני, וש"ה לא הביט און ביעקב, מה ראה בלעם להזכיר ליעקב ולא לאברהם ולא ליצחק, ראה שיצא פסולת מאברהם ישמעאל וכל בני קטורה, ומיצחק יצא עשו ואלופיו, אבל יעקב כלו בקדושה שנא' כל אלה שבטו ישראל שנים עשר, הה"ד כולך יפה רעיני ומום אין כך, לפיכך לא הזכיר אלא יעקב לבדו, הוי לא הביט און ביעקב, אמר אסף הואיל וכל האבות יש בהן פסולת איני מזכיר אלא יעקב לבדו, הריעו לאלהי יעקב, ד"א אברהם אבינו קרא לביהמ"ק הר, שנא' בחר ה' יראה, ויצחק קראו שדה, שנא' ראה ריח בני כריח שדה, ויעקב קראו בית שנא' אין זה כי אם בית אלהים, אמר הקב"ה חייך אתה קראת אותו בית עד שלא נבנה, על שמך אני קורא אותו שנא' (ישעיה ב') לכו ונעלה אל הר ה' ואל בית אלהי יעקב, וירמיה אמר (ל') הנני שב את שבות אהלי יעקב, ואסף אמר הריעו לאלהי יעקב:

אשרי העם יודעי תרועה, אלו ישראל שיודעין לרצות להקב"ה בראש השנה, באור פניך יהלכון זה יום הכפורים, שהקב"ה מוחל להם ומאיר להם, תקעו בחדש שופר באזנה חדש בכסא שהחדש מתכסה בו ואזנה הוא זה ראש השנה, תקעו בחדש שופר רבנין אמרו חדשו עצמיכם ושפרו מעשיכם ואני מכסה על עונותיכם, שנא' נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה, אמר ר' ברכיה בשם ר' אבא שפרו מעשיכם וחדשו מעשיכם, ומה שופר זה תוקע מזה ומוציא מזה, כך כל קטיגורין שבעולם מקטרגין לפני אני שומע מזה ומוציא מזה הוי תקעו בחדש שופר:

מזמור פ"ב

מזמור לאסף אלהים נצב בעדת אל, וש"ה לא תכירו פנים במשפט, וכן יהושפט אומר (ד"ה ב' י"ט) כי לא לאדם תשפטו כי לה' ועמכם בדבר המשפט זה הקב"ה, שלא יהיו הדיונין אומרים אנו לעצמנו

תהלות

מזמור פ"ב

דוד

קפו

לעצמנו יושבים, אמר להם הקב"ה הוי יודעין כי עמכם אני יושב שנא' אלהים נצב בעדת אל, ונאמר אני ה' אוהב משפט ואם המיתם אותו אני אטה אתכם, שנא' (מלאכי ג') וקרבתני אליכם למשפט הוי בקרב אלהים ישפוט:

שפטו דל ויתום, והצדיקו עליו את הדין, לא בשביל שהוא עני תמלו משל עשיר ולמה לה' הארץ ומלואה, שלי הוא העולם ואני אמרתי להעשירו ואתם נוטלים את שלו:

לא ידעו ולא יבינו בהשיבה יתהלכו, אין יודעין לדון את הדין לפיכך העולם מתמוטט שנא' ימוטו כל מוסדי ארץ:

קומה אלהים שפטה הארץ כי אתה תנחל בכל הגוים, העבר את אלו ותהא אתה מולך במשפט ושופט עליהם, שנא' וה' לעולם ישב כונן למשפט כסאו:

מזמור פ"ג

שיך מזמור לאסף אלהים אל דמי לך, וש"ה (קהלת ח') שומר מצוה לא ידע דבר רע, הצדיקים אומרים להקב"ה מה תעשה עשה כך ועשה כך והוא עושה, אל תחרש ואל תשקוט אל עד שאתה רואה בעלבון בניך, וכה"א כי הגה אויביך יהמיון:

על עמך יערימו סוד, כאין על עמך בשביל שאנו מקיימין את התורה שנא' סוד ה' ליראיו, ויתיעצו על צפונך מבטלים ממנו הקרבנות שנא' על ירך המזבח צפונה לפני ה':

אמרו לכו ונכחידם מגוי, כל זמן שישראל קיימין הוא נקרא אלהי ישראל, ואם נעקר ישראל אלהי מי נקרא כי נועצו לב יחדיו, כל מה שהם עושים ומרגישים עלינו בשבילך הוא שנאמר על ה' ועל משיחו:

מזמור פ"ד

למנצח על הגתית לבני קרח, וש"ה (ישעיה ס"ג) ואבוס עמים כאפי, מה עלינו לומר חסדי ה' אזכיר, וכל מי שהוא רואה את הגת הוא מזכיר נצחון ישעיה ראה אותו ואמר חסדי ה' אזכיר, ראה אותו דוד ואמר מזמור על הגתית, ראה אותו אסף ואמר עליה על הגתית לאסף, ראו אותו בני קרח ואמרו על הגתית לבני קרח:

מה ידידות משכנותיך מה ידידות הן שבשבילך אתה עושה את הגת הנה שכל מי שפושט יד בכיהמ"ק עתיד ליתנו בתוך הגת, בית המקדש נקרא ידו ומי שבנאו נקרא ידו שנא' (מ"ב י"ג) ויקרא שמו ידידיה ומי שנבנה בחלקו נקרא ידו וכה"א לבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו וכן דוד אמר למען יחלצון ידידיך:

נכספה וגם כלתה נפשי ולא משל עכשיו אלא משחיו ישראל בים נתאוו לבית המקדש שנא' תביאמו ותטעמו אשרי אדם עוז לו כך יכול לכל, תלמוד לומר מסילות בלבכם עוברי בעמק הבכא זה ניהנם, גם ברכות יעשה מורה כל א' וא' מקלם לו להקב"ה א"ר יוחנן מה הם אומרים יפה למדת יפה הורית ולא שמעינן:

אשרי יושבי ביתך אשרי ר"ת אמן יהא שמיה רבא כלומר אשרי העונים אמן יהא שמיה רבא בבית הכנסת (מפרשים ז"ל):

ה' אלהים צבאות שמעה תפילתי א"ר לוי אניסטרון זה (פירוש) שולטנות ומכסים שישמע ה' תפלתו נתן משה

משה ליהודה שנא שמע ה' קול יהודה לפיכך אמר דוד ה' אלהים צבאות שמעה תפלתי, וכה"א המה ה' אונק ענני כי עני ואביון אני :

מזמור פ"ה

למנצה לבני קרה מזמור רצית ה' ארצך, וז"ה ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה הקב"ה הופך ומהפך ומסתכל ונותן עיניו בה עד שתרצה מעשיה להקב"ה, והמצות שנצטוו ישראל עליהן אם הוציאו את המעשרות ועשו את השמיטין וכל המצות שנצטוו ישראל עליהן באותה שעה הוא מרצה מעשיה להקב"ה, וכה"א אז תרצה הארץ את שבתותיה, לכך רצית ה' ארצך נשאת עון עמך כסית כל חטאתם סלה כי נושא עונם אשריהם יושבי ארץ ישראל שאין להם לא חטא ולא עון לא בחיים ולא במתים וכה"א נשאת עון עמך מי אל כמוך נושא עון ועובר על פשע :

שובנו אלהי ישענו שנינו ביהוד הלא אתה תשוב תחיינו כשם שאמר יחזקאל הנני פותח את קברותיכם ונתתי רוחי בכם והייתם :
אמת מארץ תצמח ג' תיבות אלו ר"ת אמ"ת ואמצעי תיבות מארץ וסופי תבות תצמח ודוק :

מזמור פ"ו

תפלה דוד המה ה' אונק ענני שמרה נפשי כי חסיד אני, הקב"ה נקרא חסיד שנא' (ירמיה ג') כי חסיד אני נאם ה' ודוד קרא עצמו חסיד, א"ר אבא בשם רבי אלכסנדרו כל מי ששומע קללתו ושותק וסיפק בידו למחות נעשה שותף להקב"ה, שכן הוא שומע האומות שמחרפין לפניו והוא יכול לאבדן בשעה אחת ושותק, אף דוד בן היה שומע קללתו ושותק לפיכך שמרה נפשי כי חסיד אני :
חנני ה' כי אליך אקרא כל היום וכי אפשר לו לאדם להתפלל כל היום אלא העוה"ז שהוא יום לאומות ולילה לישראל, הוי כי אליך אקרא כל היום :

ואתה ה' אל רחום וחנון א"ר שמואל בר נחמני מאריך רוחו עם הרשעים וחוזר ונוכה מהם מאריך רוחו עם הצדיקים וחוזר משפיע להם טובה ושלוה :
עשה עמי אות לטובה באחיתופל, כי אתה ה' עזרתני בחושי הארכי, ונחמתני בנתן הנביא, שנא' גם ה' העביר חטאתך ד"א עזרתני בראש השנה ונחמתני ביום"כ שנא' כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם :

מזמור פ"ז

לבני קרה מזמור שיר יסודתו בהררי קדש אוהב ה' שערי ציון, אמר הקב"ה אוהב אני שערים המצויינים בהלכה מכל בתי כנסיות ובתי מדרשות אוכיר רחב ובכל ליודעי, א"ר יוסי בר סימון עתידו האומות להביא דורות למלך המשיח שנא' תשורי מראש אמנה למה נקרא דורון תשורה דבר נש' מסתכל בה ומזמר יאי וכיון שבאים אצל המשיח הוא אומר להם יש בניכם ישראל הביאו אותן לי שנא' הכו לה' משפחות עמים, עמים הביאו לי משפחותיהם של ישראל, אמר ר' אחא אומר להם הביאו אותם בכבוד ולא דרך בזיון שנא' הכו לה' כבוד שמו שכיבדו אותו בעוה"ז וכשהן מביאין אותן והם באים לילך להם והוא אומר זה כהן זה לוי זה ישראל כגון אם נמכרו לעבדים ונשתכחו ונעשו גוים על יד האונסים אני מקבלם הוי וגם מהם אקח לכהנים אמר ה' והיכן אמר הנסתרות לה' אלהינו :

ד' יספור בכתוב עמים מאותן העמים שהם מביאים את ישראל שהוא כותב אותן עם ישראל זה יולד שם כאלו נולדים באותה שעה הוי זה יולד שם סלה :

מזמור פ"ח

שיר מזמור לבני קרה, אמר ר' ברכיה אמר הקב"ה לדוד קלם אותי היאך אתה מבקש ואני מוחל לך בקלוסך, שאין אתה יכול לצווא אחד מכמה מיני שבחין של הקב"ה, שנא' (איוב ל"ז) היסופר לו כי אדבר אם אמר איש כי יכולע, ולמי נתן רשות לדוד שנא' למנצה על מחלת מהו מחלת שמחל לו הקב"ה לענות זכור ה' לדוד את כל עונותיו :

ד' אלהי ישועתי אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה אין לי ישועה אלא כך, ואין עיני מיחלות אלא לך, אמר לה הקב"ה הואיל וכך הוא אני מושיעך, שנא' ישראל נושע בה' תשועת עולמים :
ואני אליך שועתי ה' ובבקר תפלתי תקדמך, ר' פינחס אומר מלאך שהוא ממונה על התפלה ממתין עד שתתפלל בנסיה אחרונה של ישראל ונוטל כל התפלות ועושה אותן עטרה ונותנה בראשו של הקב"ה, שנא' (משלי כ"ה) ברכות לראש צדיק, צדיק חי העולמים הוי ובבקר תפלתי תקדמך :

מזמור פ"ט

משכיל לאיתן האזרחי חסדי ה' עולם אשירה, וכה"א כי חסד הפצתי ולא זכה, אמר לו דוד חסד הפצת, בחסד אני מקלסך לכך נאמר ולך ה' חסד, ולא חסד אחד אלא חסדים הרבה, וכן ישעיה אומר חסדי ה' אוכיר תהלות ה', לכך אמר איתן חסדי ה', אמרו לאיתן על מה העולם עומד, אמר להם כי אמרתי עולם חסד יבנה, אף שמים תכון ולא השמים בלבד, אלא אף הכסא אינו עומד אלא בחסד, שנא' והוכן בחסד כסא, וכן דוד הוא אומר לעושה השמים בתבונה, ועל ידי מי הם עומדים על החסד שנא' כי לעולם חסדו, וכן כל המזמור ואח"ך אומר נותן לחם לכל בשר ללמדך שקשים מוונותיו של אדם כנגד כל מעשה בראשית, בתחלה היתה העולם תוהו ובוהו עמד הקב"ה וברא את העולם וברא את האדם והשלימו בכל טוב כדי לקלוסו, ועלינו מה לעשות לקלם ולברך וכה"א כל הנשמה תהלל יה, ואומר ברוך ה' לעולם אמן ואמן, אמן בעוה"ז, ואמן לעולם הבא :

כירח יכון עולם, מלכותו של דהע"ה נמשל לירח, מה ירח יוצא מתחלת החדש ומוסיף והולך עד מ"ו בחדש נעשה שלם, וממ"ז בחדש פוחת והולך עד סוף החדש כלה לגמרי, כך מאברהם אבינו ע"ה עד שלמה המלך מ"ז דורות, וכימי שלמה המלך ע"ה קיימא סיחרא באשלמותא, ומשלמה עד צדקיהו מ"ז דורות שבימיו נהרב ביהמ"ק בעוה"ר וכמו שהירח חוזר ומתחדש בחדוש כך מלכות בית דוד חוזר לקדמותו בכיאת משיחנו בכ"א, לכך תיקנו לומר בברכת הלבנה דוד מלך ישראל חי וקיים שמלכותו עומד וקיים וחוזר ומתחדש כירח וזהו שאמר ועד בשחק נאמן סלה :

והרב ר' משה מזלשין כתב רמו נאה על זה בס' משפט צדק, דוד מלך ישראל חי וקיים נים' רא"ש חד"ש :
מ"ז דורות מאברהם אבינו עד שלמה הע"ה וכן מן שלמה עד צדקיהו מ"ז דורות כל זה מבואר באר היטב בזוה"ק פ' יתרו דף פ"ה ע"א בדבור המתחיל תאנא וישב שלמה על כסא ה' למלך עש"ב :

סליק ספר שלישי

ספר רביעי

מזמור צ'

תפלה למשה איש האלהים ה' מעון אתה היית לנו בדור ודור, זש"ה (משלי כ"א) זבח רשעים תועבת ה' זה בלעם ובלק, אימתי בשעה שאמר לו בלעם לבלק בנה לי בזה ז' מוזכות, א"ל הקב"ה רשע טמך אני מקבל קרבנות טוב מלא כף נחת ר"ל קומץ של סולת שמקריבין בני עם התמיד טוב לי מכל הקרבנות שאתה מקריב לי, למה שהוא תועבה לפני שניא' זבח רשעים תועבת ה', ובמה אני חפץ בתפלת הצדיקים שניא' ותפלת ישרים רצונו אלו ישראל הוי תפלה למשה איש האלהים:

תשב אנוש עד דכא אמרו רז"ל תשובה מועיל לכל העונות, אפילו על ע"ז ג"ע ש"ד וזהו רמז תשב אנוש עד דכ"א ר"ת דם כפירה אשה, ועוד אמרו איזהו בעל תשובה באותו זמן ובאותו מקום ובאותו אשה וזהו רמז דכ"א, ר"ת דירה כח אשה (מפרשים ז"ל זיע"א):

מי יודע עוז אפק, מי רמז לעניו, יודע לשון שכירה שהעניו משכר תוקף הדינים (מפרשים ז"ל):

אמר רבי חלבו שלש עשרה ספרי תורות כתב משה באותו יום שיצא מן העולם, אחד לכל שבט ושבט, ואחד שהיה מונה בארון שאם יבקשו ישראל לויף מתוכה לא היו יכולין, ואחד עשר שבטים בירך ולשבט שמעון לא בירך שהיה בלבו עליו על מה שעשה בשמים, א"ר יהושע דסכנין בשם ר' לו אעפ"י כן טפלו עם יהודה, שניא' מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון למה שמעון דומה לשור אהר שהיו עסקו רעים, מה עשו קשרו לו ארי על אבוסו והוא רואה אותו ותש כוחו כך נמשל יהודה לארי, שניא' גור אריה יהודה לכך טפלו עמו ולא העמיד שמעון שופט ו"א מזמורים אמר משה כנגד ו"א שבטים:

וזו שכתב הרב באותו יום שיצא מן העולם כתב י"ג ספרי תורה וקשה והלא משה רבינו ע"ה נפטר ביום שבת קדש שעת המנחה, והתירוץ עיין לעיל בהפסרת ויהי יעקב דף פ"ט ע"ב מהרב אהבת יהונתן ז"ל זיע"א ויונעם לך:

ה' מעון אתה היית לנו אמר רבי אין אנו יודעים אם הקב"ה מעונו של עולם ואם העולם מעונו, כא מרע"ה ופורש מעונה אלהי קדם, א"ר יוסי בן הלפתא אין אנו יודעים אם הקב"ה טפל לעולמו, או עולמו טפל לו כא מרע"ה ופורש הנה מקום אתי, הוי עולמי טפל לו ואין הוא טפל לעולמו, א"ר הונא בשם ר' אסי ולמה מכנין שמו של הקב"ה מקום שהוא מקומו של עולם, שנאמר הנה מקום אתי דבר אחר למה נקרא שמו מקום שבכל מקום שצדיקים עומדים שם הוא נמצא עמהם, שניא' בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, וכה"א ויפגע במקום וילן שם:

שמחננו כימות עניתנו כימים שעניתנו בכבל ובמדוי בין ואדום שמהנו לימות המשיח, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו נתת תורתך לנו, וכבודך נתת בעליונים אתמחה חיבן שנתת תורתך ראוי שתתן כבודך, ויהי נועם ה' אלהינו עלינו אמר הקב"ה לשעבר ע"י שנבנה ביהמ"ק ע"י כ"ו הרב, וסלקתי שכניתי אבל לעת"ל אני אבנה אותו ומשרה שכניתי בתוכו ואינו חרב לעולם:

מזמור צ"א

יושב בסתר עליון, המזמור הזה סבירין לומר ששלמה אמרו, לא אמרו אלא משה על בית קה"ק שעתיד שלמה לעשות כ' אמה על כ' אמה ובית קה"ק שעשה משה י' על י', ואימתי אמרו בשעה שראה כל המלאכה נעשית כתקנה ויברך אותם משה, ומה ברכה ברכן אמר להם ו"ר שתשרה שכניתה כמעשה יריכם

יריכם והם אומרים ויהי נועם ה' אלהינו עלינו ומועשה ידינו, ואעפ"י שאינו כתוב בתורה מפורש בכתובים יראה על עבדך פעלך והדרך על בניהם, פתח משה ואמר יושב בסתר עליון בצל שדי יתלונן:

אמר ר' יהודה ברבי סימון ג' דברים שמע משה מפי הקב"ה והרתיע לאחוריו כיון שאמר לו ונתנו איש כופר נפשו אמר מי יוכל ליתן כופר נפשו, א"ר מאיר הראה לו הקב"ה כמו מטבע של אש ואמר לו זה יתנו, וכן בשאמר לו הקב"ה צו את בני ישראל את קרבני לחמי, אמר משה מי יוכל לספק לך קרבנות ולכנון אין די בער, א"ל הקב"ה לא כשאתה סבור אלא את הכבש אחד תעשה בבוקר, וכן בשאמר לו ועשו לי מקדש אמר מי יוכל לעשות מקדש שישרה שכניתו אמר לו הקב"ה איני מבקש ממך אלא בית קה"ק עשר אמות על עשר אמות הוי יושב בסתר עליון, ר"י בר סימון אומר יושב בסתר עליון שרואה ואינו נראה ובצל שעשה בצלאל יתלונן שדי, שיר של פנעים היה אומר משה בשעה שהיה עולה לרקיע ואומר יושב בסתר עליון:

יושב בסתר עליון, זה המזמור נכבד מאד ומסוגל לאומרו על כל חולי ופחד ונגע, ויש בו ק"ב תיבות והוא שם הקדוש יב"ק כמספר אלהים הויה, וגם כמניין אה"י"ה הו"י"ה אדנ"י"ת והמזמור מתחיל כיו"ד ומסיים כיו"ד וגם הקב"ה נומטריא יב"ק ודוק:

אומר לה' מחסי ומצודתי שבשמו אני צד את הרשעים, משיבה רוח"ק כי הוא יצילך מפח יקוש מצודתא דציירא צנה וסוחרה אמתו, זיין שנתן הקב"ה לישראל כסיני היה שם המפורש כתוב עליו, מדבר באפל יהלוך מן השדים, וקטב מרירי (עיון באיכה רבתי ענין קטב מרירי באורך):

יפול מצדך אלף, השמאל שאינו שולט אלא במצות תפילין בלבד מפיל אלף מויקין, וימין ששולט בהרבה מצות מפיל רבבה:

לא תאונה אליך רעה, א"ר יוחנן עד שלא היה המישכן הוי המויקין מתגרין בבריות, משהוקם המישכן ונגע לא יקרא באהלך זה המישכן, ריש לקיש אומר ממקומו הוא נלמד וברכך ה' וישמרך, ישמרך מכל דבר רע אימתי ויהי ביום כלות משה להקים את המישכן:

כי מלאכיו יצוה לך, רבי יהודה אומר מי גדול הפוטר או הנפטר, הוי אומר הפוטר גדול, א"כ גדול היה יעקב אבינו מן המלאך שאמר לו המלאך שלחני כי עלה השחר, הרי יעקב פוטר למלאך ר' יוסי אומר מי גדול הנושא או הנישא הוי אומר הנישא גדול הה"ד על כפים ישאונך על שחל ופתן תדרוך, כל י"ב חודש שהיה נה בתיבה היה מהלכו על הנחשים ולא היו מויקין אותו שניא' על שחל ופתן תדרוך:

ישאונך פן תגוף באבן רגלך, על שחל ופתן ר"ת אלו התיבות יפת בר עשו, והקורא מזמור זה יכוין לבטל הקליפה הזאת שהוא יפת בן עשו, והמכונו נצול מכל נזק והפסד (הרב חיד"א ז"ל בספר דבש לפי):

כי בי חשק ואפלטתו, עתיד הקב"ה ללמד את ישראל שם המפורש והם מתכוונים בו ונענים, שניא' אשנבהו כי ידע שמי יקראני ואענהו, כל שעה שישראל שרוים בצרה וצועקים לפניו ית' הם נענים, שניא' יקראני ואענהו, אמר אסף לישראל תכבדו בוראכם בתפלה, והוא מציל אתכם מן הצרה ונותן לכם כבוד שנאמר אחלצהו ואכבדהו, אורך ימים אשביעהו ואראהו בישועתי זה א' מהפסוקים שישועתן של ישראל הוא ישועתו של הקב"ה:

מזמור צ"ב

מזמור שיר ליום השבת אמר ר' יצחק ראו כי ה' נתן לכם את השבת מהו ראו אמר ר' יוסי מרנניתא דיהיבית

דיחובת לכו, אמר רבי יצחק כל עיסקא דשבתא כפול, עומר כפול שני העומר לאחד, קרבנו כפול וביום השבת ב' כבשים, עונשה כפול מחלליה מות יומת, שכרה כפול וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד, אזהרותיה כפולין זכור ושמור, מזמוריו כפולין מזמור שיר ליום השבת ה' מלך נאות לבש וכל מי ששומר שבת הקב"ה מוחל לו על כל עונותיו, שנא' כל שומר שבת מחללו מחול לו והשבת הגין על אדם הראשון ונעשה לו סניגור :

דבר אחר אמר ר' לוי מזמור שיר ליום השבת שלא שימש בו אפלה, את מוציא ככל יום ויום כתוב ויהי ערב ויהי בוקר, ובשבת לא כתוב בו ערב אמר ר' לוי בר נורא ל"ו שעות היה יום ערב שבת וליל שבת שהיתה אורה ויום השבת כיון שראה אדם מוציא שבת עם דמדומי המה ומתחיל החשך לבא היה אדם מופת על פניו ואומר אוי לי שמא זה שאמר הקב"ה הוא ישופך ראש הוא מביאו עכשיו, שנא' ואומר אך חשך ישופני נשתלח לו עמוד אש להאיר לו ולשומר מכל דבר רע, ראה לעמוד האש ושמח בלבו ואמר עכשיו אני יודע שהמקום עמי ובירך בורא מאורי האש, וכשהרחיק ידו מן האש אמר עכשיו אני יודע שנבדל יום הקדש שאין לבער אש בשבת, ואמר המבדיל בין קדש לחול, וי"א שזמן לו הקב"ה שתי אכנים והקישן זה לזה ויצא מהן אש והבדיל, לפיכך אנו מבדילין על האור במוצאי שבת א"ר הונא אף במוצאי כפור מבדילין ששבת האור באותו יום :

כי שמחתי ה' בפעלך אמר אדם שמחני ה' והכניסני בגן עדן והראני מקום שבונת הצדיקים בגן עדן, והראני ד' מלכיות מושלן ואובדן והראני בן ישי מושלו לעת"ל, ולקחתי משנותי ע' שנה והוספתי על ימיו שנא' ימים על ימי מלך תוסיף שנותיו כמו דוד ודוד נתן לאל רגן ושכח וזמר במעשיו, שנאמר במעשה ידיך ארגן :

וכסיל לא יכין את זאת, זאת נימ' קול צום ממון שהם תשובה ותפלה וצדקה שישראל נשענים עליהם, והם נגד כל מצוה שבתורה דכתיב וזאת התורה וראיתי בספר ויקהל משה שהקשה על מ"ש בס' הזהר שבשנת ח"ת יבא גואל, וקשה על רשב"י ז"ל שבוכות תורתו נברא העולם שיתן חשבון הקין, ורז"ל אמרו תיפה עצמן של מחשבי קצים אלא רמו רמו לנו רשב"י הקדוש שבשנה שיקוימו ישראל ג' מצות אלו שהם קול צום ממון נימ' ח"ת באותה שנה יבוא גואל כב"א (הרב הקדוש משה בן הרב ר' מנחם ז"ל בספר ויקהל משה זיע"א) :

ותרם כראם קרני, מה ראם זה קרנותיו גבוהות והוא מננה לארבע רוחות העולם, כך מנחם בן עמיאל בן יוסף מננה לר' רוחות העולם ועליו אמר משה בהם עמים ינח יחדיו, ועליו יתיצבו מלכים להורגו וישראל שבארץ בצרה גדולה אבל בצרתם הם כזית רענן, שנא' בלותי בשמן רענן ותבט עיני בשורי שישראל רואין במפלתן ושמחים :

צדיק כתר יפרח, מה התמרה הזאת נאה במראה וכל פירותיה מתוקין וטובים כך בן דוד מראהו נאה וכל מעשהו מתוקין וטובים לפני הקב"ה, א"ר יצחק בר אדא מה התמרה הזאת צילה רחוק ממנה, כך מתן שכרן של צדיקים רחוק מהן עד עוה"ב, שנא' והיה עקב תשמעון וכתוב ולשומרי מצותיו לאלף דור, ד"א מה התמרה הזו יש בה לולב להלל וקורות לסוכה ואפילו הסיב שלה לחזק (פירוש לעשות חבלים) ועציו להדליק כך ישראל אינן חסידים צדיקים ישרים בני תורה וגומלי חסדים, ואפילו בורים שבחם שנא' כפלה הרמון רקתך, ועוד כמה מעמים נאים בענין שנמשלו ישראל לתמר ולארז, (עין שוחר טוב במזמור זה) :

שתולים בבית ה', אלו התינקות שהם בבית הספר, בחצרות אלהינו ופריהו אלו המשרתים בבית המקדש

המקדש כהנים ולויים :

להגיד כי ישר ה', להגיד שמו של הקב"ה שהוא צדיק וישר ואין עול שנאמר צורי ולא עולתה בו : המזמור הזה גם כן הוא ק"ב תיבות, ורמזים כדלעיל מזמור צ"א וגם יב"ק נימ' מקום הקב"ה, ומזמור ה' מלך הוא מ"ה תיבות שם הוי"ה ב"ה במילוי אלפין :

מזמור צ"ג

ה' מלך נאות לבש, וז"ה מי לא ייראך מלך הגוים אמר לו הקב"ה לירמיה ולא מלכהן דישראל אנא אמר לו לפי שאמרת לי נביא לגוים נתתיך, אף אני קורא אותך מלך הגוים לך יאתה לך מלכותא יאה : נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם, אלו האומות שרוצים לשטוף את ישראל והקב"ה משפילם שנאמר מקולות מים רבים אדיר במרום ה' :

עדותיך נאמנו מאד, אמר משה לפני הקב"ה רכש"ע השפלת קולה של תורה וקולה של ביתך, והגבהת קולן של רשעים, הגבה קולה של תורה וקולה של ביתך, לכך נאמר לביתך נאות קדש ה' לאורך ימים, אם עשית כן לא ככראשונה, שלמה בנה אותו וחרב, עזרא בנה אותו וחרב, אבל עתה בנה בעצמך ויתקיים לעולם דכתיב ה' לאורך ימים :

עדותיך נאמנו מאד ג' תיבות אלו נימט' שבת, לפי שיש ג' עדים נאמנים לקדושת יום השבת לסתום פי הכופרים שאינם מאמינים בשבת, ואלו הם א' בעלת אוב שאינה יכולה להעלות המת בשבת, ב' נהר סמכטיון שאכניו ומימיו נחים בשבת, ג' המן שלא היה יורד בשבת, ויש רמז להם בני תיבות אלו עדותיך נימט' בעלות אוב עם הכולל נאמנו מאד ר"ת מן, עדותיך נאמנו מאד, ר"ת וס"ת נימ" זה סמכטיון (הרב ה' יחיא וצוק"ל ב"ר יוסף צאלח מארין תימן בפירושו עין חיים על סידור תפלה זיע"א) :

מזמור צ"ד

אל נקמות ה' אל נקמות הופיע, רבי ורבי יונתן רבי אומר בשר ודם החימה כובשת אותו אבל הקב"ה הוא כובש את החימה, שנא' נוקם ה' ובעל חימה (נחום א') ה' יונתן אומר ב"ו קנאה כובשת אותו, אבל הקב"ה כובש את הקנאה שנא' אל קנוא ונוקם, ר' מאיר אומר וידעת עם לבכך את ולבך יודעים מעשים שעשית עמי ויסורין שהבאתי עליך שלא לפי מעשיך הבאתי עליך יסורין, רבי שמעון אומר חביבין יסורין ששלש מתנות טובות שנתן הקב"ה לישראל והעולם מתאוין להם לא נתנן אלא בזכות היסורין ואלו הן, התורה ועוה"ב וארץ ישראל, תורה דכתיב לדעת חכמה ומוסר וכתוב אשרי הנכר אשר תיסרנו יה, ארץ ישראל דכתיב כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסריך, וכתוב בתריה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, והעוה"ב דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר, צא וראה איזה מהן מביאה לחיי העוה"ב הוי אומר היסורין שהקב"ה מייחד שמו על מי שהיסורין באין עליו, שנא' (דברים ח') ה' אלהיך מיסריך, רבי אליעזר בן יעקב אומר הרי הוא אומר כי את אשר יאהב ה' יוכיח, וכאב את בן ירצה, אל תהי קורא וכאב, אלא וכאב בשעה שמכאיבו ומי נרם להם לרצות לאביהם שבשמים הוי אומר היסורין, רבי נתן אומר חביבין היסורין שכשם שהקרבנות מכפרין ומרצין כך היסורין מרצין, בקרבנות הוא אומר ונרצה לו לכפר עליו, וביסורין הוא אומר ואז ירצו את עונם, ולא עוד אלא שהיסורין בנפך והקרבנות בממון, שנא' וכל אשר לאדם יתן בעד נפשו (איוב ב'), לפיכך אשרי הנכר אשר תיסרנו יה, לפי ומתורתך תלמדנו :

להשקיט

להשקיש לו מימי רע עד יכרה לרשע שחת, א"ר לוי זה יום הדין ויום המיתה ורבנן אמרי זה ר"ה
 ויה"ב, כי לא ימוש ה' את עמו ר' איבו ור' שמואל ב"נ אמרו בשעה שישראל עושין רצונו
 של מקום הוא עושה בשביל עמו ונחלתו, וכשאין עושין רצונו הוא עושה בעבור שמו הגדול, ורבנן
 אמרי לאנשי חוצה לארץ בשביל עצמו, לאנשי הארץ בעבור נחלתו הרי כי לא ימוש ה' את עמו:
 כי עד צדק ישוכ משפט ואחריו כל ישרי לב, אמרו לשמואל הקטן מהו ואחריו כל ישרי לב מתן שברן
 של צדיקים באחוריהו, ושל רשעים נתן לפניהם שנא' ומשלם לשונאיו אל פניו, לולי ה' עזרתה לי
 אריב"ל כל מקום שנאמר לולי בזכות אברהם שנאמר לולי אלהי אבי אלהי אברהם ר' לוי אמר בזכות
 התורה שנא' לולי תורתך שעשועי בזכות אמנה, שנא' לולי האמנתי לראות כטוב ה' א"ר יוחנן כל מקום
 שנא' לולי בזכות שמו, שנא' לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל:

מזמור צ"ה

לכו נרננה לה', וז"ה (צפניה ג') רני בת ציון הרעי בת ירושלים, על איזה דבר הסיר ה' משפטך פינה
 אויבך הכל שמחין במפלתן של רשעים, וכה"א (יחזקאל ל"ה) כשמוח כל הארץ שממה אעשה לך,
 אימתי הארץ שמחה כשאעשה לך שממה, וכה"א וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיחם לכו נרננה לה':
 ואנחנו עמו וצאן מרעיתו, אימתי אנחנו עמו כשנהיה צאן מרעיתו, וכה"א ואתנה צאן מרעיתי
 אדם אתם, אבל כשאנו אריות הוא שונא אותנו שנא' (ירמיה י"ב) היתה לי נחלתי כאריה ביער
 על כן שנאתיה, וכה"א והאלהים יבקש את נרדף:
 היום אם בקולו תשמעו, א"ר לוי אם היו ישראל משמרין אפילו שבת אחת כתיקונה מיד ננאלין, דכתיב
 היום אם בקולו תשמעו, וכתיב שמור את יום השבת לקדשו:

מזמור צ"ו

בשחר טוב לא נמצא דרוש כג' מזמורים אלו מזמור צ"ו צ"ז צ"ח, וליקטתי
 דרושים מהרב חיד"א ז"ל וממקומות אחרים למזמורים אלו:
 שירן לה' שיר חדש נאמר שיר לשון זכר לנאולה העתידה שיבא ב"ב, ובנאולת מצרים נאמר שירה
 חדשה לשון נקבה לפי שהיה אחר הנאולה גלות, כמו הנקבה שיוולדת וחוזרת ויוולדת, אבל נאולה
 העתידה לא יש אחריו גלות לכך נאמר שיר חדש לשון זכר שאינו יולד שהוא נאולה נצחית נאולה שלמה
 כמש"ה תם עונך בת ציון לא יוסף להגלותך (מפרשים ז"ל):
 השתחוו לה' בהדרת קדש ר"ת קבלה, מכאן רמו ללמוד קבלה שהיא חכמת האמת ביום שבת קדש
 כן כתבו גורי האר"י ז"ל וכן כתבו בשם הדמ"ק ז"ל שהיה לו הצלחה רבה בלמוד קבלה ביום
 השבת, דפסוק זה רומז לשבת, חילו מפניו כל הארץ לראות גדולות ויחוד מדות העליונות ונפלאות מתורתו
 (הרב חיד"א ז"ל בחומת אנך על התהלים):
 חילו מפניו כל הארץ, ר"ת חכמה כי החכמה שיש עמו יראה היא העיקר אבל חכמה בלא יראה עליו
 נאמר כי מלאה הארץ חמס ר"ת חכמה (הרב אסיפת אמרים ז"ל זיע"א):
 אף תכון תכל כל תמוט, האף אשר אתה מכיז על עובדי רצונך בשביל זה העולם עומד וכל ימוש כי
 אם לא יהיה משפט בארץ העולם מתמוטט ואינו מתקיים (הרב אסיפת אמרים ז"ל זיע"א):
 מזמור

מזמור צ"ז

הגידו השמים צדקו וראו כל העמים כבודו יבושו כל עובדי פסל וכו', אפשר במ"ש פ"ק דכתובות,
 ומעשה ידיו מניד הרקיע, מעשה ידיהם של צדיקים מי מניד הרקיע, ומאי ניהו מטר שמתפללים
 על הגשמים ונענים, וז"ש הגידו השמים צדקו כי בוחר ה' בישראל דכאשר מתפללים על הגשמים נענים,
 וראו כל העמים כבודו שהוא מכובד לישראל וכו' יבושו כל עובדי פסל, כמש"ה חיש בהבלי הנוים מנשימים
 ולזה יבושו המתהללים כאלילים (הרב חיד"א ז"ל בס' יוסף תהלות):
 שומר נפשות חסידיו, ר"ת גימ' משי"ח, ובני נח"ש שהוא יכניע נחש, וגם ימחה עמלק, וז"ש מיד רשעים
 יצילם, מיד רשעים ר"ת גימ' עמלק (הרב חיד"א ז"ל ביוסף תהלות זיע"א):

מזמור צ"ח

זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל שהכמיחנו בנחמות ע"י נביאיו נאמן ה' אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר
 אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם ואומרו לבית ישראל, ואין בית אלא אשה שקראנו אשת נעורים,
 ואשה שנשכית הייב הכעל לפדותה וכשישיע אותנו אז ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו, ואז
 נודע שדברך מלכינו אמת וקיים לעד (מלוקט מס' יוסף תהלות זיע"א):

מזמור צ"ט

משך ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יענם, שמעתי מהרב המובהק כמהר"ד
 מאיר מורחי ז"ל, ה"ה פרי הארץ במשז"ל דמ' שנה קודם שנולד שמואל הנביא ע"ה היה ב"ק יוצא
 בכל יום ואומר עתיד להולד צדיק א' ושמו שמואל וכו', וכל הנשים היוולדות בנים קראו בשמותם שמואל,
 והיה הבת קול מתמיד והיו יודעים שלא נולד שמואל עדיין וכשנולד שמואל בן חנה פסק הב"ק וידעו כל
 ישראל כי נאמן שמואל לנביא והו' שהופיעה חב"ק מ' שנה שעתיד להולד וכו' ואמרו רז"ל שכל אותם
 הבנים אשר אמותם קראום שמואל זכו כולם לנבואה והן קדושה לשעתה והן הם הכל נביאים המתנבאים,
 וז"ש משה ואהרן בכהניו שתלמידיהם זכו לנבואה ורוח"ק, יתר על כן ושמואל בקוראי שמו שנקרא שמם
 שמואל נתנבאו והוא חדוש עצום ורב (יוסף תהלות):

משך ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו וכו' פירש בס' ארץ החיים דמשה רבינו ע"ה לא נהנה משום
 איש כמ"ש לא חמור אחר מהם נשאתי, ואהרן חכהן ע"ה היה הולך לבתי ישראל לשום שלום בין
 איש לאשתו ובין אדם לחבירו, ושתים זו היה לו לשמואל הנביא שלא נטל כלום משום אדם והיה הולך
 ומסבב לדון את דיניהם, לכן שקול כמשה ואהרן זיע"א (חומת אנך על התהלים מהרב חיד"א זצוק"ל):
 ה' בציון גדול א"ר יוחנן ממה שעשה בציון על ביתו לא חס כשיבא ליפרע מן המהריבין עאכ"ו אמר ר"ה
 ה' בציון גדול כשיחזיר שכינתו בציון אותה שעה גדול הוא:

ועוז מלך משפט אהב א"ר אבין אעפ"י שהעונו שלו משפט אהב ותופש מיד בדין:
 אתה כוננת מישרים כל דרכי התורה הם מישרים אדם יוצא לדרך ורואה חמורו של שונאו תחת משאו
 הולך ומסייעו והוא אומר כך פלוני אוהב לי הייתי סבור שהוא שונאי מיד נעשו אוהבין זה לזה ומי
 גרם להם ע"י ששמרו את התורה שכתוב בה כי תראה חמור שונאך עיוב תעזוב עמו הוי דרכיה דרכי
 נועם וכל נתיבותיה שלום:

בעמוד ענן ידבר אליהם אף עם שמואל כששאל שאול ונערו חיש בזה הרואה ותענינה אותם ותאמרנה
 יש

יש ראו ענן קשור על אהלו כד"א ויש אשר יהיה הענן (רש"י ז"ל בפירושו התהלים מזמור צ"ט זיע"א):

מזמור ק'

מזמור לתודה ה"ד מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם זה קין דכתיב ויצא קין מלפני ה' אמר ר"ה בשם ר"ח בר יצחק יצא קין שמה, פגע בו אדה"ר אמר לו מה נעשה בדינך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי א"ל אדה"ר וכ"כ תשובה טובה אמר טוב להודות לה' ד"א ומודה ועוזב ירוחם זה דוד שנא' (ש"כ ב"ד) ויאמר דוד לאלהים הלא אנכי חטאתי מיד אמר לו נתן הנביא גם ה' העביר חטאתך לא תמות:

הריעו לה' כל הארץ ר"ת הלכה וס"ת גימט' ענוה ורמו שמי שיש לו ענוה זוכה לסלקא לה' שמעתא אליבא דהלכתא ומבין ההלכה ע"י בוריו (הרב חיד"א ז"ל ביוסף תהלות):

עבדו את ה' בשמחה, בשעת התפלה תהא לכך שמח כואו שעריו בתודה הודו לו ברכו שמו לעתיד לבא וכן הוא אומר (ירמיה ל"ג) קול ששון וקול שמחה קול אומרים הודו את ה' הרי תפלת ההודיה ומכאיים תודה בית ה' הרי קרבן תודה הודו לו ברכו שמו הרי תפלת ההודיה וכתיב כי טוב כי לעולם חסדו:

מזמור ס"א

לדוד מזמור חסד ומשפט אשירה וס"ה ויגבה ה' צבאות כמשפט, אם כמשפט ויגבה ה' צבאות כמשפט, אם בצדקה והאל הקדוש נקדש בצדקה, א"ר הונא בשם ר' אחא אם כחסד אשירה אם כמשפט אשירה לך ה' אומרה א"ר יהודה בר שילא ה' נתן וה' לקח בין לקח בין נתן יהי שם ה' מבורך בין כך ובין כך לך ה' אומרה אמר ר' ברכיה בשם ר' לוי אתה מרום לעולם ה' לעולם ירך מן עליתא, על הטובה אומר ברוך הטוב והמטיב, ועל הרעה אומר ברוך דיון האמת, א"ר תנחומא ברכי יודן כתוב א' אומר בה' אהלל דבר וכא"א באלהים אהלל דבר אם בא עלי בדין אהלל דבר, ואם בא עלי במדת רחמים אהלל דבר בין כך ובין כך אהלל דבר רבנן אמרי צרה ויגון אמצא ובשם ה' אקרא, כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא בין כך וב"כ בשם ה' אקרא:

אשכילה בדרך תמים ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אומר הקב"ה למשה מנה לי כהן אמר לפניו מאיזה שבט אמר לו תמנה לך משבטך עיני בנאמני ארץ שנאמר ככל ביתי נאמן הוא ר' נחמיה אומר ואית דאמרי בשם ריש לקיש אמר הקב"ה מי שמשרתני בעוה"ז היא ישרתני לעוה"ב, אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי לא ישב בקרב ביתי אריב"ל צריך אדם להיות עלוב בתוך ביתו ואצ"ל בביתו של חבירו:

לבקרים אצמית כל פועלי און א"ר יוחנן לשני בקרים הביאו ישראל נדבה למשכן שנאמר נדבה בבקר בבקר בזכות זה לבקרים אצמית כל רשעי ארץ, כיון שהביאו הנשיאים את העגלות ואת הבקר אמר הקב"ה למשה קח מאתם וחיו לעבוד את עבודת המשכן וכמה היו קיימות אותן בקרים ר' יודן בשם רשב"ן עד הנגל ר' אבא בר כהנא אמר עד נוב היו קיימות ר' אבהו אמר עד נדעון ר' חמא ב"ה אמר עד שנבנה ביהמ"ק והקריבן שלמה א"ר לוי מ"ט (ד"ה ב' ז') ויזכה שלמה את זבח הבקר, זבח בקר לא נאמר אלא זבח הבקר אותן הבקר שהביאו הנשיאים למעון את המשכן ר' אבהו בשם ר' מאיר אמרו עד לעת"ל הם מתוקנות להפרע מן הרשעים שנאמר לבקרים אצמית כל רשעי ארץ:

מזמור ק"ב

תפלה לעני כי יעטוף, א"ר פנחס בשם ר' ראובן איני יכול לעמוד על דעתו של דוד פעמים הוא קורא את עצמו עני, ופעמים קורא את עצמו דוד, אלא בשעה שהוא רואה הצדיקים עומדים ממנו כגון אסא חזקיהו יאשיהו קורא את עצמו דוד, ובשעה שרואה הרשעים עומדין ממנו כגון אחז אמון ומנשה קורא את עצמו עני:

פנה אל תפלת הערער, זה מנשה שערער ממעשים טובים, ולא בזה את תפלתם זה חזקיהו ודוד, שנא' ויתפלל יחזקיהו אמר ר' אחא בשם ר' אלכסנדרו אשרי לו לאדם שיש לו כמי להתלות, דבר אחר פנה אל תפלת הערער א"ר יצחק כלפי דורות אמרו שאין להם לא נביא ולא כ"ג ולא ביהמ"ק שיכפר עליהם אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין ב"ה ויוה"כ ולא תבזה אותם מהם היו ולא בזה את תפלתם:

תכתב זאת לדוד אהרון ועם נברא יהלל יה, וכי עדיין אומה עתידה להכראות שהוא אומר ועם נברא, א"ר יוסי בר שמעון זה דורו של מרדכי שנברא בריה חדשה ורכנן אמרי אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם וכאין ומתפללין לפניך בראש השנה ויוה"כ, ואתה בורא אותן בריה חדשה ומה להם לעשות ליקח הדם ולולב ולהלל אותך שנאמר ועם נברא יהלל יה:

מזמור ק"ג

לדוד ברכי נפשי את ה', וס"ה אודך על כי נוראות נפלותי ר' אבדימי ברכי נחוניא אמר יש דבר רע לכבר ויפה לקנה, ויש דבר רע לקנה ויפה לכבר, עשרה דברים יש באדם, הקנה לקול, הוושט למזון, הכבד לבעוס, הריאה לשתות, המרה לקנאה, הקיבה לשינה, המסס למחון, המחול לשחוק, הכליות ויעצות, הלב גומר לפיכך היה מקלם דוד ואמר אודך על כי נפלאות נפלותי, לפיכך ברכי נפשי את ה' א"ר לוי בשם רב הוא הצייר הזה צר איקונין הצייר מת וצורתו קיימת, אבל הקב"ה אינו כן אלא יצר את האדם הזה האדם מת, והוא חי וקיים לעולם ועד:

א"ר יהושע בן לוי חמשה פעמים כתיב כאן ברכי נפשי כנגד ה' חומשי תורה ואלו הן, ברכי נפשי את ה' וכל קרבי, ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו, בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את ה', ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד, יחמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה:

כי הוא ידע יצרנו, תני ר' חייא אוי לה לעיסה שהנחתום מעיד עליה שהיא רעה, כי רוח עברה בו ואיננו זה יצה"ר, שהוא הולך עמו ולא בא עמו, וכה"א רוח הולך ולא ישוב ולא יכירנו עוד מסומו זה יצה"ר, וחסד ה' מעולם ועד עולם א"ר יוחנן החסד מן העולם ועד העולם, אבל הצדקה עד ג' דורות שנא' וצדקתו לבני בניו:

ברכו ה' מלאכיו במה הכתוב מדבר, אם בעליונים הרי כבר נאמר כל צבאו אינו מדבר אלא בתחתונים, ומנין שנקראו התחתונים מלאכים שנא' וישלח מלאך ויוציאו ממצרים, והלא משה היה אלא שנקראו הנביאים מלאכים, וכה"א ויען חגי מלאך ה' א"ר יהודה ברכי סימון ויעל מלאך ה' מן הנגל אל הכוכים זה פינחס, ע"כ אתה למד שהנביאים נקראו מלאכים, רב הונא בשם ר' אחא פותרו בסני גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, שהקדימו עשייה לשמיעה שנא' כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, ר' תנחום בר חיילאי אומר גבורי כח זה משה שישראל עמדו לפני הר סיני ולא יכלו לשמוע קול הדבור,

שנא' אם יוספים אנחנו לשמוע וכתוב קרב אתה ושמע מה שלא יכלו ס' רבוא לשמוע, שמע משה לעצמו וקרא לו הדבור שנא' ויקרא אל משה ולא נזק, ואף מה"ש אינם יכולים לשמוע קולו אלא עומדים ומדועזעים ונבהלים, אבל משה רבינו שמע קול הדבור שהוא גדול ממלאכי השרת שנא' ויקרא אל משה והיו נבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו :

מזמור ק"ד

ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד, וז"ה יצו ה' אתך את הברכה באסמיך את-מוצא כל דבר ודבר מלאך ממונה עליו, אם זכה אדם מלאכי השרת נמסרין לו, ואם מתחייב אדם מלאכי חבלה נמסרים לו, הוי יצו ה' אתך את הברכה, ואם הפרשת מעשרותיך בשדה ברכתי אותך ברוך אתה בעיר, וברוך אתה בשדה, ברוך אתה בבואך, וברוך אתה בצאתך, הוי אם זכית מה"ש משמרין לך שנא' כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך ואין נוגע בך דבר רע שנא' לא תאונה אליך רעה כיון שראה דוד שכך הברכה יפה, ברך להקב"ה בנפשו ובגופו שנא' ברכי נפשי את ה' :

הוד והדר לבשת, בשר ודם אם הוא נבור אינו נאה, ואם נאה אינו נבור, אבל הקב"ה אינו כן כי דברים הללו יש לו ההוד וההדר ונתן הוד למשה שנא' ונתת מהודך עליו, וההדר נתן ליהושע שנא' כבוד שורו הדר לו, ונתן את ההוד לשלמה שנא' (ד"ה ב' כ"ט) ויתן עליו הוד מלכות, אמר הקב"ה לעת"ל אני נותן את שניהם למלך המשיח שנא' כי תקדמנו ברכות טוב מה כתיב אחריו הוד והדר תשובה עליו, ולא למלך המשיח בלבד הוא נותן אלא לכל מי שהוא יגע בתורה, שנא' גדולים מעשה ה' הרושים לכל הפציהם ואין מעשה אלא הלוחות, שנא' והלוחות מעשה אלהים המה מה שכרו הוד והדר פעלו הוי הוד והדר לבשת :

המביט לארץ ותרעד, כשהקב"ה רואה בעכו"ם ובתי קרקסאות וישובין וביהמ"ק חרב הוא מבקש להחריב עולמו, ר' אחא אמר בעון משכב זכור אמר הקב"ה אתה הרתעת איכריך כמקום שאינו שלך אף אני מועזע את העולם בעבורך הוי המביט לארץ ותרעד, אמר ר' שמואל בר אבא מראש הספר ועד כאן ק"ג מזמורים ואין כתיב בהן הללויה ובישרשעים נממרון מן העולם שנא' ורשעים עוד אינם, כדון ברכי נפשי את ה' הללויה ולמה באבוד רשעים רנה :

מזמור ק"ה

הודו לה' קראו בשמו, אמר ר' יוסי בר הלפתא לר' ישמעאל בריה אתה מבקש לראות את השכינה בעוה"ז עסוק בתורה בארץ ישראל, שנא' דרשו ה' ועושו בקשו פניו תמיד זכרו נפלאותיו אשר עשה זרע אברהם עבדו הוא ה' אלהינו :

יתהלכו מגוי אל גוי, מדבר באברהם ושרה שנא' ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה, לא הניח אדם לעשקם אלו המצריים, ויובח עליהם מלכים זה אבימלך ופרעה, אל תגעו במשיחי א"ר ברכיה אלו האבות, ובנביאי אל תרעו אלו האמהות שהיו נביאות, א"ר יודן בשם ר' יצחק ויגוד לריבקה את דברי עשו מי הניד לה, והלא בלבו דבר שנא' ויאמר עשו בלבו אלא רוח"ק הניד לה, ויקרא רעב על הארץ אמר ר' יהודה בר נחמן בשם ר"ש בן לקיש ראוי היה יעקב אבינו ע"ה לירד במצרים בשלשלאות של ברזל ובקולרין, ועשה לו הקב"ה כמה עלילות וכמה מנגנאות (פירוש נלגולים וסכובים) ונמכר יוסף למצרים, ויקרא רעב על הארץ וכל כך למה ויבא יעקב מצרים, א"ר פינחס הכהן בר חמא משל לפרה אחת

אחת שהיו מושכין אותה למקולין שלה ולא היתה נמשכת, מה עשו משכו בנה תהלה והיתה רצה אחריו כך עשה הקב"ה מנגנאות שעשו אחי יוסף כל אותן הדברים כדי שירדו למצרים נ"ב כדי שירד גם יעקב שנא' (הושע י"א) בחבלי אדם אמשכם :

שלח מלך ויתירוהו שמו אדון לביתו, המעימו הקב"ה ליוסף ברכת זקנו שבירך ליעקב, יעבדוך עמים וישתחוו לך לאומים, לפיכך יוסף הוא השליט על הארץ :

לאסיר שריו בנפשו כיון שביקש פרעה להמליך את יוסף, אמרו לו סנקליטיון שלו כלום יש עבד שמולך, נמלן וחבשן עד שבאו אחיו להודיע שהוא בן נניסין ואח"ך נרדן בחבלין, דבר אחר לאסור שריו שרו כתיב זה פומיפר :

שמו בם דברי אותותיו, א"ר יודן ברכי סימון שהיו המכות נרשמות בהן בנופן : שלח חשך ויחשיך, משל לקוסטינור שהלך לעשות שליחותו והקשה עליהם יותר מדאי כך שלח חשך ויחשיך ולא מרו את דברו :

שלח חשך ויחשיך ולא מרו את דברו, פירוש אעפ"י כששלח ה' מכת חושך על המצרים הוא הוסיפה עליהם חשך שהיה בו טמש, שנא' ולא קמו איש מתחתיו והיה נראה בזה שמרו את דברו של הקב"ה ח"ו אינו כן אלא אעפ"י שהוסיפה המכה מעצמה עשתה רצון קונה וז"ש שלח חשך אעפ"י שהוסיפה שנא' ויחשיך עב"ז ולא מרו את דברו (ספר הלכות תהלים מזמור ק"ה) :

שריץ ארצם צפרדעים א"ר יוהנן בבל מקום שהיו רוכצים שם היו נעשים צפרדעים תאמר בבתי השיש ובתי הסיפס (פירוש נדבכין) לא היו נכנסין אתמהא א"ר ישמעאל ברבי יוסי זה אחד מן הדברים שהשליט רך בקשה כיון שהיתה הצפרדע עולה היה אומר אני שלוחו של מי שאמר והיה העולם, והיה השיש נבקע מאליה והיתה עולה שנאמר וצפרדע ותשיחם אמר ויבוא ערוכ נתן נשיחם ברד ויך נפנם ותאנתם אמר רב הונא בשם ר"ש בן לקיש כפילקום הזה (פירוש גרין בלשון יון) היה יורד הכרד עליהם אמר ר' יוהנן הנפנים ע"י שהיו דקים היה יורד כפילקום אבל לשקמים ב"א ח"ן ומ"ל (פירוש שם ארבה שבא וחנה על אילני שקמה ומלל אותם) שנא' ושקמותם בחנמל :

ויך כל בכור בארצם, א"ר אבא בר כהנא בכור לאיש בכור לאשה בכור לכהמה וכל בית שלא היה בו בכור היה הורג לאפוטרופוס שהיה שם :

ויוציאם בכסף וזהב, אמר ר' אליעזר הגדול הירוד שבישראל הוציא בידו מצרים תשעים חמורים מעונים בכסף וזהב :

ואין בשבטיו כושל, י"ב שבטים שהיו עם רב לא היה בהם כושל ועני, כי כולם יצאו בכסף וזהב (הרב רד"ק זיע"א בפירוש התהלים) :

שמח מצרים בצאתם, אמר ר' ברכיה משל לבעל בשר שהיה רוכב על החמור, חמרא מסכי (פ"י מביט ומצפה) אימת נחית ליה מיניה ואיהו מסכא אימת נחית ליה מן חמרא כיון דנחית ליה הדי גברא וחדי חמרא ולית אנן ידעי מאן הדי טפי, כך כשהיו ישראל במצרים היו המכות באות על המצרים והיו מקוין המצרים אימתי יצאו ישראל, וישראל מקוים אימתי יגאלנו הקב"ה כיון שנאלו התחילו אלו ואלו שמחים, ואין אנו יודעים מי שמח יותר, וממה שאמר דוד שמח מצרים בצאתם אנו יודעים שמצרים שמחו יותר פרש ענן למסך ואש להאיר לילה הזקיה אמר למה היה משתנה (פירוש שביום היה מלכין לבילה מאדים) מפני הזבין והמצורעים שיהיו יודעים אימתי יום ואימתי לילה (פירוש לספור ז' נקיים) ויתן להם ארצות נזים ולמה בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו יגזרו הללויה :

הללויה הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, מי ימלל נבורות ה' ישמיע כל תהלתו זש"ה רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך, ומחשבותיך אלינו הרבה נסים ונפלאות אתה עשית עמנו, ואתה עושה ג"כ בכל יום ויום ואין אדם יודע ומי יודע אתה ה', אמר ר' אלעזר בן פדת ראה מה כתיב לעושה נפלאות גדולות לבדו מה כתיב לנוזר ים סוף לגורים נותן לחם לכל בשר הפרנסה הזו שקולה כנגד הים שנקרע ללמדך מה הפרנסה הזו אי אפשר לעולם בלא היא, כך אי אפשר לעולם בלא גוסין ובלא פלאין, כיצד אדם נתון על גבי המטה והנחש בארץ לפניו ובא לעמוד והרגיש בו הנחש כיון שבא ליתן רגלו עליו ברח הנחש מפניו, ואינו יודע מה פלאי עשה הקב"ה עמו, ומי יודע הקב"ה לבדו שנא' לעושה נפלאות גדולות לבדו הוא לבדו יודע נסים ונפלאות שעושה עמנו לכך הוא אומר רבות עשית אתה ה' אין ערוך לשבחך :

ד"א מי ימלל נבורות ה', מי יוכל לספר שבחו אלא בניו כיון שיצאו ישראל ממצרים וקרע להם הקב"ה את הים והעבירן בתוכו באו מה"ש לקלם לפניו ולא הניחן הקב"ה שנא' ולא קרב זה אל זה כל הלילה ואינם אלא מלאכים, שנא' וקרא זה אל זה אמר להם הקב"ה משה וישראל יקלסו אותי שנא' אן ישיר משה ובני ישראל, שר לא נאמר אלא ישיר כאדם שאומר פלוני יאמר שירה, מי כמוכה באלים ה' מי כמוכה נאדר בקדש, מהו נורא תהלות אמר ר' יודן נורא אתה על כל תהלותיך שכל מה שמקלסין אותו יש בו יותר ויותר :

ויכסו מים צריהם, ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אומר אפילו פרעה שנא' אחד מהם לא נותר ר' נחמיה אומר פרעה לעצמו נותר שנא' ואולם בעבור זאת העמדתך וי"א אף הוא באחרונה טבע, שנא' וניער פרעה וחילו כים טוף :

ויקנאו למשה במחנה, אמר ר' שמעון בן ינאי נמנו ישראל במדבר למנות דתן במקומו של משה, ואכירם במקומו של אהרן שנא' נתנה ראש ומה נרמו לעצמן תפתח ארץ ותבלע דתן ותכס של עדת אכירם, וימירו את כבודם בתבנית שור אוכל עשב אין לך מנוול ומשוקץ מן השור בשעה שהוא אוכל עשב, ויאמר להשמידם לולי משה בהירו רשב"ג אמר משל למלך שבקע על בנו בא לחתום בקולמוס ליתן לו אפופסין בא הסניגור ונטל הקולמוס מידו כך להשיב חמתו מהשחית :

פעמים רבות יצילם, כמה פעמים היו מכעיסין להקב"ה והיה מאריך רוחו עליהן ומציל אותם מצרתם שנא' (שופטים ג') ויעשו בני ישראל הרע וכתוב וידל ישראל :

וירא בצר להם בשמעו את רנתם, אמר ר' אלעזר אין ישראל נגאלין אלא מתוך ה' דברים, מתוך צרה, ומתוך תפלה, ומתוך זכות אבות, ומתוך תשובה, ומתוך הקין, מתוך צרה שנא' וירא בצר להם, מתוך תפלה שנא' בשמעו את רנתם, מתוך זכות אבות, שנא' ויזכור להם בריתו, מתוך התשובה שנאמר וינחם כרוח חסדיו, מתוך הקין שנא' הושיענו ה' אלהינו, ואף משה כללם בפסוק א' שנא' בצר לך ומצאוך הוי וירא בצר להם :

ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם, מן עלמא דהוינא ביה עד עלמא דאנן ביה אמן ואמן, אמן בעולם הזה, אמן בעולם הבא :

ס ליק ספר רביעי

ספר חמישי

מזמור ק"ז

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, יאמרו נאולי ה' אשר נאלם מיד צר, זש"ה (ישעיה מ"ח) למעני למעני אעשה כי איך יחל, למעני אינו אומר פעם אחת אלא למעני למעני ב' פעמים, אמר הקב"ה איני עושה אלא בשביל שמי שלא יתחלל, ולמה ב' פעמים למעני למעני, אמר הקב"ה כשהייתם במצרים נאלתי אתכם בשביל שמי ויושיעם למען שמו, אף באדום אעשה למען שמי וכשם שנאלתי אתכם בעוה"ז כך אני עתיד לנאול אתכם לעוה"ב, וכה"א (קהלת א') מה שהיה הוא שיהיה, לכך אמר ב' פעמים למעני ולמה, וכבודי לאחר לא אתן, הרי שאינו עושה אלא בשביל שמו הגדול, על זה אמר דוד הואיל וכשמו הוא נקרא נקלם לו הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו :

יאמרו נאולי ה', א"ר ברכיה בשם ר' חלבו בשם ר' שמואל מהו יאמרו נאולי ה' אלו ישראל, וכן ישעיה מפרש (ישעיה ל"ה) ופדווי ה' ישוכון, ופדווי ה' ולא פדווי אלוהו ולא פדווי מלך המשיח אלא ופדווי ה', ד"א הודו לה' כי טוב ומארצות קבצם, תעו במדבר, וזה קלום הוא תעו במדבר, א"ר יהודה ברבי שלום מהו אומר למעלה הושיענו ה' אלהינו, ברוך ה' אלהי ישראל, אמר הקב"ה אעפ"י שתעו אני נואלם, כמו שעשיתי במדבר, ישראל נושע בח' תשועת עולמים, עולם אינו אומר אלא עולמים, ואומר והושיע ה' את אהלי יהודה, הוי תעו במדבר ויצעקו אל ה' :

דברך אחר יאמרו נאולי ה' אשר נאלם אשר ינאלם מבעי ליה, א"ר יהודה ברבי שלום כמה יפה הוא אומר לפי שמאמרו של הקב"ה מעשה, א"ר הונא בשם ר' דוסתאי בשם רשב"ן וממקום אחר את למד שמאמרו של הקב"ה מעשה הוא, וממי את למד מאברהם מה כתיב ביום ההוא כרת ה' את אברם ברית לאמר לזרעך נתתי, אתן אינו אומר אלא נתתי, וכי עד עכשיו הוליד בניו אלא שמאמרו של הקב"ה מעשה, אמר הקב"ה אמרתי דבר נעשה מעשה אף כאן הוא אומר יאמרו נאולי ה' כאלו כבר נאלם :

ומארצות קבצם, כשם שהצפור נתונה ביד הצייד אם מבקש ממיתה אם מבקש מחיה אותה, כך היל ישראל משוקעים ביד המצרים וארד להצילו מיד מצרים, וכה"א ויושע ה' ביום ההוא את ישראל, א"ר אבהו בשם רבינו כך היו ישראל נתונים בתוך מצרים כעובר שהוא נתון בתוך מעיה של בהמה, וכשם שהרועה נותן יד בתוך מעיה ושוממו כך עשה הקב"ה שנאמר לבא לקחת לו גוי מקרב גוי, אמר ר' איבו בשם ר' יוסי בן זמרא כשם שהחכי הזה פושט ידו ונוטל הנהב מן הכור, כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים, אמר הקב"ה לישראל כשהייתם במצרים הייתם מפוררים וכנסתי אתכם לשעה קלה לרעמסס, ועכשיו שאתם מפוררים ככל הארצות אני אקבץ אתכם לעת"ל, שנא' (ישעיה י"א) והיה ביום ההוא יוסיף ה' שנית ידו ואומר ונשא נס לגוים :

מזמור ק"ח

שיך מזמור לאסף נכון לבי אלהים, זש"ה (דניאל ט') ואתנה פני אל ה' האלהים לבקש תפלה ותחנונים, לא היא תפלה לא היא תחנונים אלא כך הצדיקים מתחננים להקב"ה שישמע תפלתם, וכך שנו רבותינו אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש כדי שתשמע תפלתו, וכה"א ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וכי יש ישיבה לפני המקום והלא אין אדם מתפלל אלא מעומד, שנא' ויעמוד פינחס ויפלל אלא

מהו וישב וישב לו בתפלה וכיון תפלתו, ואח"ך אמר מי אנכי ה' אלהים, תכין לבם תקשיב אונך, אמר ר' שמואל בר נחמני אם כוונת לכך בתפלה תהא מבוישר שנשמעה תפלתך, שנא' תכין לבם תקשיב אונך, וכן מצינו בחזקיהו ועזרא שהתפללו בכוונה ונתקבלה תפלתם, אמר דוד הואיל וכן הוא אני אכיון את לבי לפניו כדי שישמע, שנא' נכון לבי אלהים אשירה ואזמרה, ד"א נכון לבי אמר דוד אני אכין את לבי שתהא תפלתי כקמרת לפניך, שנא' תכון תפלתי קמורת לפניך, אמר לו הקב"ה כוונת תפלתך אף אני אכין כסאך שנאמר (ש"ב ז') וכסאך יהיה נכון :

אשירה ואזמרה, על הכבוד שנתת לי, שנאמר מי אנכי ומי ביתי כי הביאותני עד הלום, ואין הלום אלא מלכות, שנא' הבא עוד הלום איש, ומהו אעירה שחר אמר דוד מעולם לא בא עלי השחר, ומצאני ישן אלא אני הייתי מעורר השחר ולא השחר אותי, הוי אעירה שחר וכה"א הצות לילה אקום להודות לך, ואומר קדמתי בנשף ואשועה, אורך בעמים ה' על איזה דבר כי גדול מעל שמים חסדך, החסד שעשית עמדי עד לשמים שהייתי ירא ממנו ועשית עמדי חסד, שכן היא אומר וינחם דוד את בת שבע אשתו וישלח ביד נתן הנביא ויקרא שמו ידידיה :

מזמור ס"ט

למנצח לדוד מזמור אלהי תהלתי אל תחרש, זש"ה את ה' אלהיך תירא ואותו תעבוד וכו' תדבק, אם עשית כן הוא תהלתך והוא אלהיך, אין לישראל תהלה אלא הקב"ה, ואין להקב"ה תהלה אלא ישראל, שנא' עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אתה תהלתי ומחריש, אלהי תהלתי אל תחרש כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו, וכה"א העל אלה תתאפק ה' ומחריש אתה על כל אלה, וכה"א אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל על מה שעשו בביתך והחריבו מקדשך ונכנסו בתוכה 'היו אומרים היכן הוא אלהיהם יבא וילחם עמנו, ודברי שנאה סבכנו מהו שנאה שמדברים בשנאה שמסר להם אביהם, שנא' וישטום עשו את יעקב אנו נחננו עמו באהבה שנא' וישלח משה מלאכים אל מלך אדום כה אמר אחיך ישראל, אבל הוא ויאמר אליו אדום לא תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך, אמרו ישראל אני שלום וכי אדבר המה למלחמה :

תחת אהבתי ישמנוני, ואלמלא ישראל לא היתה ברכה בעולם שנאמר יצו ה' אתך את הברכה, ואלולי ישראל לא היו המאורות וזרחים שנאמר (ירמיה ל"ג) אם לא בריתי יומם ולילה, ולא היה המטר יורד שנאמר יפתח ה' לך את אוצרו הטוב אמרו ישראל לאומות העולם כל אלה עושה לכם הקב"ה בשבילנו ואתם שונאים אותנו תחת אהבתי ישמנוני, ע' פרים אני מקריב בחג על ע' אומות ואני מתפללת עליהם שירדו הנשמים הוי תחת אהבתי ישמנוני הישולם תחת טובה רעה ויטיבו עלי רעה תחת טובה הוי ואני תפלה :

בהשפטו יצא רשע, כלומר בתהלה יהא דין הרשע לפני ה' דליפוש חרון אף, וכשיצא הרשע אח"ך יהא דין האויב (הרב ערבי נחל בפרשת וילך דרוש יום ב' דר"ה עש"ב) :

ראיתי בס' לי לישועה מחרב ר' ישועה הלוי ז"ל וצוק"ל, כי פי רשע ופי מרמה עלי פתחו הפקד עליו רשע, מתחיל בלשון רבים ומסיים בלשון יחיד, ועוד ידוע שדוד הע"ה היה עניו מאד ומוחל על עלבונו אם כן היאך מקלל קללות נמרצות לאויביו הם ורעם אלא יש לומר שדוד הע"ה היה מתרעם שאויביו אומרים עליו שפיו פי רשע ופי מרמה פיו מדבר תוכחות ותוכו מלא מרמה ומקללים אויביו קללות אלו לדוד ואומרים, הפקד עליו רשע וכל הקללות האויבים מקללים לדוד יזכר עון אבותיו שהוא כן תמורה וחטאת

וחטאת אמו רות המואביה, ולזה מתפלל דוד ועתה ה' עשה עמי למען חסדך וכו' יקללו המה ואתה תברך ודפח"ה זיע"א :

מזמור ק"י

לדוד מזמור נאם ה' לאדוני שב לימיני, זש"ה מי העיר ממזרח צדק (ישעיה מ"א) ישנים היו האומות מלבא תחת כנפי השכינה ומי העירן לבא לחסות תחת כנפי השכינה אברהם שנא' מי העיר ממזרח ואל תאמר לזה בלבד אלא אף הצדקה היתה ישינה ומעירה אברהם שנא' ויטע אשל בכאר שבע א"ר עוריה מהו אשל אכילה שתייה לוייה הוי צדק יקראהו לרגלו, ד"א צדיקו של עולם מלוה אותו ואימתי כשבא לעשות מלחמה עם אמרפל וחבוריו שנא' יתן כעפר חרבו מהו כעפר חרבו ר' יהודה ורבי נחמיה ר' יהודה אומר אברהם היה נוטל עפר והיה זורק עליהם והיה נעשות חרבות והיה נוטל קש וזורק עליהם והיה נעשה קשת וחצים, אמר לו ר' נחמיה א"כ עקרת את המקרא אין כתיב עפר וקש אלא כעפר כקש, מהו כקש שהיה זורק אמרפל חרבות ונעשית כעפר זורק חצים ונעשים כקש לפיכך ירדפם יעבור שלום :

ירדפם יעבר שלום, ומי עשה לו המלחמות וכי אפשר היה לו לעשות מלחמה עם ד' מלכים ולא היו לו אלא ש"ה בני אדם, אמר ר' יוחנן בנו של ר' יוסי והלא לא היה עמו אלא אליעזר לבדו שכן עולה מספרו ש"ה, ומי עשה כל המלחמות אלא הקב"ה שאמר לו שב לימיני ואני עושה לך כל המלחמות, ואעפ"י שאינה בתוכה כאן פירשה דוד שנאמר נאם ה' לאדוני שב לימיני וכה"א למשיח (ישעיה ו'), והוכן בחסד כסא וישב עליו באמת אמר הקב"ה הוא יושב ואני עושה מלחמה לך וישב עליו באמת ומה עליו לעשות לקרות ולשנות בתורה שנקראת אמת שנא' (משלי כ"ג) אמת קנה ואל תמכור הוי וישב עליו באמת :

מזמור ק"א

הללויה אודה ה' בכל לבב, מה כתיב לעיל ידיו בנוים מלא גויות אמר דוד הלל והודיה אני נותן על דבר זה לך נאמר הללויה אודה ה' בכל לבב :

זכר עשה לנפלאותיו כל מה שעושה הקב"ה לצדיקים בעוה"ז אינו כלום אלא זכר הוא עושה להם, אלא כשיעשה לעוה"ב צדקתו עומדת לעד וכה"א צדקתך צדק לעולם :

מזמור ק"ב

הללויה אשרי איש ירא את ה', זש"ה (משלי ל"א) שקר החן והבל היופי אין מתבקש לפני הקב"ה לא יופי ולא עושר, ומה מתבקש יראת חטא שנא' אשה יראת ה' היא תתהלל, וכן מצינו באברהם שלא נתהלל אלא שהיה ירא לפניו שנאמר כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה, וכה"א (ירמיה ט') אל תהלל חכם בחכמתו כי אם בזאת השכל וידוע אותי ואין זאת אלא תורה שנא' וזאת התורה, ואברהם עשה את התורה מאלף ועד תיו שנא' עקב אשר שמע אברהם בקולי לפיכך נאמר עליו המזמור של מעלה מאלף ועד תיו עם המזמור של אשתו מאלף ועד תיו אשת חיל אשה יראת ה' היא תתהלל, ושניהם עשו את התורה מאלף ועד תיו, אשרי איש ירא את ה' ולמה אשריו שלא עשה את התורה כאנגריא אלא בשמחה, במצותיו חפץ מאד אמר לו הקב"ה לך לך מארצך לא עשה כאנגריא אלא מיד ויקח אברם את שרי אשתו, אמר לו הקב"ה המול ימול לא עכב אלא מיד בעצם היום הזה נמול אברהם, א"ל הקב"ה

קח נא את בנך מיד וישכם אברהם בבקר ובשנולד יצחק בן חי' ימים הגישו למילה שנא' וימל אברהם את יצחק בנו בן חי' ימים, והגישו למנחה ע"ג המזבח ועשה משתה ומכאן אמרו חכמים הייב אדם לעשות משתה ומשתה ביום שזוכה למול את בנו כאבינו אברהם שנאמר ויעש אברהם משתה גדול ביום הנמל את יצחק (פירוש הנמל ה"ג מל דהיינו שמיני מל ה"ג גימ' חי') מהו שכן גבור בארץ יהיה זרעו זה יצחק, ומהו גבורתו שעשה לעקרה שתלד שנאמר ויעתר יצחק לה' וכי יש גבור גדול מזה שעשה לעקרה שתלד :

דבר אחר גבור בארץ יהיה זרעו זה יעקב שנא' ישעיה מ"א ז' ועתה ישראל עבדי יעקב אשר בחרתיך זרע אברהם אוהבי ומהו גבורתו שנמל את המלאך ורפשו לארץ שנא' וישר אל מלאך, דוד ישרים יבורך כל אלה שבטי ישראל שנים עשר :

שאלו את שלמה בן דוד עד היכן כחה של צדקה, אמר להם צאו וראו מה פירש דוד אבא פזר נתן לאביונים, ולמה אמר פסוק זה וחלא יש כמה פסוקים לענין צדקה אלא כך פירושו, פיור הוין בצירי, ונת"ן לאביונים בוא"ו אלא רצונו לפרש כחה של צדקה שאפילו לא היתה כוונתו לצדקה, כמו"ש רז"ל על המוכס שעשה סעודה לשר העיר ולא בא, והאכילה לעניים ונתן הקב"ה שכרו שנקבר בכבוד גדול וז"ש פיור נתן פיור הוא שם דבר כלומר מה שהיה מפוזר כבר, נתן אותו לאביונים ואעפ"י בן צדקתו עומדת לעד (ס' הכוונות דף ח"ן ע"ב) :

זרח בחושך אור לישרים, כתב הרב ערבי נחל ז"ל כשאדם סוגר עיניו ומצייר במחשבתו שם הויה ב"ה, ורואה אותיות של ה' באור צח לנגד עיניו ידע באמת שנפשו זך ומהור וישמה מאד על שזכה במדרגה זו וז"ש זרה בחשך כלומר כשהצדיק סוגר עיניו ויושב בחשך וחושב בשמו ית' או ה' מזריח לו אור משמו הנקרא חנוך ורחום דהיינו שם הויה ב"ה שהוא מדת הרחמים (הרב הקדוש דוד שלמה ז"ל בסוף ספרו הקדוש ערבי נחל זיע"א עש"ב) :

מזמור קי"ג

הללויה הללו עבדי ה', וז"ה אזכרה נגינתי בלילה, מהו נגינתי רבי יהודה ברבי סימון אומר, אמרה כנסת ישראל נזכרת אני נסים שעשית עמנו בלילה במצרים, והייתי מנגן לך ואומר שירין וזמרין בלילה, שנאמר השיר יהיה לכם כליל התקדש חג (ישעיה ל') אימתי כשהרגת בכורי מצרים בלילה, שנאמר ויהי בחצי הלילה הוי אזכרה נגינתי באותה הלילה שנאלנו ויוציאנו מעבדות לחרות, שחיינו עבדים לפרעה ונאלתנו ונעשינו עבדים לך, שנא' הללויה הללו עבדי ה' ד"א הללויה הללו עבדי ה' זש"ה (משלי ל"א) פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה, את מוצא כ"ו דורות שנברא העולם ער שיצאו ישראל ממצרים ולא אמרו הלל, וכיון שיצאו ישראל משעבוד טיט ולבנים אמרו הלל ואימתי אמרו בשעה שבאת מכת בכורות עמד פרעה והלך לו אצל משה ואהרן ויועק על פתחי ביתם שנא' ויקרא למשה ולאהרן לילה אמר להם קומו צאו מתוך עמי אמרו לו שומע וכי ננכים אנו שנצא בלילה חמתן עד הבקר שכך אמר לנו הקב"ה ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר אמר להם הרי מתו כל מצרים שנא' ותחוק מצרים על העם אמרו לו מבקש אתה לכלות את המכה הזאת מטך אמור הרי אתם בן חורין, הרי אתם ברשותכם, הרי אתם עבדיו של הקב"ה, התחיל פרעה צווח ואומר לשעבר הייתם עבדי, אבל עכשיו הרי אתם בן חורין, הרי אתם ברשותכם והרי אתם עבדיו של הקב"ה, וצריכים אתם להלל לו שאתם עבדיו שנא' הללויה הללו עבדי ה' :

יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם, אמר הקב"ה אתם ברכתם אותי מעתה ועד עולם אף אני בן וה' סביב לעמו מעתה ועד עולם :

מזמור קי"ד

בצאת ישראל ממצרים, אמר ר' אלעזר הקפר בזכות ד' דברים יצאו ישראל ממצרים, שלא שינו את שמם ולא שינו את לשונם ולא היו פרוצין בעריות ולא נילו מסתורין, את מוצא שהיה הדבר מופקד אצלם י"ב הדש מה שאמר להם ושאלה אשה משכנתה ולא היה בהן מי שיגלה את הדבר, ולא היו פרוצין בעריות, אחת היתה ופרסמה הכתוב (היינו שלומית בת דבריו) ד"א באיזה זכות ננאלו, ר' יהודה ורבי נחמיה ר' יהודה אומר בזכות דם הפסח ודם המילה שנא' (יחזקאל מ"ז) ואומר לך בדמיך חיי ואומר לך בדמיך חיי, ר' נחמיה אומר בזכות התורה שנא' כחוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה, ריב"ל אומר בזכות המשכן, ר' אלעזר אומר בזכות הנגיה מישאל ועזריה, וכיון שראה דוד בכמה זכות יצאו ישראל ממצרים התחיל מקלס על יציאת מצרים הללויה, ועשה להם הקב"ה עשרה נסים על חים (עיין בשו"ט במזמור זה) :

היתה יהודה לקדשו, כשהגיעו ישראל לים היו עושין מלחמה זה עם זה איזה שבט ירד לים ראשון, היה בנימין הצדיק נכנס לים תחלה שני שם בנימין צעיר רודם, א"ת רודם אלא רד ים, ומה עשה נחשון בן עמינדב קפ"ן לתוך גלי הים וקידש שמו של הקב"ה לעיני הכל ומרגם לבנימין שנאמר שרי יהודה רגמתם, אמר לו הקב"ה היית מרגם את אחיך בשביל לקדש את שמי הוי את מושל על אחיך, הוי היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו של יהודה ראה הים ישראל נלחמן זה עם זה על קדושת השם מיד ברח שנא' הים ראה ויגוס, ד"א ראה ארוננו של יוסף ירד לים אמר הקב"ה יגוס מפני הגם, שנא' וינס ויצא החוצה אף הים יהא גם מפניו הוי הים ראה ויגוס, הירדן יסוב לאחור וכי מה טיבו של הירדן ומה איכפת לו וכי בירדן היו עומדין, אלא כיון שראה הירדן שברח הים שהוא ראש אף הוא ברח, אמר משה לים לא אמרת איני נקרע ועכשיו אתה בורח, מה לך הים כי תגוס, אמר לו מן הדין איני ראוי ליקרע מפניך, שאני נבראתי ביום נ' ואתה נבראת ביום ו' לא מפניך אני גם אלא מלפני אדון חולי ארץ מלפני אלוה יעקב ההופכי הצור אגם מים חלמיש למעינו מים :

ההופכי הצור אגם מים ס"ת מרים, רמו שהבאר היה בזכותה, חלמיש למעינו מים ס"ת משה עם הכולל, שכשמתה מרים חור בזכות משה כמי"ש רז"ל (הרב הקדוש חיד"א זיע"א בספרו הקדוש שמהח הרגל בסוף פירושו ההנדה) :

מזמור קמ"ז

בשוחר טוב לא נמצא דרוש במזמור זה מזמור קמ"ז לכן ליקטתי דרושים מהרב חיד"א ז"ל וממקומות אחרים למזמור זה :

לא לנו ה' לא לנו, תיבת לנו גימט' אלקים שהוא מדת הדין כלומר לא תתנהג עמנו במדת הדין כי לשמך תן כבוד, ששמך שם אל משותף בשם ישראל, וגם ר"ת עשר ספורות גימ' ישראל אי"ב לשמך תן כבוד ותתנהג עמנו במדת הרחמים (הרב חיד"א ז"ל) :

פך להם ולא ידברו עינים להם וכו', האיברים האלה אם הם לכדם ואינם מחוכרים בנף ע"ז העובד אותם אינו הייב חוץ מתבנית יד ורגל, אפילו אינם מחוכרים בנף ע"ז העובד אותם הייב, לכן שינה הלשון

נבי יד ורגל דכתיב ידיהם ולא ימושון רגליהם ולא יהלכו, (הרב לקומי הפרדס ז"ל) :
ישראל כמח בה' עזרם ומגנם הוא, אפשר לרמוז בה' עזרם ר"ת ע"ב ונזכר נ' פעמים שם ע"ב פה
בראשי תיבות כנגד שם ע"ב היוצא מג' פסוקים, ויסע ויבא ויט, ששם ע"ב שהוא בנימט' חסד
הוא עזרם של ישראל ומגנם הוא ודוק :

מזמור קמ"ז

אהבתי כי ישמע ה', וז"ה כי עם בציון ישב חנון יחנך לקול ועקך אין מתבקש לפני הקב"ה אלא
שישמע תפלתם של ישראל שאם שמע סלח ועשה, שנא' ה' שמעה ה' סלחה ה' הקשיבה ועשה
אל תאחר, וישראל אוהבין להקב"ה שישמע תפלתם לכך אהבתי כי ישמע ה' :

כום ישועות אשא ובשם ה' אקרא, אמרו רז"ל לע"ל עושה הקב"ה סעודה לצדיקים לאחר הסעודה נותנים
כום של ברכה לאברהם אע"ה לברך, אומר אני איני ראוי לברך שכבר יצא ממני ישמעאל וכן כולם,
נמצאים בהם אויה תואנה ואינם מברכים עד שמועין להע"ה ואומר אני אברך ולי ראוי לברך, ופירש הר"ן
ז"ל לפי שדעה"ה לא היו לו חיים מעצמו אלא שאדם הראשון נתן לו ע' שנה משנותיו, א"כ הוא נחשב
אורח וידוע שאורח מברך, והרב חיד"א ז"ל רמו בזה כום ישועות אשא ובשם ה' ר"ת אפילו שהרנתי
אוריה ולקחתי בת שבע ממנו (הרב חיד"א ז"ל) :

אנא ה' כי אני עבדך, מלמד שהיה דוד משפיל עצמו בכל מקום שנא' ויאמר דוד בן מי זה הנער
העלם בן אמתך לפי שאינו דומה עבד שנוול בתוך הבית לעבד שהוא לקוח מן השוק, דבר
אחר אמר דוד אני בן בנה מאותה שאמרה אנכי הוה אמתך ופרשת כנפך על אמתך, פתחת למוסרי
פתחת איסורי מתמר, התרת איסורי מרות, לך אובח זבח תודה שכל מי שהוא חייב חטאת מביא חטאת,
אשם מביא אשם, כאן אינו אומר לא חטאת ולא אשם אלא זבח תודה, הודייה אני חייב לך הוה לך אובח
זבח תודה ובשם ה' אקרא :

מזמור קמ"ז

הללו את ה' כל גוים, כך אומרים ישראל לאומות העולם קלסו להקב"ה, והקב"ה אומר קלסו לישראל,
החתן אומר קלסו לכלה, והכלה אומר קלסו לחתן, עתידין אומות העולם שיקלסו להקב"ה בשעה
שינאל ישראל מבניהם, שנאמר בהקב"ן עמים יהדיו, ואומר הודיע ה' ישועתו, לכך נאמר הללו את ה' כל
גוים, דבר אחר הללו את ה' כל גוים שאל ר' שמעון בנו של רבינו הקדוש את אביו ואמר לו מי הן כל
הגוים ומי הן כל האומים, אמר לו כל הגוים אלו העכו"ם ושיעבדו בישראל, כל האומים אלו שלא שיעבדו
בהם, אמרו כל האומות מה אם אלו ששיעבדו בישראל מקלסין להקב"ה, אנו שלא שיעבדנו בהם עאכ"ו
התחילו אומרים כי גבר עלינו חסדו אמרה הארץ ואמת ה' לעולם הללויה, ד"א הללו את ה' כל גוים בשעה
שהושלך אברהם אבינו לכבשן האש, ביקש גבריאל לירד להצילו, אמר לו הקב"ה אני יחיד בעולמי והוא
יחיד בעולמו, שנא' אחד היה אברהם, נאה ליחיד להציל את היחיד, אמר הקב"ה אעפ"י כן איני מקפח
שכרך שעתידין בנו לירד לכבשן האש לקדש את שמי, ואתה עומד ומציל, כשירד להצילן אמר חנניה
הללו את ה' כל גוים, אמר מישאל שבחוחו כל האומים, אמר עזריה כי גבר עלינו חסדו, ענה גבריאל
ואמר ואמת ה' לעולם הללויה, מהו ואמת אמת הוא הדבר שאמרת לי כימי אברהם הוה ואמת ה' לעולם
הללויה ד"א ואמת ג' תיבות מעידות עליו שהוא אמת א' ראשונה מ' תיכונה ת' אחרונה הח"ד אג,
ראשון ואני אחרון :

מזמור קמ"ח

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, כשיהא אדם מזכיר את הצדיק יהא מזכיר אותו לטובה, שנא' אמרו
צדיק כי טוב, וכשיהא מזכיר את הרשע יהא מזכירו לרעה שנאמר אוי לרשע רע, וכה"א זכר צדיק
לברכה וכן את מוצא כשהקב"ה מזכיר את אברהם הצדיק הוא מברכו שנאמר המכסה אני מאברהם מה
כתיב בתריה ואברהם הוה יהיה לגוי גדול ועצום וכשמוזכר את עמלק הוא מקללו, שנאמר זכור את אשר
עשה לך עמלק מה כתיב בתריה תמחה את זכר עמלק, הוה אמרו צדיק כי טוב :

דבר אחר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, וז"ה (ישעיה י"ג) ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת
כי אין ישראל שיאמרו להקב"ה אלא הודיה בלבד על כל הטובה שהוא עושה עמכם, שנאמר
ה' אלהי אתה ארומטך כיון שראה דוד שהחודיה טובה אמר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו שהחודיה
טובה, וכה"א מכסה פשעיו לא יצליח ומודה ועוזב ירוחם, ואומר אודה עלי פשעי ואומר טוב להודות
לה' לכך הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו :

דבר אחר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, מהו כי לעולם חסדו אין הקב"ה עושה חסד עם ישראל לא
לשנה ולא לשנתים אלא לעולם, וכן את מוצא שנתן להם משה את התורה שנקראת חסד שנא'
ותורת חסד על לשונה, ולא נלקחת מהם לעולם אלא ניתנה להם למורשה, שנא' תורה צוה לנו משה מורשה
קהלת יעקב, וכן כל החסדים שעשה עמכם לעולם הוא, שנא' (איכה ג') חסדי ה' כי לא תמנו
הוה כי לעולם חסדו :

יאמר נא ישראל, אין נאה מן האדם שיאמר טוב על עצמו אלא אחרים יאמרו שהוא טוב ומי מעיד
להקב"ה יעקב שאמר החסד שעשה הקב"ה עמו לא ליום ולא לשנה אלא לעולם, שנאמר קמנתי
מכל החסדים אמרו לו וכמה חסדים עשה עמך אמר להם אין להם קצבה אלא האלהים הרועה אותי
מעודי עד היום הזה :

יאמרו נא בית אהרן, החסדים שעשיתי עמכם עמד קרה כנגדם עם סיעתו ובלעה אותם הארץ, עמד
עוניהו להקטיר קטורת והצרעת זרחה במצחו ובשביל מה שלמתי לו השכר הזה על שהלך אהרן
עמי ביושר, שנא' בשלום ובמישור הלך אתי ולמד תורתני שנא' תורת אמת היתה בפיהו :

יאמרו נא יראי ה', ומי הם יראי ה' אלו ביתו של דוד שנאמר חבר אני לכל אשר יראוך ומה עשה עמו
דוד הנה אנכי יושב בבית ארזים, ומה עשיתי לו אף אני אשמר לו חסדי ושמתי לעד זרעו וכסאו
כימי שמים, ד"א יאמרו נא יראי ה' זה פינחס שהרג לומרי ונתן נפשו על קדושת שמי, ומה שלמתי לו
לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום :

ד"א יראי ה' אלו הנגרים, כאברהם נאמר כי ירא אלהים אתה, בעובדיה נאמר ועובדיה היה ירא את
ה', ד"א יראי ה' אלו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן לכבשן האש על קדושת שמו ונצולו בשביל
שבטחו בו, ועליהם נאמר ונתתי להם בביתם ובחומותי יד ושם טוב מבנים ולא לעוה"ז בלבד אלא אף
לעוה"ב, שנא' והסד ה' מעולם ועד עולם על יראיו :

מן המצר קראתי יה, מדבר בדוד בשעה שירד לאחיו והניחוהו אחיו וכל ישראל, באותה שעה נשא דוד
עיניו למרום ואמר שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, השיבתו רוח"ק ואמרה אל יתן
למוט רגליך אל יגום שומרך, ענני במרחב יה שהרחיב לו הקב"ה וחזרו אחריו כל ישראל וכאו עד מחנה
פלשתים שנאמר (ש"א י"ז) וישבו בני ישראל מדלוק אחרי פלשתים :

וכה"א (איכה ג') מפי עליון לא תצא הרעות והטוב אלא הם גומלים לנפשם, ומהו גומל לצדיקים חנם חיים, וכה"א ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו הסולה לכל עונכי הנואל משחת חייכי, ולא אלה בלבד אלא הרבה צדקות הוא עושה, וכה"א עושה צדקות ה' ומשפטים לכל עשוקים, וכה"א שוכי נפשי למנוחיכי כי ה' גמל עליכי, ומה גמל לי כי חלצת נפשי ממות, וכן אמר דוד להקב"ה חיים את גמול לי גמול על עבדך אחיה, ומפני מה אתה גמול לי חיים מפני שאשמרה דבריך, חיים היא התורה, וכה"א נצריה כי היא חייך, לכך נאמר גמול על עבדך אחיה, אמר דוד רבש"ע רצונך שאשמור דברך גל עיני ואביטת נפלאות מתורתך, ולמה פליאה דעת ממני פליאה זו התורה, וכה"א פלאות עדותיך והיא אוצרות ומטמוניות הרבה דלתות יש בה והרבה פתחים יש בה, וכה"א אשרי אדם שומע לי לשקוד על דלתותי יום יום, וכן אמר דוד פלאות היא התורה אמר משה לא נפלאות היא ממך, לא נפלאות אלא ממך שלא עמלת בה לכך נאמר נפלאות מתורתך :

גר אנכי בארץ אל תסתר ממני מצותיך, וכי גר היה דוד אלא כשם שהמתנייר היום אינו יודע כלום בתורה כך עיניו של אדם פתוחות ואינו יודע בין ימינו לשמאלו כלום בתורה, ומה אם דוד שאמר כל השירות והמזמורים הללו אמר גר אנכי בארץ אנו עאכ"ו שאין אנו יודעים בתורה כלום, לכך נאמר גר אנכי בארץ וכן שנו רבותינו ז"ל היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעה"ב דוחק : דבקה לעפר נפשי חייני כדברך, אמר ישעיה יבש חציר נבל ציין ודבר אלהינו יקום לעולם, קיימים הם דברים שאמר הקב"ה ליעקב אבינו ע"ה, שנא' והיה זרעך כעפר הארץ כשם שעפר הארץ מדרושה לכל כך יהיו בניך מדרושים לכל, ומה הארץ מבלה כלי מתכות והוא מתקיים לעולם, כך בניך מכלים כל העכו"ם והם קיימים לעולם, וכן ישעיהו אומר (ישעיה ג"ב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלם, וכן בני קרה אומרים כי שחה לעפר נפשנו קומה עזרתה לנו, וכן חנה אומרת טקים מעפר דל הגיעו הם לארץ הקימות אותם על כן אמר דוד דבקה לעפר נפשי חייני כדברך :

הורני ה' דרך חוקיך, אמר שלמה אשרי אדם מצא חכמה ואדם יפיק תבונה כי טוב סתרה מסחר כסף יקרה היא מפנינים, ג' בני אדם שאלו חכמה מהקב"ה דוד ושלמה ומלך המשיח, דוד אמר הורני ה' דרך חוקיך, שלמה אמר חכמה ומדע תן לי א"ל החכמה והמדע נתון לך, מלך המשיח אמר לשלמה אלהים משפטך למלך תן, לכך נאמר הורני ה' דרך חוקיך מהו הורני אמר דוד אל תאמר לי למוד מעצמך, הרי הם לפניך אלא אתה הורני, שנאמר הורני ה' דרך חוקיך מהו דרך עשה אותה לפני דרך ואצרנה עקב מהו עקב שתהיה התורה בידי עד עקב (פירוש עד סוף ימי) הוא ואהיתופל שהיו עוסקים בתורה ולבסוף הניחו מה הועיל להם, וכה"א הנחמדים מזהב ומפז נם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב ואומר שלום רב לאוהבי תורתך :

ויבואני חסדיך ה' תשועתך כאמרתך, אותן החסדים שאמרת לאבותינו וכה"א תתן אמת ליעקב חסד לאברהם, וכן משה אומר נחית בחסדך עם זו נאלת, כך אמר דוד ויבואני חסדיך ה', ומהו החסד שאתה עושה עמנו שאתה מושיעינו, ואם אתה מושיעינו יש לנו פה לענות למחרפים אותנו שאומרים לנו כל היום איה אלהיך, אמר הקב"ה בשבילי אתם מתחרפים אנו מסיר הרפתכם, וכה"א בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ כי ה' דבר, ומה כתיב אחריו זה ה' קיינו לו נגילה ונשמחה בישועתו :

זכור דבר לעבדך על אשר יחלתני, זאת נחמתי בעניי כי אמרתך חיותני, ודים הליצוני עד מאד, אומרים לי מי שהנלה אתכם אינו משיב אתכם, וכה"א פני ה' חלקם אמרו כנוים לא יוסיפו לגור ואעפ"י

כן מתורתך לא נפיתי וחוזרים ואומרים לי לא תמולו ולא תשמרו את השבתות ולא תקראו, ואני מתירא ממך ואין אני שומעת להם מפני שהם כחציר מהרה ימלו, שנא' יבש חציר נבל ציין, אבל דברך קיימים לעולם שנא' ודבר אלהינו יקום לעולם :

חלקי ה' אמרתי, אמר משה כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ככם בחר ה' אין כתיב כאן אלא כך בחר ה', אפילו אחד מכם חביב לפני הקב"ה מכל העכו"ם, וכן ישעיה אומר כל הגוים כאין נדוד, לכן הוא אומר כך בחר ה' אלהיך, הוא בחר ככם ואתם בחרתם בו, וכה"א כי יעקב בחר לו יה ה' בחר ביעקב, ויעקב בחר בה' וכה"א אני לדודי ודודי לי, הוא אומר לכם חלקי אתם ואתם אומרים לו חלקי ה' אמרה נפשי, וכה"א חלקי ה' אמרתי לשמור דבריך והקב"ה אומר חלקי אתם ושלי אתם ואינו מבקש מכם אלא דברים, שנא' ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, חילתי פניך בכל לב חנני כאמרתך וחנותי את אשר אחון : טוב עשית עם עבדך ה' כדברך, טוב אתה ומטיב למדני חוקיך, טוב אתה בעוה"ז ומטיב לעוה"ב, טוב היית לאבות ומטיב לבניהם אחריהם, לכך נאמר טוב אתה ומטיב מפלו עלי שקר ודים במצרים ושאר הגליות, אעפ"כ אני בכל לב אצור פקודיך :

ידריך עשוני ויכוננני, הכלי הזה בזמן שהוא נאה מי משתבח הוי אומר מי שעשאו, כך אמר דוד אני הכלי ואתה הוא האומן עשה אותי נאה בשביל שיקלסוך, מהו הכינני ואלמדה מצותיך תן לי כינה כדי שאלמדה מצותיך, יראיך יראוני וישמחו אימתי ישראל שמחין כשהן רואות למלך או לנשיא שלהן עוסק בתורה, וכה"א ירונו וישמחו חפצי צדקי ומה כתיב אחריו ולשוני תהנה צדקך כל היום תהלתך : ידעתי ה' כי צדק משפטך ואמונה עניתני, כך אמר דוד כל המשפטים והיסורין שהבאת עלי והענויים באמונה הבאת עלי בצדק עשית איני קורא תגר באותה שעה ידעתי ה' כי צדק משפטך, וכה"א ודוד עולה במעלה הזתים עולה ובוכה יכול שקרא תגר או קינה לא אמר אלא מזמור, שנא' מזמור לדוד בברחו לכך נאמר ידעתי ה' כי צדק משפטך ואמונה עניתני, כשם שעניתני יהי נא חסדך לנחמני כאמרתך לעבדך, אינו היא אמירה אותה שאמר איתן האזרחי וכתותי מפניו צריו יבואני רחמיך ואחיה, אמר דוד הבא עלי מאותן הרחמים שבהם כראת את העולם, וכה"א זכור רחמיך ה' וחסדיך כי מעולם המת, לכך נאמר יבואני רחמיך ואחיה יהי לבי תמים בחוקיך, וכתיב לב מהור ברא לי אלהים, הלב הוא שמכייש את האדם למה שיודע מה עשה ומתכייש מעצמו, לכך נאמר לב יודע מרת נפשו, והלב הוא ששמה, וכה"א נתתה שמחה בלבי, לכן אמר דוד יהי לבי תמים בחוקיך וכמו שהיה דוד מבקש כך נתן לו הקב"ה שנאמר ואני בתומי תמכת בי, לכך נאמר יהי לבי תמים בחוקיך למען לא אבוש :

כלתה לתשועתך נפשי, אתה ארך אפים ואני קצר רוח, וכל שאתה מאריך אפים נפשנו כלתה לכך נאמר כלתה לתשועתך נפשי כלו עיני לאמרתך, כי הייתי כנאד בקימור כמה ימי עבדך, אעפ"י שהוצאת ישראל מצרים מה אנו חוששין אם רצונך עשה לעיננו, שנא' יודע בנוים לעיננו כחסדך חייני, אין הקב"ה נואל את ישראל אלא בשביל שיעשו התורה, ואלולי לא עזבו את התורה לא היו גולים לעולם, ועכשוו אומרים הושיענו מהגלות ואנו שומרים את התורה, לכך נאמר כחסדך חייני ואשמרה עדות פיך, וכה"א ואני זאת בריתי אותם אמר ה' לא ימושו מפיד זרעך ומפי זרעך אמר ה', ואם עשית כן מה כתיב אחריו קומי אורי כי בא אורך :

לעולם ה' דברך נצב בשמים, על מה השמים עומדים על אותו דבר שאמרת יהי רקיע בתוך המים, וכה"א כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד, לדוד ודוד אמונתך השמים והארץ עומדים על האמונה, שנא' כי אמרתי עולם חסד יבנה שמים תכין אמונתך בהם, לולי תורתך שעשועי, אלולי תורתך שחיתת עמי והיא

והוא שעשועי או אבדתי בעניי אף במצרים היה להם והיו משתעשעים בהם משבת לשבת, והתורה היא חיים לישראל, וכה"א כי הוא חייך ואורך ימיך, ואומר כי מוצאי מצא חיים, וכתו' כי כי ירכו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים, לך אני הושיעני, אמרו ישראל להקב"ה יכולה פרה לחרוש בשני נירין לא כך אמרת כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם, וכה"א פדני מעושק אדם לכך נאמר לך אני הושיעני :

מה אהבתי תורתך, אמר שלמה אילת אהבים ויעלת הן, אילת אהבים היא התורה והכל אהבים אותה, וכל מי שאוהב את התורה אינו אוהב אלא חיים, ואמר דוד אני אוהב אותה אני הולך למרחץ והיא עמי אני ישן והיא עמי, כשם שצויתני והיתה עמו וקרא בו כל ימי חיו, ואו' בהתהלךך תנחה אותך, לא הנחתיה כל עיקר לפי שלא היתה עלי משוי אלא זמירות, שנא' זמירות היו לי חוקך, וכתוב כל היום היא שיחתני, ולכן היתה עומדת לי על שונאי שנא' מאויבי תחכמני מצותיך כי לעולם היא לי, והיא עמדה ליוסף בבית פרעה והיא עמדה לדניאל בביתו של נבוכדנצר וכן משה אמר ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, לכך נאמר כי לעולם היא לי, מהו לי שלא עסקתי בספרים אחרים שהתורה נמשלה לדבש, משל לחבית מלאה דבש אם אתה נותן בה רביעית מים יוצאת כנגדה רביעית דבש מתוכה כך אם נכנסה דברים אחרים בלבך יצאו דברי תורה לכך נאמר כי לעולם היא לי, מכל מלמדי השכלתי צריך אדם להיות לו חכירים ותלמידים, שאם ישבה דבר אחד הם יזכירוהו, וכה"א טובים השנים מן האחד כי אם יפלו, האחד יקים את חברו, לכך נאמר מכל מלמדי השכלתי, ומי גרם לי שיחת זקנים שנאמר מוקנים אתבונן, מהו מוקנים אתבונן הרבה כבדת את הזקנים, ולא הוצאתם ממצרים עד שפירשת ואמרת לך ואספת את זקני ישראל, ולא נתת את התורה עד שאמרת לאוספם שנאמר ויקרא משה לזקני העם וישם לפניהם, ואומר מפני שיבה תקום וכה"א שאל אביך וינדה וזקניך ויאמרו לך, מן הכבוד שנתת לזקנים הוא עושה שאצור פקודיך, לכך נאמר מוקנים אתבונן, א"ל הקב"ה עד עכשיו לא ראית כלום עדיין יש לך לראות שנאמר (ישעיה כ"ד) כי מלך ה' צבאות בחר ציון וכירושלם ונגד זקניו כבוד :

נר לרגלי דברוך ואור לנתיבותי, אמר שלמה ואורח צדיקים כאור נונה הולך ואור עד נכון היום, דרך רשעים כאפילה, אבל הצדיקים דומין למי שהולך בלילה והנר בידו ונצול מן האבנים והמכשולות, שנאמר כי נר מצוה ותורה אור, אבל הרשעים לא יש נר בידם ואין להם אורה, לכך אמר דוד נר לרגלי דברוך, וכן אמר דוד אפילו אני מתאוה ומבקש להמוא, אין ד"ת מניחין אותי אם בקשתי להלך הם מאירין לפני, לכך נאמר נר לרגלי דברוך ואור לנתיבותי :

נתנו רשעים פה לי רמו בדרך הלצוי פ"ה ר"ת פורים הנוכה, שאינו מן התורה אלא רשעים נרמו לנו ב' מועדים אלו, ואפשר להוסיף עוד רמזים נתנו רשעים ר"ת נר, פ"ה נימ' מנילה, דהיינו נר הנוכה ומנילה ועוד פ"ה נימ' הנוכה עם הכולל ודוק :

ועוד רמו מפסוק זה נתנו רשעים פה לי ומפקודך לא תעיתי, ס"ת נ"י צ"ה, נ"י של חמן שעולה צ"ה ודוק : סעפים שנאתי ותורתך אהבתי, אמר שלמה יראת ה' שנאת רע שונא למי ששונא דרך החיים והולך בדרך הרע, א"ל דוד כל מה שאתה שונא אני שונא לכך נאמר סעפים שנאתי מהו סעפים כל מי שפורש מדרכיו של הקב"ה, אמר דוד לא עשיתי את המצות לא באונם ולא ביראה אלא מאהבה, שנאמר ותורתך אהבתי ובשביל שאהבתי אותה אל תניחני אלא סתרי ומנני אתה, סורו ממני מרעים זה דואג ואחיתופל שהיה אומר להם מה אתם דוחפים לי, הניחו לי שעה אחת שאשב ואעסוק בתורה, וכה"א כי נרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים, וכי אלהים אחרים היה עובד אלא אמר דוד בשביל שרדפוני ואיני עוסק בתורה כאלו אני ח"ו עובד אלהים אחרים לכך נאמר סורו ממני מרעים סמכני

סמכני כאמרתך ואחיה באיוז אמירה סומך ה' לכל הנופלים סעדי ואושעה הלכתי לשנות פרק א' ואין כי כח, סעדי ואושעה, אם אבא לעשות מצוה ולא הייתי יכול לעשותה סעדי ואושעה, סלית כל שונים מחקך כי שקר תרמינם אלו דואג ואחיתופל שלמדו את התורה בשקר ובמרמות, סמר מפחדך בשרי מפחד של ניהנם א"ל הקב"ה פחדת אשריך שנאמר אשרי אדם מפחד תמיד :

עשיתי משפט וצדק כל תניחני לעושקי, וכה"א ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו, שהיה דן את הדין ואם נתחייב עני ואין לו ליתן היה נותן דוד משלו, וזהו משפט וצדקה משפט לזה שהחזיר לו ממנו, וצדקה לזה שנתן לו משלו אמר דוד מאחר שאני נוהג בן שמא יבואו שנים ויעשו מרמות כחנם ויבואו לפני לדון כדי שיוציאו משלי ויחלקו זה עם זה, לכך נאמר כל תניחני לעושקי, וכתוב ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני ודים, עבדך אני הבינני לא תאמר חרי הספר פתוחה לפניך קרא ואת מוצא ויודע, לכן אמר דוד עבדך אני הבינני על כן אהבתי מצותיך מזהב ומפז, שאין עומד הממון והזהב והפז ביום הדין אלא תורה ומע"ט, על כן כל פקודי כל ישרתי, אמר דוד ישרתי לבניך וגם הארתי להם אף אתה האר לי, וכה"א כי אתה תאיר נרי ה' :

עת לעשות לה', אם יאמר האדם מה לי עתה לעשות תשובה או ללמוד עדיין יש עת לימי הוקנה לחזור בתשובה או לעסוק בתורה, האדם הזה גורם להפר התורה כי מי יודע מה ילד יום, שמא לא יספיקו לו מן השמים וז"ש הפרו תורתך ודוק :

עת לעשות לה' הפרו תורתך, הקובע עת א' לתורתו דהיינו ביום ולא בלילה, או לילה ולא ביום, כאלו הפרו תורתך אלא צריך שיקבע עתים ביום ובלילה, לקיים מצות והגית בו יומם ולילה (מפרשים ז"ל) : פלאות עדותיך, השמים והארץ לא ברא אותם הקב"ה בקול, ולא שמעה אומה קולו של הקב"ה, ואימתי נשמע קולו כשנתן את התורה, שנאמר קול ה' בכח קול ה' שובר ארזים קול ה' חוצב להבות אש, כל הקולות הללו למה, ה' עזו לעמו יחן לכן אמר דוד פלאות עדותיך, פתח דברך יאיר מאירים הם דברי תורה, וכה"א מצות ה' ברה כי נר מצוה ותורה אור, פי פערתי ואשאפה כמו התנינים השואפים רוח, כך אני שואף לתורתך, לכך פניך האר בעבדך ולמדני את חקיך :

צדיק אתה ה', כשם שאתה צדיק כך משפטך צדיקים וישרים, וכה"א (נחמיה כ"ו) ותתן להם משפטים ישרים ותורות אמת, צוית צדק עדותיך, מהו צוית צדק צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שנתן להם התורה, שנאמר ויצונו ה' לעשות את כל החקים האלה לטוב לנו כל הימים, וכתוב וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות, לכך נאמר צוית צדק עדותיך, צמתתני קנאתי, כך אמר דוד איני מקנא לא באכילתן של רשעים ולא בשתייתן אלא על כל הטובות שאתה מביא עליהם, ואיך שכחו את תורתך, וכה"א ותזנח משלום נפשי לכך נאמר כי שכחו דברך צרי צעיר אנכי ונכזה צעיר היה דוד והלא אליהוא קטן ממנו, וכה"א (ד"ה א') דוד השביעי אליהוא השמיני אלא שהיה עושה עצמו קטן ונכזה הרבה בונוני שאול ודואג, וכה"א ויהי בעת תת את מירב לדוד, והיא ניתנה לאדריאל המחולתי לאשה, ושאל נתן את מיכל בתו לפלטי בן ליש, לכך נאמר צעיר אנכי ונכזה צר ומצוק מצאוני כשם שאמר משה במצור ובמצוק, באו הצרות כך יבואו הטובות והנחמות, צדק עדותיך לעולם זכות שניתנה לישראל לא לשנה ולא לשנים ולא למאה אלא לעולם, שנאמר לא ימושו מפוך ומפי זרעך מעתה ועד עולם ומה שכרה, אורך ימים בימינה :

הראתי בכל לב, וכה"א ויאמר שמואל לכל ישראל לאמר אם בכל לבבכם אתם שבים אל ה' אלהיכם, מהו אם בכל לבבכם אלא כך אמר שמואל אם שבתם בכל לבבכם, עונה הקב"ה תפלתי שאני מתפלל נד

מתפלל עליכם, ואומר ויקבצו המצפתה וישאבו מים וישפכו לפני ה', ואיזה מים היו שופכים אלא שעשו תשובה ושפכו את לבם כמים לפני הקב"ה בתשובה שלימה, וכן ירמיהו אומר שפכי לבך נוכח פני ה', לכך נאמר וישאבו מים לכך נאמר קראתי בכל לב ענני ה' :

בשוחר טוב לא נמצא דרוש באותיות רי"ש שי"ן תי"ו, לכן לקמתי דרושים מהרב :

חיד"א ז"ל ומקומות אחרים לאותיות אלו :

ראה עניי וחלצני כי תורתך לא שכחתי, אפשר במ"ש רבינו האר"י ז"ל דגפש דהע"ה היה בעמקי הקליפות, וזו פעם ראשונה שבאה והיה לו טורח גדול מאד, ולכן אינו נחשב לו החמא כל כך, וז"ש ראה עניי שהייתי בעמקי הקליפות, וזו ביאה ראשונה ויש רדיפה גדולה, וחלצני כי תורתך לא שכחתי, והתורה מגנא ומצלא מיצה"ר וח' עוזר לי (יוסף תהלות) :

רבים רודפי וצרי המורדים אותי, ואע"כ דבעיא שמעתא דעתא צילותא כיוטא דאסתנא, אעפ"כ מעדותך לא נשיתי, ראה כי פקודיך אהבתי, ראה המלאכים הנבראים מהמצות שעשיתי, ומהם נודע שקיימתי מצותיך באהבה ובלב שלם שהעושה מצוה א' קונה לו פרקליט א' באופן שמכל מצוה נברא מלאך א', ואם מקיים אדם המצוה כהוגן באהבה ויראה ובכונה ובלב שלם בלי שום פניה או נברא המלאך בתקונו שלם בלא מום, (עיין לעיל פ' וירא פ' העקדה דף ו' ע"א בפסוק ולא חשבת את בנך את יחידך ממני), ואם המצוה נעשית כתקונה או נברא המלאך בלא מום, ולז"א ראה כי פקודיך אהבתי ראה המלאכים הנבראים ע"י המצות כי שלמים הם בכל והיו לאות כי פקודיך אהבתי, ומכאן אהבה נזחרתי בכל דקדוקי מצות ומכל מקום ה' כחסדך חייני, וזה מצד החסד לבד (יוסף תהלות) :

ראש דברך אמת, בראשית ברא אלקים ס"ת אמת, וס"ת ראש דברך אמת תש"ך, שיש תש"ך צרופים בתיבת בראשית, ועוד אמרו אין אמת אלא צדקה הנקרא חסד ואמת, שבתחלה עלה במחשבה לברא העולם במדת הדין, וע"י הצדקה הופכת מ"ה למדת הרחמים ומתקיים העולם בזכות חסד ואמת (מלוקט מס' יוסף תהלות) :

ישש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, וזה מופת לאמיתת תוה"ק דההוגה בה תמיד מעוררת שמחה בלב, וז"ש פקודי ה' ישרים והראיה שהם משמחי לב, ונשארת השמחה בלב, וזה אות על אמיתת תורתנו הקדושה ומשם ממילא רווחא שקר שנאתי ואתעבה שנואה היא, והיא היפך האמת : שלום רב לאוהבי תורתך, שעסק התורה מגנא ומצלא מיצה"ר ולכן אין למו מכשול, ואפשר לרמוז במ"ש האר"י ז"ל כי הגאה פוגם בשם י"ה כל קבל דנא העניו שם י"ה שומרו :

שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול, אם יהיה שלום בין הת"ח האוהבי תורה, או הקב"ה מקיים בעתה אחישנה ואינו ממתין עד הקץ דכתיב כי למועד מועדים וחצי ר"ת למו' וזהו רמוז ואין למו' מכשול, כלומר אין למועד מועדים וחצי מכשול להם כי יתקיים להם אחישנה :

שברתי לישועתך ה' ומצותיך עשיתי, אפשר במ"ש בעניותינו דמעם חיוב לצפות לישועה שיתבונן האדם בעוונות המעכבין הנאולה, והמצוה אשר בקיומם תפרה ישע הנאולה ויבקש להשמר מהמעכב, ולקיים המקרב שאם מצפה לישועה מבלי שום על לבו כאמור שקיל מיבותיה, וז"ש שברתי לישועתך ה' כלומר כל מעייני בך, ע"ד כבוד שמו ואני מצפה לישועה, וכ"ת מה בצע בשב"ר אשר הם שוברי"ם הישועה לז"א ומצותיך עשיתי, כלומר שנתרחקתי מהמעכבין וקיימתי מצות המסונלות לנאולת נפשינו (יוסף תהלות) :

שמרדה נפשי עדותיך, לשון ואביו שמר את הרבר כלומר אני מצפה וממתין מתי יבא לידי איזה מצוה ואקיימנה

ואקיימנה ואוהבם מאד ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ונחשב כאלו שמרתי פקודיך ועדתיך (מלוקט מיוסף תהלות) :

תקרב נתתי לפניך ה' כדברך הבינני, כל עצמו של דהע"ה היה מתחנן בעד סודות התורה שיבינהו ה' וכמו שאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך (עיין ביוסף תהלות שהאריך הרב חיד"א ז"ל) :

תאבתי לישועתך ה' ותורתך שעשועי, שכתבת לנו ע"י הנביאים נחמות וישועות ואנחנו הולכים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וקורין בנחמות שעתיד ה' לנאלינו בונה ירושלם ה' וכיוצא אנחנו מתנחמין וסובלין הנלות ומצפים לישועתך שדברייך מלבנו אמת וקיים לעד :

תעיתי כשה אוכר בקש עבדך, אעפ"י שאין בנו מצות כשה, כביכול הרועה הוא ה' ורועה נאמן מבקש צאנו כמ"שה ה' רועי לא אחר, אם בקש עבדך כי מצותיך לא שכחתי שרצוננו לעשות רצונך ולקיים מצותיך בלבב שלם ותצרף מהשבותינו למעשה (מלוקט מס' יוסף תהלות מהרב חיד"א ז"ל זיע"א) :

באלפא ביתא יש בכל פסוק אות כף כפופה או פשוטה, חוץ מכו' פסוקים, סודו ממני מרעים, עשיתי משפט וצדק, (עיין פירוש יוסף תהלות מוטור קי"ט סוף אות א' טעמים נכונים על זה מהרב חיד"א זצוק"ל זיע"א) :

מזמור ק"ך

שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני, שיר המעלה אין כתיב כאן, אלא שיר המעלות, כשישראל עולים אינם עולים מעלה אחת אלא למעלות הרבה הם עולים, וכח"א אתה תעלה מעלה מעלה, וכתיב מי זאת עולה מן המדבר לכך נאמר שיר המעלות, ה' הצילה נפשי משפת שקר, אמרו ישראל לפני הקב"ה כשם שהצלחנו מן הכל כך תצילנו מזה, ואין לנו צרה עוד כי שפת שקר הוא הצרה, לכך נאמר הצילה נפשי משפת שקר, כל איבריו של אדם מהם יושבים, מהם עומדים, רגליו מהלכות, ידיו נושאות ונמשלות, הלשון הזה אינו לא יושב ולא עומד אלא מוטל דומם וסגור ונתון בפנים, אעפ"י כן הוא מכה גדולים וקטנים קרובים ורחוקים, אלו היה מבחוץ נושא ונתן כשאר כל האיברים עאכ"ו, מה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה, לשון הרע קורין אותו שלישי, שהורג שלשה האומרו והמקבלו ומי שנאמר עליו, וכן אתה מוצא בדואג שהרג עצמו ואין לו חלק לעולם הבא, והרג לאחימלך הכהן שנאמר עליו, ונוב עיר הכהנים שלו, והרג שאול שקבל ממנו שנא' וימת שאול ושלשת בניו, נמשל הלשון לחץ ולמה שאם ישלף אדם החרב שבידו להרוג את חברו הוא מתחנן לו, ומבקש ממנו רחמים ומתנחם ההורג ומחזיר החרב לנרתיקו, אבל החץ כיון שירה אותו וחלץ אפילו מבקש להחזיר אינו יכול להחזיר, לכך נאמר חצי נכור שנונים עם גחלי רתמים, הרוחם הזה מי שמדליקו נחליו אינם נכבים, ומעשה בבי' בני אדם שהדליקו אש מרתמים כשחזרו לאחר י"ב חודש מששו באפר והלכו עליו ונכוו רגליהם מן הנחלים שתחת האפר לפי שאינם נכבים, לכך נמשל לה"ר לנחלי רתמים, וכשם שהחץ הזה בא פתאום ואין אדם יודע בו עד שבא והורגו, כך חציו של רשע פתאום מוציאים את האדם להריגה או לאסורין, ואדם הזה היה יושב במקומו וכותבין עליו להיכן שהוא או מלשינים עליו, לכך נאמר חצי נכור שנונים, וכן משה אמר לישראל לא תירא מפחד לילה, מפחדה של עכו"ם, מחץ יעוף יומם מן לבלרין שלהם, לכן נאמר חצי נכור שנונים, אויה לי כי גרתי משך שהיו מוליכין אותי מכבל למדי, וממדי ליון, ומיון לאדום, וכח"א עם ממושך ומורט מהו ממושך שהייתי נמשך עמהם, שכנתי עם אהלי קדר שאין להם לא מקום ישיבה א' ולא מקום עמידה

תהלות

מזמור ק"ד

דוד

א, אלא נוסע אהלו מכאן לכאן, רבת שכנה לה נפשי עם שונא שלום וכי יש אדם שונא שלום אלא עשו שונא שלום לכך הוא אומר ונתתי שלום בארץ, אימתי יהיה כן והשכתי היה רעה מן הארץ, ואין היה רעה אלא חזיר, שנאמר יכרסמנה חזיר מיער זה עשו הרשע, אני שלום וכי אדבר שנאמר וישלח משה מלאכים וכו' כה אומר אחיך ישראל, המה למלחמה שנא' פן בהרב אצא לקראתך אמר ישעיה שלום שלום לרחוק ולקרוב אני מחזיר בריה מי שנתן לבו לשוב בתשובה לפני איני מהזירו, לכך נאמר שלום שלום לרחוק ולקרוב, וכל מי שיבא אצלי אני בא אצלו ומרפא אותו שנא' ורפאתיו :

מזמור קכ"א

שיר למעלות המזמור הזה מסוגל מאד לשמירה ויש בו ה' היות ואחריהם אותיות עשצ"י גימ' ת"ף, וכשקורא המזמור יכוין בד' אותיות האלו להכניע הפלוגת גי' ת"ף ובפרט בתחלת הליכה, בעת השינה (נגיד ומצוה מהרב יעקב צמה ומהר"ח ז"ל זיע"א) :

שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, מהו אל ההרים יום שיבא הקב"ה בדון וישראל מסתכלין באבות שילמדו עליהם זכות, ואין אב שימלט את בנו, ואין איש שימלט את אחיו מאותה צרה ליום הדין באותה שעה נושאים עיניהם למרום לאביהם שבשמים, ואומרים (ישעיה ס"ג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירונו כי אתה אבינו, אמר הקב"ה אתם יודעים מי עוזר אתכם עושה שמים וארץ, א"ל יתן למוט רגלך, מהו אל יתן למוט, כשימוטו רגליהם של רשעים בניהנם רגליכם אינם מטים, דכתיב רגלי חסידיו ישמור, וכתיב ברכו עמים אלהינו, על איזה דבר אתם מברכין, השם נפשנו בחיים ולא נתן למוט רגלינו הנה לא יגום ולא יישן שומרי ישראל, וכי יש שינה למעלה חלילה לא שינה ולא ישיבה יש למעלה, וכך אמר הכתוב (דניאל ז') בגזרת עיריין פתנמא ואומר עיר וקדיש מן שמוא נחית מבאן שאין שינה למעלה, אלה מהו אל יגום שומרי אלו הצרות הבאות על ישראל בעוה"ז כביכול הקב"ה עושה כן, וכן אסף אומר עורה למת תישן ה', ה' צלך על יד ימינך, התולה בטחוננו בה' זוכה לברכות אלו יומם השמש לא יכבה וירח כלילה, ה' ישמר את נפשך, ה' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם א"י :

אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, ורמו ההרים הר סיני תורה וזה ציון העבודה כלומר אעפ"י שנתבטלה העבודה ונתמעטה התורה, מאין יבא עזרי, כלומר לשים מצאו כאין ולהיות עניו כאלו קיים שניהם שמו שהוא עניו התורה נתונה לו במתנה, וכאלו הקריב כל הקרבנות כמ"ש זכחי אלהים רוח נשברה (הרב חיד"א ז"ל בפירושו הומת אנך על התהלים) :

מזמור קכ"ב

שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, אריב"ל אמר דוד שמעתי בני אדם שהם אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו, ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל ושמתה, א"ל הקב"ה כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום א' שאתה עוסק בתורה מאלף עולות שעתידי שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח, ששם עלו שבטים שבתים יה עדות לישראל הקב"ה מעיד על ישראל שלא נשמאו בזנות, ובה"א החנוכי הפלואי ה' בראש, יוד בסוף ומפורש בקבלה, גן נעול אחותי כלה אלו הנזכרים, גל נעול מעין התום אלו הנקבות, ורבי נתן אומר גן נעול אלו הנשואות, גל נעול אלו הארוסות, ד"א גן נעול גל נעול אלו ב' ביאות, א"ר אחא אין ירושלם נבנית אלא בזכות השבטים, שנא' ירושלם הבנויה, וסמיך ליה ששם עלו

תהלות

מזמור קכ"ב

דוד

רב

עלו שבטים כי שמה ישבו כסאות למשפט לדון אומות העכו"ם שאלו שלום ירושלם ישליו אוהביך מה ראו לומר ולירושלם (פירוש תשכון בתוך ירושלם עירך) אחר ברכת הצדיקים, היכן מתרוממת קרנם של צדיקים בירושלם תלמידיו חכמים מרבים שלום בעולם, שנא' וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך למען אחי ורעי אדברה נא שלום כך :

בית ה' נלך עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים כלומר כשנלך בבית ה' רחינו בתי כנסיות חשוב עלינו בירושלם (כך פירש מהרש"א ז"ל בפרק ד' המניחה) :

מזמור קכ"ג

בשוחר טוב לא נמצא דרוש למזמור זה לכן לקטתי דרושים מהרב חיד"א ז"ל :
חננו ה' חננו כי רב שבענו בון, אפשר כמ"ש רז"ל הנעלבים ואינם עולבים שומעים הרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו, ועוד אמרו המחרף ומדבר רע על חבירו הנעלב לוקח זכויות ומחליף בענותו, ועוד כמה מעלות אמרו רז"ל, ואפשר ש"ש חננו ה' חננו, וכי תימא מה עמכם תורה ומצוה שאחון, לז"א כי רב שבענו בון, כי רב דייקא יתרון גדול יש לנו כי שבענו בון, ולזה נתכפרו עונותינו רבת שבעה לה נפשנו הרבה תועלת לנפשנו מלענ. השאננים תועלת עצום ורב (הרב יוסף תהלות) :

ואפשר בון גימ' י"ה ויען שהעניו סובל בון לזה שם יה שומרו, ולז"א חננו ה' חננו כי רב שבענו בון :

מזמור קכ"ד

שיר המעלות לדוד לולי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא כתיב וישכב במקום ההוא, אריב"ל כאן שכב ולא כל עשרים שנה שהיה בבית לבן, ומה היה אומר ט"ז שיר המעלות שבספר תהלים, רבי שמואל בר נחמני אמר כל ספר תהלים היה אומר, מה טעם ואתה קדוש יושב תהלות ישראל ישראל סבא :

ראיתי בליקוטי הרמ"ע ז"ל שכתב ג' פעמים אוי אמר דהע"ה גימ' ד"ן, כי כל א' מהם כנגד ח"י ברכאן דצלותא שחרית מנחה ערבית, שבזכות ג' תפלות אנהנו נצולים מהגוים, כמ"ש אוי חיים בלעונו אותיות בעלוננו כמ"ש בעלוננו אדונים זולתך, וגם ד"ן פעמים המן נזכר במניחה, וכן ד"ן אותיות ב"י בני המן שהתפלל דהע"ה על גזירת המן, וגם האבות התפללו על גזרת המן (עייין בס' יוסף תהלות במזמור זה) :

מזמור קכ"ה

שיר המעלות הכותחים בה' כהר ציון, מה הר ציון עתיד הקב"ה להחזירו לישונו, אף כתיבהם של צדיקים שחרבו עתיד הקב"ה להחזירן לישונו, היטיבה ה' לטובים יבא טוב ויקבל טוב מטוב לטובים, יבא טוב זה משה שנאמר ותרא אותו כי טוב הוא, ויקבל טוב זו התורה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם, מטוב זה הקב"ה שנאמר טוב ה' לכל, לטובים אלו ישראל, שנאמר היטיבה ה' לטובים, יכול לכל ת"ל ולישרים בלבותם :

מזמור קכ"ו

שיר המעלות בשוב ה' את שיבת ציון חיינו כחולמים, כל ימיו של אותו צדיק (פירוש חוני המעגל) היה מצטער על מקרא זה, מי איכא דניים ע' שנין בחלמא, יומא חד הוה קאויל באורחא חזייה לההוא

תהלות

מזמור קכ"ז

דוד

להחוא נברא דקא נמע חרובא וכו' כדאיתא בש"ס פרק ג' דתעניות :

בר בריה דחוני המעגל הוה שמייה חוני המעגל, סמוך להרכנא דבי מקדשא נפק לטורא לנבי פועליו, עד דיתיב תמן נחית סטרא על למערתא גם ודמך ליה ועביד שקיעה שינתיה ע' שנין, עד דהרב בי מקדשא ואתבני, לסוף איתער משינתיה הוה עלמא מחלף דהוה ויתים עבידא כרמים, כרמים עבידא זרעים, עלל לסדינתא אמר לון מה קלא בעלמא אמרין ליה ומאן את אמר לון חוני מעגל אנא, אמרו ליה שומעים אנו כד הוה חוני המעגל עלל לעיריה הוה מנהרא עלל ונהרת קרא על גרמיה בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים, אז ימלא שחוק פינו אימתי בזמן שיאמרו בנוים הנדיל ה' לעשות עם אלה, מכאן אמר שאסור לאדם למלאות שחוק פיו בעוה"ז, שובה ה' את שביתינו א"ר יצחק גדול יום הנשמים כיום קבון גליות, שנא' כאפיקים כנגב, ואין אפיקים אלא מטר שנא' ויראו אפיקי מים, הוורעים בדמעה זה יעקב שזרע את הברכות בדמעה, ברנה יקצורו, ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ :

מזמור קכ"ז

שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בינו בן, רבי חייא ורבי יוסי ורבי אמי שלח לון ר' יהודה נשיאה למעבר באילין קרייתא דארעא דישראל מתקנא להון סופרים, ומתניין דאינון נטורי קרתא, דכתיב אם ה' לא ישמר עיר שוא שומר, כן יתן לידידו שנא, אלו נשותיהן של ת"ח שמנדרות שינה מעיניהם בעוה"ז על בעליהן שיעסקו בתורה, הקב"ה נותן להם שבתן בעוה"ז ובעולם הבא : הנה נחלת ה' בנים שכר פרי הבטן, מרת ב"ו פועל עושה עם בעל הבית חורש וזורע ומעדר עמו מטבע אחד נותן לו והולך, אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן אלא אדם תאב לבנים נותן לו שנא, הנה נחלת ה' בנים, תאב לחכמה נותן לו, שנאמר (משלי ב') כי ה' יתן חכמה, תאב לנכסים נותן לו שנאמר (ד"ה א' כ"ט) והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל :

מזמור קכ"ח

שיר המעלות אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו, יגיע כפיך כי תאכל, דרש מר זוטרא משמיה דרב חסדא כל ת"ח שקורא ושונה ומשמש תלמודי חכמים ורואה טריפה לעצמו, עליו הכתוב אומר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך רב זכיר אמר זוכה ונחל ב' עולמות שנא' אשריך וטוב לך, אשריך בעוה"ז וטוב לך לעולם הבא :

אשתך כנפן פוריה בזמן שהיא בירכתי ביתך כשהיא צנועה או בניך כשתילי זתים, מה זתים אין בהם הרכבה אף בניך לא יהיה להם פסולת, הרואה הנפן בחלום אין אשתו מפלת נפלים שנא' אשתך כנפן פוריה, שורקה יצפה למשיח דכתיב אוסרי לנפן עירה ולשורקה בני אתונו, הרואה ענבים בחלום לבנים בין בעתם בין שלא בעתם יפים, שחורים בעתם יפים, שלא בעתם צריכין רחמים, אבל מוכמח לו שהוא בן עוה"ב, הרואה זתים בחלום זוטרי פרי ורבי עסקיה בויתא, והני מילי פירי, אבל אילני הויין לו בנים מרובים, שנא' בניך כשתילי זתים איכא דאמרי שם טוב יוצא לו שנא' זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך, וברכך ה' מציון כל פעולות טובות ונחמות טובות מציון, וראה בנים לבניך שלום על ישראל : אשתך אלף של אשתך בסגול רמו לשלשה שותפין שיש באדם וכל זמן שהקב"ה שותף ביניהם שם י"ה שורה עליהם לכך אמר כנפן פוריה רמו רמו בזמן שאשתך כנפן, שאין הנפן מקבל הרכבה אחרת או פוריה כלומר שם י"ה שורה עליהם (הרב כלי יקר זיע"א) :

תהלות

מזמור קכ"ח

דוד

רג

הנה כי כן יבורך נבר ירא ה', מאחר שאמר הכתוב אשריך וטוב לך, אשתך כנפן פוריה בניך כשתילי זתים וכו' מהו שחזור ואומר הנה כי כן יבורך נבר ירא ה' אלא רמו לנו שהבא לברך את חבירו אין צריך לפרט שיברכהו ה' בכנים או בעושר וכיוצא, אלא יברכהו שיהא ירא ה' ואז ממילא יבואו לו כל הברכות הנזכרים כמו שהם וז"ש הנה כי כן יבורך אל תקרי יבורך אלא יברך, יברכהו שיהיה ירא ה' (הרב יוסף תהלות) :

מזמור קכ"ט

שיר המעלות רבת צירוני מנעורי יאמר נא ישראל, על נבי הרשו חורשים ה' צדיק קיצין עבות רשעים, עתיד הקב"ה ליפרע מהאומות שהכבירו עול על ישראל, וכה"א ואשבור מוטות עולכם, ולא אמרו העוברים ברכת ה' אליכם, העוברים אלו האומות עכו"ם שעוברים מן העולם, לא אמרו לישראל ברכת ה' אליכם, וישאל אומרים ברכנו אתכם בשם ה', וישאל אומרים להם לא דייכם מכל הטובות הבאות עליכם בזכותינו אלא שאתם מגלגלין עלינו את הפייסין וזימות ונולגלין וארנוניות סוף שאתם פורעים כד"א תחת הנחשת אביא זהב (ישעיה ס') :

מזמור קכ"ל

שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה', א"ר יוסי בר חנינא משום ראב"י לעולם אל יעמוד אדם במקום נבנה ויתפלל, משום שנאמר ממעמקים קראתיך ה', תנייא נמי הכי לא יעמוד אדם לא על נבי מטה ולא ע"ג כסא ולא ע"ג ספסל או שרפרף ולא במקום נבנה ויתפלל שאין נבחות לפני המקום, כי עמך הסליחה, א"ר אבא הסליחה מופקדת אצלך בר"ה, וכ"כ למח למען תורא בשביל ליתן אימתך על בריותיך ביום הכפורים :

מזמור קל"א

בשחר טוב לא נמצא דרוש למזמור זה לכן לקטתי דרושים מהרב חיד"א ז"ל למזמור זה : לא נבה לבי אמרו משם הרב עיר וקדיש מהר"א ברוכים ז"ל דמי שהוא עניו אין ינער שולט בו, ומשו"ה דהע"ה יסד מזמור זה בסימן קל"א שהוא במספר שם ינער (פי' סמא"ל) לומר שאינו שולט בו עב"ד ויש לחוסף כי ענוה נ"י קל"א, כי הענוה מבטל הסמ"א וז"ש לא נבה לבי והוה ענוה ואמת, והשתא יקשה באמת איך בא לידו ענין בת שבע, לז"א יחל ישראל אל ה' מעתה ועד עולם להורות דתשובת יחיד מתקבלת (הרב חיד"א ז"ל בספר יוסף תהלות) :

ד' לא נבה לבי אמרו בירושלמי פ"ג דסנהדרין לא נבה לבי בשעה שמשחני שמואל, ולא רמו עיני בשעה שהרגתי את גלית, ולא הלכתי בנדולות בשעה שהעליתי הארון, ובנפלאות ממני בשעה שהחזירני למלכותי, אלא אם לא שויתי ודוממתי נפשי כנמול עלי אמו כנמול עלי נפשי, ההוא ינוקא דנחית ממעי אימיה עכ"ל :

ואפשר שהקב"ה אמר לשמואל כי ראיתי בבניו לי מלך, והכונה כביכול עלי מלך שהקב"ה נזר נזרה והצדיק מבטלו כמ"ש חכמים, וז"ש ה' לא נבה לבי בשעה שמשחני שמואל ושרתה עלי רוח"ק וידעתי שאמרת עלי כי ראיתי בבניו לי מלך והוא בוחן לב ויודע שלא נבה לבי ולא רמו עיני בשעה שהרגתי את גלית, שלקח ה' אבנים בכונות שרומז הוה"ק וזכיתי לעקור קליפה קשה, ולא הלכתי בנדולות, בשעה

בשעה שהעלתי את הארון אלא אדרבא נתכוונו לכבוד התורה כמ"ש הרב קרבן העדה, ובנפלאות ממני שבשעה שהחזירוני למלכותי דאו הוי כמו שעליתי לגדולה ונתכפרו עונותי כמ"ש הרב פרשת דרכים (הרב חיד"א ז"ל בחומת אנך על התהלים):

מזמור קל"ב

שיר המעלות זכור ה' לדוד את כל עונותי, אם ישמרו בניך בריתי, נ' דברים ניתנו על תנאי, ארץ ישראל ובית המקדש, ומלכות בית דוד, חוץ מספר תורה ובריתו של אהרן, שלא ניתנו על תנאי, ארץ ישראל מנין שנא' השמרו לכם פן יפתח לבבכם ואבדתם מעל הארץ הטובה, בית המקדש מנין שנא' (מ"א ט') הבית הזה אשר אתה בונה אם תלך בחוקותי, ואם לאו כל עובר עליו יושם, מלכות בית דוד שנא' אם ישמרו בניך בריתי ועדותי זו אלמדם גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך וכתוב ופקדתי בשבט פשעם, ומנין לס'ת שלא ניתנה על תנאי שנא' תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, ומנין לבריתו של אהרן שלא ניתנה על תנאי שנא' ברית מלח עולם, ואומר והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם, זאת מנוחתו עדי עד כי בחר ה' בציון עד שלא נבחרה בית עולמים היתה ירושלם ראויה לשכינה, משנבחרה יצאת ירושלם דכתיב זאת מנוחתו עדי עד, עד שלא נבחר אהרן היו כל ישראל ראויין לכהונה, משנבחר אהרן יצאו כל ישראל שנא' והיתה לו ולזרעו אחריו עד שלא נבחר דוד היו כל ישראל ראויין למלוכה, משנבחר דוד יצאו כל ישראל שנא' (דה"ב י"ג) הלא לכם לדעת כי ה' נתן הממלכה לדוד:

מזמור קל"ג

שיר המעלות לדוד הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד, כשמן הטוב על הראש יורד על הזקן זקן אהרן שיוורד על פי מדותיו, שנו רבותינו כמין שני טיפי מרגליות היו תלוין לאהרן בזקנו, תנא כשהוא מספר עולות ויושבות לו בעיקרי זקנו, והיו דואנים משה ואהרן שמא ח"ו מעלו בשמן המשיחה יצתה בת קול ואמרה כמל חרמון שיוורד על חררי ציון, מה טל חרמון אין בו מעילה אף שמן המשיחה אין בו מעילה, על חררי ציון כל פעולות ונחמות טובות מציון:

מזמור קל"ד

שיר המעלות הנה כרכו את ה' כל עבדי ה' העומדים בבית ה' בלילות, מאי בלילות א"ר יוחנן אלו ת"ח העוסקים בתורה בלילה, מעלה אני עליהם כאלו עוסקים בעבודה, לעולם זאת על ישראל א"ר גידל אמר רב זה מובח בנוי ומיכאל השר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן, ורבי יוחנן אמר אלו ת"ח העוסקים בהלכות עבודה, מעלה אני עליהם כאלו נבנה ביהמ"ק בימיהם:

שאן ידיכם קדש וברכו את ה', נ' תכיפות הן תכף לסמיכה שחיטה שנא' וסמך ושחט, תכף לנמ"י ברכה שנא' שאן ידיכם קדש וברכו את ה', תכף לנאולה תפלה שנא' יהיו לרצון אמרי פי, וסמך ליה יענך ה' ביום צרה, א"ר יוסי בר בון כל מי שסומך לסמיכה שחיטה אין הפגול נוגע באותו קרבן, כל מי שסומך לנמ"י ברכה אין השמן מקטרנ באותו סעודה, וכל מי שתוכף לנאולה תפלה אין השמן מקטרנו באותו היום: העומדים בבית ה' בלילות, רמו ליושבי א"י בזמן הגלות ובפרט בירושלם תוב"ב (הרב חיד"א ז"ל בפירוש חומת אנך על התהלים עש"ב):

מזמור

שאלונו שובינו דברי שיר, אמר להם נבוכדנצר מה אתם יושבים ובוכים הכינו עצמכם עד שאנו אוכלים ושותים, אני מבקש שתעמדו ותקישו לפני ולפני ע"ו בכנורות שלכם, כדרך שהייתם מקישין לפני אלהיכם, מסתכלים אלו באלו ואומרים לא דיינו שהחרבנו מקדשו, אלא עכשיו אני עומדים להקיש לפני הנגם הזה ולפני הע"ו הזה, עמדו כלם ושלמו בעצמן ונמלו אליוני ידיהם לתוך פיהם ומרצצים אותם, שירו לנו משיר ציון לא נשיר לא נאמר אלא איך נשיר, מראים אצבעותיהם ואומרים היינו כפותים ונתקטעו אצבעותינו, וכה"א (עזרא ח') ואקבצם אל הנחר הבא אל אחוא ומכני לוי לא מצאתי שם, שם היו אלא שלא היו יכולין להקיש בכנורות, ומנין שחזרו אותן הלויים שנלו מתוכם שנאמר ורבים מראשי האבות והלויים אשר ראו את הבית הראשון, כיון שידע כן נבוכדנצר עמד והשליך מישראל תלי תלים של הרונים, אעפ"כ היה להם שמחה שלא אמרו שירה לפני עבודה זרה, שנאמר ותוללנו שמחה, באותה שעה נשבע הקב"ה לישראל, אתם שלמתם בעצמכם וקטעתם אצבעות ימיניכם, אף אני השיב אחר ימינו מפני אויב, ואינה חוזרת אלא שאוכיר אתכם, שנאמר אם אשכחך ירושלם תשבה ימיני, אמר הקב"ה קין נתתי לימיני, כל זמן שבני משועבדים, תהא ימיני משועבדת עמהם נאלתי בני נאלתי ימיני, הוא שדוד אומר למען יחלצון ידידיך הושיעה ימינך וענני, רבון העולמים עשה להם בשביל ידידיך אברהם יצחק ויעקב, וכל זמן שאין להם זכות עשה להם בשביל ימינך וענני, אמר ליה הקב"ה אני עושה שנאמר חשף ה' את זרוע קדשו, ואומר הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו:

זכור ה' לבני אדם, אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אנו שכחה מצויה בנו, אתה זכור לפי שאין שכחה לפני כסא כבודך:

מזמור קל"ח

לדוד אודך בכל לבי, אמר ישעיה (סימן מ') יבש חציר נבל ציין, ואתם מה לכם לעשות על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון אמרו ישראל אנו מתייראים מפני שונאים, אמר הקב"ה השונאים חציר היו כלומר כל זמן שהיו קיימים הייתם מתייראים מהם, עכשיו שאברו כי רוח ה' נשבה בו ממי אתם מתייראים הרימי בכח קולך הרימי אל תיראי, כתיב אשרי שיאחו ונפין את עולליך אל הסלע, באותה שעה אודך בכל לבי, שכל זמן שהרשעים דוחקים את ישראל אינם יכולים לקלם להקב"ה, וכשיאברו רשעים מן העולם או מקלסין בכל לבם להקב"ה, נגד אלהים אומרך נגד הצרות הבאות עלינו אנו מזמרין לך, אשתחזה אל היכל קדשך ואודה את שמך כשיבנה היכל ובית קה"ק אותה שעה אשתחזה אל היכל קדשך, למה כי הגדלת על כל שמך אמרתיך, הגדלת על כל מה שאמרת לנו ע"י הנביאים, ומה אמרת (יואל ג') והיה אחרי כן אשפוך את רוחי, והיה ביום החוא יטפו ההרים עסיס, וכה"א אל תיראי אדמה למה כי הגדיל ה' לעשות, וכתוב אז ימלא שחוק פינו:

מזמור קל"ט

למנצח לדוד מזמור ה' חקרתני ותדע אתה ידעת שבתי וקומי, אתת ידעת כשהייתי ברע לא שכחתך וכה"א ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הגיח לו מסביב, שמא לא אמרתי לבנות ביהמ"ק אתה ידעת שבתי וקומה וכשקמתי לברוח מפני אבשלום לא קראתי אחריו תגר אלא שירה שנא' מזמור לדוד בברחו: רבי יהודה אומר המזמור הזה אדם הראשון אמרו, שנא' ה' חקרתני ותדע וידעת שלא היה אפשר לי בלא אשה, שנא' לא טוב היות האדם לבדו, אתה ידעת שבתי וקומי, שבתי בנן ערן ומירופי מתוכה

ארחי

ארחי ורכעי ורית וכל דרכי הסכנת, כל פסיעה ופסיעה שאני עתיד לפסוע הכל נלוי לפניך, וכה"א (איוב י"ד) כי עתה צעדי תספור, ולא מעכשיו אלא עד שלא באתי לעולם, וכה"א לירמיה בטרם אצרך בבטן ידעתיך, אחר וקדם צרתני כי פרצופין נבראו, צורת אדה"ר ומאחוריו צורת הוה וכה"א ויכן ה' אלהים את הצלע, לכך נאמר אחר וקדם צרתני :

דבר אחר אחר וקדם צרתני, א"ר יוחנן אם זוכה אדם אוכל ב' עולמות אחר וקדם, ואם לאו הוא בא ליתן דין וחשבון, א"ר סימון אחר לכל המעשים וקדם לכל העונשים, א"ר שמואל בר תנחום אף קילוסו אינו אלא באחרונה, שנאמר הללו את ה' מן הארץ עד מלכי ארץ וכל לאומים, א"ר שמלאי כשם שקילוסו אחר בהמה היה ועוף כך תורתו אחר בהמה היה ועוף, שנא' זאת החיה אשר תאכלו, ולבסוף כתיב אשה כי תזריע, ותשת עלי כפכה מכאן לאדם ולביהמ"ק שנבראו בכ' ידים, וכה"א ידיך עשוני ויכוננוני, וכתיב מקדש ה' כוננו ידיך, ד"א אחר וקדם צרתני, יצירה בעוה"ז ויצירה לעולם הבא ואין צריך לצור אותם עוד בתחיות המתים, שכבר צר אותם ב' יצירות, ועל ספרך כלם יכתבו מיום שברא הקב"ה לאדה"ר כתב לו בספרו מה שהוא עתיד להעמיד ממנו עד שיחיו המתים, והיה קורא לפניו דוד ודוד ודורשיו, דוד ודוד וחכמיו, דוד ודוד ונביאיו, דוד ודוד וסופריו ותלמידיו עד שיחיו המתים, וכה"א זה ספר תולדות אדם, ואומר (ישעיה מ"ט) ה' מבטן קראני ממעי אמי הזכיר שמי, וכה"א מי פעל ועשה קורא הדורות מראש ר"ל מאדם הראשון :

מזמור ק"מ

למנצח מזמור לדוד חלצני ה' מאדם רע, אמר שלמה (משלי ד') אל תעוכה ותנצרך, ואומר בתהלהך תנחה אותך, כך אמר הקב"ה לדוד רצונך שאצרך נצור את התורה, שנאמר נצרה כי היא חייך, רצונך שאפלטך מיד רשעים רנן לפני ואני מפלטך, שנאמר רני פלט תסוכבני סלה, חלצני ה' מאדם רע מי הוא זה עשו הרשע ומה היא רעתו מות, כך אמר הקב"ה כשאפדה אתכם מידו מיד מות אני פודה אתכם, שנאמר (חושע י"ג) מיד שאול אפדם ממות אנאלם, אהי דברך מות עשו הרשע לכך נאמר חלצני ה' מאדם רע, וכן יעקב אומר הצילני נא מיד אחי מיד עשו מאיש חמסים תנצרני ומה היה חוטאי, וילן שם בלילה ההוא ויקח מן הבא בידו מנחה לעשו אחיו, עזים מאתים ותישים עשרים, אין זה המס, וכה"א מחמס אחיך יעקב תכסך כושה ונכרת לעולם, אמרו ישראל הרי נכרת עשו ומה שבלע בלע, אמר הקב"ה אני מוציא מבין שיניו, שנאמר אמר ה' מבשן אשיב לכך נאמר מאיש חמסים תנצרני, אשר חשבו רעות בלב אינו מוציא מפיו אלא טמון בלבו, רעה בלב אין כתיב כאן אלא רעות בלב, וכשהן חושבין לא עלינו בלבד הן חושבין אלא גם עליך, שנא' כי נמו עליך רעה וכה"א (דניאל ח') וארו חיוא אחרי רביעאה דחילה מסתכל הוית בקרניא ופום ממלל רברבן, מדבר כנגד אלהים מוציא דברים קשים חרופין וגדופין, וכתיב חויה הוית עד די קמילת חויתא והוכד נשמה, וכתיב (עובדיה א') והויה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש :

מזמור קמ"א

מזמור לדוד ה' קראתיך חושה לי, אמר שלמה (משלי כ"ו) מאור עינים ישמה לב האור הקב"ה עיניהם של צדיקים, ושמה את לבן ודישן עצמותן, כשבשרן בשורות טובות ומה הבשורה שבישרן, מה שכתוב למעלה מן הפרשה אך צדיקים ודו לשמך ישבו ישרים את פניך (פירוש שיקבלו פני שכינה), אפר

אמר דוד בבקשה ממך אחיה מאותן שרואין פניך, ה' קראתיך חושה לי, מהו חושה לי חשתי לעשות דברך, אף אתה חושה לי למה היה דומה למי שהיה לו דין לפני השלטון, ראה שיש לכל אחד סניגורין לדבר עליהם קרא אל השלטון, א"ל בבקשה ממך הכל צריכין הם לסניגוריהם אני אין לי סניגור, אין לי מי שידבר עלי, אתה הדיון ואתה הסניגור, כך אמר דוד יש שהוא בוטח על מעשיהם טובים ונכוחים שיש לו, ויש שהוא בוטח על מעשה אבותיו, ואני בוטח כך אעפ"י שאין בי מעשים טובים, אלא על שקראתיך ענני לכך נאמר קראתיך חושה לי תכון תפלתי קטורת לפניך, מהו תכון תפלתי כך אמר דוד רבש"ע בשעה שביהמ"ק קיים מקטירים לפניך קטורת, וכשארן ביהמ"ק קיים ולא מוכח ולא כ"ג תקבל תפלתנו ותקרע הרקיע ותכנס תפלתנו, לכך כתיב תכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב, וכה"א (עזרא ט') ואלי יאספו כל חרד בדברי אלהי ישראל ובמנחת הערב קמתי מתעניתי ואקרע בגדי ומעילי, ולמה במנחה אלא שביום התענית אינו מצטער אדם כל כך, ובשעת המנחה נחלש לבו ומעיו מתהלפין, לפיכך צריך אדם להתורות הטאתיו ולהתחנן בתפלת המנחה, לכך נאמר משאת כפי מנחת ערב, וכן דניאל הוא אומר (סימן ט') ועוד אני מדבר בתפלה והאיש נברואל אשר ראיתי בחוון, אימתי בעת מנחת ערב :

מזמור קמ"ב

משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה, אמר שלמה (משלי י"ח) מגדל עוז שם ה' בו ירוין צדיק ונשגב, כשהצדיקים נכנסין בצרה אין מענין עצמן אלא על הקב"ה, וכן אמר הכתוב לדוד בשנתו את מעמו, אברכה את ה' בכל עת, וכן כשברח מפני אבשלום לא זכר אלא הקב"ה, וכן כשהיה במדבר יהודה לא הזכיר אלא הקב"ה, ובכל צרה שהיה נכנס לא היה בוטח אלא להקב"ה, וכשהיה במערה לא קרא אלא להקב"ה, שנאמר משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה, מהו משכיל לדוד כשהיו שאול ודוד במערה ידע וראה שאין אדם עומד לא בממונו ולא בחכמתו ולא בנבורתו, ומהו עומד לו תפלתו השכיל דוד וידע ואמר שאין טוב לו אלא תפלה, לכך נאמר משכיל לדוד בהיותו במערה תפלה :

קולי אל ה' אועק קולי אל ה' אתחנן, למה ב' פעמים קולי וכן אמר הכתוב חנני ה' חנני ב' פעמים, אלא כך אמר דוד חנני שלא אפול בידו וחנני שלא יפול בידו, קולי אל ה' אועק שלא אפול בידו, קולי אל ה' אתחנן שלא יפול בידו, אשפוך לפניו שיהי כך הצדיקים מגדין צרתן לפני הקב"ה, וכן אמר הכתוב תפלה לעני כי יעטוף, וכן חנה אמרה כי מרוב שיחי וכעסי דברתי עד הנה, לכך נאמר אשפוך לפניו שיחי, והקב"ה אמר לו השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, בהתעטף עלי רוחי באורח זו אחלך, מהו אחלך כך אמר דוד לפני הקב"ה אומרים לי כל נבורי שלח ידך אליו, ולבי אומר לי כי מי שלח ידו במשיח ה' ונקה, הבט ימין וראה ואין לי מכיר הבט וראה שאין לי מכיר ועומד על ימיני אלא אתה, וכך הוא אומנתך לעמוד בימינם של עניים שנאמר כי יעמוד לימין אביון לחושיע משופטי נפשו, לכך נאמר הבט ימין וראה :

קולי אל ה' אועק הרב חיד"א ז"ל בפירוש חומת אנך על התהלים מכאן מזמור זה כרמזים נאים לשבחו של דהע"ה עיין שם במזמור קמ"ב זיע"א :

אבך מנוס ממני, אמר דוד אם אבקש ממך מנוס, אבקש מנוס מן הרשעים ולא מן שאול ולא מכל ישראל בשעה הזאת, ועקתי אליך ה' סגור היה דוד במערה מבפנים ושאל מבחוץ ועומד על פתח, אמר דוד רבש"ע כבקשה ממך הוציאה ממסגר נפשי, כתר אתה נוסל על דבר זה שתושיעני, שנאמר

כי יכתירו צדיקים, וכתוב אקרא לאלהים עליון לאל גומר עלי, וכתוב גמול על עבדך אחיה :

מזמור קמ"ג

מזמור לדוד ה' שמע תפלתי האזינה אל תחנוני, אמר שלמה (משלי כ') מלך יושב על כסא דין מורה בעיניו כל רע, מי יאמר זיכותי לבי מי יוכל לומר ביום הדין זך אני ומהור מעוני, אין אדם יכול לעמוד ביום הדין וכה"א (מלאכי ג') ומי מכלכל את יום בואו ומי העומד בהראותו, מי יוכל לעמוד ביום הדין אמר דוד רבש"ע בבקשה ממך הרי אני מתפלל לפניך שתענה אותי ותעשה עמי צדקה באותו היום לכך נאמר ה' שמע תפלתי, וכתוב ואל תבוא במשפט את עבדך וכי יש עבד נכנס למשפט עם קונו, וכה"א (קהלת ז') כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואומר ושמים לא זכו בעיניו וכוכבים לא זכו בעיניו לכך נאמר כי לא יצדק לפניך כל חי :

מזמור קמ"ד

לדוד ברוך ה' צורי, אמר שלמה (משלי ג') ככל הרכיב דעהו מהו דעהו הוי נותנו בלבך לפניך, בכל דרך שאתה הולך כמו שהיה דוד עושה אעפ"י שהיה מלך אמר איני מלך הוא המליכני, וכה"א (ש"ב ה') וידע דוד כי הכינו ה' למלך על ישראל, היה נבור ואמר איני נבור, היה עשיר ואמר איני עשיר, וכן הכריז ואמר (ד"ה א' כ"ט) לך ה' הגדולה והנבירה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש, וכה"א ויחי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו, ירד למלחמה ונצח ואמר לא מנבורתי נצחתי אלא הוא עזרני להיות נוצח במלחמה, וכה"א האל המאזרני חיל, לכך נאמר ברוך ה' צורי המלמד ידי לקרב אצבעותי למלחמה, אימתי למד אצבעותי למלחמה כשהרגתי את גלית, וכה"א (ש"ב י"ז) וישלח דוד את ידו ויקח את האבן ויך את הפלשתי על מצחו ויפול על פניו ארצה, וכך הוא הדרך מי שהוא מכה את אדם מלפניו אינו צריך ליפול אלא לאחוריו, ולמה נפל גלית על פניו אלא מלאך הלך עם האבן והשליכו כבונה על פניו, ולא עוד אלא כובע נחשת על ראשו והיאך טבע האבן בנחשת, אלא שהיה הקב"ה עמו לכך נאמר ברוך ה' צורי ולא הייתי יודע מלחמה אלא שמו של הקב"ה יחא מבורך, והוא למדני וכן שאול אומר לו לך והי' יחיה עמך, וכה"א ה' עמך נבור החיל ואומר ברוך אתה ה' למדני חקך, איני יודע כלום אלא את למדני שנא' אלהים למדתי מנעורי וגם עד זקנה ושיבה אלהים אל תעזבני לכך נאמר ברוך ה' צורי :

אדם להבל דמה, יום פטירתו נדמה לו כאלו לא היו לו חיים כלל, וזהו רמז אדם להבל, אדם הראשון שחיה חתק"ל שנים היה נדמה לו כאלו היה כהבל בנו שמת בבחורותו, שאמרו במדרש שהיה בן חמישים יום כשנהרג וזהו רמז להבל דמה, דמה בנימט' חמישים ע"ה ודוק :

מזמור קמ"ה

אשרי העם שככה לו, אשרי למי שהוא עניו, העם ר"ת המעביר על מדותיו, שככ"ה נימ' משי"ה, כלומר ילמד ענוה ממשה רבינו ע"ה שהיה עניו, אשרי העם שהי' אלהיו שלומד ענוה מהשי"ת שבחר לו אותיות הוי"ה לשמו שהם מועטים במספרם מכל שאר האיתיות במלואם ודוק (הרב חיד"א וצוק"ל בפירוש חומת אנך על התהלים זיע"א) :

תהלה לדוד ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד, ולא על הנם אלא על שהבטחתנו למעלה

מזמור קל"ה

הללויה הללו את שם ה' הללו עבדי ה' שעומדים בבית ה' בחצרות בית אלהינו בבתי כנסיות ובתי מדרשות :

מעלה נשיאים מקצה הארץ, ריש לקיש ורבי יוחנן ריש לקיש אמר אין עננים אלא מלמטן שנא' מעלה נשיאים מקצה הארץ, רבי יוחנן אומר אין עננים אלא למעלה, שנא' וארו. עם ענני שמיא, חמשה שמות יש לו עב ענן אד נשיא חיוו, עב שהוא מעבכ את פני הקרקע (פירוש טיט ולכלוך) אד שהוא שובר בעלי שערים, ענן שהוא עושה את הבריות ענוים אלו על אלו, נשיאים שהוא עושה אבריות נשיאים אלו על אלו, חיוו שהוא עושה חיוונות ברקיע ומשרה רוח"ק על הבריות, כד"א חוון ישעיהו :

מזמור קל"ו

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, אמר ריב"ל חודו למי שנובה חובתו של אדם בטובתו. עשיר בשורו עני בשיו, יתום בכיצתו, אלמנה בתרנגולתה ואמר רבי יהושע בן לוי הני כ"ו כל"ה כנגד מי, כנגד כ"ו דורות שברא הקב"ה ולא נתן להם תורה וזן אותם בחסדו, לעושה נפלאות גדולות לבדו וכי אחר עשה עמו דבר שהוא אימר לבדו אלא הוא לבדו יודע מה פלאים עושה, כיצד אדם נתן על המטה והנחש לפניו על הארץ בא לעמוד הרגיש לו הנחש מלפניו ואינו יודע מה פלאים עשה הקב"ה (פירוש הניה רגלו על הנחש והמיתו ולא הרגיש) ומי יודע הקב"ה, וכה"א רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אין ערוך אליך, אין לי להאריך שבחך ואינו כדאי לספר נפלאותך, א"ר אלעזר אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו, שנאמר לעושה נפלאות גדולות לבדו :

למכה מצרים בכבוריהם, בשעה ששלח הקב"ה למושה לומר לפרעה עניין מכת בכורות נכנסו כל הבכורות אצל אבותיהם ואמרו להם כל מה שאמר משה בא עלינו, אין אתם מבקשים שנחיה בואו והוציאו את העברים הללו מביננו, השיבו להם ואמרו אפילו כל המצרים מתים אינם יוצאין מכאן מה עשו נכנסו כל הבכורות אצל פרעה והיו מצוחין ואומרים בבקשה ממך הוצא את העם הזה שבשבילם רעה תבוא עלינו ועליך, אמר לעבדיו צאו וקפחו שוקיהם של אלו, מה עשו הבכורות מיד יצאו ונמלו כל אחד חרבו והרג את אביו, שנא' למכה מצרים בכבוריהם, למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן, אלא למכה מצרים בכבוריהם, ששים רבוא הרגו הבכורות מאבותיהם, ר' אבין בשם יהודה בן פזי אמר בתיה בת פרעה בכורה היתה ובתפלתו של משה נצולה, דכתיב מעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה (פירוש נשמתה), בליל כתיב כד"א ליל שמורים הוא לה', לגזור ים סוף לגזרים וכתוב נתן להם לכל בשר מלך כ"ו עומד במלחמה אינו יכול לזון חיילותיו ולא לספק להם אפסניות, אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, אלא ה' איש מלחמה שנלחם במצרים ה' שמו שון ומפרנס לכל בריותיו, שנא' לגזור ים סוף לגזרים וכתוב נתן להם לכל בשר, א"ר שמואל בר נחמני קשה הפרנסה מן הנאולה שהנאולה ע"י שליח, שנא' המלאך הנואל אותי, והפרנסה ע"י הקב"ה שנא' האלהים הרועה אותי ר' יהושע דסכנין אמר יותר מקריעת ים סוף דכתיב לגזור ים סוף לגזרים, וסמך ליה נתן להם לכל בשר כי לעולם חסדו :

למכה מלכים גדולים לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן, אמרו חכמים קשים היו סיחון ועוג יותר מפרעה וחילותיו, וכשם שאמרו ישראל שירה על מפלת פרעה כך היו ראויין לומר שירה על מפלתן של סיחון ועוג, אלא שבא דוד ואמר שירה שנאמר למכה מלכים גדולים לסיחון מלך האמורי ולעוג

מלך הבשן כי לעולם חסדו :

ונתן ארצם לנחלה ארץ עמון ומואב נתן לסיחון ועוג בנחלה וכשנמחרו ע"י סיחון ועוג נתן לישראל עבדו בנחלה, כמ"ש רז"ל עמון ומואב מהרו בציון (יוסף תהלות):

שבשפלנו וזכר לנו, להיותינו מוטמעים בקליפות עמון ומואב, וזכר לנו לצוות עלינו אל תצר את מואב, ואחר זה ויפרקנו מצרינו, סמ"א דעמון ומואב, והוציאנו לאור ע"י רות המואביה, ונעמה

העמונית כי לעולם חסדו, כן יתן לידידו וברוך שם כבודו (הרב חיד"א ז"ל ביוסף תהלות זיע"א):
נותן לחם לכל בשר אותיות שניות מן נותן לחם לכל הוא חת"ך, שם קדוש הממונה על הפרנסה, שזה הוא חסד גדול שנותן לחם בין לרעים בין לטובים, (הרב חיד"א זצוק"ל בספר יוסף תהלות זיע"א):

מזמור קל"ז

על נהרות כבל שם ישבנו גם כבינו בזכרנו את ציון, אמר רבי יהודה אמר רב מלמד שהראה הקב"ה לדוד חרבן בית ראשון וחרבן בית שני, בית ראשון על נהרות כבל, בית שני זכור ה' לבני אדום, כיון שהניע ירמיהו לנהר פרת אמר לו נבזוראדן אם טוב בעיניך לבא אתי כבל, חשב ירמיהו בלבו אם הולך אני לבבל אין מנחם לנליות הנשאר מהם, נטלו הנליות את עיניהם וראו את ירמיהו שפירש מהם נעו כולם בכביה ואמרו רבינו ירמיהו הרי אתה מניחני, וזהו שנאמר על נהרות כבל שם ישבנו גם כבינו, ענה ירמיהו ואמר להם מעיד אני עלי שמים וארץ אלו ככיתם בכיה אחת עד שאתם בציון לא נליתם, שם ישבנו גם כבינו מלמד שלא היה להם ישיבה משיצאו מירושלם עד שהניעו לנהר פרת, היו דוחקים ומריצין אותם שמא יעמדו בתפלה וישאו עיניהם למרום וירחם הקב"ה עליהם, שנאמר על צואינו נרדפנו, קלים היו ורדפנו מנשרי שמים:

גם כבינו, מה ראו ישראל לבכות על נהר כבל, ר' יוחנן אמר הרג בהם פרת בישראל יותר ממה שהרג מהם נבוכדנצר הרשע, כשהיו ישראל שרוין בארץ לא היו שותין אלא מימי הנשמים ומימי נזולים ומימי מעינות, כיון שגלו לבבל היו שותים מי פרת והיו מתים לפיכך היו בוכים על ההרונים שהרגו מהם, ועל מתים שמתו בדרך, ועל מתים שהרג מי פרת ולא עוד אלא שהיה נבוכדנצר יושב בספינה וכל גדוליו וכל שריו ועמם כל מיני זמר, שנאמר וכשדים באניות רנתם וכל מלכי יהודה הולכים ברגליהם בשלשלאות של ברזל, והולכים ערוטים על שפת הנהר נשא נבוכדנצר הרשע את עיניו וראה אותם, אמר לעבדיו מפני מה הללו הולכים בקומה זקופה, בלא משאוי אין להם משא שמתנו על צוארם באותה שעה הביאו ספרי תורה ועשו אותם כחמת ונאד ומלאו אותם חול והניחו על כתיפם של ישראל עד שנכפף קומתם, ואמרו על עצמם על צוארנו נרדפנו, באותה שעה נעו כל ישראל בכביה עד שעלתה שועתם למרום, א"ר אחא בר אבא באותה שעה ביקש הקב"ה להחזיר את כל העולם כולו לתוהו ובוהו, אמר הקב"ה כל מה שבראתי לא בראתי אלא בשביל אלו שנאמר (יהזקאל כ"א) וגם אני אכה כפי אל כפי והנחמתי, עולם שבראתי בשתי ידי אחריבנו, א"ר אלפא בר קרויה באותה שעה נכנסו מה"ש לפני הקב"ה ואמרו לפני רבש"ע כל העולם כלו ומלואו שלך, לא דייך שהחרבת דירתך של מטה אלא שתחריב דירתך של מעלה, אמר להם וכי תנחומין אני צריך, אני מכיר בראש ואני מכיר בסוף, שנאמר (ישעיה מ"ו) ועד זקנה אני הוא, על כן אמרתי שעו מני אמרר בבכי, אל תאיצו לנחמני אמר להם נאוצין הן לפני תנחומין הללו שאתם מנחמין אותי, רדו מלפני ושאו המשאוי מעליהם, מיד ירדו מה"ש ונטלו המשאוי מעליהם, ולא מה"ש בלבד אלא כביכול אף הקב"ה נשא בעצמו שנא למענכם שילחתי בבלה:

שם ישבנו גם כבינו, שהיו בוכים ומבכים הקב"ה עמם, על ערבים בתוכה תלינו כנורותנו כי שם שאלונו

מן הפרשה אשר בנינו כנטיעים מגדלים כנעוריהם, גדלים והולכים כארזים, כנותינו כזויות, וכי צריכות הן להתקשט הלא מלובנות ומאדיטות כדם שעל זווית מזכה לכך נאמר כזויות מחושבות תבנית היכל, צאנינו מאלופות מרובכות בחוצותינו, לא כמו עכשיו שבאים החיות וטורפין מהם אלא זאב ומלה ירעו יחדיו, לכך נאמר צאנינו מאלופות, ומי הם הצאן אלו ישראל שנאמר (יהזקאל ל"ד) ואתנה צאני לכך נאמר מרובכות בחוצותינו אין פריץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו, מי שהוא נותן פריץ וצוחה ברחובות ומוריד דמעות הוא מלאך המות ומחבל, ועכשיו אין צוחה ברחובותינו שנא' (זכריה ח') עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלם, ואיש משענתו בידו מרוב ימים ורחובות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחובותיה הואיל וכל כך עתיד הקב"ה לעשות לישראל, אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו, וכשתעשה כל אלה לנו אנו מודים ומרוממים לך על כל הפלאים שתעשה עמנו ושעשית לנו, לכך נאמר ארוממך אלהי המלך, ישראל מרוממין להקב"ה שנא' רמה ירך כשם שרוממוהו על הים שנא' שירו לה' רוממו ה' אלהינו לכך נאמר ארוממך אלהי המלך, לא כעכשיו אם עשה להם נסים אומרים שירה ואם לאו אין אומרים, אבל לעת"ל אינם בטלים מלהודות אלא הם אומרים השירה והברכה תמיד, שנאמר ואברכה שמך לעולם ועד אין לנו מלאכה אלא לברכך ברכות חדשות וכה"א ברוך ה' יום יום:

לכל אשר יקראוהו באמת, כתב הרב תהלה לדוד שצריך האדם בהזכיר שמו ית' לכיון בקריאתו בארנות, ובכתיבתו בהויה, שהוא היה הוה ויהיה וזהו נ"י באמ"ת שהוא חותמו של הקב"ה וחותם אהר הוא בראם האותיות, כלומר היה, ואות מ' הוא באמצע כלומר הוה, ואות ת' הוא בסוף האותיות כלומר יהיה, ואם יקיימנה או קרוב ה' לו ויענהו (הרב ר' מרדכי שנין ז"ל בספר תהלה לדוד זיע"א):
רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם, ר"ת זה הפסוק נימ' ישראל עם הכולל שמי שמתפלל ומבקש רחמים על ישראל הקב"ה ישמע תפלתו ויושיעהו מצרתו (הרב תהלה לדוד זיע"א):

מזמור קמ"ה

הללויה הללו נפשי את ה', למעלה מן הענין שומר ה' את כל אוהביו תהלת ה' ידבר פי, ולא אני בעצמי בלבד אלא ויברך כל בשר לכך נאמר אהללה ה' בחיי אומרה לאלהי בעודי, וכה"א ה' חי הוא יודך כמוני, אל תבטחו בנדיבים לא יבטח אדם במעשה אבותיו, אין אברהם מציל את ישמעאל מיום הדין, ולא יצחק מציל את עשו, שנא' אח לא פדה יפדה איש, אין אחיו של אדם פודה אותו, אם אין אדם עושה טוב בעוה"ז לא יבטח במעשה אבותיו לכך נאמר אל תבטחו בנדיבים על מה תבטחו על מעשיכם, שנא' אם חכמת חכמת לך ובתיב יגיע כפיך כי תאכל לכך נאמר אל תבטחו בנדיבים:

תצא רוחו ישוב לאדמתו, אין אדם עומד אלה ברוח, יצתה רוחו מיד נעשה עפר, כך אמר הקב"ה אני בראתי את האדם הזה והוא עומד ומתנאה, בא שנחריב הרשע ונתנאה וחרף ונדף ויצאת רוחו מיד אברו עשתונותיו, וכן פרעה וכן המן וכן כל רשעי עולם המחריפים ומגדפים יצתה רוחם אברו עשתונותיהן אלא רצונכם פרקליט שהוא עומד לעולם בטחו בו בכל עת ואתם עומדים, שנאמר אשרי שאל יעקב בעזרו, עושה שמים וארץ כשמתתי את השמים והרקעתי את הארץ שמא זוו ממקומן, כך מי שהוא בוסח בי אין שכרו פוסק לעולם:

את הים ואת כל אשר בס, מכאן אתה למד כנגד כל הכריות שיש בארץ יש לו כים, לכך נאמר את הים ואת כל אשר בס עושה משפט לעשוקים נותן לחם לרעבים, ומי הם הרעבים זה אליהו שהיה רעב והיה מאכילו שנא' (מ"א י"ז) והעורבים מביאים לו לחם ובשר ומן הנחל ישתה, לכך נאמר נותן לחם לרעבים:

ה' מתיר אסורים, מהו מתיר אסורים יש אומרים כל הכהמה שנממאת בעוה"ז, מטהר אותה הקב"ה לעת"ל, וכה"א (קהלת ז') מה שהיה הוא שיהיה, מהורים היו מקדם לבני נח, שנאמר בירק עשב נתתי לכם את כל כלומר כל החיות והבהמות יהיו מותרים לכם לאכלה בירק עשב, ולמה אסר אותם לראות מי שמקבל דבריו ומי אינו מקבל, ולעת"ל הוא מתיר את כל מה שאסר, ויש אומרים אינו מתירן לעת"ל שנא', (ישעיה ס"ו) אוכלי בשר החזיר והעכבר יחדיו יסופו נאם ה', ומה אם למי שהיה אוכל אותן הוא מכרית ומאכר כ"ש שלא יתירם, ומהו מתיר אסורים אין אסור יותר מנדה שהקב"ה אסרה לבעלה, ולעת"ל הוא מתיר (רהיניו שמעביר דם נדה) שנא' ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, ואין טומאה אלא נדה שנא' ואל אשה בנדת טומאתה, ד"א ה' מתיר אסורים, אסורי מות ואסורי שאול, ה' פוקה עורים אין צער גדול ואין יסורים גדולים וקשים כעורון עינים, לפיכך הקב"ה מצוה עליהם דכתיב ארור משנה עור בדרך, וכשיבא לרפאות העולם אינו מרפא תחלה אלא העורים שנאמר ה' פוקה עורים, וכתיב אז תפקחנה עיני עורים, ה' זוקף כפופים מי הם הכפופים אלו ישראל שגלו מארצם, ומיום שגלו לא זקפה קומתם אלא כפופים לפני האויבים והם מהלכים עליהם לכך נאמר ה' זוקף כפופים :

ה' אוהב צדיקים, וכה"א אני אוהבי אהב ואומר מכבדי אכבד, הן אוהבים אותי ואני אוהב אותך, ולמה אוהב לצדיקים שאינן נחלה לא ממשפחת הכהנים ולא ליום שאם אדם רוצה לחיות כהן או לוי אינו יכול מפני שאין אביו כהן או לוי, אבל מי שרוצה לחיות צדיק אפילו הוא גוי יכול לשוב ולהיות צדיק, ולפי שהצדיקים אינם באים מבית אב אלא הם התגברו בעצמן, ואהבו להקב"ה ללכת בדרכיו שנא' רננו צדיקים בה' לכך ה' אוהב צדיקים :

ה' שומר את גרים, משל למח"ד למלך שהיה לו צאן, והיו רועים בשדה בא צבי אחר ונתערב עמהם ובכל יום יוצא ובא עם הצאן, שמע המלך והיה מצוה לרועה, לצבי הזה האכילהו והשקהו יותר מן הצאן, והזהר מאד לבל יכהו שרב ושמש אמר לו הרועה אדוני המלך, מכל תישים ועוים וגדיים שיש לך אין אתה מזהירני עליהם, ולמה אתה מזהירני כ"כ על הצבי, א"ל המלך הם דרכן בכך, אבל הצבי הזה היה דרכו לרעות במדבר והניח הכל ובא לחסות בצלנו ולרעות בישוב ולא נחויק לו טובה, כך אמר הקב"ה טובה גדולה אני צריך להחזיק לנר שעוב משפחתו ובית אביו ובא אלי, לכך אני מצוה עליו ואהבתם את הנר, ונר לא תונה, לכך נאמר ה' שומר את גרים, יתום ואלמנה יעודד, זיווג את הנר ליתום ואלמנה, לפי ששלתן עלובין וכן משה אומר עושה משפט יתום ואלמנה, ואוהב נר, ועתיד לעודד את ישראל שהם כמו יתומים ואלמנות שנא' יתומים היינו ואין אב אמותינו כאלמנות, לכך נאמר יתום ואלמנה יעודד, וכי הכל היתומים והאלמנות הוא מעודד, לאו אלא אם היו צדיקים, וכה"א וכי יתומים ודיין אלמנות, אבל אם היו רשעים, כתוב בהם ודרך רשעים יעות, וכה"א מעודד עניים ה' משפיל רשעים עדי ארץ, והצדיקים ממליכים להקב"ה שנא' ימלוך ה' לעולם אלהיך ציון :

מזמור קמ"ז

הללויה כי טוב זמרה אלהינו, אמר ישעיה (ישעיה נ"ג) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר, אך בשמים יראים ממנו, שנא' הודו על ארץ ושמים, אימתי כשהוא מרומם קרן של ישראל שנא' וירם קרן לעמו, ולמה נמשלו ישראל לקרן מה הקרן בראש היא נתונה, כך עתידין ישראל להיות ראש לכל העמים שנא' ונתנך ה' לראש, מהו עם קרובו העם שהם קרובים לו במצות שקירבן יותר מכל האומות, שנא' ואני קרבת אלהים לי טוב לכך נאמר לבני ישראל עם קרובו, ד"א כי טוב זמרה אלהינו ואמר ישעיהו ישעיה

ישעיה נ"ב) מה נאוו על ההרים רגלי מבשר, כשימלוך הקב"ה הכל הן מבשרין שנאמר מבשר טוב משמיע שלום :

בונה ירושלם ה' כשם שהקב"ה מלך בחלל ובזמירות כך ירושלם אינה נבנית אלא בחלל ובזמירות וכן אתה מוצא בבנין האחרון שבנה כורש, שנא' (עזרא ב') ויסרו הבונים את החיכל ויענו בחלל ובחודות לכך נאמר כי טוב זמרה אלהינו, נדחי ישראל יכנס אלו שבטים, וכה"א וכאו האובדים בארץ מצרים, אותה שעה אין לישראל מכאוב עד שהן מתרפאין, שנא' הרופא לשכורי לב, לא נשכר לבן של ישראל אלא על שחרבה ירושלם שנא' על זה היה דוה לבנו, אמר להם הקב"ה על מה אמרו לו על הר ציון ששמש, אמר להם הרי אני בונה ומרפא אתכם שנא' הרופא לשכורי לב, וכתיב (ישעיה ל') כיום חבוש ה' את שבר עמו ומחין מכתו ירפא, מהו שבר עמו זו חרבן ירושלם, ומהו מחין מכתו מי שהחריבה הוא בונה אותה, אותה שעה אין צרת ואין אנהח ואין יגון, שנאמר ששון ושמחה ישינו ונסו יגון ואנחה ויהיו שמחים לעולם :

ומשפטים כל ידעום הרב באר מים חיים ז"ל בפרשת בהר סיני על פסוק וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית פירש בפסוק זה ומשפטים כל ידעום מעמים נחמדים עיין שם זיע"א :

מזמור קמ"ח

הללויה הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים אלו שבשמים ומי הם מלאכי השרת, הללוהו כל צבאיו ומי הם צבאיו שעושיין צביונו של הקב"ה וכה"א ברכו ה' כל צבאיו הללוהו שמש וירח ומי הן שמש וירח האבות והאמהות שהן משולות כשמש וכירח שנא' והנה השמש והירח, הללוהו כל כוכבי אור ומי הם כוכבי אור אלו הצדיקים שנא' (דניאל י"ב) ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד לכך נאמר הללוהו כל כוכבי אור מכאן אתה למד שכל אחד מהן יש לו כוכב בשמים ולפי מעשיו כוכבו מאיר לכך נאמר הללוהו כל כוכבי אור, הללו אותם שכוכביהם מאירים יהללו את שם ה' כי הוא צוה ונבראו לא היה יגיעת לפניו כשבראם אלא צוה ונבראו על מנת שיקלסו לפניו לכך יהללו את שם ה', ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור איזה חק נתן שאמר להם יהי רקיע מאותו היום לא זו :

הללו את ה' מן הארץ אמר ישעיה (סימן מ"ג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו לא ברא הקב"ה את האדם אלא לכבודו שנא' (משלי מ"ז) כל פעל ה' למענתו בראן לחיות מקלסין וקלסוהו שנא' השמים מספרים כבוד אל, וכשם שהשמים וכל אשר בהם מקלסין אותה, כך הארץ וכל אשר בהם מקלסין אותה שנא' הללו את ה' מן הארץ והכל מקלסין את המלך ומי הוא המקלס אותו בתחלה בני פלטרין שלו ואח"ך בני המדינה לכך נאמר הללו את ה' מן השמים לאחר שקלסוהו בשמים ומי הוא המקלס בתחלה מי שגדול מחברו, ומי הם הגדולים הם התנינים שנא' ויברא אלהים את התנינים הגדולים לכך הן מקלסין תחלה שנא' תנינים וכל תחומות ועד עכשיו אין אדם יודע כמה תחומות הם וכולם יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו הודו על ארץ ושמים :

מזמור קמ"ט

הללויה שירו לה' שיר חדש תהלתו בקהל חסידים, אמר ישעיה (סימן מ"ג) א"ל תזכרו ראשונות תכבדני חיות השדה עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו אמר הקב"ה כשם שעשיתי אני את החדשות אף אתם תאמרו שיר חדש לי שנאמר שירו לה' שיר חדש ומי הם החסידים אלו ישראל מה כתיב

כתיב למעלה מן הפרשה וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו כל זמן שישאל רואין את הקב"ה הם נעשו חסידים, ראוהו בים נעשו חסידים ואמרו שירה שנאמר או ישיר משה ובני ישראל ראוהו בסני נעשו ישירים שנאמר יצפון לישירים תושיה ומה אמר שם ישקני מנשיקות פיהו, ראוהו באהל מועד נעשו צדיקים, שנאמר ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם, וירא כבוד ה' אל כל העם ותצא אש מלפני ה' וירא כל העם וירונו, וכתיב רננו צדיקים בה' וכשיראו אותו לעת"ל לעוה"ב הם נעשים חסידים, שנאמר תהלתו כקהל חסידים, וכ"כ למה שהן רואים ושמים ועוד שמחים עמו, אש וברד שלג וקיטור מכאן אתה למד שאין בשמים כלום רע, לא אש ולא ברד ולא שלג וקיטור, אלא מן הארץ הן שנאמר הללו את ה' מן הארץ אש וברד שלג וקיטור, וכח"א לא יגורך רע אין דבר רע אצלו הכל בארץ, אם כן למה נאמר וה' המטיר על סדום ועל עמורה נפרית ואש מן השמים, אלא נזר נזירה מן השמים, ולמטה הן נעשים רוח סערה עושה דברו, החרים וכל נבעות, אמר דוד יקלסוהו החרים שהוא יודע משקלם שנאמר ושקל בפלם הרים, מלכי ארץ וכל לאומים הו"ל לומר תהלה, ואח"ך תנינים וכל תהומות, אלא משהוא מזכיר הרמש, ואח"ך מלכי ארץ למה, אלא אמר הקב"ה זקנים יכנסו תהלה, שהם החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף (פירוש שהם נבראו תהלה קודם בריאת אדם), ואח"ך מלכי ארץ וכל לאומים עד זקנים עם נערים, מהו נערים הוא הבחור הוא הנער, אלא אמר הקב"ה זקנים שהם נערים, שנאמר תתחדש כנשר נעורכי, וקוי ה' יחליפו כה, לכך נאמר זקנים עם נערים, יהללו את שם ה' כי נשגב שמו לבדו כי הוא לבדו ברא את העולם, והוא סובל את כל העולם לבדו בלי סיוע שנאמר (ישעיה מ"ו) אני עשיתי ואני אשא, לפיכך מתקלם הוא לבדו שנאמר כי נשגב שמו לבדו, בנוהג שבעולם מלך ב"ו דר במדינה ואין מדינה אחרת וראת ממנו כדרך שיראים בני מדינתו, לפי שרחוקים מהם, אבל הקב"ה שכינתו בשמים והארץ יראה ממנו, שנאמר הודו על ארץ ושמים, אימתי כשהוא מרום קרנן של ישראל, שנאמר וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו :

שירן לה' שיר חדש, נאמר במתן תורה וידוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך, שמעו ולא קבלו, שנאמר (מיכה ה') ועשיתי באף ובחמה נקם את הנזים אשר לא שמעו, הא למדת ששמעו ולא קבלו, אמר ר' אבהו גלוי וידוע היה לפני מי שאמר והיה העולם, שאין אוח"ע מקבלין את התורה אלא כך הוא מדותיו של הקב"ה לצאת ידי בריותיו, ואח"ך מורדן מן העולם לפי שאין הקב"ה בא במרוניא עם בריותיו, לכך נאמר כי נשגב שמו לבדו וכתיב שירו לה' שיר חדש, אמר הקב"ה אתם רואים אותי ושמים וגלים, וגם אני רואה אתכם אני גל ושמה, שנאמר (ישעיה ס"ה) וגלתי בירושלם וששתי בעמי לכך נאמר ישמח ה' במעשיו :

כי רוצה ה' בעמו, אמר דוד הכל מקלסין לפניו שנאמר הללו את ה' מן השמים, וכל הפרשה ואומר הללו את ה' מן הארץ, ואחר כולן מקלסין לפניו אומות העולם, שנאמר מלכי ארץ וכל לאומים הכל מקלסין להקב"ה, אמר הקב"ה אעפ"י שהכל מקלסין אותי איני מבקש קלום אלא מישראל, לכך נאמר כי רוצה ה' בעמו, למה אמר הקב"ה ערב עלי קלום של ישראל, שמקלסין אותי שנאמר השמעיני את קולך, דבש וחלב תחת לשונך, ונאמר אשירה לה' בחיי אומרה לאלהי בעודי, יערב עליו שיחי, לכך נאמר כי רוצה ה' בעמו יפאר עניים בישועה :

יעלזן חסידים בכבוד וירננו על משכבותם, אמר ר' שבתאי בא וראה היאך הצדיקים מתעננים בשעה שעוברים בנן עדן, וגזר ומציעין מצעות והן מתעננים ואומרים כי אי אפשר לישן במטה הזאת, אלא כזו והקב"ה אומר בני התעוררו עלי כפי רצונכם, שנאמר והתענג על ה', ומנין שהן אומרים אי אפשר

אפשר לישן כזו, שנאמר (ישעיה נ"ז) יבא שלום ינחו על משכבותם, משכבות הרבה שמציעין להם כנ"ע משכנות יפם, וכיון שהן רואים כן מרננין ומשבחין על מה שהתקין להם, שנאמר וירננו על משכבותם ומקלסין ומרוממין אותו, שנאמר רוממות אל בנרונם, אמר הקב"ה אעפ"י שקלסתם אותי בכנורות ובנבלים אינו ערב לפני אלא בנרונם, אבל לרשעים הוא אומר קבר פתוח גרונם לא יקלסו, לפני שריחן רע אוי לרשעים שכך שומעין כאזניהם, אבל הצדיקים קולם ערב מאד שנאמר כי קולך ערב ומראך נאוה, ופיהם של ישראל הוא חרבם שנאמר וחרב פיפיות בידם :

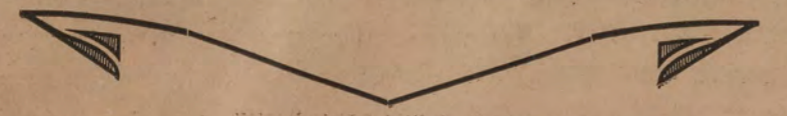
לעשות נקמה בנוים, נקמתן של ישראל והקב"ה שנאמר נקמת דם עבדיך השפוך, ואומר אל נקמות ה', ולא להדיוטות בלבד אלא אף למלכים שנאמר לאסור מלכיהם בזקים, ולמה שמלכים באו עלי, שנאמר למה רנשו נזים יתיצבו מלכי ארץ, לעשות בהם משפט כתוב, ואיזהו משפט כתוב כי הנה היום בא בוער כתנור, כי תולעתם לא תמות, וכתיב יתמו המאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברבי נפשי את ה' הללויה :

לעשות בהם משפט כתוב, אמרו במדרש שהביאו או"ה מבני ישראל בשבי וקשרום בכרעי מטותיהם שיסתכלו בהם בשעת תשמיש ויולידו יפת מראה כמותם אמר חד לחבריה וזה היכן כתוב אמר לו גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב, א"כ כשיבא הקב"ה להנקם מאו"ה לשלם להם כמדתם משלם להם פורעניות הכתובים דווקא לאפוקי אשר לא כתוב שאמור לישראל לשמש מטתם לעיני בני אדם, ולזה אמר משפט כתוב דווקא ולא אשר לא כתוב נתן מעם הדר הוא לכל חסידיו שישאל חסידים הם וצריכים להתנהג בצניעות (הרב חיד"א זיע"א בס' יוסף תהלות) :

מזמור ס"ג

הללויה, הללו אל בקדשו, אמרה רוח"ק ע"י יחזקאל (יחזקאל ל"ט) ואת שם קדשי אודיע הנה באה ונהיתה, אימתי הנזים יודעים שאני קדוש כשאני עושה בהם מה שכתוב למעלה מן הענין, שנא' ואתה בן אדם הנביא על גוג ושובבתיך ושישאתיך והכיתי קשתך מיד שמאלך, דם נשיאי הארץ תשתו מזבחי הגדול אשר זבחתי לכם, ולא פירש יחזקאל כמה זמן החיה והעופות אוכלות מנבלת גוג ומנוג, בא ישעיה ופירש (ישעיה י"ח) וקץ עליו העיט וכל בהמת הארץ עליו תחרף, קיץ וחורף הרי י"ב חדש אימתי הקב"ה מתקדש בעולמו כשיפרע מן הרשעים, וכח"א למעלה מן הענין לעשות בהם משפט כתוב, אותה שעה הוא מתקדש בעולמו שנאמר הללויה הללו אל בקדשו, הללוהו על מה שעשה בקדושו, ומי הם קדושו ישראל שנאמר כי עם קדוש אתה, וכתיב קדש ישראל לה' הללוהו ברקיע עזו כמה שעשה ברקיע עזו, ומה עשה ברקיע (ישעיה ל"ד) ונמקו כל צבא השמים, הללוהו כמה שעשה בעזים שברקיע, ומי הם עזים שברקיע אלו שרי עכו"ם וכח"א (חגי ב') והפכתי כסא ממלכות, מהו והפכתי שהוא הופכם מן הרקיע לארץ, ואח"ך וירדו סוסים ורוכביהם, וכח"א כי רותה בשמים חרבי הנה על אדום תרד מרוה אותה, ומפיל שר שלה מן השמים, ואח"ך יורדת עליה על אומה שכארץ, וכח"א חרב לה' מלאה דם :

תם ונשלם לקושים ממדרש שוחר טוב. הודו לה' כי טוב.

הקדמה לפירוש המשנה

המשנה הקדושה היא כלילת יופי רמה ונישאת עד מאד והיא תורה שבע"פ שנמסר למרע"ה בעל פה בסיני והיא משנה למלך שהיא תורה הקדושה, ורמוז בתחלתה שמתחלת מאימתי אותיות מים אתי כלומר התורה שנמשלה למים אתי ומחזרת עמי, וגם התורה מסיימת בלמד והמשנה מתחלת באות מם מאימתי כמו שסודרים אות למד ואות מ"ם באלף בית וכמו שהתחלת המשנה מתחלת בענין ק"ש כך התורה מתחלת בראשית ברא ותיבות אלו הם במספר פסוק שמע ישראל כמבואר לקמן בעזרה"ש וכמו שרמזו אות אמת בתחלת התורה בס"ת בראשית ברא אלקים כך רמזו בתחלת המשנה מאימתי קורין את שמע בני ר"ת אמת, וזוה מוכח שהדובר אמת כאלו מקיים תורה שבכתב ושבעל פה, והגאונים ז"ל פירשו המשנה על פי הגמרא כמו רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל ורבינו עובדיה מברטנורא ז"ל והרב תוספת יו"ט ז"ל והרב תפארת ישראל ז"ל ורומיהם והם פירשו טעמי המשנה בפשט באר היטב, אבל הרב ר' עמנואל חי ריקי ז"ל פירש המשנה על פי הסוד בחבורו הנקרא הון עשיר הפליא עצה הגדול תושיה בכל מסכתא ומסכתא ובכל פרק ופרק תילי תילים סודות ורמוזים, והמעין בספרו הון עשיר יראה נפלאות מתורתו זיע"א באורך וברוחב, וגם הרב הקדוש חיד"א זצוק"ל העיד נאמנה למעלת הרב ר' עמנואל ז"ל וז"ל בשם הגדולים חלק א' ערך ע' אות י"ח וז"ל:

מורה"ר עמנואל חי ריקי חיבר ספר משנת חסידים, אדרת אליהו. הושב מח שבות. מעשה חושב. יושר לבב. חזה ציון. הון עשיר. והיה כמה שנים בעה"ק ירושלם ת"ו ובתקדמת חזה ציון מזכיר גלגולי ישוביו ושמעתי שהיה עשרים ושתיים שנה כל ימי החול בתענית ומתנהג בחסידות ובקדושה (עכ"ל הרב ז"ל זיע"א):

ואני הצעיר ברוב חשקי ותאותי העתקתי מספרו הקדוש קצת רמוזים כמפה מן הים טעם ורמוזים להתחלת המסכתות וסיומם ודרושים וטעמים נאים שראיתי בספרו שהם קרובים לפשט וכתבתי אותם בקיצור וגם איזה טעמים ורמוזים שראיתי בספרים הקדושים ובפרט על מסכת אבות מהרב חסדי אבות והרב הקדוש חיד"א ז"ל ובסוף סיום המשנה טעמים ורמוזים למעלת המשנה וקצת דרושים נאים מהגאונים ז"ל השייכים לתלמוד הקדוש ופירוש ברייתא דרבי ישמעאל י"ג מדות שהתורה נדרשת ול"ב מדות של ר' יוסי הגלילי ועשר מעלות ללמוד חכמת הקבלה על שאר הלמודים מהרמ"ק ז"ל וגם משאר בעלי הקבלה כאשר עיני הקורא תחונה מישרים וקראתי שם החבור זה בית המקדש על שם רבינו הקדוש שהתם המשנה ועוד שבזכות לימוד המשניות יתקבצו הגליות ויבנה יתנו בגוים עתה אקבצם (ופירוש יתנו לשון תנו רבנן) וגם הוא ניממ' של שמי הצעיר מתתיהו, והשי"ת יאיר עינינו ויראינו נפלאות מתורתו ונוכה למשמע רזין עילאין ממתיבתא עילאה ויקום בנו מ"ש וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך ונוכה לראות בנחמת ציון ובבנין ביהמ"ק בענלא ובזמן קריב א"ר:

כ"ד הצעיר מתתיהו בן כה"ר א"א מ' מרדכי

בן החסיד והעניו מ' אברהם נרנ"י:

בעזרת ה"ת אתחיל לכתוב קצת רמוזים לתורה שבעל פה היא המשנה הקדושה עיקר תורה שבע"פ שבעבורו ברת ה' אתנו ברית כדכתיב ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל:

פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ס"ת גימ' התלמוד (הרב בעה"מ זיע"א):

כי על פי הדברים האלה גי' תקב"ב כנגד מנין פרקים של משנה חוין מפרק ד' דכבורים, ופרק ו' דאבות: המשנה הקדושה שהיא תורה שבעל פה נמסרה למשה רבינו עליו השלום בעל פה בסיני והיו לומדים אותה מימות משה רבינו ע"ה בעל פה ולא היו רשאים לכתבה כמ"ש רז"ל דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, ושבעל פה אי אתה רשאי לאומרם בכתב וזה היה עד לאחר חרבן בית שני עד זמן רבי יהודה הנשיא הנקרא רבינו הקדוש:

יחוס רבינו הקדוש

רבינו הקדוש ע"ה רוח ה' דבר בו ומלתו על לשונו ומלא רוח חכמה והוא הנזכר רבי כלשון חכמים ואמרו רז"ל מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד והיה עשיר מופלג ונשיא ואביו רבן שמעון בן גמליאל והיו משפחת נשיאים עד הלל הזקן והם מירע דוד המלך ע"ה זיע"א:

וזקן יחוסו של רבינו הקדוש מהרב צמח דוד ז"ל זיע"א, מהלל הזקן עד הלל הנשיא, א' הלל הזקן הכבלי, ב' רבן שמעון בנו, ג' רבן גמליאל הזקן, ד' רשב"ג הנהרג, ה' רבן גמליאל דיבנה, ו' ר' שמעון השלישי, ז' רבי יהודה הנשיא הוא רבינו הקדוש, ח' רבן גמליאל בנו, ט' רבי יהודה הנשיא, י' הלל הנשיא בנו, הלל הנשיא הוא דור עשירי לחלל הזקן:

הלל הנשיא הוא בן בנו של רבינו הקדוש והוא דור עשירי לחלל הזקן והוא תיקן סדר העיבור על דרך תקופת רב אדא שעד ימיו היו מקדשין על פי הראיה ועיברו השנים כפי הזמן והצורך כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות קידוש החדש ומפחידת שיסתלק ב"ד קבוע מארץ ישראל סדר לנו הלל הנשיא חשבון העבור על פי הדרך אשר אנחנו נוהגים בו בכל תפוצות ישראל עד היום הזה ועד ביאת גואלינו והיה זה בשנת תר"ע לשטרות ושנה ר"ן לחרבן הבית ושנת ד"א קי"ח ליצירה (צמח דוד חלק א' סדר החמישי של אמוראים ע"ש באורך):

תולדות רבינו הקדוש

רבינו הקדוש ע"ה נולד בשנת ג' אלפים ותת"פ לבריאת עולם והם ג"ב שנים אחר חרבן ובניו היו שלשה חכבור גמליאל, והשני יעב"ץ, והצעיר שמעון, ושלושתן ממולאים בתורה וחכמה וגדולי תלמידיו היו ר' חייא הכבלי רב או אבא אריבא, שמואל ירחינאה לוי בן סוסי ויונתן בן עמרם והיה נדיב לב ומלא בכל מדות טובות:

ואל"ה דברי הרמב"ם ז"ל בהקדמתו לסדר זרעים וז"ל:

רבינו הקדוש היה יחיד בדורו איש שנמצא בו החמודות ומדות טובות עד שזכה בהם אצל אנשי דורו לקרותו רבינו הקדוש והשיג תכלית החכמה והמעלה והיה בתכלית החסידות והענוה ובהרחקת התענוגים כמאמרם משמת רבי במלה ענוה ויראת הטא והיה צה לשון ומופלג בכל האדם בלשון הקדש עד שהחכמים למדו פירוש מה שנשתבש עליהם ממקראות מדברי עבדיו ומשרתיו המפורסם בתלמוד באמתא דבי ר' וכיוצא, והיה לו עושר והון ורחב היכולת וכן הרחיב על אנשי החכמה ומבקשיה רבין תורה בישראל ואסף הלכות ודברי חכמים ומחלוקות המקובלות מימות משה ועד זמנו והוא בעצמו היה מן המקבילים

המקבלים שקבל משמעון אביו ושמעון מנמליאל והוא משמעון והוא מהלל עב"ל הרמב"ם ז"ל :
רבינו הקדוש ע"ה בראותו כי נתמעטו הלכות והעם הולכים ודלים ושמה מתוקף הגלות ה"ו ישתכח
 תורה מישראל נתייעין עם בית דינו לכתוב המשניות, ואעפ"י שלא נהן לכתב פעמים שביטולה של
 תורה היא יסודה ומצאו להם סמך מן הכתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך ואסף וקבץ את כל חכמי הדור
 כי היה נשיא ועשיר מופלג והיה אפשר לו מה שלא היה אפשר לזולתו וגם היה גדול מאד בעיני המלך
 אנטונינוס כמ"ש בש"ס וקיבץ כל החכמים וכתבו כל אחד מה שקיבל מרבו ואח"ך סידרו אותם לששה
 סדרים, וששים מסכתות ותקב"ד פרקים וסימן תלמוד"ד בכל"י :

וחיבור המשנה היה בסוף ימיו של רבינו הקדוש ק"ג שנים לאחר חרבן הבית והיו ימיו של רבי
 מאה שנים :

רבינו הקדוש ע"ה חיבר המשנה וסידרו לששה סדרים וסימנם זמ"ן נק"ט, והם זרעים מועד נשים נזיקין
 קדשים טהרות ויש להם רמו בפסוק ישעיה ל"ג והיה אמונת עתיך חוסן ישועות חכמת ודעת יראת
 ה' היא אוצרו ואמרו בש"ס אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד, חוסן זה סדר נשים, ישועות זה סדר
 נזיקין, חכמת זה סדר קדשים, ודעת זה סדר טהרות, ואפ"ה יראת ה' היא אוצרו סכום מסכתות של כל ו'
 סדרים אלו הם זרעים מועד נשים נזיקין קדשים טהרות סך כולם ס"ג

זרעים	מועד	נשים	נזיקין	קדשים	טהרות
ז"א	י"ב	ז'	י"א	י"ב	י"ב
ע"ד פרקים	פ"ה פרקים	ע"א פרקים	ע"ד פרקים	צ"א פרקים	קכ"ו פרקים

סך הכל תקב"ד פרקים סימן למסכתות שהם ס"ג סימן וב"ל ב"ה כלומר וכל הדברים כמשנה. ויש שהושבים
 התלת כבי לאחד ואינם הושבים מסכת אבות והיו ששים וסימן ששים)מה מלכות, סכום פרקים של כל
 המשנה הם תקב"ד וסימניך תלמוד"ד בכל"י מפרשים, ועוד בנוי' מנורה הטהרה הרב הגר"א ז"ל זיע"א, וגם
 תיבת מסכ"ת בנוי' תק"ך ועם ד' אותיותיו הם תקב"ד כמנין פרקי משנה (הרב חיד"א ז"ל בפירושו על
 ספר הסידים זיע"א) :

משנה לשון משנה כי חזרה שבכתב מלך, ומשנה מלכה, משנה אותיות נשמה שהיא מאירה לנשמה :
ראיתי להרב הקדוש מוהר"ר ישראל ליפשיץ בעל המחבר תפארת ישראל בהקדמתו לחיבורו הקדוש
 זרע ישראל לפירוש המשניות וזהו לשונו :

ואי אמרו רבנן בטעמא, טעם בעיקר דאורייתא, דהאי מאן דבעי להוי עתיר פום ביה בעושרה של תורה,
 לעולם ירוין למשנה טפי מהגמרא, והן הן הדברים שנאמרו למשה מסיני ומחאי טעמא בכל הסורי
 מחסרא והכי קתני יראו רבותינו האמוראים לשלוח יד במשנה לתקן לשונה כפי הנאות כמו שלא עלה על
 הדעת לתקן עירוב פרשיות שבתורה שבכתב כי אלו ואלו דברי אלהים חיים אלא שהתורה היא הגוף
 והמשנה אותיות נשמה, ויש סוד בזה ובוה למה הוצרך כאן וכאן להכתב כך, ולהאמר כך וכן חזיתיה לרישי
 ביני עמודי א"מ ע"ה הגאון זצוק"ל דיתוב ודריש חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן חמוקי גומריקון
 חסורי מחסרא והכי קתני יפה, ירכיך דמה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר (בשלהי מ"ק) והתעלמותם הם
 כמו חלאים לנו לפיקט קוצר השגתנו החלושה אבל הם מעשה ידי אמן אומנותו של הקב"ה אשר סתרו
 יושר ואין חקר לתבונתו (עב"ל הקדוש ודפח"ה זיע"א) :

ומה שאמרו רז"ל בקצת מקומות על המשנה חסורי מחסרא והכי קתני אין רצונם לומר שחסר מן המשנה
 ה"ו אלא כפי קוצר השגתנו נראה שחסר אבל רמוו כלול כלשון המשנה ומ"ש חסורי מחסרא יש טעם
 עפ"י

עפ"י הסוד והקבלה כמ"ש בזה"ק חלק ג' פ' ויקרא דף ז"ך ע"ב ברעיא מהימנא עש"ב :
ועוד מצאתי לבעלי התוספות והביאם בעל של"ה הקדוש כי כל הסורי מחסרא שבמשנה הוא בפועל ולא
 בכח כלומר הלשון שנראה חסר הוא רמוו בתוך הלשון אבל דעתינו קצרה והכי משמע ברעיא
 מהימנא פרשת צו דף כ"ז ע"ב :

ארז"ל בזכות למוד משניות ישראל ננאלין דכתיב גם כי יתנו בנוים עתה אקבצם, יתנו לשון תנו רבנן
 ועוד נרמו בנבואים ציון במשפט תפדה, ג' תיבות אלו נימ' תלמוד"ד ירושלמי ושב"ה כצדק"ה
 נימ' תלמוד"ד בכל"י, שבזכות עסק התלמוד שהוא פירוש המשנה ישראל ננאלין :

ועתה אתחיל בעתשית לכתוב רמזים למסכתות המשנה מספר הקדוש הון עשיר שחיבר הרב
 מוהר"ר עמנואל חי בר אברהם ריקי ז"ל מנייר צפת תוב"ב וחיבר ספרו בשנת התע"ה לפ"ק
 זו"ל בהקדמת המשנה :

המשנה הזאת היא אשת חיל עמרת בעלה כלילת יופי ב' מדרשות מחונכים מששת ימי בראשית וסימן
 ששים המה מלכות ר"ת משה כי ס' מסכתות כולם נמסרו למשה בסני ועוד כתב זו"ל ואהיה
 כההיא דאמר ר' תנחומא תורת ה' תמימה זה סדר נשים שמוחזר על האדם לפרוש מן הערות כדי להצילו
 מן המיתה עדות ה' נאמנה זה סדר זרעים, שאדם מאמין בחייו של עולם וזרע, פקודי ה' ישרים משמחי
 לב זה מועד, שיש בו כל המועדות שכתוב בהם ושמתח בחניך, מצות ה' ברה מאירת עינים זה סדר קדשים
 שהוא מאיר עינים בין חולין לקדשים, יראת ה' מהורה זה מהרות שהוא מפריש בין מומאה למהרה, משפמי
 ה' אמת צדקו יחדיו זה סדר נזיקין שיש בו רוב' הדינין, ולמה נכתבו ה' תיבות על כל סדר וסדר כנגד
 ה' חומשי תורה ללמדך שהם גופי תורה ולמה כתוב שמו של הקב"ה על כל סדר וסדר שהוא מעיד עליהם
 שמינו אמרן למשה כשם שאמר ה' ספרו תורה עב"ל המדרש מהרב עמנואל ז"ל :

ועוד מצאתי בהקדמות המשנה זו"ל משנה לשון משנה למלך כשם שאי אפשר למלך בלא משנה כך
 א"א לתורה שבכתב בלא תורה שבע"פ שכל הדינים מפורשים בתורה שבע"פ, מסכת י"א לשון
 מסכה יינה שכל מסכתא מוונה ומעורבת בדינים שונים כי תורה שבכתב ערכה שולחנה, תורה שבע"פ
 שהיא בשלחן ערוך ומסודר ליהנות על ידיה בתורה שבכתב כי בלעדי התורה שבע"פ לא ירים איש את
 ידו ואת רגלו בתורה שבכתב, ואמר מסכה יינה על עירוב ומונה דברי כולם כי דיניה ומשפטיה צדקן
 יחדיו ותלויים זה בזה ונלמדים זה מזה ונדרשים זה על ידי זה ולכך קראו לקיבוץ פרקים מסכת :

ובספר הסידים סימן תקב"ה מצאתי תורה שבעל פה דומה לצמר ופשתים שעומלים ואורגים בה לכך
 נקרא מסכת לשון אריגה כמו עם המסכת דכתיב לנוי שמשון הלכות לפרקים שמקבץ כל
 הדברים על ענין אחד זו היא מסכת עב"ל :

וגם מסכת עם ד' אותיותיו נימ' תקב"ד כמנין פרקי משנה (הרב חיד"א זיע"א) :
ועוד כתב הרב הון עשיר זיע"א בהקדמתו לפירוש המשנה הקדושה זו"ל המשנה קדש קדשים ויש על
 כל קוין וקוין תילי תילים של הלכות והכל מיד ה' עליהם השביל ויד ה' עשתה זאת המשנה
 כאמצעי שלם בממונו ובתורתו רבינו הקדוש ואם בן איפוא אמת ויציב כן לא הוציא דבריו לבטלה לא
 סדר ולא מסכת לא פרק ולא משנה לא כבא ולא תיבה לא מלה ולא אות ושכל דבריו שקולים בשקל
 הקדש ואין מוקדם ומאוחר ובדיעבד אלא לכתחלה ובכונה הנונה ורצויה, ומוה כל הש"ס מלאה
 ופירוש רש"י ז"ל עליה ובעלי התוספות בדבוריהם, ואחריהם החזיק בעל תוספות יום טוב ז"ל זיע"א
 אשר אספם כעמיר גורנה וחוסף עליה מן דיליה בקול שריר וקיים :

בכך ימה איש לזאת את שכמו לטרוח בלימוד המשנה כדי להכינה כיששכר דכתיב ביה וזרא מנוחה
 כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבול ויהי למס עובד ור"ת של למ"ס הם, למוד, מלכות,
 ששים, והם ששים מסכתות המשנה, ואע"ג שהם ס"ג מסכתות יש חושבים התלת כבי דחינו קמא ומציעא
 ובתרא למסכתא אחת ואינם חושבים מסכת אבות נמצאו ס' מסכתות ע"ש ששים המה מלכות, ואז כה
 להי ואז כשיטה שכמו לסבול עול מלכות המשנה והא מאשר שמנה לחמו שלא יחסר לחמו לעולם כי
 מדה בנגד מדה כי שמנ"ה אותיות משנה ואמרו רז"ל שאשר בן יעקב אע"ה יושב בפתח גהינם ומציל את
 העוסקים במשנה, ורמו מאשר שמנ"ה אותיות משנ"ה:

אתחיל לכתוב רמזים למשנה. בעזרת צור שוכן מעונה:

סדר זרעים

סדר זרעים יש בו אחד עשר מסכתות עם הכולל הם י"ב וכנגדם מצאנו וראינו י"ב אותיות בשם השולט
 על סדר זה שהוא בחסד דנוקבא דזעיר והוא ב' פעמים אל במילואו:

ברכות יש בו ט' פרקים וכנגדם מצאנו בה ט' מיני ברכות דק"ש התפלה דמצות הדודאה כגון על
 הנשמים ועל בשורות טובות ועוד יש לנו ה' מיני ברכות כנגד ה' חושים חוש השמע על הרעמים,
 חוש הראות על הראיה, כגון הרואה מקום, חוש הריח על המוגמר, חוש הטעם על הפירות, חוש המישוש
 ברכת התנים, דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

ועוד טעם אחר יש לומר על ענין זה ט' פרקים והוא כי מורה מקום המחויק ברכה לישראל והוא
 השלום שהוא תשיעי מלמעלה למטה פירוש יסוד וסימנך וברכות לראש משביר זה יוסף, כדכתיב
 ויוסף הוא המשביר וא"כ המסכתא היא הברכה העשירית המתמלאת מתשע פרקים עליונים (הרב
 הון עשיר זיע"א):

ברכות נקראת המסכתא הזאת אף כי מתחלת מדיני קריאת שמע להיותה ראש התורה שבעל פה
 להשוותה לתורה שבכתב שמתחלת בבית מפני שהוא לשון ברכה:

ברכות פתח התנא במצות ק"ש על כי המצוה ראשונה שחייב בה האדם מדאורייתא כי בהיות האדם
 בן י"ג שנים שלימות כרגע הכנסו ביום א' של י"ד נתחייב במצות והוא רגע יציאת הכוכבים
 והוא זמן ק"ש נמצא שתתחלת חיובו במצות הוא מצות קריאת שמע:

ופתח התנא בק"ש של ערבית ע"ש הכתוב ויהי ערב והדר ויהי בקר:

ברכות סידר רבינו הקדוש ברכות בראש המשנה ושמה נורם לה להיות קבועה בראש המשנה על שם
 הכתוב וברכה לראש משביר כי נומ' של משביר מסיפה לרישיה מדריש משביר נומ' רבי יהודה בן
 שמעון מחבר שהוא רבי יהודה הנשיא בן רבן שמעון בן גמליאל רבינו הקדוש והוא חיבר המשנה הזאת
 ורישיה דקרא כתיב מונע בר יקבוהו לאום שפירשוהו ז"ל כל המונע הלכה מפי תלמיד וידוע הוא שעד
 רבינו הקדוש לא ניתנה התורה שבע"פ ליכתב ולפי שראה שנתמעטו הלכות והתורה משתכחת וההלכות
 מתמנעים מתלמידים חיבר חיבור זה שעד ימיו לא נמצא כי אם מגילת סתרים שהיה כל אחד כותב
 לעצמו כפי כוחו מה ששמע מדברי התורה והוא הראשון שחיבר התורה שבעל פה כמ"ש הרמב"ם ז"ל:
 מאימתי

מאימתי המשנה מתחלת כמ"ס פתוחה לחיותה ראש התורה שבעל פה אשר היא סמוכה לתורה שבכתב
 שסופה למ"ד הקודמת לאות מ"ס פתוחה הסמוכה לה באלפא ביתא, ואפשר שלכך נקראת
 משנה שהיא שניה לתורה שבכתב ומחוברת לה:

המשנה מתחיל כמ"ס ומסיים כמ"ס רמו שהיו מ' דורות ממש רבינו ע"ה שקבל תורה שבכתב, עד
 רבינו הקדוש שמידר תורה שבע"פ (הרב ערכי נחל זיע"א משם הרב מגלה עמוקות ז"ל
 עיין ערכי נחל פ' וילך):

מאימתי תנא אקרא קאי ליחד ולקשר התורה שבע"פ עמו לרמו דאי אפשר לה לעמוד רחוקה ממנו ו
 הוא נותן טעם לכל דבריה והכי איתא בזה"ק פ' ואתחנן דף רס"ח ע"א ז"ל דהכי אמר אבא
 תורה שבכתב לא אשתמודעא אלא בנין תורה שבע"פ ע"כ, וסימנך תיבת מאימתי שבראשה צרופו את"י
 מים כלומר שהתורה שבע"פ שהיא אש כמ"ש רז"ל מבקשת איתה התורה שבכתב שהיא מים כמשולל:

מאימתי קורין את שמע בערבית פתח תנא במצוה הזאת להשוות לתורה שבע"פ בתורה שבכתב שאף
 התורה שבכתב מתחלת במצות ק"ש ברמו כמ"ש אני הצעיר בתהלת ספר זה משם הרב חיד"א
 ז"ל בראשית ברא עם ב' כוללים ניממ' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אהד וזה פלא כי ק"ש שהוא יחודו ית'
 רמוז בתיבת בראשית ברא וזוה הטעם פתח רבינו הקדוש המשנה במצות ק"ש (פני דוד מהרב חיד"א ז"ל):

כתב הרב מעשה רוקח זיע"א בפירושו המשנה על ענין מ"ד בש"ס על אותו תלמיד ששאל לרבי יהושע
 תפלת ערבית רשות או חובה ואמר ליה רשות, ואח"ך כשאמר רבן גמליאל בבית המדרש תפלת
 ערבית חובה כלום יש מי שחולק עלי בדבר זה, וא"ל ר' יהושע לא וקשה היאך שינה את לשונו והלא הוא
 אמר בתחלה רשות, אלא רבותינו ז"ל הם אמת ודבריהם אמת כי תפלת ערבית לגבי מאן דתורתו אומנתו
 הוא רשות ולשאר אינשי חובה, ולכן לשאלת התלמיד שהיה ר' שמעון בן יוחאי ע"ה שתורתו אומנתו א"ל

ר' יהושע רשות ואח"ך כשנשאל שאלה זו בבית המדרש שהיו שם רוב העם, א"ל ר' יהושע חובה כי אין
 תפלת ערבית רשות אלא לגבי יחידים כרשב"י ז"ל ודוגמתו ולא לשאר עמא וזוה מתורין הקושיא ששינה
 ר' יהושע דבריו ובוחר הק' פרשת חיי שרה מפרש פסוק אשיחה ואהמה דלגבי דוד המלך ע"ה ג"כ תפלת
 ערבית רשות מפני שתורתו אומנתו (טעם זה מצאתי בספר מעשה רוקח ודברי פי חכם הן זיע"א):

ברכות פרק ה' חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת ומתפללים כדי שיכוונו את לבם למקום האי
 ומתפללים לאו אתפלה קאי אלא היו מתפללים ומתחננים קודם תפלתם שיהא דעתם נכונה וצלולה
 לבין יפה בתפלה וזהו שאמר ומתפללים כדי שיכוונו לבם (הרב רבי יצחק פרחי ז"ל בספר מתוק מדבש
 פרק ראשון זיע"א):

העובר לפני התיבה נראה דרמו לנו התנא בקריא לש"י עובר לפני התיבה ולא עומד דצריך להיות מקצר
 ועולה כשהוא מתפלל על הצבור כאלו הוא עובר דרך שם ולא עומד כי בן היה עושה רבי
 עקיבא כדאיתא בש"ס (הרב הון עשיר זיע"א):

השותה מים לצמאו אומר שחכל נהיה בדברו, רמו השותה מים הלומד תורה שנמשלה למים
 לצמאו כלומר שלומד בחשק נמרץ אומר כלומר כל מה שאומר להקב"ה הכל נהיה בדברו כמ"ש
 ותגור אימר ויקם לך (הרב ליקוטי הפרדס ז"ל ערך מ"ס זיע"א):

ברכות מתחיל כמ"ס ומסיים בה"א הרי מה ע"ש הכתוב מה ה' אלהיך שואל מעמד ואמרו רז"ל אל תקרי
 מה אלא מאה אלו מאה ברכות שחייב אדם לברך בכל יום ומספר זה של מאה תמצאתו בתיבת
 מה במילוי כזה מ"ס ה"א שעם ד' אותיות והכולל הם מאה גם מ"ה בא"ת ב"ש ג' מאה (הרב הון עשיר).
 ואפשר

ואפשר עוד לתת מעם לתיבת מה שהיא ראש וסוף המסכתא שתיבת מה רומז על הענוה כמו ונחנו מה כי מי שהוא עניו באמת זוכה ללמוד תורה ולכל המעלות הטובות וראוי לקרותו אדם גי' מ"ה ושם מ"ה שהוא ברחמים עזרו ומנינו ודוק :

מסכת פאה

מסכת פאה יש בה ח' פרקים כנגד ח' דינים עקריים דנזכרו בה, א' לקט, ב' שכחה, ג' פאה, ד' פרט. ח' עוללות, ו' זיתו ניקוף, ז' מעשר עני, ח' צדקה, ועוד ראה ראינו כי פאה בני' אלהים ושם זה הוא בשדה אשר ברכו ה' כי בו שבת מכל מלאכתו אשר עשה בששת ימי בראשית בבח שלש הראשונות הנזכרות בפסוק א' והוא ח' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו וכאחת חשיבי נמצא היות אחת למעלה ושבע למטה בין כלם משנה :

פאה פרק ח' משנה ה' לעניים בנורן ובעובר ממקום למקום תנן לעני לשון יחיד להורות שלא יצאו העניים לילך ממקום למקום שלא להכביד על הבעלי בתים משא"כ בנורן דמוכן לפניהם לקט שכחה ופאה וכיוצא. משנה ו' מדה זו נוהגת בכהנים בלויים בישראלים רמז מדה זו של עניות נלגל הוא החזור בעולם בכהנים בלויים בישראלים לרמז דבר זה פירטם בדין זה בפירוש (ה"ע) :

כי השחד יעור פקחים במנין פרקי המסכת הזאת למה היא רומזת כבר כתבתיו שהיא לשם אלהים, בני' פאה, ואין אלהים אלא דין וכל המסכתא הזאת מדברת במתנות עניים שמדת הדין מתוחה עליהם לדגם בדין דפה בעוה"ז בחבלי עוני ולכן בכוננה מכוננת רצה התנא לנמור המסכתא הזאת בדין הדיין אשר בעונותיו בא לידי עניות כממונו ובדעתו ולא חש לנמור אותה בדבר רע והוא כי השחד וכו' על כי העניה הזאת רגליה יורדות מות דעני חשוב כמת ועליו נופל לומר דוקא ויסלף דברו צדיקים שאינם שומעים לעצתו אף אם טובה היא כדכתיב וחכמת המסכן בוויה ודבריו אינם נשמעים :

פאה מתחלת באל"ף ומסיימת במ"ם הרי אם, כי האם נורמת לבניה שיצטרפו במתנות אלו בנילו שיערה כמ"ש רז"ל ובזוה"ק פ' נשא ועוד האם רומזת לשכינה אשר היא עמנו בצרה כדכ' ובפשעכם שולחה אמכם וצריכה למתנות אלו להנאל עמנו על ידיהם כדכתיב ציון כמישפט תפדה ושביה בצדקה ותרוייהו איתגהו במסכת הזאת כי היא מדברת בצדקה ורבה להושיע בעל המשפט השופט צדק ואמת כדתנן וכן דיין שדן דין אמת לאמיתו (הרב הון עשיר ז"ל זיע"א) :

מסכת דמאי

דמאי יש בה ו' פרקים לפי עניינה יש ליתן מעם על פי פשוטה כי עיקרה מדברת בעם הארץ שהוא כגולם בלי צורה ותנן ו' דברים כגולם ומצינו למימר נמי כי מורה מקום העם הארץ אשר הוא בעשיה כמ"ש הרב בעל מאורות נתן אשר ישם מקנת מלכות בית דוד יום השביעי ומצינו נמי למימר כי שמה מוכיח עליה כי דמאי בני' נ"ה חנון היא נש"ב והח"א היא הח"א ראשונה של שם שבה כידוע כל זה לידועי חן אשר עליה נאמר דא מאי, והיא היא דקיימא בשאלתה כדאיתא בזהר והיא מעלמא דאתכסיא והנה היא לאה אשר ילדה ששה בנים ובת אחת דינה שמה כי דינא דמלכותא דינא בין הכל שבעה : דמאי פרק ו' משנה ג' וצנועי בית הלל היו נוהגין כדברי בית שמאי נראה דרמז לנו דהיו זהירים בזה בהצנע ולא היו מגלים עצמם שלחוש לדברי כ"ש עושים כן שלא לבא לידי מחלוקת עם חביריהם הבלתי זהירים בזה על כי ידעו דהלכתא כוותייהו :

דמאי מתחיל בה"א ומסיים בתיו"ו כי על היותו האדם נוטה אחר הכלי העוה"ז הנכרא בה"א נשאר עם הארץ

הארץ משולל מידועת התורה כמשאז"ל והייב מיתה כמשאז"ל ע"ה מותר לקרעו בדג ואי בעי היה מחזיק ידיו לומדי התורה כדכתיב עין חיים היא למחזיקים בה וזהו תיו"ו תחיה תיו"ו תמות כמ"ש רז"ל על והתיות תיו"ו (הון עשיר זיע"א) :

מסכת כלאים

כלאים יש בה ט' פרקים כנגד ט' קללות שנתקללה הארץ על חטא אדם הראשון שעירב כוחות הקדושות בטמאות באוכלו מעין הדעת טוב ורע הדומה לכלאים ועוד פירש הרב הון עשיר זיע"א בדרך נסתר על הכלאים בהיותו ט' פרקים עיין שם :

כלאים פרק א' משנה ו' העוים והצבאים היעלים והרחלים נקט חיות ובהמות מהורות באמצע הטמאות דקיימו עלן כי כסלי לעוניא ומפני חשיבותן לגבי אינך שנאן בלשון רבים :

כלאים פרק ב' משנה י"א ורואה אני את דבריהם מדבריו וצריך לומר דאעפ"כ לא אמר כדכריחם מפני שכך קיבל מרבו :

כלאים מתחיל בה"א ומסיים במ"ם כי מאלו כ' איתיות ילמוד האדם שלא לעשות כלאים כדי שכל מין יוציא את מינו דוגמת המ"ם שאינה מתמלאת אלא ממ"ם אחרת, וכן הה"ה ואף כי לפעמים מתמלאת כ"יוד או אלף, הנה הם כולם מאותיות אהו"י המתחלפות ואינם כלאים זה בזה (סליק מסכת כלאים מהרב הון עשיר ז"ל זיע"א) :

מסכת שביעית

שביעית יש בו עשרה פרקים כנגד ו' מאמרות שבהם נכרא העולם שע"י השביעית אנו זוכרים כי לה' הארץ ומלואה כדאיתא בסנהדרין פרק ד' במעשה דההוא מינאה עם ר' אבהו וע"ד הנסתר פשוט הוא כי יום השביעי לבנין הוא שבת הארץ והיא עשירית למנין (הרב הון עשיר) :

שביעית פרק ו' משנה ב' השוחט את הפרה וחלקה בראש השנה מדלא קתני סתם השוחט בהמה אלא קתני פרה ובה"א הידיעה יש לומר דרמז לנו דבששוחט לצורך י"ט של ר"ה יבויין לשוחט הפרה הידועה והיא טומאת היצה"ר דנמשלה לפרה דכתיב כי כפרה סוררה סרר ישראל החיינו שישוב בתשובה שלימה לפני הקב"ה :

שביעית מתחיל בעין ומסיים בוא"ו שיש למעלה עין רואה הארץ ומלואה שהיא שלו כי בראה בששה ימים שבשכיל זה אמרו רז"ל שגור הקב"ה על השביעית ושלכן לא תעבוד את האדמה אלא ו' שנים ועוד העין תרמוז לשבעים שנה של גלות בבל שהם כנגד כ"ב שמיטין ויובלות שלא שכתה הארץ כמ"ש רש"י בתוכחה והוא ירמוז שלא כלו בני יעקב בגלות על כי ה' לא שינה דיבורו דומיא דואו שלא נשתנה מעולם כמשז"ל בפסוק ווי העמודים כדכתיב אני ה' לא שניתו ואתם בני יעקב לא כליתם ועוד דהוא נטל יעקב משכון מאלהיו כדי שיבא לבשר את בנו כמ"ש רז"ל ואו יתקיים ושבתה הארץ שבת לה' (סליק מסכת שביעית מהרב הון עשיר) :

מסכת תרומות

תרומות יש בה י"א פרקים כי התרומה גדולה חטה אחת פוטרת את חברי ותרומת מעשר היא אחת מעשר וזו היא י"א וע"ד נסתר יכולים אנו לומר כי הו"ד מורה לרחל שהיא העשירית קדש לה' והאלף רומז ללאה ע"ד אלף בינה כי ממנה יצאה כי להיות התרומה גדולה תרי ממאה לאלו השתים

חומות כידוע ליודעי חן (הרב עמנואל חי זיע"א בספר חן עשיר):

מלאכתך ודמעתך לא תאחר גלע"ד ליתן טעם לשני שמות אלו והוא דהבכורים נקראים מלאכתך על כי הם גורמים שתתמלא התבואה ולא תשרפנה רוח קדים כמ"ש רש"י ז"ל בפסוק ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך לא תבשל גדי בחלב אמו והתרומה נקראת דמ"ע על כי הוא עושה מעשה דמעה שאינה חוזרת ריקם כמשאול"ל על שערי דמעה שלא ננעלו דכתיב בה הכיאו את כל המעשר אל בית האוצר ובחוננוי נא בזאת אמר ה' צבאות אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די והמפרשים פירשו טעמים אחרים:

תרומות מתחלת בחי"ת ומסיימת בנו"ן הרי חן כי למחויקים בתורת ה' המעלת חן על לומדיה יש לו מנת התרומות כמו שאמרו רז"ל (סליק מסכת תרומות מהרב חן עשיר זיע"א):

מסכת מעשרות ומעשר שני

מעשרות ומעשר שני כבר כתבתי בפירוש השיר המתחיל מלכות ששים טעם היות השני מסכתות הללו חשובות באחד ולהיות מנין פרק הם עשר שמם גורם שהם אחד מעשר ולהיות כל א' בת ה' פרקים ירומזו סודם שהם כנגד השני ההין הרומזים ללאה ורחל אשר כל א' משתייהן היא עשירות למנין (הרב חן עשיר חושב ב' מסכתות אלו כאחד וגם ג' כבי באחד וחושב מס' אבות במנין הרי ס' מסכתות):

מעשרות מתחיל בכ"ף ומסיים בוא"ו ע"ש כף אחת עשרה והכ' שהמעשר שהוא א' מעשרה מרבה והכ' ומעשר כמו שאו"ל והוא"ו כנגד שש שנים שחייבים במעשרות דבשביעית הכל פמוד (הרב חן עשיר זיע"א):

ואפשר עוד לתת טעם למעשרות שמתחיל בכ"ף ומסיים בוא"ו גי' כיו שמו של הקב"ה כי הנותן מעשר וצדקה מיוחד שמו של הקב"ה כמו שפירש רש"י ז"ל על פסוק ויקחו לי תרומה לי לשמי וכמו שהאר"י הרב הקדוש חיד"א וצוק"ל זיע"א בספריו הקדושים על מעשה הצדקה שגורם יחוד קב"ה דכתיב והיה מעשה הצדקה שלום ורוק:

מסכת מעשר שני טעם מנין פרקו עיין במעשרות

מעשר שני מתחיל במ"ם ומסיים ביו"ד הרי מי ע"ש מי יעלה בחר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה שהנשבע לשקר מעני כדכתיב וברא אל בית הנגב או אל בית הנשבע בשמי לשקר וכולתו את עציו ואת אבניו ומדמעני אין לו תבואה לעשרה מעשר שני ולעלות בחר ה' בירושלם לאכלו, ועוד מי הוא ע"ש מי איפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל שאמר יצחק אבינו ע"ה פסוק זה שהיה מפריש מעשר על אכילתו כמ"ש רז"ל אברהם אבינו ע"ה הפריש תרומה גדולה, יצחק אבינו הפריש מעשר שני, יעקב אבינו ע"ה מעשר ראשון, וכן מ"י נומריקון מעשר יצחק (סליק מעשר שני מהרב חן עשיר ז"ל זיע"א):

מסכת חלה

מסכת חלה יש בה ד' פרקים כי בד' פרקים העולם נידון וכל אלו הדי' דינים תלויים בחלה כדתנן ושלא ליטול את החלה רעב של כליה באה ועוד שורש החלה תלויה בשם מ"ה כידוע ושורשו הם ד' אותיות, ועוד היא עצמה רומזות להגל הדי' כנסת ישראל הכוללות כל שאר הג' פרקים (הרב חן עשיר ז"ל זיע"א):

פרק א' משנה ז' נשים שנתנו לנחתום הזכיר התנא כדינו מכליתין אשה כמה פעמים על כי היא אחת מהמצות המוטלת עליה ויותר מן האיש:

פרק ב' משנה א' יצאו מכאן לשם רבי בארין ישראל הוה יתיב, משום הכי קאמר מכאן לשם:

פרק ד' משנה י"א הקונה בסוריא בקונה בפירוד שבירושלם, פירש הרב רבינו עובדיה מברטנורה ז"ל כמגרשי ירושלם וכפרים שסביבותיה ע"כ ונראה דרמזו לנו התנא באריות לשון זה מאי דאמור רבנן ודמשק מנוחתו, שעתידה ירושלם שתגיע עד דמשק דע"י זה יהיה סוריא סמוכה לירושלם ככפרים שסביבותיה:

חלה מתחלת בחי"ת ומסיימת במ"ם כי אין שיעור החלה פחותה ממ"ה וסימניך החלה גי' מ"ה ואל תתמה על תוספת הא חידיעה הראשונה כי מורה על חומש ביצה היותר ממ"ג ביצים שהם בני' חל"ה שזה הוא שיעור חלה (סליק מס' חלה מהרב חן עשיר זיע"א):

מסכת ערלה

ערלה יש בה ג' פרקים כנגד ג' שני ערלה וכנגד ג' קליפות והשנה הרביעית המעונה פדיון כנגד קליפת גונ"ה שיש בה טוב ורע כידוע:

פרק א' משנה ט' נומעין אנו של ערלה נקט פרי זה כי בו רומזו סוד הערלה דיש לו ד' קליפות ג' קשים ואחד רכה והמאכל באמצע:

ערלה מתחלת בחי"ת ומסיימת במ"ם הרי ח"ם לשון להומם ולאבדם כי ה' והם ג' קליפות אלו אשר הם כנגד שני ערלה מהומה גדולה עד השמדם ואי בעית אימא מה על שם מה אדם כי הוא עין השדה שאין נהנים ממנו ג' שנים שאין בו דעת ללמוד כלל ובשנה הרביעית ע"י פדיון שנותנים לו מנדנות וכיוצא ונהנים ממנו שמתחיל ללמוד קצת ובשנה החמישית אוכל פריו כי יודע לקרות בתורה ומתחיל ללמוד מקרא כדתנן בן ה' שנים למקרא להוסיף לו תבואות כרם ה' בתורה שבעל פה וכן פירש הרב חיד"א ז"ל פ' קדושים על פסוק ונמעתם כל עין מאכל ע"ש (סליק מס' ערלה מהרב חן עשיר):

מסכת בכורים

בכורים יש בה ג' פרקים כנגד ג' אבות דכתיב בהו כתאנה בבכורה בראשיתה ראיתי אבותיכם ועוד בזהר פנחס איתא דהג' ראשונות נקראין בכורין עילאין (הון עשיר ז"ל זיע"א):

בכורים מתחיל ביו"ד ומסיים בשין הרי יש וסימניך יש מביאין בכורים על שם להנחיל אוהבי יש, שע"י הבאת בכורים זוכה לריבוי פירות השנה כמו שפירש רש"י ז"ל בפסוק לא תבשל גדי דפי' ראה ועוד יש לומר דיש הוא אותיות ש"י ע"ש יובילו ש"י למורא שהמביא דורון לת"ה הרי הוא במקריב בכורים ששנה מוראו למורא שמים כדכתיב את' ה' אלהיך תירא לרכות תלמידי חכמים (סליק מס' בכורים מהרב חן עשיר זיע"א):

סליק מדר זרעים. בעזרת אל אדיר נורא ונעים.

בעזרת האל היודע ועד. אתחיל לכתוב רמזים לסדר מועד

סדר מועד והוא סדר שני למשנה הקדושה

סדר מועד יש בו י"ב מסכתות ועם הכולל י"ג כי הוא בנכורה דנוקבא דועיר ששם שם אלהים שאם תמלאנו (דהיינו שם אלהים במילוי יש בו י"ג אותיות) בדין, הדין יש בו י"ג אותיות :

מסכת שבת

מסכת שבת יש בה כ"ד פרקים וכנגדם כ"ד שעות של עיקר יום השבת ולילו וכנגדם שיעור עליית העולמות בהכנסת קדושת השבת שהוא שעה חמישית של יום ששי כ"ד ספירות כדאיתא בספר הגלגולים פרק י"ז ועוד בפירוש אמרו חכמי האמת שהם כנגד כ"ד קשומי בלה שבת מלבטא (הרב הון עשיר ז"ל זיע"א) :

יצאות השבת שתיים שהן ארבע שמעתי דרך הלצוי דרמו לן תנא דהוצאת שבת מצוה גדולה שנוטל אדם שכר כפול בעוה"ז והקדן קיימת לו לעוה"ב וזה רמז יציאות השבת שתיים כלומר אם הוציא לצורך שבת שתיים דהיינו ב' סלעים או זהובים נותנים לו ד' בשכרן, והיינו שהן ארבע זכן אמרו בש"ס עשירים במה הם זוכים ותירין בשביל שמעשרים או מכבדים את התורה או מכבדים את השבת כעובדא דההוא קצב. דהיו מביאין לו שולחן זהב משוי מ"ז בני אדם ואמר אותו קצב שלא זכה בעושר זה אלא שכיבד את השבת שכל בהמה יפה שנודמן לו היה אומר זו לשבת וזו יודרו כל אדם בהוצאת שבת בשמחה ובמובלבב ויבטח בה' שנאמר כי פועל אדם ישלם לו פועל נטו' לזו עלי ואני פורע (מפרשים) :

פרק ב' משנה ז' מדליקין את הנרות נקט נרות לשון רבים להודיעך שמצוה להדליק ב' נרות בשבת חד כנגד זכור וחד כנגד שמור :

מסכת שבת פרק במה מדליקין ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ע"ש עם השיכה עשרתם ערכתם הדליקו את הנר ראיתי רמז נאה בס' הק' לב דוד מה' חיד"א ז"ל משם הרב גופי הלכות ג' דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו, ביתו היינו גופו שנקרא בית, ערב שבת רמז לעוה"ז שנק' ע"ש כמ"ש ז"ל מי שמרד בע"ש יאכל בשבת וכה יאמר לגופו עשרתם כנגד ימי העמידה כלומר השנתם העושר והמדת הממון, ערכתם כנגד ימי העליה שהלכתם אחר העריב והתאוה, הדליקו את הנר כנגד ימי הירידה כלומר רדפו אחר התורה והמצות להדליק נר לנשמתכם לעוה"ב לכך אמר הדליקו ולא אמר הדלקתם (לב דוד פרק י"ח זיע"א) :

דרוש נאה ורמזים על מדרשו"ל שלשה משמרות הוי הלילה משמרה ראשונה המור נוער רמז לאדם בעוה"ז לימי העליה, משמרה שניה כלבים צועקים רמז לימי העמידה, משמרה שלישית תינוק ונגק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה רמז לימי הירידה שיתקן לחד הדודים ולשוב בתשובה להיות כתנוק היונגק משדי אמו (עיינ ס' לב דוד פרק י"ח) :

פרק ו' משנה ז' אנקטמין מהורין ואין יוצאין בהן הכא לא פירוש בשבת כדרך שפירש בשאר כלים אין יוצאין בהם בשבת לפי שאנקטמין אלו הם כלים העשויים לליצינים כמ"ש הרע"ב ז"ל בשני הפירושים ע"ש ומשו"ה בכל עת ובכל שעה איסור זה עומד כי אסור להתלוצץ בין בחול בין בשבת אע"פ דלשבת איירי רמז דלעולם אין יוצאין בהן (הרב עמנואל חי ז"ל בספר הון עשיר ודפח"ה זיע"א) :

פרק

פרק י"ח משנה א' מפנין מפני האורחים ומפני בטול בית המדרש גדולה הכנסת אורחים ששקלו תנא עם בטול בית המדרש דהיינו תלמוד תורה ולא עוד אלא שהקדימו לת"ת ואם האורה הוא תלמיד חכם חשוב כאלו מקבל פני שיניה כמ"ש בש"ס (הון עשיר ומפרשים) :

פרק כ"ב משנה ה' מסתפנין באלונמית אחת פניהם ידיהם ורגליהם מלתא אנב אורחיה קמלין תנא, דכשאירע כך שצריך שינגבו במטפחת אחת שיקדימו לנגב הפשוט דהיינו הפנים והדר הידים דשכיחי בהו. וזהמא יותר מהפנים והדר הרגלים דמסתמא הם מלובלכום יותר מהיודים, אבל לא יעשה להפך שאינו נכון שינגב הידים בכנר שכבר ניגב בו הרגלים הכלתי השוכים כמותם וכ"ש הפנים אפילו אחר ניגוב הידים לכד כי אף הידים מעלתם גרועה ממעלת הפנים (הרב הון עשיר זיע"א) :

פרק כ"א משנה ג' הרף שעל רגלי השלחן נקרא טבלא ועם הרגלים יחד נקראים שלחן (הרב הון עשיר ז"ל) :

פרק כ"ג משנה ה' והמעמין עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים נראה מלשון זה דאם יש עדים והתראה נהרג עליו בדין הורג הנוסס כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפרק ב' מהלכות רוצח שהרי לא תנן פשוט דמים אלא שופך דמשמע שופך דמים ממש וכדאמרין בש"ס משל לנר שכבה והולכת אדם מניה אצבעו עליה מיד נכבה (הרב הון עשיר זיע"א) :

שבת מתחיל ביו"ד ומסיים בתי"ו בני' קדו"ש כי יום שבת קדוש הוא בדכתיב זכור את יום השבת לקדשו ועוד טעם אחר יו"ד כנגד יו"ד דברות שבהם כלולה כל התורה, והמשמר את השבת כאלו קיים כל התורה ומעיד על חרוש העולם שנברא ביו"ד מאמרות והתי"ו הוא האות שנכתב על מצחות האנשים החטאים שבעון חלו"ל שבת גרמו שנחרב הבית בדכתיב ומשבתותי העלימו עיניהם, ועוד הוי"ו בו נברא העולם הבא והתי"ו נאמר עליו ת' שקל כסף ופירשו בזה ת' עלמין דכסופא הוי כי ב' האותיות מודים על העוה"ב שיום שבת הוא בדמות העוה"ב כמ"ש רז"ל עולם שכולו שבת (סליק מסכת שבת מהרב הון עשיר זיע"א) :

מסכת עירובין

עירובין יש בה עשרה פרקים כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם העומד על השלום הנעשה ע"י עירוב הדירורין וכדתנן מערבין בבית ישן מפני דרכי שלום ועוד האריך הרב ברמזים עיין שם בס' הון עשיר :

עירובין מתחיל כמ"ס ומסיים בתי"ו הרי מת, שדין עירובין כדן המת שהלכה בדברי המקיל בעירוב כמו שהלכה בדברי המקיל לאבל ואי בעית אימא תם ע"ש ויעקב איש תם יושב אוהלים דהמערב יכול לישב בשבת באהלים הרבה כיעקב איש תם, ורמז לנו שאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה כיעקב ששיבתו באהלים הרבה כדי ללמוד תורה וכן תם ר"ת תחומין מצוה (סליק מס' עירובין מהרב הון עשיר) :

מסכת פסחים

פסחים יש בה עשר פרקים וכנגדה לקו המצרים עשר מכות ועוד בה כי העשיריה מקבלת שפע העשרה ועוד כתיב פסה לה' הנה היא דלת דלת ופניה והוא ואו ובשנאלה הנה הם ד"ו פרצופים אשר יחדיו יעמודו והנה הנם עשר וכך היא פרקי המסכתא הזאת כי ד' פרקים ראשונים הם לבדם ונקראים פסח ראשון והששה אחרונים לבדם ונקראים פסח שני והיינו דנקראת פסחים לשון רבים כמ"ש הרב תוספת יום טוב זיע"א בתחלת המסכתא ובהיותם יחד אנו מכנים אותה בשם מסכתא של יוד פרקים (הון עשיר) :

פרק ב' משנה ה' בחלה ובתרומה הקדים החלה לתרומה שלא כסדר הפרשתן כלישנא דקרא חלה תרומו תרומה

תרומה לרמו דעיקר מילתא דמצות היא לשמור שיעור זה של חלה שאין לשין בפסח יותר משעור של חלה וסימניך חג המצות לה' ר"ת חלה (הון עשיר זיע"א) :

ואלו ירקות שאדם יוצא בהם ידי חובתו בפסח בחזרת ובעולשין ובתמכא ובחרחבינא ובמרור הרב חיד"א ז"ל כתב רמזים נחמדים על התשובה במשנה זו על הירקות האלו בשמחת הרגל של פסח לימוד ב' ע"ש בהקדמה רמזים מתוקים מדבש ע"ש"ב זיע"א וצוק"ל :

פרק י"ד משנה ה' מצה על שום שנאלו אבותינו ממצרים יש לקיים גירסא זו על פי זה שידענו שהיו ישראל במצרים משוקעים בס"ט שערי טומאה ושם ח"ו היו מתעכבים עוד רגע כמימריה היו נכנסים בשער החמשים ח"ו ולא היו יוצאים משם לעולם ח"ו, ולכן אפיית העיסה שהתקינו לצידה לדרך בעורה מצה טרם תחמיץ נרמה להם שינאלו שאם היו ממתנים לה עד שתחמיץ לא היו ננאלים עוד :

ואומר עליו ברכת השיר זה נשמת ולמה נקרא ברכת השיר לפי שבשבת אומר אותו אחד פסוקי דזמרה (עיקר תו"ט ז"ל) :

פסחים מתחיל באל"ף ומסיים בוא"ו כי באל"ף הששי כומו צאתנו ממצרים יראנו השם נפלאות, ועוד אלף רומז לתורה שעליה כתיב דבר צוה לאלף דור ועוד התורה נקראת אור בהתחלת המסכתא דכתיב כי נר מצוה ותורה אור והוא רומז למילה כידוע ליודעי חן ויפה היא רמוזה כתיבה אחרונה של המסכתא הזאת שהיא תיבת זו כי הוין רומזת לנילו עמרת היסוד אשר היא שביעית לבנין ע"י המילה והוא רומז לנילו היסוד עצמו ע"י הפריעה שהוא הששי לבנין כידוע כל זה ליודעי חן, ואלו השתי מצות תורה ומילה הם שעמדו עלינו ביציאת מצרים והם הם אשר יעמדו עלינו בנאולה העתידה במבואר כל זה בדברי חז"ל :

וידידה זה מאי דרמו לנו קרא כאומר שובי שובי השולמית כלומר שובי מן הנלות בזכות המילה שובי בזכות הפריעה דאי לאו הכי הוין כאילו לא מל, השולמית כלומר כנסת ישראל אשר ע"י המילה נתוסף להם ה' איברים הרמזים בה"א של השולמית נקראת שלימה וכ"ש ז"ל על אברהם אע"ה שלא נקרא שלם עד שמל שובי בזכות תורה שבכתב, שובי בזכות תורה שבע"פ אשר הם מושרשים ונכללים בכ"ב אותיות וזהו ונחזה כך ג' כ"ב מה תחזו בשולמית בשני מצות אלו שאתם אומרים לה שובי בזכותם כלומר מאן לימא לן שיש כח בשני מצות אלו לנאלם ומשני במחולת המחנים כלומר שראינו במחולת המחנים הרמז ליציאת מצרים הנחלקן ישראל בשורה לשתי מחנות אנשים לבד ונשים לבד, דכן כתיב אחר השירה ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות שבזכות ב' מצות אלו ננאלו וזכו לחול מחולה זו וכדאמרן בן נראה בנאולה העתידה ולא הזכיר קרא השיר הנזכר בשני המחנות אלא המחול שאינו מפורש אלא במחנה הנשים לרמוז דהם היו עיקר הנס כמ"ש ז"ל בזכות נשים צדקנית ננאלו ישראל ממצרים והם יהיו ג"כ עיקר בנאולה העתידה כמ"ש ז"ל ע"פ נשים שאננות קומנה, ובאמת לפי דרכנו הם נורמים לשני מצות אלו כמ"ש ז"ל השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה וכשהיא ממחרת להזריע תחלה יולדת זכר כמ"ש ז"ל, ואז אביו חייב למולו כדכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו כל זה חדשתי בסעודת מילה אחת פה ליוורנו שארעה בשבוע זו אשר הייתי מעתיק המסכתא הזאת ולכן קבעתיו פה שלא כדרכי שלא יאבד זכרו, ועוד אמר תלמידי בה"ד ישראל לוי דאלף שכראש המסכתא תרמו לליל ראשונה של פסח שחייב לאכול מצה, והו"ו שבסופה לוי ימים אחרים שהיא רשות סליק (הרב הון עשיר) :

מסכת שקלים

שקלים יש בה ח' פרקים כי עשרים נרה השקל כנגד עשרים כסף שנמכר יוסף הצדיק, אשר שמר בריתו הניתן לשמונה ימים (ועוד פירש הרב ע"ד נסתר בספר הון עשיר ע"ש) :

שקלים פרק ג' משנה ב' ואומר ומצא חן ושכל טוב אתא לאשמועינן דלא בלבד מן החשד צריך לחזק מן הבריות כמו מן המקום אלא אף ישתדל להיות אהוב מן הבריות כמו מן המקום כמ"ש רז"ל לעולם יהיה דעתו של אדם מעורבת עם הבריות וכל זה הוא כשאין בזה פנס בכבוד המקום ח"ו והכל יהיה בכבודו יתברך :

שקלים מתחיל בכ"ה ומסיים בשו"ן היינו שב, שהשב בתשובה צריך שישקול ממונו לצדקה כמו שאנו מפרישין מחצית השקל על עון מכירת יוסף כמשו"ל וחמאך בצדקה פרוק ועוד ב"ש, נוט' ברית שלום שזכה פנחס דאתי מיוסף הצדיק יסוד עולם אשר הוא סוד ברית שלום כידוע ליודעי חן (סליק מסכת שקלים מהרב הון עשיר זיע"א) :

מסכת יומא

יומא יש בה שמנה פרקים כי כל עבודות יום הכפורים אינה כשרה כי אם בכהן גדול המשמש בח' בנדים וגם הוא עצמו הוא בה"א עלאה מדה שמינית מלמטה למעלה כידוע ליודעי חן (הון עשיר) : יומא נקראת המסכתא הזאת המדברת בדיני יום הכפורים ע"ש המדרש הנזכר בכ"ר יום אחד זה יום הכפורים שהקב"ה מכפר עונותיהם של ישראל, וזהו נומריקין יומא יום א', כלומר אחד ומיוחד ועוד יומא אותיות איום כי יום זה הוא איום וגורא (הון עשיר זיע"א) :

פרק ג' משנה א' עד שבחברון עד חברון לא קתני אלא עד שבחברון דפירושו עד מה שבתוך חברון דהם האבות הקבורים בתוכו ונראה דביוח"כ דווקא היו רומזים רמו נמור על האבות לחזיר וכותם שינון עליהם לכפר פשעיהם בעצם היום ההוא שהוא יום כפרה (הון עשיר) :

פרק ה' משנה ב' אבן היתה שם מימות נביאים הראשונים ושתיה היתה נקראת קשה כיון שהיא אבן שתיה שממנה הושתת העולם אם כן מששת ימי בראשית היתה צריכה להיות שם שמציון נברא העולם ויש לומר על פי הפשט דמימות נביאים הראשונים הנכזה מן הארץ ג' אצבעות קאי דאו ננבחה מה שלא היתה כן מימי קדם שבתחילה היתה ממונה בארץ ונכסית מעיני כל (ועוד האריך הרב הון עשיר ז"ל ע"ש) :

פרק ח' משנה ה' עוברת שהריחה, אמרו כש"ס עוברת שהריחה מלחשין באונה יום כפור הוא אם נתקררה בכך מוטב ואם לאו מאכילין אותה, והמעס אם העובר שבמעיה כשר ונשמתו מהור מתקרר מיד כשיאמרו יום כפור הוא כדאיתא התם מעשה כההיא עוברת שהריחה לחשו לה ולא אלחישה ונפק מינה שבתאי אוצר פירי וקרו עליה וזרו רשעים מרחם ותו ההיא עוברת שהריחה ולחישו לה ואילחישה ונפק מינה ר' יוחנן קרו עליה בטרם אצרך בבטן ידעתך :

יומא מתחיל בשין ומסיים בלמד הרי של נעליך מעל הנליך דיום הכפורים אסור בנעילת הסנדל וזה רומז לשלילת כוחות הנוף כמשו"ל ודבר זה צריכה ליום הכפורים להדמות למלאכי השרת (סליק מסכת יומא מהרב הון עשיר זיע"א) :

מסכת סוכה

מסכת סוכה יש בה ח' פרקים כנגד ד' דפנות וסכך ואי בעית אימא כנגד ד' מינים שבלולב ומצות סוכה

סוכה ועוד הם כנגד ה' עילאה אשר היא סוד הסוכה המסככת על בניה כידוע לידועי חן וכתבו נמי חכמי האמת שגם ה' יתתאה נקראת סוכה ועיין בספרי משנת חסידים מפתח הכוונות סדר מועד מסכת ימי מצוה וסוכה פרק ב' (הון עשיר) :

פרק ג' משנה ד' ג' הדסים וב' ערבות לולב אחד ואתרוג אחד אף כי אמרנו למעלה במשנה א' דסידר התנא הלולב קודם הדם וההדס קודם הערבה והערבה קודם האתרוג כפי מעלתם זו על זו והיינו כראשם שראש הלולב עולה על ההדס וראש ההדס על הערבה וראש הערבה על האתרוג אבל בכללם זה הוא סדרם האמיתי על סדר הכתוב לך ה' הגדולה והנכורה והתפארת שהם כנגד ג' הדסים והנצה וההוד שהם כנגד ב' כדי ערבות כי כל הוא כנגד הלולב שהוא יסוד הכל, שהוא דומה לחוט השדרה היורד מהמוח עד פומא דאמה וזהו בשמים ובארץ שהוא סולם מוצב ארצה שהוא כנגד האתרוג וראשו מגיע השמים וכמו שת"א דאחיד בשמיא וארעא הוא המוליך ומביא ומעלה התעוררות הצדיקים המקיימים מצותו למעלה ומוריד מימי החסד על הארץ והיא מולידה ומצמחת ונותנת זרע לזרע ולחם לאוכל כי אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה איש איש כפי עבודו :

אפילו שנים קטומים ואחד אינו קטום כשר יצא לנו רמז בענין זה כי להיות שאלו ג' הדסים הם כנגד חגי אבות דיינו כשהיו דוגמתם שמאברהם יצא ישמעאל ומיצחק יצא ישו, ויעקב אע"ה לבד היתה מטתו שלימה ויהיה זה האחד שאינו קטום (הרב הון עשיר ז"ל) :

פרק ה' משנה ראשונה כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו מפני שהיה שם שמחת גופנית ורוחנית גופנות כדרך השמחים אלי גיל שם ירקדו וגם ישוררו אנשים וכיוצא, ושמחה רוחנית מהמצוה שמשם שואבים רוח הקדש ושפע רב והשראת שכינה (הרב חיד"א ז"ל בפתח עינים) : **פרק ה'** משנה ד' אבותינו שהיו במקום הזה אחזיקים אל היכל ה' טעם הזכרת ננות אבותם לפי שמחזרתם מצטערים אבותיהם בקבר והוא לחן כפרה (הרב חיד"א זצוק"ל בפתח עינים של סוכה ועוד טעמים אחרים עש"ב זיע"א) :

סוכה מתחלת בסמך ומסיימת בהא ואמרנו רז"ל דאות סמך מורה סימנין עשה בתורה וקנה אותה, והתורה כולה הנה היא כלולה בה' חומשי תורה כמו"ש ז"ל דליבא מילתא דכתיבא בנביאים דלא רמיזא באורייתא ואינה נקנית אלא בעשות כל ענייני עוה"ז עראי כדירת סוכה כדתנן הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה ועוד ס"ה אותיות ה"ם כלומר שתוק כי סיג לחכמה שתוקה ודי למבין סוד הסוכה ועיין בספרי מ"ח במפתח העולמות סדר קדשים מסכת אורות ז"א פ"א פסקא א' (סליק מסכת סוכה) :

מסכת ביצה

ביצה אית לה ה' פרקים ואות דקרי לה יום טוב על שם עניינו ומעם לה יש לומר כנגד ה' ימים טובים שיש בכל שנה והם ג' רגלים ושמיני עצרת כי הוא רגל בפני עצמו אף כי הוא טפל לחג הסוכות, וראש השנה, כי כפור דינו כשבת וע"ד הנסתר כבר ידענו היות יום טוב בסוד התבונה והנה היא ה"א עלאה כמבואר בספרי הנ"ל במפתח העולמות סדר זרעים מס' בריאת א"ק פ"ב פסקא ד' וכן ביצת היא ה"א תתאה כמבואר בספרי הנ"ל מפי הכוונות סדר מועד מס' ליל שבת פ"ד ע"ש (הון עשיר) :

פרק ה' האשה ששאלה מחברתה תבלין אסכרא לן תנא דין זה באשה משום דמלאכת האפיה ובישול עלה קאי כדתנן אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה מוחנת ואופה ומבשלת :

יום טוב מתחלת בבית ומסיימת בריש הרי ב"ר ואין בר אלא תורה שלא ניתנו שבתות וי"ט לישראל אלא

אלא כדי שילמדו בהם תורה כמו"ש ועוד בית ריש כמשמעו דצרוך לזכור בית ריש דהיינו בית רש שהוא העני לשמחו ביום טוב כדכתיב ושלחו מנות לאין נכון לנ בעזרא (סליק מסכת יום טוב מהרב הון עשיר ז"ל זיע"א) :

מסכת ראש השנה

ראש השנה יש בה ד' פרקים כנגד ד' ראשי שנים ועוד ר"ה הוא החג שהחדש מתכסה בו בד' קליפות הסוכנות אותו ועד שלא תוכל להתחבר עם השמש הרי היא דלת דלה מדברי תורה ועוד ראש השנה הוא ראש לחדש תשרי ששורשו בחסד דאור חזון מדרגה הרביעית למעלה למטה (הון עשיר) : **פרק א'** משנה ב' בארבעה פרקים העולם נידון האריך הרב הון עשיר זיע"א בענין ד' פרקים אלו ולבסוף כתב ז"ל ועיין עוד בהקדמתי הנקראת עולם קמן הקודמת לספרי משנת חסידים ויאירו עיניך ברדכי ה' הישרים הצדיקים (ועיין לקמן ד"ה על התבואה) (הון עשיר ז"ל) :

כל באי עולם עוברין לפניו פשוטו הוא לפני ה' ומשמעותו אעולם דסמיך ליה קאי לרמוז דכך שמו של הקב"ה בידוע לידועי חן ועל פי פשוטו ז"ל דנקרא בן על כי הוא היה חנה ויהיה לעולם כדכתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים :

ובחג נדונים על המים ובחג הסוכות לא קתני דלא הוה במשמעותו ש"ע, ואפשר שזו היא כוונת רז"ל וכוונת הכתוב שבמה פעמים קראו לחג הסוכות חג סתם כדי לכלול עמו שמיני עצרת לא ראינו חלוק ממנו אלא לענין פז"ר קש"ב או ז"ל דנקט חג סתם נומרוקון חג ג' שכרגל זה ישראל מצויינים ג' מצות עיקריים ומשונים משאר הרגלים שהם סוכה לולב וערבה של יום ז' שהיא תקנת הנביאים, והתירו"ט כתב טעם אחר וברעיו מהימנא פ"ר פנחס איתא ח"ג ר"ת חסד נבור"ה והטעם דהוא כנגד יעקב דאחיד לתרון סמרין (הון עשיר) :

פרק ב' משנה ו' כמה היה נבוה ולאין היה נוטה הרב הון עשיר זיע"א האריך מאד בעניינים אלו וכן בענין דמות צורות לבנות :

ועוד באו שנים ואמרנו ראינותו בזמנו האריך הרב ז"ל עיין בספרי הנחמד הון עשיר ויונעם לך : **פרק ב'** משנה ט' מקלו ומעותיו בידו משמע דאף מעותיו לקח בידו ממש דאל"כ בידו למה לי וכוה רמז לנו התנא ענותנותו דרבי יהושע דרצה לגלות לכל דמקבל עליו גורת הנשיא ושאינו חושש לסברתו נגד גורתו כדי שילמדו ממנו לשמוע לב"ד ושלא להרהר אחר מעשיהם כי רוח ה' היה מדבר בם וזותם יגן עלינו אמן (הון עשיר זיע"א) :

פרק ג' משנה ז' וכן מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה רבינו הקדוש מילתא אנב אורחיה קמ"ל שבשם שבראש השנה בתקיעת שופר יש מחילה וכפרה כך פורים וקריאת המגילה מכפרים, לכן כל בעל נפש יזהר להיות מורא שמים על פניו ולא יצא מן השורה ויתנהג כדת ובראווי שהוא זמן כפרה (הרב הקדוש חיד"א ז"ל זיע"א) :

פרק ג' משנה ח' והיה כאשר ירום משה ידו וגבר ישראל ע"י שעבוד ישראל לשמים היו מוספיין בה כנבורת תפלת משה והיה בו כח להרים ידו להשפיל שרו של עמלק ועי"ז וגבר ישראל ומוה תדון לחפך בן גלע"ד, והרב תו"ט דרך בו דרך אחרת אבל הדרך הזה הוא אמיתית כי על ידי תפלתנו אנו מעלים הניצוצות שנפלו בקליפות בשבירת הכלים כמבואר בספרי מפתח העולמות סדר זרעים מסכת הנצוצין פרק א' פסקא א' ובמפתח הכוונות סדר מועד מס' כללות המצות פ"א פסקא ב' וכוה מחליש כח הטומאה

הטומאה ומוסיף כח הקדושה (הון עשיר) :

ראש השנה מתחיל באל"ף ומסיים בנ"ן. היינו נא ואין נ"א אלא לשון בקשה כי כר"ה יושב הקב"ה על כסא דין וצריך להרבות תחנה ובקשה אולי ירחם עלינו (סליק מסכת ר"ה מהרב הון עשיר) :

מסכת תענית

תענית יש בה ד' פרקים על שם ד' תעניות כדכתיב כה אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לששון ולשמחה וכו', וע"ד הנסתר נמי כל אלו המספרים שייכים למלכות בית דוד שהוא רגל הרביעי פרצוף החמישי יום השביעי ספירה העשירית מלמעלה למטה אשר הדי' קלופות סבוה גם סבבוה ונרמו החרבן שעליו אנו מתענים (הרב הון עשיר זיע"א) :

פרק א' משנה ז' במשא ומתן בבנין ובנטיעה יש לומר דסדרם דווקא כסדר הראוי להם דבתחילה ישתדל אדם אחר שלמד תורה ללמוד אומנות הדינו משא ומתן להתפרנס ממנו ואח"ך יבנה בית ואח"ך יטע כרם ואח"ך ישא אשה ואז יהיה בשלום מן החטא כדכתיב וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא ופירשוהו רז"ל על האשה :

פרק ד' משנה ה' וביום שמחת לבו זה בית המקדש שהוא באמצע הישוב כמו לב באמצע הנוף (הרב הון עשיר ז"ל זיע"א) :

תענית מתחיל במ"ם ומסיים בנ"ן הרי מן ע"ש הכתוב ויענך וירעיבך ויאכילך את המן שעי' התענית עונותיו מתלבנים כמן דכתיב ביה והמן כורע נד לבן ועוד ליי"ח גלוי וידוע מה הוא נוטריקון מ"ן כי הוא מעלה אותם בצדקתו אשר הוא עושה בתעניתו כמו שציוו רז"ל (סליק מסכת תענית מהרב הון עשיר ז"ל זיע"א) :

מסכת מגילה

מגילה יש בה ד' פרקים כנגד ג' אנשים ואשה אחת שהם עיקר בנס פורים והם אהשוורוש המן מרדכי ואסתר, ועוד ידענו מאי דכתיב ותלבש אסתר מלכות והוא רגל הרביעי כידוע ועוד ידוע בכתבי האר"י ז"ל היות המגילה סוד יסוד אבא המתגלה, וכמבואר בספרי משנת הסידים במסכת אדר ובסוד יש בו ד' אותיות (הון עשיר זיע"א) :

מגילה מתחיל במ"ם ומסיים במ"ם והוא כי לוחות הראשונות ניתנו למ"ם יום בפרסום ובפתח עינים כמ"ם פתוחה ושלש בהם עין הרע ונשברו ונפתחו כפתחת המ"ם פתוחה וניתנו לוחות אחרונות למ"ם יום בחשאי וסתומים מן העין כמ"ם סתומה, וכל פירוש התורה הזאת הדור קבלוה בימי המן ועוד מ"ם מנות ומתנות מ"ם מגילה מ"ם משתה אלו הם ארבע ממיין מלאין הרומזים על מצות יום פורים סליק :

מסכת מועד קטן

מועד קטן יש בה ג' פרקים כנגד ג' רגלים ואע"ג דחג השבועות אין לו מועד קטן מ"מ לרמזו דיש לו תשלומין כל שבעה דומיא דאחרוני דיש בהם מועד קטן נשנה פרק א' גם כנגדו ואע"ג דשמיני עצרת נמי יש לו תשלומין מ"מ הרי הוא בכלל חג הסוכות דשלוש רגלים כתוב שהרביעי הנה הוא בנוף א' עם השלישי ולירע סודו ברור כי ג' עדרו צאן רובצים עליו ככתוב אשר כנגדם ג"כ יהיו ג' פרקים אלו : מועד קטן מתחיל במ"ם ומסיים במ"ם כי כן אמרו רז"ל על מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה מאמר פתוח ומאמר סתום ופירש רש"י שיש דברים בתורה שהם סתומים ולא ניתנו לידרש וכה"ג הם הלכות מועד קטן שהם עקודות כהלכות סתום שאין למדין זה מזה כדאיתא בש"ס נמצא שהמאמר פתוח שבדיני מועד

מועד קטן הוא סתום שאין למדין ממנו (סליק מסכת מועד קטן) :

מסכת חגיגה

חגיגה יש לה ג' פרקים כנגד ג' רגלים וע"ד הנסתר הוא חג דכולהו חנין מתחוננין כה ושלשה הם כידוע (הרב הון עשיר ז"ל) :

פרק א' משנה ז' אם תאמר בנוכח ונוול נקט עבירה זו משום דדמי לבא על הערות והוליד ממנה ממזר שהממזר פרי העבירה הוא בעולם כמו הנזל ביד החוטא ועוד כי עכירות אלו הוששו להדרי שאדם מתאוה להם ומחמדתן כדתנן פ"ג דמכות :

פרק א' משנה ז' הפורש מן התורה שפירש לא קתני אלא הפורש שכתחלת פרישתו כבר נתקלקל על כי דרך התורה להפרש ממי שפירש ממנה כדכתיב אם תעזבני יום יומים אעזבך (הרב הון עשיר) :

פרק ג' משנה ה' יש להם שנים חיו להם לא קתני אלא יש להם רמז לנו שמה שהיה הוא שיחיה כבנין בהמ"ק במהרה בימינו :

חגיגה מתחיל בה"א ומסיים בנ"ן הרי הן כי כן אמרו רז"ל ע"פ הן עם לבדר ישכון שאותיות הן אין להם בת זוג באמב"ה אלא הם יושבים לבדם וכן הם ישראל שבנוים לא ותחשב ובשמחתו לא יתערב זר אלא הם לבדם שמחים וחוננים (סליק מסכת חגיגה מהרב הון עשיר) :

סליק סדר מועד. בעזרת השם הודיע ועד.

בעזרת אלהים קדושים. אתחיל לכתוב סדר נשים.

סדר נשים

סדר נשים יש בו ז' מסכתות כי היא בת"ת דנוקבא דז"א שבו שם צבאות שהם ז' אותיות כי אף השם ראוי לחשוב פה להיותו צריך להורות על שהוא שם קדוש ולא צבאות חול (הרב הון עשיר זיע"א) :

מסכת יבמות

יבמות יש בו י"ז פרקים דוי ליה למאן דאזיל בלא ולד שצריכה אשתו להתיבם וכמאורות נתן אמרינן דיבמה נקראת המלכות כנלות י"ב אתון דאדנות וזהו יבמה י"ב מה י"ב הוא י"ב דאדנות מה הוא שם מ"ה המתחבר עמה ועפ"י זה מנין זה אתי שפיר כי הוא בעל ז' קצוות הוא שישו מלמעלה למטה וכו' שם מ"ה והוא עשירית ובה שם אדנות תרי י"ז ועיין סוד היבמה עפ"י האר"י זלח"ה בספרי משנת הסידים מפתח הכוונות מסכת חגיגה ומילה פרק א' (הרב הון עשיר ז"ל) :

פרק א' משנה ב' כך צרת צרתה פטורה אפילו הן מאה מנין זה בסדר נשים ראוי והגון כי איש ואשה שזכו שם י"ה ביניהם הויר של איש והה"א של אשה וסימניך חמש עשרה שפתח בו התנא בסדר זה ומכיון שהאיש מעלה לאשה והאשה עוזרת לאיש ובה המספרים יחד ויהיו מא"ה, כי י' פעמים ה' יהיו חמשים וכן ה' פעמים י' הם חמשים בין כלם מאה (הרב הון עשיר ז"ל זיע"א) :

יבמות מתחיל בחי"ת ומסיים בוי"ו וחיות רומז לשמונה הנמצאים יחד בעת החליצה ג' דינים ועוד שנים

שנים כמ"ש הרב במקומו והנחלין והחולצת ורוח המת הקשור בה כמ"ש חכמי האמת והוי"ו רומז למצות יבום שעל ידו נפש המת מתגלגל וכו' לעולם הזה הנעשה בששה ימים וכמבואר בספרי משנת חסידים במפתח הנשמות סדר נשים מסכת נגלול הנשמות ובמפתח הכוונות סדר מועד מסכת התורה ומילה פ"ב פסקא ז', ועוד סוף הנגלול בוא"ו רמזו כמ"ש חכמי האמת ונרמזו בתחלת מצות חליצה אעפ"י שמצות יבום קודם משום דכומן חיבור המשנה כבר לא היו מכוונין תו לשם מצוה כדתנן בפירוש ולכן מצות חליצה קודמת סליק מסכת יבמות (הרב מוה"ר עמנואל חי בספר הון עשיר זיע"א) :

מסכת כתובות

כתובות יש בה י"ג פרקים כנגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם, והתורה נקראת כתובה כמ"ש רז"ל ועוד האריך הרב ברמזים בס' הון עשיר ע"ש ולבסוף כתב ז"ל ואין לתמוה איך נרמזו עניני התורה וכתובתה במסכתא זו שהרי אמרו רז"ל ביום התנותו זה מתן תורה :

פרק א' משנה א' ליום הרביעי ליום החמישי ביום לא קתני אלא ליום, דעיקר הנשואין שהיא הבעילה לא היו ביום ה' ממש כדהוה משמע אי הוה קתני ביום אלא סמוך ליום הרביעי וסמוך ליום החמישי דהיינו בלילות הכאות אהריהם כדאיתא בש"ס (הון עשיר) :

בתולה נשאת ליום הרביעי התורה נדרשת לה' פנים פשט רמז דרש סוד. והעיקר הרביעי דהיינו סוד וזהו רמז בתולה נשאת ליום הרביעי התורה מכונה בשם בתולה, ואיש לא ידעה כלומר בתולה שהיא התורה נשאת וננבחה לשון נשיאת ראש ליום הרביעי כלומר כמה שלומדין בפנים הרביעי דהיינו על פי הסוד (הרב ר' ברוך ז"ל נכד הבעש"ט ס' בוצינא דנהורא) :

פרק א' משנה ו' לא מפיה אנו חייין אחד מני' דברים שהעולם עומד עליהם הוא האמת ולזה אמר לא מפיה אנו חייין כלומר אם היתה אומרת אמת היינו מקיימים חיים מפיה כי העוה"ז מתקיים על האמת היוצא מפיה אבל זאת האשה משקרת נמצא שלא מפיה אנו חייין וכן דרבי רז"ל להודיע דרשות בתוך דבריהם אגב נראה כי שיהת ת"ח צריכה תלמוד עכ"ל הרב הון עשיר משם חכם א', ועוד כתב טעם אחר וז"ל ולעד"ג לומר עוד ד"א נראה לומר והוא שכלל התנא בלשון זה הטעם שאינה נאמנת שמה שאנו רואים שלא מפיה אנו חיים אלא אנו מתים מפיה שהוציאה דברי שקר לנחש בדבר זה לפתותה בנניעתו ואת ולומר לה כשם שאין בנניעה הטא משפט מות כי כן ראית בעיניך כי באמת לא על הנניעה הזהיר ה' אלא על האכילה כן אין משפט מות כאכילתו כמשאז"ל וכו' נתפתתה וחטאה והחטיאה ונרמזה מיתה לעולם א"כ איפוא אנו רואים מזה שהיא חשודה לשקר ולכן אינה נאמנת ומפני כי בראות הנחש אותם עוסקים בתשמיש נתאוה לה כמ"ש רז"ל דקדק התנא לשון זה בעניינים אלו של תשמיש (הון עשיר זיע"א) :

הכל מעלין לירושלם הוה ליה למימר הכל עולין אלא הכוונה הכל יאמרו מעלות לירושלים (הרב חכת ירושלים ז"ל במאמר מבשרת ציון) :

כתובות מתחיל בבית ומסיים באלף רמז לכתובת הבתולה שהיא ב' מנים וסימניך בתולה מתחלת בבית ואלמנה מנה וסימניך אלמנה המתחלת באלף (הרב הון עשיר ז"ל סליק) :

הרוז למסכת כתובות מהרב הון עשיר :

אם תשמור למורשה תיכונן ברוב טובות, כי תקח לך אשה בקדושים וכתובות (הרב הון עשיר) :

מסכת נדרים

נדרים יש בה י"א פרקים דפחות משנים אלו א"א שיהיה לנוהרת ויהיה נדרה נדר ועוד ידוע הא דאיתא במ"ג

במ"ג אות ג' שהנדר מאיר מצה ז"א בעל ו' קצוות בנוקבא בעלת ה"א אחרונה בין הכל י"א (הון עשיר) : פרק ג' משנה ב' נדרי הבאי כתב הרמ"ע בתשובה ע"ג דהוא ר"ת הנה ברכו את ה' ואמת הוא כי מרגלא בפומיהו דאונשי דברים אלו כשרואים דברים נפלאים וכו' אתי שפיר מאי דנקט התנא הכא יוצאי מצרים דהיו כעין טובה ונחש דהיו כעין רעה לרמזו אגב אורחיה דחייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה שאין לך דבר בעולם שאינה לטובת האדם אך דלכאורה נראה להפך והתו"ט כתב פירושים אחרים :

משנה י"א רבי אליעזר אומר מאוסה הערלה שנתננו בה הרשעים שנא' כי כל הגוים ערלים, ועל פי האמה פירושא דקרא הוא דכך שמם ומדכזה אותם באמור שנקראים כך ש"מ שננאי גדול הוא הערלה ששמה לבד שם ננאי הוא (הון עשיר ז"ל זיע"א) :

למשה הצדיק שם צדיק צודק על המילה כידוע ליודעי חן משו"ה נראה שנוכר כאן במשה מה שלא נוכר בתואר זה בשום מקום :

נדרים מתחיל בכ"ף ומסיים במ"ם היינו מ"ך שהפרוץ בנדרים סופו למעול בשבועות והמועל בשבועות נעשה מך כדכתיב וכו' אל בית הנגב ההוא ואל בית הנשבע בשמי לשקר וכלתו את עציו (סליק מס' נדרים מהרב הון עשיר זיע"א) :

מסכת נזיר

נזיר יש בה ט' פירקין כנגד ט' פירקין דמוטה דלחבי נסמך אליו כדאיתא בש"ס כל הרואה מוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין והא דהקדימו לסוטה הוא כדי לסומכו לנדרים הדומה לו כי נזירות נדר הוא ועוד כתיב ביה קדוש יהיה וקדוש הוא ת"ת בקבלתו מקדש שהוא חכמה ולו ט' תקוני דיקנא דהנזיר אסור לנלה (הון עשיר זיע"א) :

נזיר מתחיל בכ"ף ומסיים במ"ם היינו מ"ך שאף זה נדר ודינו כנדר וכמ"ש בסוף נדרים ע"ש (סליק מס' נדרים) :

מסכת מוטה

מוטה יש בה ט' פרקים כנגד ט' קללות שנתקללה חוזה מלבד המות השוה בשלשתם אדם וחיה ונחש. כדאיתא בפרקי ר"א על כי סתתה מבעלה וזינתה עם הנחש שבא עליה כמוטה, וע"ד הנסתר יש לומר כי המונה פונם באות ברית קודש צדיק יסוד עולם שהוא פרק התשיעי, ועוד מצדו בא הקנאה כדאיתא במ"ג אות ק' סי' י' :

פרק א' משנה ט' לפיכך המרינו לה ישראל ו' ימים כנגד ז' תיבות שבפסוק ותצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו שכולו ברוה"ק נאמר כדאיתא בירושלמי וכתה שנתעכבו ישראל בשבילה במדבר ז' ימים אעפ"י שהיא לא המתונה אלא שעה אחת כי כל תיבה נדרשת על השיכונה בפני עצמה כדאיתא במדרש ולקוט פ' שמות, ושעה אחת עצמה היא שם כנוי לשיכונה שהיא השביעית כמבואר בספרי משנת חסידים מפתח הכוונות ס' מועד מסכת המצות פ"ב פסקא ח', נמצא דהוי מדה כנגד מדה אלא דלהיות המדה טובה נתנו לה המדה מרובה שבה :

משנה ט' ולא על משה בלבד אמרו אלא על כל הצדיקים ולא על משה בלבד אמרו שעסק בו הקב"ה בקבורתו לשלם לו כפעלו אלא על כל הצדיקים שצריך לטלם להם כפעלם ואין בדורם גדולים מהם עוסק בהם הקב"ה בכבודו שנאמר והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך ודוק, כמו שנראה לכמה צדיקים עמוד האש ההולך לפני ארונם :

פרק ה' משנה ב' מי יגלה עפר מעינוך, כלומר מי יתן ויגלה עפר מעינוך (שהיו רגילים ליתן בעיני המת מעפר א"י וכן נוהגים עוד היום אפילו בא"י) ותהיה רואה המקרא מן התורה שהביא רבי עקיבא שלא ראית אותו בחיך בדקדוק שאמרת שאין לו מקרא מן התורה וכה"ג יש לפרש במשנה ה' :

רבי יוסי קטנותא פירש הרב רבינו עובדיה מקמיניהן וסופן וכן פירש רש"י ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב בכללן של חסידים ושוורשן שכל שורש הדבר התחלתו קמן (הרב תוספת יום טוב זיע"א) :

בריי"תא דסוף סוטה והגליל יחרב מבתיים כדכתיב ועריכם יהיו חרבה וכאשר זכני ה' לעלות לא"י פה צפת תוב"ב שהוא ארץ הגליל בשנת התע"ה עיני ראו ולא זר, איך בעונותינו הרבים כן היה כי כולו מלא בתים חרבות אבל תחלה לאל שמתתי כי ראיתי בשתי שנים שנתעכבתי שם שמדי יום ביום בונים אותם ואומר אני שזחו סימן טוב לביאת הגואל במהרה כימינו שאם היה בא בהיותו חרב לא היה מקום לדור לגלויות הנקבצות וכן מצינו בכיאה ראשונה שארז"ל שעובב הקב"ה את ישראל במדבר מ' שנה כדי שבמשך אותו זמן תחזור הארץ לאיתנה מאילנות ובניינים שהרסו ועקרו האמוריים כיציאת ישראל ממצרים ומשחור הארץ לאיתנה הכניסם לארץ וכן יהיה בעה"ת בכיאת משיחנו שיבא במהרה בימינו שיתגלה תחלה בארץ הזאת של הגליל כדאי"ת בזהר (הרב הון עשיר ז"ל) :

והגבלן ישום מאדם והמקום הזה לא ידעתי היכן הוא ואפשר שהוא מקום אחד שהוא בארץ הגליל הנקרא בית גבלין עד היום ובמדרש רבה על פסוק התאנה הנטה פניה גרסינן כמו כן הגבלין שסמוך לו קבור על אם הדרך בניהו בן יהודע ועליו גל אבנים (הרב הון עשיר זיע"א) :

וחכמת סופרים תסרה לשון וסרה העודף פירוש שיחיו דבריהם יותר ארוכה הפך מ"ש לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה (הרב עין יוסף ז"ל זיע"א) :

וחכמת סופרים תסרה כי יתנאו בחכמתם וכהוא מעשה דתנא רבי אליהו שנתן ידו על נחיריו כשעבר אצלו בעל גאזה באומרו שזה מוסרה יותר מהנבילה :

סוטה מתחיל בה"א ומסיים בנ"ן והה"א הוא מלשון הא לכם זרע, והנ"ן דומה לנחש ואות נון נחש וזהו הא נחש כלומר ראה שעשתה מעשה נחש שנתנה עיניה במה שאינו שלה ועוד נון הוא דג בלשון ארמי והיא עשתה מעשה דגה הפרוצה כמשאז"ל דגים פריצי נינהו ואם לא האמה הרי היא כדג הפרה ורבה במים דכתיב ונקתה ונזרעה זרע ועוד ה"ן הם אותיות שאין להם זוג באטב"ח כמ"ש ר"ל ואף האשה הזאת עשתה עצמה כאלו אין לה בן זוג שנסתרה עם אדם שאינו זוגה (הון עשיר סליק מסכת סוטה מהרב עמנואל חי ריקי זל"ה זיע"א וצוק"ל) :

מסכת גיטין

גיטין יש בה ט' פרקים דקילין כל המגרש אשתו ראשונה מוריד עליו דמעות וחמובה עד מקום המערכה היה גבוה ט' אמות ועוד ע"י הגט התשיעי הוא לבדו נשאר מבלי העשירית והמשכיל יבין (הרב הון עשיר ז"ל) :

פרק ו' משנה ז' שילמדו ויכתבו אנכי אורחיה קמ"ל דאין הסנהדרין צריכין לחיות בקיאות לכתוב אע"ג דבקיאין היו בכל חכמה כמ"ש הרמב"ם ז"ל והביאו התו"ם :

פרק ט' משנה ה' נקיי הדעת המדברים בלשון קצרה על כי זה הוא עדות שדעתם נקי כי קול כסיל ברוב דברים (הרב הון עשיר זיע"א) :

פרק ט' משנה יוד נאה הימנה יפה הימנה לא קלני, אלא נאה דמשמע נאה במעשיה לגלות דלא טוב לאדם

לאדם שסיר חנו מאשת געורו להטותו אל אשה אחרת מחמת תענוג גופני לכד אם לא שמצא בה תענוג הנפש במעשיה הטובים שהיא נאה בהם יותר מאשתו זאת (הרב הון עשיר ז"ל) :

גיטין מתחיל בה"א ומסיים בנ"ן הרי הו ע"ש ובכל הוצות יאמרו הו ראו לו למגרש את אשתו הראשונה דאפילו מוכח מוריד עליו דמעות כמשאז"ל ולשון נהי זה של הו ראו למגרש את אשתו על כי הה"א והו"ו של שם מרנישים בגרושים אלו לפי שמפריד בין י"ד לה"א שבאיש ואשה בהיותם יחד באורם הפנימי מאירים לשני אותיות אחרונות שהם הה"א והו"ו כידוע לודעי בינה וחכמה ודוק יפה עינין זה שלא תמעה בו (סליק מסכת גיטין מהרב הון עשיר ז"ל) :

מסכת קדושין

קדושין יש בה ד' פרקים כנגד חתן וכלה ושני עדים הנמצאים בעת הקדושין, ועוד כנגד ד' נשים שעד מנין זה הוא שדרך בני אדם לקדש באחד ותו לא כדאי"ת ביבמות, וע"ד הנסתר ע"י הקדושין מיוחד ד' אותיות של שם הוי"ה ב"ה כמפורש בשל"ה הקדוש כי הטבעת הוא צורת י', ויד החתן שבה ה' אצבעות ה', ואצבע האשה המקבלת הטבעת הוא צורת ו', והיד עצמה של האשה הה"א אחרת :

קדושין נקראים הקונה האשה באחת משלשה דרכים על כי על ידה הוא מתנדר מערוה כמשאז"ל שמצולתו מן החטא וכל מקום שאתה מוצא נדר ערוה שם אתה מוצא קדושה גלע"ד והתו"ם בר"ש פ"ב וכתב טעמים אחרים (הון עשיר) :

האשה נקנית בשלשה דרכים רמו לתורה שמכונה לשם אשה כמש"ל מורשה קהלת יעקב אל תקרי מורשה אלא מאורסה והתורה נקנית בני דרכים בכסף בשטר ובביאה פירוש בכסף בתאוה ובחשק לשון נכסוף נכספתה, בשטר פירוש כמו שכותבין השטר שמה ושמה דהיינו מעט מעט, כך התורה אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם קובין על יד על יר ירבה ובביאה פירוש שיעסוק אדם בתורה עד שיותש כחו כמו שהביאה מתשת כחו של אדם (מפרשים ז"ל ודפח"ח ודוק) :

פרק א' משנה י"ד כל העושה מצוה אחת מטיבין לו מפני זכויותו המרובין : ומאריכין ימיו בעוה"ז כדי שיקבל עונש עונותיו המעוטמים מעט מעט באורך הזמן ויהיה רוב ימיו בטוב ולא יצטרכו להענישו עונש גדול בבת אחת לכפר לו על עונותיו מחמת קוצר ימיו :

ונחל את הארץ ארץ החיים שהוא העוה"ב ע"י אריכות ימים האמור נהלו מיד כי הולך שם נקי מכל חטא והרב פירש בענין אחר :

אין מטיבין לו מחמת עונותיו המרובין ואין מאריכין לו ימיו שיוכל לקבל עונשם בעוה"ז מעט מעט ואפילו בבת אחת מחמת רוב העונות וקוצר זמן ימי חייו א"א לו לנקות מהם בעוה"ז ואינו נחל את הארץ מיד במותו כדפירשתי מפני שעדיין אינו מנוקה מהעבירות :

פרק ב' משנה א' בתמרה פרי זה יש לו שייכות עם הזיווג על כי גם הוא אינו נולד אלא ע"י זיווג זכר ונקבה כבן אדם כדאי"ת בפסחים על מרכיבין דקלים (הון עשיר) :

פרק ד' משנה י"ד טוב שברופאים בקי הרבה ברפואות לגיהנם, כי הוא סומך על רפואותיו ואין לבו נשבר כשכא לו חולי ופירוש רש"י שכתב התו"ם דומה לזה (הון עשיר ז"ל) :

והכשר שבטבחים המפרשים פירשו מה שפירשו, ולי עוד פירוש אחר למוכח הואיל והוציאו התנא בלשון כשרות וחכי פירושו הכשר שבטבחים שותפו של עמלק, שמנקה הכשר יפה מן האיסור עד שכמעט חצי הכהמה הולכת לאבוד לאכילת נכרי כאלו הוא שותף עמו (הון עשיר ז"ל) :

אחרית

אחרית בעוה"ז שיש לו אחרית שאינו מת באמצע ימיו אלא רואה אחריתם ותקוה לעולם הבא מצינו שקיים אברהם אבינו וזו היא ראייה ברורה שהתורה היא נרמזה לו כל הטובה הזאת לעת זקנותו: ותורתו בא התנא מענין לענין עד שנמר מסכתא זו בשבת התורה לרמוז שכשקידש אשה אז הוא זמן הראוי לעסוק בתורה וללמוד במהרה:

הדושיין מתחיל בה"א ומסיים ביו"ד כי הה"א והיו"ד הם המצילים את האיש והאשה מן אש הנבורה כמ"ש רז"ל איש ואשה שזכו שכונה ביניהם לא זכו אש אוכלתן, ועוד כוונת הקדושין להרבות צלם ודמות ואינם נפטרים מפריה ורביה עד שיוולדו זכר ונקבה כמותן שהם הדמות ממש נמצא שהם צריכים לחלוד כיוצא בהם והסגולה הזאת נמצאת ביו"ד ה"א כי במילואם מולידים כיוצא בהם כי מילוי היו"ד הוא גי' ו' ומילוי ה"א ג"כ ה' אחרת ועוד היו"ד והה"א עצמם הם סוד זכר ונקבה כידוע ל"ה וגם הם במדרגת אב ואם, ועיין בס' מ"ח סדר קדשים מסכת אבא ואמא והמדרגה הזאת ע"י מצות קדושין עלה יעלו אלו השנים אשר עד עתה הם היו במדרגת בן ובת או חתן וכלה וכאשר יולדו יהיו במדרגת אב ואם (סליק מס' קדושין וסדר נשים מהרב עמנואל חי ריקי זיע"א):

בעזרת האל עזרה בצרות ומגין. אתחיל לכתוב רמזים לסדר נזיקין

סדר נזיקין

סדר נזיקין יש בו ח' מסכתות כי תלתא בני כחד השי"ב כדאיתא בש"ס והיינו מעמא הנקרא בשם כבא בשם חלק משנה אחת שכל חלק ממנה נקראת כבא אחת ושמונה עם הכולל הם ט', וכנגדם הם ט' אותיות אלף אלף למד דהוא א' אל כריבוע אשר הוא כנצח הנקבא ששם שורש לסדר זה (הרב הון עשיר):

מסכת כבא קמא

כבא קמא כבא מצינא כבא בתרא נחלקו לשלשה אע"ג דאחד הם משום וכולהו דיני ממונות נינהו ודיני ממונות בשלשה ופרקיהם שלשים כי המלכות דנה דיני ממונות שאי זלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו ונקנית בשלשים מעלות ועשרה פרקים לכל אחד כי היו"ד ע"ש המחשבה נאמרה כמ"ש רש"י ז"ל בפירושו אז ישיר משה והמחשבה הוא כלי אומנות החכמה כמ"ש ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת ובכל מלאכה ולחשוב מחשבות ותנן הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, וע"ד נסתר נראה בעיני לומר שבכא קמא מתחלת ד' אבות נזיקין תחיה כנגד ד' קליפות הסוככות עולם העשויה שבה עשר ספירות, וכבא מצינא מתחיל שנים אוחזין במלית שהוא לבוש ל" ספירות דו"א המקנן ביצירה כדאיתא כמ"ג ועוד איתא בוחר פ' פנחס דמלית דא איהו מטטרון וכבר ידענו שהוא ביצירה ששם הוא עין הדעת טוב ורע כדאיתא בספר הגלגולים פרק י"ז ושנים אוחזין בו יצר הטוב ויצה"ר ועיין בספרי משנת חסידים סדר מהרות מסכת היצירה פ"ב וסדר נזיקין מסכת היכלות הקליפות פ"ד וכבא בתרא המתחלת השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר כנגד עולם הבריאה שנקרא הצר כמפורש כמ"ג שיש שם מחיצה ומעקה לגנה בין האצילות לבריאה ועיין בספרי הג"ל בס' קדשים מסכת ההשמל פ"ב ושם יש השותפים הידועים שרצו לעשות אותה מחיצה כמבואר הכל במאורות נתן וקראם כולם בשם כבא שפורשו תרע"א דר"ל שער משום דהשער שהוא

שהוא המלכות שער לה' ובה יש השם שמשפרו תרע"א כוללת אותם ולא נרמזה כבא לאצילות בסדר נזיקין משום דלא אצטריכא דשם אין שמן ואין פגע רע בדכתוב אני ה' הוא שמי וכבודו לאחר לא אתן ועיין בספרי הג"ל בסדר נזיקין מסכת מקום הקליפות פ"ב (הון עשיר זיע"א):

פרק ו' משנה ו' כבר הנוכה פטור הא דלא קראה נח"ו כ"ה דנחו בכ"ה בכסליו יש לומר דרמזו לנו הן זכ"ה כי ע"י שנשאה יהודית הן בעיני הש"ר זכ"ה דהיא השכינה הנקראת כ"ה שהיתה עמה נעשה הנסי. פרק ט' משנה ה' אפילו למדי כלומר אף על פי שצריך לפסוע פסיעות גסות שמהשיכים מאור עיניו של אדם כמדי שהחשיך עיניהם של ישראל כמ"ש רז"ל על תיבת וחשיכה האמורה בברית בין הבתרים כדי להגיעו חייב לצאת ידי השבה לחוליקו אחריו משום הכי נקט התנא מדי:

כבא קמא מתחיל באלף ומסיים בתיו כי הנהר במילוי דנזיקין הרי הוא מוכן לקיים כל התורה באלף ועד תיו כמ"ש רז"ל האי מאן דבעי למחוי חסידא לוקיים מילי דנזיקין (סליק מס' בבא קמא):

מסכת בבא מצינא

מצינא מתחיל בשי"ן ומסיים בנז"ן הרי שי"ן כי כל עמל האדם לפיתו ועוד דהרוצה שיהא משאו ומתנו מתברך לא יגלה אותו אלא לצורך כשן, שהוא מכוסה ואינו מתגלה אלא לצורך, שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין כמ"ש רז"ל ע"פ יצו ה' אתך את הברכה באסמך (סליק מסכת בבא מצינא מהרב הון עשיר זיע"א):

מסכת בבא בתרא

פרק ו' משנה ה' הלוהו ואני נותן לך זהו קבלן הלוהו ואני ערב זהו ערב, וצריך להתרחק מן הערכות כמ"ש הכתוב בני אם ערבת לרעך:

מקצועי זוית הכולל כ' צלעות וכן בדיני ממונות ככל דין מהם שייך כמה דינים מדינים שונים, כמעין הנובע שמרוב נביעתו מתפשט לכמה צדדים:

כבא בתרא מתחיל בה"א ומסיים בסמך הרי ח"ס שלבעלי קרקעות ראויה השתיקה כי חרבה מריבות מצוים עליהם כמ"ש רז"ל לא ניתנה קרקע אלא לבעלי זרועות וסימנך איש זרוע לו הארץ ולהנצל מהמריבה לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה (סליק מס' בבא בתרא מהרב הון עשיר):

התחלת בבא קמא ארבעה אבות נזיקין, וכבא מצינא שנים אוחזין במלית, וכבא בתרא השותפין שרצו ר"ת אשה, כי כל נזקי עולם רובן מצד הנשים וגם רמזו בסודר סדר נשים סדר נזיקין סמוכין זה לזה ודוק:

מסכת סנהדרין

סנהדרין יש בו י"א פרקים שהסנהדרין הדנין דין אמת שלום עושים בין הבעלי דינן ובה מקיימים את העוה"ז הנכרא בה"א בו ימי בראשית הרי י"א, וגם המשניות חשבתו ומצאתים ע"א כנגד ע"א סנהדרין וע"ד הנסתר איתא כמ"ג דסנהדרין גדולה הם מצד הבינה, וסנהדרין קטנה מצד המלכות וכבר ידענו שהם שני החי"ן עם הכולל י"א ועוד איתא התם בשם הזהר שסנהדרין גדולה הם בת"ת וכבר ידענו שהוא וא"ו ועם הח"א שבמלכות שבה סנהדרין קטנה הם י"א דווקא (הרב הון עשיר זיע"א):

סנהדרין פירושו שונאים להדר פנים הרע"ב פרק בתרא דסוטה משנה י"א:

פרק ד' משנה ג' גורן נראה דנרמו לגורן אע"ג דצורתם כירח לרמזו דדומים לגורן שבה מפרישים האוכל

מן הפסולת ובוררים הטוב מן הרע שכמו כן הסנהדרין מבררין האמת מן השקר ע"י משאם ומתנם הדומה לדיש הנעשה בנורן (הרב הון עשיר) :

פרק ה' משנה ד' נידון על שם סופו ולא המי לבאשר הוא שם האמור בישמעאל דהתם לא היה הוא עצמו העתיד לחטוא אלא בניו ואפילו היה הוא עצמו עדין לא התחיל להתרגל באותו דבר שעל ידו היו רוצים מלאכי השרת שיענש (הון עשיר) :

סנהדרין מתחיל בדלית ומסיים בה"א כי ד' מיתות שנמסרו לבד הם מיתות העוה"ז הנכרא בה"א כמאש"ל בעבן על פסוק יעכרך ה' כיום הזה, היום הזה אתה עכור, ואי אתה עכור לעולם הבא (הרב הון עשיר ז"ל ודפח"ה) :

מסכת מכות.

מכות יש בה ג' פרקים כנגד מכות בשלשה וע"ד הנסתר הם כנגד הג' ראשון שרם ג' דינים היושבים על הנלקה כמבואר בסוד המלכות של האר"י ז"ל ועיין בספרי משנת חסידים מפתח הכוונות סדר מועד מסכת התשובה פרק ז' (הרב הון עשיר ז"ל) :

פרק ג' משנה ה' ה' שריטות על מת א', נראה הנקט התנא ענין זה דרך לשרט ה' שריטות כנגד ה' דברים שיש לנשמה אשר עתה יצאה מהעוה"ז אשר בחמשה דברים אלו דומה להקב"ה כמ"ש בש"ס על חמשה פעמים ברכי נפשי מה הקב"ה הווא ואינו נראה אף הנשמה רואה ואינו נראה וכו' סליק :

מכות מתחיל בכ"ף ומסיים בריש היינו רך כי מובה מרדות אחת בלבו של אדם אשר על ידי זה בא רך בקנה יותר מן המלקות ועוד על ידי המלקות עצמם נשבר לבבו ובא רך (הרב ה"ע ז"ל) :

מסכת שבועות.

שבועות יש בה ה' פרקים כנגד ד' שבועות בטו"ו שומרים, דעליהו שייכי השבועות אחרות וע"ד הנסתר ז"ל על כי שבועת סוד הכל הוצא מפי הו"א להקפ"ה תחתונות שלו שכנגדם עומדת המלכות הכי איתא במ"ג הרי ז', והמלכות שמנה ועוד ח' אותיות בשני השמות :

פרק ג' משנה ה' נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה פירוש שלא לעשות מצות סוכה דהיינו ישיבתה דהא אין מצות סוכה תלויה בעשייתה אלא בישיבתה דכתיב בסכת תשבו :

פרק ד' משנה ג' חמשה פעמים לא מצאתי מעם למנין זה כי אם שהוא כנגד ה' מוצאות המבטא שפונם בשורשם העליון כמה שמשקר בדבורו :

שבועות מתחיל בשין ומסיים בריש היינו רש כמו שכתבתי בנדרים שהרגיל בשבועות נעשה רש ולחיות שהשבועות מנדרים שמוציא בהם על הרוב שם שמים נרמו בהם רש שהוא גרוע ממך הנרמו בנדרים שאין בהם הזכרת השם ושחדש גרוע ממך פשוט הוא מן המקרא דכתיב במך וכו' ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו וכפי מה שאמרו ז"ל על זה ומשלו משל למשאוי שעל החמור הנוטה ליפול ועדיין לא נפלה ש"מ דעדיין אינו עני מרודלל אלא שירד מנכסיו כנראה מלשון הכתוב, וברש מצינו ולרש אין כל (הון עשיר) :

מסכת עדיות.

עדיות יש בו ה' פרקים כי עדות ביהוסף שמו אשר שמר אות ברית קודש הניתן לשמנה ימים והוא עדות לישראל וע"ד הנסתר כבר ידענו היות יוסף צדיק יסוד עולם והוא עד כדאיתא בתיקוני זוהר בראש

בראש תיקון ס"ט ע"כ כי אל דעות ה' ואם תחשוב או"א לאחד להיותם ריעים ולא מתפרשין לעלמין, ותפארת ישראל שהוא העד השני מייחדם כמבואר שם תמצא יסוד הכל במדרגה השמינית (הרב עמנואל חי בספר הון עשיר זיע"א) :

פרק ב' משנה ט' האב זוכה לבן משום דבן חכם ישמח אב תני זוכה אבל עיקר פירושו לפי פירוש הראשון שכתב הרע"ב הוא מובה (הון עשיר ז"ל) :

עדיות פרק ז' מ"ז מעשה כרבן גמליאל שהלך ליטול רשות מהגמון בסוריא פירש הרב תו"ט זיע"א לדבר לו על עסקי צבור רש"י ז"ל והרב תפארת ישראל ז"ל פירש ליטול רשות מהגמון על הנהגת הנשיאות שהיו תחת רשותו והגמון היה בסוריא ע"ש :

עדיות פרק ה' משנה ו' שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא עיין להרב הון עשיר ז"ל מעמים נהמדים על זה עפ"י הפשט וע"ד הסוד עש"ב :

עדיות מתחיל בשין ומסיים במ"ס כי השין הוא בתפילין המרובעים כמ"ס סתומה והם עדות לישראל כמו שארז"ל וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך אלו תפילין שכראש הרי שתיבת שם מורה על עדות התפילין והאותיות עצמם מורים על ב' עדים אחרים שהשין נומדיקון שבת והמ"ס מילה ואלו הם העדים המעידים על האדם שהוא מורע ישראל וכשר להעיד כל מיני עדות (הרב הון עשיר ז"ל סליק מס' עדיות) :

מסכת עבודה זרה

עבודה זרה יש בה ה' פרקים כנגד חמש אותיות של אלהים וכן חמש אותיות באחרים וכן חמש אותיות כטמאים ועל דרך הנסתר יש לומר משום שמקומם הוא סביב עולם העשיה המכונה בה"א אחרונה של שם (הרב הון עשיר זיע"א) :

עבודה זרה מתחיל בלמד ומסיים בה"א כי מסכתא זו היתה סדרה מימות אברהם אבינו כמו שאמרו ז"ל מסכת עבודה זרה דאברהם אבינו היה בה ת' פירקי והעולם לא יחסר משלשים צדיקים כמוהו כמו שארז"ל על פסוק ואברהם היה יחיד והוא זכה לה"א שמאברהם נקרא אברהם, ועוד כשרצו לשורפו על הע"ז הקיפוהו ה' אמות גובה מעצים וה' אמות רוחב כדאיתא במדרש ועוד ל"ה כנגד ל"ה שנים שכלך בחיי אביו תרה בזכות שהוציאו מאותו מקום אחר אותו מעשה כדי שלא יתרגוהו עוד כדאיתא במדרש וכל זה גרם שבירת עבודה זרה (סליק מסכת ע"ז מהרב הון עשיר ז"ל) :

מסכת אבות

אבות יש בו ה' פרקים כי סדר האבות עד הגיענו לכלל ישראל הם נזכרים בחמשה, אדם נה אברהם יצחק ויעקב אע"ג דמדינא אין קורין אבות אלא לשלשה כמש"ל ומשם ולהלאה נשרשה האומה ישראלית תולדות האבות ולמאן הגרים באבות אף פרק ששי במשנה, ז"ל דהוא כנגד שם האחר שיש לו ליעקב דהיינו ישראל וע"ד הנסתר על פי זה יש לומר דלחיות יעקב אשר פדה את אברהם בחיר שבאבות בעל ז' קצוות כידוע לודעי הן יש בו ו' פרקים :

כתב הרב ר' שמואל די אוזיאל ז"ל בספר הנחמד מדרש שמואל וזה לשונו : רצוני ליתן מעם למה קראו למסכתא זו אבות ומצאתי כתוב לפי שבה מזכיר סדר הדורות איך קבלו התורה מחר סיני וממשה איש מפי איש עד רבינו הקדוש מסדר המשנה עכ"ל, ואני אומר משום שהם דברי תוכחות ומוקרים ומילי דחסידותא וכל המודריך את חבירו בדרך ישרה נחשב כאלו עשאו כענין

בענין שנאמר באברהם ושרה ואת הנפש אשר עשו בחרן והרי הוא אביו וכן אמר שלמה הע"ה בני שמור
 אמרו וכמה פעמים בני בני דמיון דכל דברי שלמה המלך ע"ה הם נ"ב דברי מוסר והוא מוכיח ומדריך
 לאדם בדרך ישרה דרי השומע לעצתו הוא בנו ככן השומע לקול אביו נמצא שכל התנאים הללו שהוזכרו
 בואת המסכתא שהם מוכיחים בני האדם הם אבות לכל העולם וכל השומעים את דבריהם בנים המה
 להם עוד שמעתי לפי שבתוכחות הללו שנוכחו במסכתא זו נכללו בהם כל מוסרי השעולים שאף אם
 תמצא בספרים אחרים מהכמו ישראל או של אומות העולם מוסרים אחרים חזק והשבת אותם שבכלל דברי
 התנאים הללו המה ואלו הם אבות לכל המוסרים וכל השאר הם תולדות לאלו (הרב ר' שמואל די אוניא
 זיע"א בהקדמת מדרש שמואל) :

אבות אמרו רז"ל בגמרא ב"ק פהק"ג דף ל"ו אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי
 דגזיקין דבא אמר מילי דאבות ואמרי לה מילי דברכות :

והרב הון עשיר ז"ל כתב וזה לשונו :

אבות נקראת המסכתא הזאת המדברת בענייני מוסרים ודרך ארץ לומר שהמוסרים האלו קיימו האבות
 (הון עשיר ז"ל זיע"א) :

רז"ל הרב הקדוש היד"א זצוק"ל טוב מאד שירגיל עצמו במסכת אבות ולהבין מה שמוציא מפיו כן מסכתא
 זו היא היתה אם לבינה ואב בחכמה לכל מין מוסר דברים קצרים והם ארזו הלבנון הרמים והנשאים
 ודברים היוצאים מלב קדושי עליונים ואם ישום לבו לדבריהם הקדושים בדקדוק תתעורר נפשו בנועם
 מוסרם וישוב אל ה' וירחמהו ע"ל הרב היד"א זיע"א בצפורן אשמיר סימן ד' אות נ"ה ע"ש :

משה קבל תורה מסיני משה נומריקון שלו שם מ"ם היא ושם זה כריבוע הוא בני סיני, ובו סוד התורה
 שבכתב כידוע ליודעי הן וזהו משה קבל תורה מסיני דווקא (הרב הון עשיר ז"ל) :

על ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים ועוד אמרו רז"ל בני דברים גדולה
 ג"ה יותר מהצדקה, צדקה בממונו וג"ה בין בגופו בין בממונו. צדקה לחיים וג"ה בין לחיים בין למתים,
 צדקה לעניים וג"ה בין לעניים בין לעשירים, וכתב הרב ר' ישועה הלוי ז"ל יש לרמוז על זה צדקה בממונו
 ר"ל שכוחות הצדקה יפתח לו השם ארובות השמים להריק לו שפע וברכה עד בלי די. אפ"ל בנ"ח ישלח
 שפע וברכה בממונו וגם בגופו שיהיה כריא ולבו שמח, וז"ש ג"ה בין בגופו ובין בממונו. ומעלה שנייה
 צדקה לעניים ר"ל שהוא קיום והעמדת העניים, אבל ג"ה הוא אחד מהדברים שהעולם עומד עליהם א"כ יש
 בו תועלת. בין לעניים בין לעשירים, ומעלה ג' צדקה לחיים אבל ג"ה אחד מהדברים שאדם אוכל פירותיהם
 בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב וזהו בין לחיים בין למתים שאוכלים פירותיהם בחיים בעוה"ז והקרן קיימת
 לאחר מיתה לעוה"ב (לקמתי מספר הקדוש לי לישועה מהרב הקדוש ר' ישועה הלוי ז"ל זיע"א ודפח"ח) :
ועל גמילות חסדים קתני לה בלשון רבים לפי שמצוה זו לעולם נעשה בשנים ונמצא גומלים זה את זה
 כמטאז"ל על ענין הצדקה המשתלמת לפי גמילות חסדים שבה שיותר ממה שבעל הבית עושה עם
 העני העני עושה עם בעל הבית (הרב הון עשיר ז"ל) :

על מנת לקבל פרס, פרים בנימי ש"ם שלא יעבדו על מנת לעשות שם בעולם כמ"ש נגד שמא אבד
 שמייה רח"ל :

יחי ביתך פתוח לרוחה להאכיל לרעבים ויהיו עניים בני ביתך שתאכולם מאכל עניים כדי שתוכל להוציא
 מעות על האורחים הבאים ולא תפסור עצמך בטענת אין לי כי אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב
 לעשות צדקה (הרב הון עשיר ז"ל) :